

325
Ling. Lat. 52A

Maximilian Frederick

L lat

644-1

Ling. Latina,
Gram. Progn.

B. 314.

315

IACOBI PONTANI
DE SOCIETATE IESV,
PROGYMNASMA-
TVM LATINITATIS,
SIVE DIALOGORVM.

*Volumen primum, cum
Annotationibus.*

DE REBVS LITERARIIS.
EDITIO DECIMASEPTIMA.

Accessit ex Codice Augustano de Schola-
sticorum, aliorumque ridiculis Farrago,
eodem interprete.

M. DC.

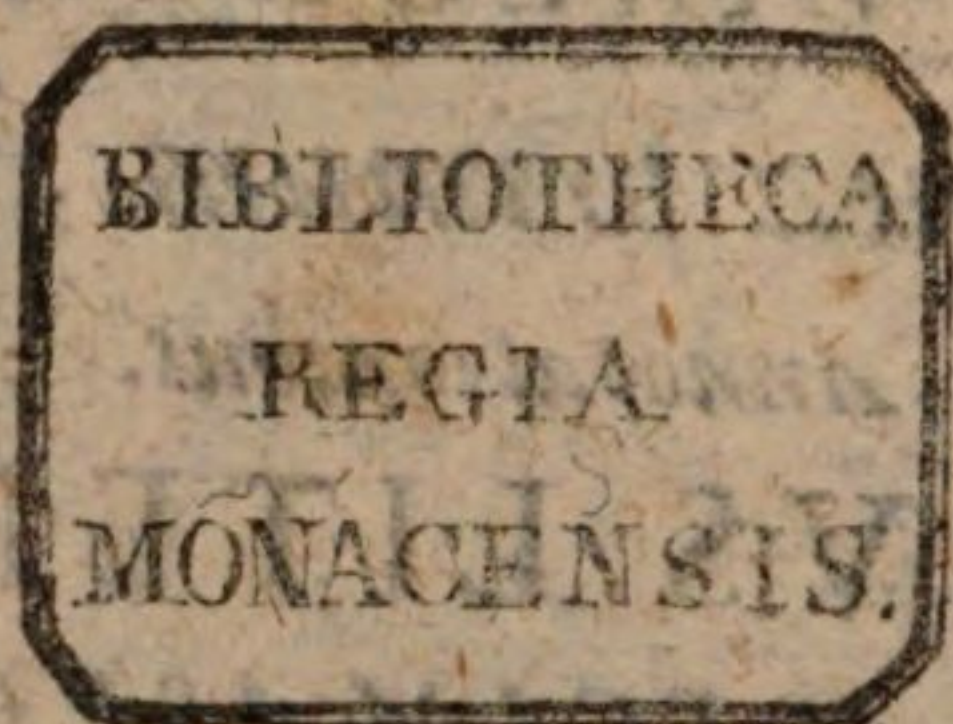
LVI.

Cum facultate Superiorum, & Priuilegio Caesareo.

D I L I N G Æ.

Formis Academicis.

Apud Ignatium Mayer.

GENEROSO

ATQVE OMNIBVS REBVS

ORNATISSIMO ADOLESCENTI,

GEORGIO FVGGERO, IACOBI F. BA-
roni in Kirchberg, & Weiffenhorn,

IACOBVS PONTANVS de So-
cietate IESV.

S. P. D.

VONIAM inueterata, eadē-
demq; laudabilis erudito-
rum consuetudo me hor-
tabatur, vt postea, quā-
primo meorum progymnasmatum
dialogorūque volumini summum
fastigium imposuissem, deliberarem
mecum, cuinam in aliquo dignitatis
& excellentiæ gradu locato, id ipsum
inscribere ac donare potissimū opor-
teret, eam omnem deliberationem
ab illustri adolescentia tua incisam
planè, ac sublatam gaudeo, vehemen-
térque lætor. Etenim adeò multa, mi-

niméque leuia rationum momenta ,
cur sub tuo nomine hoc vigiliarum
mearum opusculum , & hunc primū
perquàm mediocris ingenij mei par-
tum in vulgus exire sinerem , etiam
nil tali volutanti occurrerunt , vt nisi
ore sim durissimo , animóque longè
ingratissimo , ad aliū præter te, quan-
tumuis omni genere nobilitatis e-
minentissimum , deferre illum neu-
tiquam possim. Nam si quis vnquam
in amplissima familia natus , proba &
præclara mentis indole auctus , dome-
sticis virtutum exemplis abundans ,
aliquo coniunctionis vinculo cum
altero colligatus : postremò , si quis
adhuc extitit , qui iure suo ab aliis
multa exigeret , cuncta hæc in te vnū
confluxerunt. Quanquam enim nō-
dum permessa tibi liberiùs , ac tuo ar-
bitratu viuendi potestate , apud fa-
miliam

miliam nostram beneficia ponere ha-
ctenus non potueris, tamen haud pa-
rùm iam in nos tuæ voluntatis con-
tulisti, tuamque erga Collegium no-
strum propensionem satis declaravi-
sti. Et meruerunt quàm optimè de
nobis parentes tui : meruerunt aui
tui : meruerunt ambæ. FVGGERORVM
nimirum, ILSVNGORVMQVE domus,
vnde tu paternam, & maternam ori-
ginem ducis. Quibus vniuersis atque
singulis cùm pro amoris magnitudi-
ne, meritorum verò etiam multitudi-
ne pares agere gratias (quid enim di-
cam referre?) nequeamus, quis tan-
dem est, qui non intelligat, eorū nos
minoribus in omne consequentis æui
spatium teneri obstrictos? Deinde in
nostram disciplinam traditus es à pa-
tre, & traditus ex florentissima gen-
te vestra primus ante omnes : certè

quidem in hac vrbe ac patria tua:
magnumq; Gymnasio Societatis or-
namentum addidisti, quando inter
condiscipulos, quorum permulti nobi-
les, ac patritij pueri, velut quoddam lu-
men præfulges. Iam qui nescit, quàm
sancta inter Præceptores & discipu-
los, quàm coniuncta necessitudo in-
tercedat, is se non plus cernere, quàm
pecudē fateatur necesse est. In paren-
tum loco Magistri sunt colendi, & qui
ab iis erudiuntur, vicissim in filiorum
loco diligendi. At tu curæ nostræ, &
institutioni cōmendatus, non vnum,
sed multos patres inuenisti: siquidem
nos omnes, quibus docendę iuuentu-
tis est mandata prouincia, ingenium
tuum præceptis vtilissimis, & faluber-
rimis fingere percupimus, & tanquã
filium certatim amamus, atque in o-
culis ferimus: in spem certam ingre-
dien-

dientes, te crescentibus annis per semitam à maioribus tuis prius calcitam incessurum, in eorumque mores & instituta abiturum, qui semper optimarum artium cognitionem cum maximis, clarissimisque virtutibus copulauerunt: ac proinde tantam sibi, posteritatiq; sue amplitudinē pepererunt, ut omnium pæne gentium oras nominis vestri gloria famaque peragrauerit. Quid utroque auo tuo ad opinionis celebritatem commendatius? aut quibus aliquando ciuib; fortunatior fuit hæc tam prædicata, verèq; augusta ciuitas? Paternus quidem ANTONIVS FVGGERVVS, cùm esset à potentissimis Principibus ad amicissimorum numerum adscriptus, copiis omnibus circumflueret, nihilominus tanta moderatione, tanta modestia in illa sua felicitate enituit,

quanta etiam nūc hominum sermo-
nibus crebrò vsurpatur. Quis eodem
aut fuit, aut esse debuit, prudentia, li-
beralitate, iustitia, constantia, aut vl-
lo demum genere laudis præstantior?
Maternus autem, GEORGIVS ILSVN-
GVS, Eques auratus, Suevię Præfectus,
& quatuor Imperatorum Confilia-
rius, quo ardore, qua animi excelsita-
te præstitit in propugnando pro reli-
gione Catholica? Quanta eius apud
Principes existimatio & auctoritas?
Quàm magnas ille res, quanta cum
prouidentia procurauit? quæ morum
in illo integritas? quæ humanarum
rerum despicientia? In nostrā porrò
Societatem quantam beneuolentiā
nauauerit, quibus eam officiis colue-
rit, dictu est perdifficile. Cuius erga
nos tam incensi amoris hæredem &
successorem, experti iam sæpe didici-
mus

mus, quem reliquerit: Annā videlicet
filiam suam, matrem tuam, præstanti
religione erga Deum, cōmemorabili
beneficentia in egentes, eximia hu-
manitate in omnes, spectatissimam
denique atq; optimam feminam. Sed
ad clarissimum patrem tuum festinat
oratio, cuius laudes, quas ex sincerissi-
mo Numinis cultu, & ex amore, ac ve-
neratione Ecclesiæ Catholicæ, sacrís-
que ædibus omni magnificentia ex-
ornandis, & aliis prætereà rectè factis
capit egregias, hoc maiori tibi sunt
ornamento, quò tu illi, & ille tibi est
sanguinis necessitate cōiunctior. De-
claravit is non Auguste solùm, verùm
etiam Landspergæ, & alibi, quem erga
nos animum gereret: nec id verbis tã-
tùm honorificis, verùm etiam dona-
tionibus iisdem creberrimis, iisdem
amplissimis; quam nos liberalitatem

*

s

cole-

colemus, vti par est, memoria sempiterna. At enim non est in præsentia mihi decretū generis tui panegyrim contexere, cui par nulla potest reperiri laudatio: illud tantummodò carptim demonstrandum putavi, quale tibi à parentibus & maioribus relictum sit ad virtutis decus inuitamentum. Ac nulla sanè præcepta ad solidum, verumq; honorem adipiscendum æquè valent, vt patrum facinora pulcherri-
ma ante oculos nepotum obseruan-
tia: quorum vitia & peccata tanto no-
tiora euadunt, quanto ipforum pa-
rentes, & aui in maiore claritate vixe-
runt. Quemadmodum scilicet in pu-
rissimo fonte, & in lucidissimo specu-
lo minutæ sordes atque maculæ faci-
liùs conspiciuntur. Tu verò GEOR-
GI, à paruulo educatus es diligentius,
quàm vt hoc tantum malū de te per-
timef-

timeſcendum videatur. Huc accedit,
quòd nec oris tui dignitas, & egregia
totius corporis cõformatio, quæ ple-
rumq; futurę probitatis indicium eſt,
nec perſpecta nobis iam pridem in-
doles tua tale quidquam timere nos
patitur. Suſcipies igitur hanc primam
partem lucubrationum mearum, tibi
multò antè deſponſam, & ea ad utili-
tatis tuæ fructum aliquem vtère; vt
noſtris legendis ſermonem tuum cul-
tiorẽ, pleniorẽq; efficias: & eadẽ
operã ad doctrinam acceſſionẽ, qua-
lem qualem adiungas. Quod vt tu, te-
cũque adoleſcentes, qui ad Huma-
nitatem informantur, poſſetis, ſi mi-
nùs ſum cõſecutus, omni tamen con-
tentione, vt conſequerer, mihi eſt ela-
boratũ. Quemadmodum autem pa-
rens tuus literas ac literatos virtutẽq;
condecoratos homines omni gratia,
offi-

officio, charitate semper adhuc complexus est, & complecti perseuerat; sic tu, ubi maturior ætas virum te reddiderit, eorundem esto præfidiū atq; perfugium: nec puta vspiam meliùs te collocare beneficia. Nam vt de cælesti remuneratione taceam, illi maxime scriptis suis immortalibus nomen tuum ab obliuione & silentio vindicabunt. Vale. è Collegio Societatis IESV, Augustæ. Kal. Decembr. Anno Domini M. D. LXXXVIII.

IN GENEROSVM ADOLESCENTEM
GEORGIVM FVGGERVM.

Epigramma.

*CVM te spectarent Iuuenem, Fors, Gloria, Virtus.
Pædea, has inter lis fuit orta Deas.*

*Hic meus est. Virtus: meus est hic. Gloria dixit:
Pædea esse suum, Fors ait esse suum.*

Audiuit, magnamque volens componere pugnam:

Addidit Astripotens: Cuique quod optat, erit.

Matthæus Raderus.

INDEX

INDEX

PROGYMNASMATVM PRIMI VOLVMINIS.

1.	<i>Deductio pueri ad Magistrum, & primum examen.</i>	pag. 1.
2.	<i>Consimile argumentum.</i>	10.
3.	<i>Euntes in ludum.</i>	17.
4.	<i>Tardè ludum petentes.</i>	21.
5.	<i>Redeuntes à Gymnasio.</i>	24.
6.	<i>Excusatio absentia.</i>	32.
7.	<i>Calami apparatus.</i>	37.
8.	<i>Elementorum conformatio.</i>	41.
9.	<i>Eiusdem materia.</i>	43.
10.	<i>Orthographia.</i>	48.
11.	<i>Dimissio improuisa.</i>	51.
12.	<i>Seruus in ludum aduentus.</i>	53.
13.	<i>Silentium & attentio.</i>	57.
14.	<i>Suggestio.</i>	61.
15.	<i>Absentes.</i>	63.
16.	<i>Accusationes.</i>	67.
17.	<i>Petitio lusus.</i>	72.
18.	<i>Idem argumentum.</i>	77.
19.	<i>Ludus ex pacto concessus.</i>	82.
20.	<i>Nox transacta.</i>	87.
21.	<i>Virga.</i>	93.
22.	<i>Colloquium in schola.</i>	97.
23.	<i>Arma scholastica.</i>	99.
24.	<i>Inui-</i>	

I N D E X.

24. Inuitatio Magistri.	104.
25. Ludimagister defensus.	108.
26. Dies remissionis.	111.
27. Emendatio scriptionis.	115.
28. Diverfarum scriptionum emendatio.	122.
29. Leges.	131.
30. Ascensus.	139.
31. Præmia.	144.
32. Repulsam passi.	148.
33. Vacationes.	159.
34. Studium in silvis ac nemoribus.	167.
35. Mutuatio calami.	172.
36. Frustratio petiti atramenti.	173.
37. Ludendi potestas recusata.	175.
38. Comparatio nominum, verborumque coniuga- tio.	177.
39. Explicatio repetendarum ratio.	180.
40. Dicta alterna.	181.
41. Interrogationes variae.	183.
42. Amissus & promissus liber.	185.
43. Auxilium & consilium.	187.
44. Chartæ in membrana insutæ.	190.
45. Nomenclatura.	192.
46. Iterum Nomenclatura.	196.
47. Exercitationes.	198.
48. Temeraria suspicio.	201.
49. Astutia puerilis.	203.
50. Somnus in gymnasio.	205.
51. Spes & metus ob certamen Scholasticum.	207.
52. Litigium.	209.
53. Sim.	

I N D E X.

53. <i>Simplicitas, & lentitudo Magistri.</i>	211.
54. <i>Hora producta.</i>	214.
55. <i>Pecunia utiliter collocata.</i>	216.
56. <i>Virtus in teneris.</i>	218.
57. <i>Præceptor honesta imperat.</i>	221.
58. <i>Pueri multandi verberibus.</i>	223.
59. <i>Literæ Bellerophontis.</i>	230.
60. <i>Mina.</i>	233.
61. <i>Recitatio.</i>	234.
62. <i>Repetitio.</i>	236.
63. <i>Disputatio.</i>	239.
64. <i>Concertatio scriptionis.</i>	241.
65. <i>Examen.</i>	246.
66. <i>Auditiones.</i>	249.
67. <i>Industria discendi.</i>	252.
68. <i>Pensum diurnum.</i>	257.
69. <i>Observator.</i>	262.
70. <i>Formula petendarum facultatum.</i>	264.
71. <i>Certamen copiae.</i>	266.
72. <i>Cantus musicus.</i>	279.
73. <i>Græcæ literæ.</i>	289.
74. <i>Bibliotheca.</i>	290.
75. <i>Descriptio Gymnasij.</i>	296.
76. <i>Pædagogi.</i>	299.
77. <i>Præceptores.</i>	304.
78. <i>Auctores scholastici.</i>	309.
79. <i>Formula salutandi atq; valedicendi in congressibus atq; literis.</i>	312.
80. <i>Cupiditas proficiendi.</i>	319.
81. <i>Manditia librorum.</i>	322.
82. <i>Acad.</i>	

I N D E X.

82. <i>Academia.</i>	324.
83. <i>Honores Academici.</i>	328.
84. <i>Depositio.</i>	334.
85. <i>Actio Latinitatis.</i>	341.
86. <i>Litera Pythagoræ, seu biuium Herculis.</i>	252.
87. <i>Laudatio eruditionis.</i>	372.
88. <i>Studia politioris Humanitatis.</i>	384.
89. <i>M. T. Cicero.</i>	395.
90. <i>Epistolæ M. Tully.</i>	413.
91. <i>Rhetorica M. Tully.</i>	417.
92. <i>Orationes M. Tully.</i>	427.
93. <i>Philosophica M. Tully.</i>	437.
94. <i>Tres linguæ principes.</i>	444.
95. <i>Hebræa lingua.</i>	448.
96. <i>Græca lingua.</i>	451.
97. <i>Latina lingua.</i>	455.
98. <i>Solutæ pedestrisque scriptionis varietas.</i>	458.
99. <i>Poëtice scriptionis varietas.</i>	464.
100. <i>Actio scenica.</i>	471.

A P P R O B A T I O.

Hic Progymnasmatum primus liber R.P. Iacobi Pontani, è Societate IESV, Politioris literaturæ Studiosis vtilissimus est, eò quòd & Doctrinam singularem ad formanda Christianæ iuuentutis ingenia contineat, & de moribus grauem admodum disciplinam complectatur. Typis proinde mandatum publicari debere iudicaui.

Petrus Stenartius Leod. Colleg. Theol.

hoc tempore Decani Vicarius

P R O.

PROGYMNASMA- TVM LATINITATIS, SIVE DIALOGORVM.

VOLVMEN PRIMVM.

PROGYMNASMA SIVE DIALOGVS PRIMVS.

*Deductio pueri ad Magistrum, &
primum examen.*

PATER. MAGISTER. PVER.

PATER. Salute plurima doctorem te
literarum impertio. M. Habeo gra-
tiam, vir optime. Quid est negotij,
quamobrem me velis? P. Si non gra-
uaberis parvam dare operam mihi,
paucis exequar, qua causa ad te accesserim. M. Ad-
uerto animum. P. Ego germani patris officium secu-
tus, paruulum hunc, quem cernis, filium meum ho-
nestissimis doctrinarum studiis, & virtuti à primor-
dio ætatis deditum esse nimium quantum cupio. M.
Laudabilis, & iustissimo atque præclarissimo desi-
derio incensa voluntas: quamprimùm enim, &

A

quàm

quàm diutissimè discendum sapientes prædicant, quod nunquam perdiscitur, & proficit in perpetuū. Præterea multum refert, quibus odoribus testa recens imbuatur. P. Est verò ita, vt dicis. Hunc igitur puerum (quod mihi, familiæq; meæ feliciter eueniat) tibi in manum do, tibi cōmitto, tuæque mando fidei. Natura ego sum; amore, cura & sollicitudine tu illi pater esto. Tua institutione, ac disciplina probitatē, & intelligentiam rerum (quanta quidem in istam teneritudinem cadit) adipiscatur. M. Certè quidē haud repugnanter in album discipulorum ipsum retulero, si, vt est in more positum, ingeniolum eius, atq; progressum, quem in literis hætenus effecit, periclitatus antè fuero. P. Teneas licet solemne tuū, & exquiras quodcunque tibi exquisito opus videbitur. M. Age, mi fili, ede nomen tuum. PV. Mihi nomen est Iacobus. M. Quotum agitas annum? PV. Hic opinor, nonus incipit. M. Elementa conformare nostin'? PV. Maximè: quanquā haud venustissimè. M. Quid? rudimēta Grāmaticæ num doctè calles? etenim in hoc meo gymnasio illa non traduntur: instructum ab iis venire ad me audiendum oportet. PV. Spero me scientia comprehendisse illas præceptiones, quantum potuerim. M. Cuius autem Grāmatici erant illa tua rudimenta? PV. Eñmanuelis Aluari Lusitani. M. Eñmanuelis? Vísne explorē quàm studiosè didiceris? PV. Explora, si placet. M. Cedo, inflexiones nominum quot sunt? PV. Quinque. M. Hæc vox, sensus, quota declinatione continetur? PV. Quarta. M. Quo casu effertur? PV. Nominandi, generandi, vocandi singulari:

lari: & rursus nominandi, accusandi, vocandi multitudinis numero. M. Bonus, cuius generis? PV. Masculini. M. Certumne istud habes? PV. Certissimum. M. Eius foemininum? PV. Bona. M. Neutrum? PV. Bonum. M. Da comparativum, & superlativum? PV. Melior, optimus. M. Cur non dicis, bonior, bonissimus: perinde ut doctior, doctissimus? PV. Dicerem verò, nisi esset anomalum, siue inæquale, ut illa quoque: malus, peior, pessimus: parvus, minor, minimus. M. Probè respondet adolescentulus. Dehinc Pronominis definitionem recita. PV. Quod loco nominis positum, certam, finitamq; personam adsignificat. M. An emendatè sic loquemur: saluū te advenire gaudemus? PV. Prorsus emendatè. M. Undenam hoc intelligis? PV. Ex regula IV. M. Audiamus. PV. Verbum personale infiniti modi, postulat ante se accusandi casum. M. Pernoſco, & demiror egregiam, singularemq; diligentiam tuā. Hanc si in posterum similiter ad discendum attuleris (quod te facturum esse, mihi quidem dubitare in mentem non venit) promitto, ac recipio huic parenti tuo, te hominem eruditissimum venientibus annis evasurum. P. Diligentiam quidem pueri in spe optima ponat Magister. Ego item, quò minus illi cessare, & socordia, atq; desidia bonum otium conterere sit integrum, curabo sedulo. PV. Ignavus non ero. M. Maſte indole, sic facies, mi Iacobe, & cras postquā luxerit, cum libellis tuis, armisq; scholasticis ad sextam in ludum hunc meum itare, Diuis bene iuvantibus, occipies. Tu interim filium reduces domum: quem propter ingenij bonitatem,

tem, &, quam facilè perspicio, naturæ præstantiam multò commendatissimum nobis, charissimùmque fore credas velim. P. Liberalis ista, & humanitatis plena pollicitatio, vir doctissime, omnibus necessitudinibus me tibi obstringit. Bene vale. M. Et tu.

ANNOTATIONES.

Progymnasma, siue Dialogus) Qui tyrones suos sciendis belli simulacris, seu ludicris quibusdam certaminibus & umbratilibus pugnis ad serios conflictus, atque ad vera praelia inuenda prius exercent, ac præparant: quique alijs in rebus & artibus idem faciunt, *Προγυμνασμοί*. & antecedentes illæ, primæque exercitationes *Προγυμνασμοὶ* dicuntur, verbum è verbo præexercitationes, præexercitamenta. Possis etiam prolusiones appellare. Ego itaq;, cùm iam inde usq; ab initio laboris mei progymnasten me esse optauerim, & studuerim, hoc est, adolescentes, Humanitatis alumnos latinæ linguæ mysterijs initiare, & ad eius in omni vita usum velati bellicis quibusdam concursionibus præparationem ipsis adhibere contenderim, non incommode videbor hoc quidquid est, qualecunque est scriptorum meorum, nominasse Progymnasmata. Quoniam autem in hoc genere scripturæ Dialogorum contritissima est appellatio, nec nos eam repudiamus. Doctorem literarum) Magistros Grammaticæ nitidiùs, & honoratiùs ita vocabimus, voce nimirum generali, respicientes ipsum nomen artis, quod à literis ductum est: *Ἀπὸ τῶν γραμματέων*, quippe ἡ γραμματικὴ, & pro Grammaticis dicti sunt litteratores; ut Sylla quidam apud Catullum. Et Sueton. de illustrib. Gram-

Grammat. Appellatio Grammaticorum Græca consuetudine inualuit, sed initio litterati vocabantur. Eodem respexisse apparet M. Tullium 1. de Orat. Quis musicis, inquit, quis huic studio litterarum, quod profitentur ij, qui Grammatici vocantur, &c. Studium litterarum nominat Grammaticam. Idem aliàs cum de Grammatica rebus loquitur, literas vocare solet. De Orat. 3. scribit literas ab Aristophane tractatas fuisse. De Servio Sulpitio in Bruto. Sed adiunxit etiam & litterarum scientiam, & loquendi elegantiam. In Pisonem. Quid nunc te, asine, literas doceam? non opus est verbis, sed fustibus. Non dixi hanc togam, qua sum amictus: nec arma, scutum, aut gladium, & quæ sequuntur. Qui in Academiis hanc scientiam profitentur, latine lingue Professores audire volunt, & ipsi hoc se nomine afficiunt. Id neque falso, quod omnes vident, neque iniuste, quando Grammatici nomen hoc sæculo vilescit, ac despicitur. Et Seneca Epistola XCV. custodes latinæ nuncupat. A primordio ætatis) Propert. lib. 3. eleg. 4.

*Me iuvat in prima coluisse Heliconæ iuventa,
Musarumque choris implicuisse manus.*

Sunt eadem huic. Ab adolescentulo, ab adolescentulis, ab ineunte, à prima adolescentia, ab ineunte, à prima ætate, ab initio ætatis, à primis temporibus ætatis, à puero, à pueritia, à paruulo, à puero paruulo, à pusillo, à pauxillo puero, à tenero, à teneris, à teneris unguiculis, de tenero ungui Horat. quod Græci ἐξ ἀπαιλῶν ὀνύχων. Nimium quantum cupio) Immane quantum, nimium quantum, non aliud sibi volunt, quàm illa, sum-

in opere, mirifice, valde, maiorem in modum, & similia.
Græci θαυμαστόν ὄσον, ἀμύχανον ὄσον, &c. mirabile
quantum, seu, mirabile admodum, difficile quantum,
seu difficillimum, seu valde difficile. Cicero. in Orat.
Huic generi orationis aspergentur etiam sales, qui in
dicendo mirum quantum valent. Sallust. apud Nonium.
Immane quantum animi exarserunt. Horat. Ode 27.
lib. 1. Vino & lucernis Medus acinaces. Immane
quantum discrepat. Quàm diutissimè) Tamdiu im-
morandum in studiis liberalibus suadet Seneca, quam-
diu melius agere animus nihil potest. Et tamdiu dis-
cendum est, quamdiu nescias, & si proverbio credimus,
quamdiu vivas, epist. 76. Idem de philosophia. quæ lau-
datorum artium fons & parens est, epistol. 72. cui nul-
lum tempus satis magnum est, etiamsi à pueritia usque
ad longissimos humani ævi terminos vita protendatur.
Quibus odoribus testa) Horat. epistol. 2. lib. 2. Quo
semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu. Quo
carmine quàm nihil verius, tam nihil pervulgatius.
Geminum huic est, quod legitur in 3. de Finibus de filio
Luculli puero. Sed infici tamen debet iis artibus, quas
si, dum est tener, combiberit, ad maiora veniet para-
tior. Et quod ex eiusdem Hortensio producit Nonius. Ut
qui combibi purpuram volunt, sufficiunt prius lanam
medicamentis quibusdam: sic literis talibusque doctri-
nis antè excoli animos, & ad sapientiam concipien-
dam imbui ac preparari debet. Aristot. 2. de moribus.
ὁ μικρόν ἀγαθὸν ἔχει τὸ ἄνω ἢ ἔστω ἀπὸς ἐν νέων ἐδιδέ-
σθαι, αἰὶνὰ περ πολὺ, μάλλον δὲ τὸ πᾶν. Non parum re-
feri, sed permultum, utrum sic, an sic à pueris assuesca-
mus?

mus: immò verò totum in eo possum est. Addamus & Fabium. Natura, inquit, tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus: ut sapor quo noua imbuias durat: nec lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. lib. 1. cap. 1. Huc pertinent canes Lycurgi, dissimili ratione educati. Plutarch. de liberis educant. Quod mihi familiæque) Cicer. 1. de Divinat. Neque solum deorum voces Pythagorei observabant, sed etiam hominum, quæ vocant omnia, quæ maiores nostri quia valere credebant, idcirco omnibus rebus agendis: Quod bonum, faustum, felix, fortunatumque sit præfabantur. Varro lib. 5. de lingua Latin. Vbi noctis in templum censura auspicatur, atque de celo nuntiatum erit: præconi sic imperato, ut viros vocet. Quod bonum, fortunatum, felix, salutaréque sit populo Romano Quiritium, Reique publicæ populi Romani Quiritium, mihi que, collegæque meo, fidei, magistratuique nostro, &c. Livius lib. 1. Quod bonum, faustum, felixque sit, inquit. Quirites regem create. Idem. Quod bonum, faustum, felixque sit populo Romano ac mihi vobisque Albani. Talia sunt apud Plautum. Aulul. Dy bene vortant. Ibidem. Quæ res bene vortat mihiq, tibiq, tuæq, filiæ. Et Capt. Quæ res bene vortat mihi que, meoque filio, vobisque. Et Trin. Vxor venerare, ut nobis hæc habitatio bona, fausta, felix, fortunataque eueniat. Virgil. eclog. 9. Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus boëdos. Livius lib. 1. Quod bene vertat, castra Albanos Romanis iungere iubet. Cicer. pro Muræna. Idem ego precatus sum, ut ea res faustè, feliciter, prosperèque eueniret. Fuit & hæc apud veteres præfandi ratio, *Idè, Idè, ut ex*

*Pausaniarecitatur Rhodig. lib.1. cap.2. Solemnnetuum)
 Tenere , seruare solempne suum , est tenere institutum ac
 morem suum. Cicer.ad Attic. lib.7. epist.6. Tantum igitur
 nostrum illud solempne seruemus , ut ne quem istuc
 euntem sine literis dimittamus. Mihi nomen est Ia-
 cobus) Quatuor modis priscos Latinos in proprio no-
 mine indicando vsos inuenio. Dicebant enim. Est mihi,
 est illi nomen Fabius, Fabij, Fabio. Qui quidem tres modi
 in vulgus noti sunt satis , quartus non aequè , accusandi
 casu nimirum. Liuius l. 1. cui parentes Ascanium dixere
 nomen. Eodem libro Lucium Tarquinium Priscum edi-
 dere nomen. Gellius quoq; l. 15. c. 29. fatetur hanc nouam
 figuram esse , adducitque ex annalibus Pisonis hoc exem-
 plum. L. Tarquinium collegam suum , quia Tarquinium
 nomen esset , metuere: eumque orat, uti sua voluntate Ro-
 mam contendat. Hoc perinde est , inquit , tanquam si ego
 dicā: mihi nomen est Iulium. Virg.3. Aeneid. Aeneadas-
 que meo nomen de nomine fingo. Quasi dixerit : impono illis
 nomen Aeneadas. Seruil. in 1. Aeneid. Dicimus est mihi
 nomen Cicero, Ciceronis, Ciceroni, Ciceronianum. Quotū
 agitas annum ?) Verbum agitare, Sallustius in ore ha-
 bet quā sepius. Vita hominum sine cupiditate agi-
 tabatur. Agitabatur magis magisque in dies animus fe-
 rox. Beneficiis magis quā metu imperium agitabant.
 Gaudium atque letitiam agitabant. Multa agitati nihil
 processit. Rempub. agitaere. Cū precepta patris mei
 agitare. Quae mente agitauit. In hoc meo gymnasio)
 Loca in quibus nudi luctarentur, seseque exercerent, dicta
 sunt gymnasia , ἄγὰ τὸ γυμνάζεσθαι nudo. Ipsa exercitatio
 palestra. Placuerunt deinde illa loca philosophis , in quibus
 dispu-*

disputationes suas habere coeperunt, quod etiam 2. de O-
rat. testatus est Cicero. Nunc pro quibuscunque locis ad
docendas literas destinatis ista vox capitur. Venienti-
bus Annis) Horat. ad Pison. Multa ferunt anni
venientes commoda secum. Multa recedentes adi-
munt. Veniunt anni dum ad aenum iuvenile viuendo
progredimur : recedunt dum ad senectutem tendimus.
Seu, anni venientes sunt ab infantibus usq. ad mediam,
& virilem aetatem : recedentes, à virili aetate ad se-
pulchrum. Quò minùs illi cessare) Cicer. 1. de nat. Deor.
Profecto Epicurus quasi pueri delicati, nihil cessatione
melius existimat. At ipsi tamen pueri, etiam cum ces-
sant, exercitatione aliqua ludicra delectantur. Post-
quam luxerit) Simul atq. calum albescere coeperit, seu,
ut Caesar. 1. de bello ciuili, albente calo, & lib. 4. de bello
Gall. orta luce. Cum primùm dies orta fuerit. Primùm
aurora noua cum spargit lumine terras. Cum sol ortus
sua luce conuestit, ac perfundit omnia. Dum rosea fa-
c sol inferret lumina calo : quae sunt Lucretij. Cum
prima luce, diluculo, primo diluculo. Haec omnia vo-
lunt, lucere : diem, inquam, ac lucem esse. Cicer. pro Sex.
Roscio. Occisus est à cæna rediens. Nondum lucebat,
cum Amerie scitum est. De Diuinat. lib. 2 Vbi lucere
coepisset. Epist. 4. lib. 15. expedito exercitu ita noctu iter
feci, ut ad 3. Id. Octob. cum lucefceret, in Amanum as-
cenderem. Catull. ad Caluum. Nam si luxerit, ad li-
brariorum Curram scrinia. Plautus Milite. Prius-
quam lucet, assunt. Apud hunc, & Terentium crebrò
legas, lucet hoc, lucefcit hoc : subaudiendum calum,
aut interuallum, quod inter caelestes orbes, terrarumque

sola interiectum est, quod digito videntur ostendisse: ut proinde illud, hoc, δεικτικῶς accipiat. Diuis bene iuuantibus) Linianum. Ennius dicit: cum magnis diis volentibus. Profert Cicer. 1. de Offic. Sic Plaut. Persa. Et Milite. Agite, ite, cum diis beneuolentibus. Vulgaria sunt illa, Deo fauente, Deo annuente. Iacobus Apostolus, cap. 4. Christianos bene ominari docet in hunc modum. εἰάν ὁ κύριος θελήσῃ, ἢ ζήσομεν, ἢ ποιήσομεν τῷτο, ἢ ἐκείνο. Si Dominus voluerit, viuemus, & hoc aut illud faciemus. In Xenophonte ista passim occurrunt. σὺν θεῷ, σὺν τοῖς θεοῖς, ὡς θεὸς θέλη, θεῶν συνθέλοντων. θεῶν ἰλεῶν ὄντων, ὡς θεὸς μὴ βλάπῃ, εἰὰ θεὸς μὴ ἐκασκοῖτο.

PROGYMNASMA SECUNDVM.

Consimile Argumentum.

MATER. PVER. LVDI MAGISTER.

MA T E R. Narcissule, agedum, coopertus palliolo tuo actutum sequere me. P. Quò concessura es mater? M. In locum periucundum, perque amœnum, & salutarem. P. In hortum? M. Etiam, in hortum ibimus. P. Tollam ergo mecum corbulam meam ad poma, & flosculos colligendos. M. Non opus istis corbulis ad hæc poma, atque ad istos flores, eius de quo loquor hortuli asportandos: moue te ocyùs. P. Non intelligo, mater, quor-
sum

sum me ductura sis. M. In scholam ad Magistrum te ducam : ô fili ! ibi latinitatis tyrocinium pones, posteaquam intra domesticos parietes à pedagogo usque ad hoc temporis legere, & formas literarum quoquo modo conscribere doctus es. P. Hei, nolo in scholam itare. M. Caue sis malam rem : debes velle, quæ pater & ego volumus. P. Virgas pertimesco, quibus me Præceptor assiduissimè tacturus est. M. Ne timueris, mitissimus atque lenissimus homo est, puerosque dociles, ac dicto audientes amat unicè : nec eos digito attingit. P. Missum me fac isto anno : insequenti quod constitutum habes, transige. M. Opprime os, & sequere. P. Sequor. M. Hem, illæ sunt ædes, illic est Gymnasium, quò maturo pergere. At ipse Ludimagister eccum prodit foras. Cum proximè accesserimus, primùm nudato capite inflecte aliquantum genua : deinde dexteram manum tuam osculatus eidem porrige. Astabis autem solo fixos tenens oculos, & quàm modestissimè, placidissimèque ad interrogata respondebis. P. Ut iubes mater. L. Salve bona foemina cum istoc parvulo tuo. M. Salve multùm vir literatissime. L. Tu ane isthæc soboles ? M. Mea, Deo sint laudes, cui in acceptis refero. L. Quid venis ? in meamne fidem ac potestatem permissura filiolum tuum ? M. Ea propter huc me affero, mi Domine, & te per illos, quos ipse genuisti liberos, rogo atque oro, institue mihi hunc puerum literarum atque morum præceptis, pro eo ac consuevisti diligenter. Pretium tibi largè cumulatèque persoluam : & ille qui om-
nibus

nibus omnia muneratur Christus, maioribus te præmiis in cælo dignabitur. L. Ita spero quidem. Tibi autem affirmo, me in isto puerulo informando nullam laboris partem prætermisurum. Hoc porro fidelis, ac piæ matris est munus, quo tu perfunderis modò: optare scilicet & curare suos erudiri liberos: ne si manserint literarum imperiti atque rudes, haud minùs differant à doctis, quàm arbores infructifera à fructiferis, equi indomiti à domitis, & à viuis mortui. Quì vocare? mi paruule. P. Narcissus. L. Conueniunt rebus nomina sæpe suis. Perquàm scitus puer natus est tibi, & prælagum ipsi nomen indidisti. Visura es aliquando hunc virtute, & sapientia florentissimum. Deum quæso, vt vitæ tuæ superstes sit. M. Idem ille faciat, vt huic formæ mores consimiles sint, aptæque membrorum compositioni & coloris suauitati præclara animi species olim, pulchritudòque respondeat. L. Iamne legere nôsti, Narcisse? P. Noui. L. Et ducere literas? P. Ita. L. Lege quod typis impressum cernis in hac paginula. P. *Cum & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, vt mihi cum imperio in prouinciâ proficisci necesse esset, in multis & variis molestiis, legationibusque meis hac una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior.* L. Sufficit; perfectè legis. Libentèrne frequentabis scholas? M. Permetuit virgas Domine, vt pueritiæ mos fert: alioqui non inuitus discit. Veruntamen in hoc metu illum esse haud inutile est. L. O Narcissule, habe bonum animum, Nisi fueris incredibiliter turbulentus & segnis

segnis (quod minimè futurum credo) nihil graue patieris : sed primum apud me amicitiae locum tenebis , disputatorum duces familiam : sedebis loco primario , & quàm sapissimè brauiopotière. Nec me defectura est pomorum, ficuum, amygdalorum, & sacchari copia , vnde crebra sedulitati tuæ demumunuscula. Tu, matrona, cures licet, ne domi nimium lûsibus vacet inter coæuulos suos; neue mulierum, ancillarum blandimentis abstrahatur à studiis. Prouideas, ne absit à schola, nisi forsitan morbo teneatur. Progressus plurimum impedit absentia. M. Scilicet ita res est, Satis contentè illum habeo : neque sinam, vt absit à gymnasio. L. Emes libellos illi ad hanc scholam necessarios, & in diebus paucis in ludum mittes. M. Etiam. L. Vale. M. Communis ille omnium magister & imperator Deus te nostræ iuuentutis moderatorem lectissimum, longissimo tempore viuum ac sospitem præstet.

ANNOTATIONES.

Questum est à doctis , quo tempore literis tradendus foret puer. Summus ille iuuenta moderator Quintilian. etiam ante septimum ætatis annum id fieri oportere censet. Cur, inquit, non pertineat ad literas, quæ ad mores iam pertinet? Chrysippus, vt idem scribit, cum nutricibus triennium daret, etiam tum ab illis infantiam optimis institutis informandam iudicauit. Lege cetera lib. i. cap. i. Alia ponitur questio, maiorène cum fructu intra parietes domesticos, an foris in schola, in celebritate coenorum condiscipulorumq.

rūmque erudiantur pueri. Complures, & sanè quàm idoneas rationes idem Quintilian. affert. lib. 2. cap. 2. quam ob rem publicè docendi videantur, & aliud sentientes refellit. Tertio loco quæri potest, ecquid extra fines patriæ institutionis causa mittendi sint. Hac de re legendus Maphæus Vegius lib. 2. cap. 3. Cuius præterea consilium est cap. 2. eiusdem libri, ne subito multo discendi labore obruantur ingenia puerilia : quando nec aratores, nec equorum domitores id faciunt : illi dum iuencos iugo, hi dum equulos freno assuefaciunt. Eadem ante ipsum Quintilian. cuius est illa omnibus notissima similitudo de vasculis angusti oris, quæ superfusam humoris copiam restringunt, sensim autem influentibus, vel etiam instillatis complentur. Præcipitur hoc quoque prudenter à Maphæo : ne Magistri pueros assiduò in scholis cum cæteris morari cogant : sed spectatores magis, quàm discipulos esse patiantur. Sicut vinitores periti nouellas vites non solent multum extendere, quò vinum proferant, donec in stirpem robustiorem succreuerint. Denique de officio Doctorem nec pauca, & perutilia differit lib. 2. cap. 7. 8. 9. 10. sparsim nonnulla etiam Quintilian. lib. 1. & 2. Tacturus est) Quam Græci *μείωσιν*, & *ἐλάττωσιν*, Latini imminutionem, & extenuationem dixere : per quam se tetigisse aiunt, qui dicto factòue grauer quempiam laeserunt, aut durius etiam verberarunt. Terent. Eunuch. Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio. Id est, dicto aculeato vulnerauerim. Catull. velut prati Vltimus flos prætereunte postquam Tactus aratro est. Propertius libro 2. eleg. 34.

Me iuvet aeternis positum languere corollis:

Quem tetigit iactu certus ad ossa Deus.

Usurpatur item tangere pro fallere, fraudare, circumvenire, decipere. Plant. Epid. Istis adeò tetigi te triginta minis. Et Pseudol. Si neminem alium poterò, tuum tangam patrem. Sic usus est verbo, ferire, Terentius. Phorm. Geta ferietur alio munere. Ea propter huc me afferò) Terentius Andr. Haud auspiciò huc me attuli. Id est, huc veni, huc accessi, hinc me stiti. Contrarium, aufer te hinc, abi, discede. Cicer. ad Tiron. similiter locutus est. Ut te Leucadem deportares. Quomodo & Sophocles Antig. οὐ μὲν ἡμεῖς οὐδ' αὐτὸν εἰδεύεις. Per illos, quos ipse genuisti) In obtestationibus, & obsecrationibus nominabant, aut res magnas, aut iis charas, quos obsecrabant. Cicer. pro Quintil. Obsecrauit per fratris sui mortui cinerem, per nomen propinquitatis, per ipsius coniugem & liberos. Plant. Capt. Per deos atque homines ego te obtestor Hegio, Ne mi istanc hominem perdis. Ibid.

Hæc per dextram te dextra retinens manu.

Obsecro; infidelior mihi ne fuas, quàm ego sum tibi. Pretium tibi largè) δίδωκεον, Minervæ. Largè autem, dignissimi enim hi operarij mercede sua. Sed reperiuntur, quibus Magistri nimis grande Minervæ exigere videantur, quique mille denariis mancipium, aut iumentum malint emere. Emant, & sibi habeant duo seu mancipia, seu iumenta, ut respondit Aristippus cuidam. Plutarch. de lib. educ Equi indomiti à domitis) Aristippi est, qui præterea interroganti, quam rem melior esset evasurum filius, si enim instituendum literis

saræ.

curaret: ut nihil aliud, inquit, certè in theatro non se-
debit lapis super lapidem. Quod sequitur de viuis &
mortuis in dialogo, protulit Aristoteles. Lege quod ty-
pis impressum) Cum pueri docentur legere, audiendus
est Quintilian. cuius hæc sunt verba. Incrédibile est
quantum moræ lectioni festinatione adijciatur. Hinc
enim accidit dubitatio, intermissio, repetitio, plus-
quam possunt audientibus: deinde cum errarunt, etiam
ijs quæ iam sciunt dissidentibus. Certa sit ergo in primis
lectio, deinde coniuncta, & diu lentior, donec exercitatio-
ne contingat emendata velocitas. Familiam duces)
Qui in re aliqua primam merentur laudem, primum-
que locum obtinent, ij ducunt familiam. Tralatio ab his,
qui, quod potestate, aut honore, aut scientia præstant,
ceteros ducunt, & comites habent. Muræ. lib. 4. cap. 17.
Man. in Cicer. epist. 5. lib. 17. Quint. lib. 1. cap. 2. ducere
classem. Cicer. in Phil. ducere ordinem. Pomorum, Fi-
cium) De genere & inflexione vocabuli ficus. lege Val-
lam. l. 1. c. 4. Legitur etiam ficulus, pro fructu, apud
Plaut. Stich. Meminit huius moris Hor. sat. 1. l. 1.

... ut pueris olim dant crustula blandi

Doctores, elementa velint ut discere prima.

Qui huiusmodi crusta & crustula parant, coqui & ar-
tífices crustarij & crustularij dicuntur, Rüchelbacher.
Plato in l. 7. de Republ. non vi cogi pueros ad disciplinas,
sed ludentes potius inuitari vult: ut appareat, ad
quod quisque genus studiorum naturâ sit idoneus. Ve-
runtamen non debent iidem semper, & secundi qui-
dem flare venti. Nunc pluit, & claro nunc Iupiter æ-
there fulget. Mulierum, ancillarum) Sallust. In-
guriis.

gurtb. Cum interim Hiempsal reperitur, occultans se in tugurio mulieris ancilla. Omnis ancilla mulier, non quævis mulier ancilla. Terent. And. Mirum verò, impudenter mulier si faciat meretrix. Plant. Menæch. frater geminus Pæn. Lapis silex. Caesar lib. 3. de bello Gall digitus pollex. Ibid. homo adolescensulus. Huiusmodi apud classicos scriptores sunt, terra Gallia, terra Italia, terra Græcia, terra Campania, & alia. In diebus paucis) Idem prorsus valent, in diebus paucis, paucis diebus, intra paucos dies. Terent. Andr. In diebus paucis, quibus hæc acta sunt, vicina hæc moritur. Cic. epist. 7. lib. 1. Paucis enim diebus eram missurus tabellarios domesticos. Catull.

Cœnabis bene mi Fabulle apud me

Paucis, si tibi Di fauent, diebus.

Propert. lib. 2. eleg. 19.

Tu quoties aliquid conabere, vita memento

Venturum paucis me tibi luciferis.

PROGYMNASMA TERTIVM.

Euntes in ludum.

ANTONIVS. MARCELLVS.

ANTONIVS. Securûsne, & timore expeditus in phrontisterium vadis Marcelle? M. Quid tibi ista percunctatione vis? explica dum, non enim satis intelligo. A. Fabor ergo apertiùs. Contextuisti

B

epi-

epistolam, quam à nobis hodie requireret Præceptor? M. Contexui, & descriptam porto mecum. A. Præcurrit alacritas tua, meam tarditudinem. Quamquam haud ita pigritia me, ut chartæ penuria, qua premebar, remorata est, fecitque, ut meam non totam describerim: seriùs quippe adeptus sum papyrum. M. Quid acturus, si poposcerit? A. Dum vestras emendat, interea quod reliquum est, nullo negotio describam. Hoc concessarum mihi spes est: siquidem aliis aliàs concessit. M. Ostende sis tuam scriptionem. A. Hem. M. Quàm foedè tu componis literas? gallinam scripsisse arbitror. Quàm item vacillant versus? A. Dummodò legi queat scriptura, parui duco, tristia sint, an læta, pulchra visu, an deformia elementa: versus ad amussim nequeo dirigere, quantumvis coner. Atqui non tam valdè utraque laude mihi antestas. M. Iudicium cæci. A. Aliter doceat me Præceptor, si ipsi displiceo cum istis illepidis, inuenustisque characteribus. M. Abhorrent istæ partes ab eius munere. A. At vnde discam tandem? Quid tu nunc mihi auctor es? M. Aliquem peritum adolescentem pacta pecunia conducant parentes tui, quem hanc ad rem magistrum capias. A. Attamen doctrina quoque spectati & clari homines plerumque inscitè, & indecorè efformant figuras istas. M. Dicit aliter non potest: verùm non idcirco sunt docti: & tamen multi illorum decenter. A. Parentes mei (quod vitium senectus affert) attentiores sunt ad rem, quàm fat est: defraudant genium suum: vereor, ut illis persuadeam, M. Adhibe pro-

cura.

Curatorem Magistrum, cuius vnum verbum huc plus valebit, quàm centum tua. A. Rogabo, vt hanc mihi opellam surripiat M. Cæterum, quæ heri explicata sunt in Cicerone, si te fortè nominauerit, poterisne repetere? A. Nisi ipsemet opituletur, parum bene: oblitus enim sum quorundam, & quem domi interrogem, habeo præter parietes neminem. M. Hærenti subueniet: Ego insuper, quoad eius facere potuero, tibi opem feram. A. Mi optime Marcelle. M. Sponden' te mutuum facturum esse mecum, si in eodem luto hæsitauero? si necessitudo postulauerit? A. Spondeo firmiter. M. Salua res est.

ANNOTATIONES.

Timore expeditus) *Quemadmodum apud probatos scriptores legimus curis expeditus, & curis expeditis, curis solutus & solutis, soluere animum curæ, soluere curam, ita licebit dicamus, timore expeditus, timore expedito, &c. Possunt etiam pronomen accusandi casu, & præpositio interponi. Expedire se ærumnis, expedire se ab occupationibus. Dicimus item expedire negotium, nodum, &c. In Phrontisterium) à verbo Φροντίζω, cogito, meditor, conamenor, deflectitur, Φροντιστήριον, locus ad commentandum, meditandum, cogitandum. Locus nempe, in quo cogitationes & sensa nostra explicamus, atque ad audientes proferimus. Accommodatur ad scholam: ibi siquidem Magistri discipulis sua, & auctorum, quos interpretantur, cogitata mentemque explanant. διδασκαλαῖον quoque dici potest, à docendo: διδάσκω, namque*

est doceo. σχολή est otium & cessatio. Hinc schola, quod à ceteris negotiis omnibus vacui atque liberi, in ea unis tantum studiis impertiri nos debeamus. Eodem vocabulo disputationes, & controuersiae inter doctos agitatae, & questionum denique non leuium tractationes significantur. Gellius cap. 26. lib. 1. diatribam nominat, graeca item voce: ob studium scilicet, operamque liberalem, qua tempus discendo atque audiendo consumimus. Latine auditorium, Sueton. Item ludus, quoniam generatim locus, in quo quis exercetur, sic dicitur Ludus gladiatorius, ludus musicus, ludus fidicinus, ludus palaestrae. Ac merito quidem ludus, quando, ut 3. Off. Cicero ait, discendi voluptas potius est, quam labor. Addimus interdum, literarius. Hinc ludum aperire. Cicer. 1. Tusc. loquens de Dionysio: quod parum latine quidam: professionem suscipere. Gallinam scripsisse) Plautus initio Pseud. huiusmodi lepidas literas, lepida conscriptas manu irridens, inter cetera.

An obsecro hercle habent quoque gallinae manus?

Nam has quidem gallina scripsit.

Vacillant versus) Quid hoc sit, sequentibus statim verbis de amissi declaratur. Cicer. epist. 15. lib. 16. Accepi tuam epistolam vacillantibus literulis. Nec mirum tam graui morbo. Vacillare memoria, ad Atticum. Doctrina quoque clari) Vulgata ac propemodum vera opinio. Istud enim negotium illi & πικρότερον τῆς φρονίδος, quemadmodum Anacreon Polycrati Samiorum tyranno quinque talenta, quibus ab eo donatus fuerat, & ob quae duabus noctibus somno caruerat, restituens dixisse fertur, Theodosium minorem, Arcadij
F. iam

F. iam ad clauum sedentem Nicephorus cap. 3. lib. 14. describendis libris mirè delectatum, & καλλιγερῶτατον, multaque eius manu exarata ad suam etatem permansisse, potuisseque ipsum ea scientia vitæ sumptum tolerare commemorat. Quod vitium senectus) Tencitas, & auaritia senum, effusio iuuenum est. Illi querunt, & inuentis miseri abstinent, ac timent uti. quòque minùs restat viæ, eò plus corradunt viatici. Nihil absurdius. Hi utilium tardi promissores, prodigi æris, ut inquit ad Pisones Horatius. Necessitudo postulauerit) Necessitas & necessitudo, sicut suauitas & suauitudo, sanctitas & sanctitudo idem sunt, & utraque vox coniunctionem beneuolentiæ, seu familiarioris amicitiam, consanguinitatem, & id quod necessum est significat, Gell. lib. 13. cap. 3. apud Sallustium quidem posterius frequenter sanè. Vide insuper Manut. in ep. ult. lib. 2.

PROGYMNASMA

QUARTVM.

Tardè ludum petentes.

EMMANVEL. EVSTACHIVS.

EMMANVEL. Saluus sis Eustachi. EV. O salue Emmanuel. Quò ire intendis? EM. In scholam. Quò te pedes? EV. Eòdem. EM. Vbi libri? vbi atramentarium? EV. Sub pallio & axilla gestito. EM. Audiuisti primam? EV. Pridem. EM. Ain' tu pridem? Væ nobis? EV. Quid consternaris? aut

quid metuis? EM. Quid metuam? quod solent serò
venientes. ah! EV. Ego sanè probabilem excusatio-
nem adducam. EM. Obsecro, quam? EV. Mater me
cum mandatis ad fororium misit, cuius responsum
renuntiandum fuit domum; & absunt illius ædes à
nostris longiùs: cò tardiùs venio. EM. Quid si hanc
rationem tanquam commentitiam repudiet? EV.
Fiducia est id minimè facturum. Nam me ab huius-
cemodi mendaciunculis temperare non rarò ex-
pertus didicit. EM. Me miserum, malique fati: quid
machiner? quid confingam, cum (vt hoc æstivum,
& pomeridianum tempus etiam magno nutu homi-
nes inuitare solet) somno captus obdormiuerim su-
per libro? in extremo sitæ sunt fortunæ meæ, nec
quid agam certum est. EV. Si rem ipsam ingenuè
confiteare, forsitan delicti gratiam faciet. Quid for-
sitan? certè faciet: exonera te metu. EM. Obtempe-
rabo bene monenti: abstersisti metum. At enim ec-
ce aliud mihi timorem obiicit. EV. Aliud? dic, quæ-
so. EM. Formido malè, ne hic elapsus, alibi in calles
incidam. EV. Vbi? EM. Quæ memoriter pronun-
tianda præscripsit, haud teneo absolutè. EV. Suspica-
ri fas est, non te inter primos interrogatum iri: tum
ego, qui secundus tibi sedeo, oblita insussurabo dis-
simulanter & fideliter. EM. Id, amabò, adiuta me.
Summum tibi beneficium debuerò, hoc si perfe-
ctum dederis: nam nunc spes, opesque meæ omnes
in te sunt sitæ. EV. Ambulemus contentiùs.

EM. Tam strenuè te consequi vix
possum.

ANNO

QUò te pedes?) *Virgil. Eclog 9. Quò te Mæri pe-*
des? an (quo via ducit) in urbem? Subaudi-
mus, ducunt, portant, aut simile quid. Ain' tu pridem?)
Ain' tu? &, ain' tandem? dicere consuevimus ea de re
interrogantes, quæ ab alio dicta, admiratione nos affe-
cit, Cicer. epist. 21. lib. 9. Ain' tandem? insanire tibi vi-
deris, quod imitère verborum meorum, ut scribis, ful-
mina? Ad Att. lib. 4. epist. 5. Ain' tu? an me existi-
mas ab ullo malle mea legi, probarique, quam à te? Et
epistol. 1. lib. 6. ad famil. Ain' tu? Scipio hic. Metel-
lus proavum suum nescit censorem non fuisse? Terent.
Andr. Ain' tandem? cuius Glycerium est? Hecyra.
Ain' tu tibi hoc incommodum evenisse iter? Plaut.
Afinaria. Ain' tu meum virum hîc potare? Manut.
in epist. 21 lib. 9. Pomeridianum tempus) De meri-
diatione, seu somno meridiano nos quædam differemus
secundâ voluminis tertij, cum de re medica & morbis
agemus. Plaut. Mostell. Non bonus somnus est de pran-
dio. Somno captus) Varias & elegantes locutiones creat
adiectivum captus, per metaphoram. Exempla sint hæ,
Captus mente, pro deliro, captus amore, errore, dolis,
verbis, voluptate. Illa de valetudine prostrata, & of-
fensione partium humani corporis quàm venusta sunt?
captus membris omnibus, captus oculis, captus pe-
dibus. Aude rem quoque dicere, captus auribus, ca-
ptus manibus, captus linguâ; captus naribus non aude-
rem. Etiam oculis captus is dicitur, qui rei alicuius
specie captus est, & allectus, ut eam vehementer concu-

piscat, & habere ardeat. Cicer. 6. in Verr. Tametsi ne oculis quidem captus in hanc fraudem tam sceleratam, ac nefariam decidisti.

PROGYMNASMA

QVINTVM.

Redeuntēs à Gymnasio.

ANDREAS. LVDOVICVS. TIBVRTIVS.

ANDREAS. Portenti ac prodigij simile numerandum. Hodie nullus plorauit in schola. L. Post meridiem fortassis eueniet, vt tu princeps fleas. T. Quid si vterque vestrū? A. Nos fleamus? quare fleamus? quid offendimus? L. Crimen aliquod fabricatus es, nisi aberrat suspicio, quod nobis inferres: ibi si litem perdiderimus, tu in nostra incommoda, & afflicta fortuna triumphabis gaudio. Si me audias, te ipsum consulas, ad te prius referas, quid moliare: inest & formicæ sua bilis. T. Minimè gentium ego quidem: vestra vos singularis eximîaque virtus ad tribunal reos citabit. Dixi. A. Iste Harpocrates indignissimè patitur, Ludouice, nos conferre capita, & interdum sermones communicare in auditorio. Tanto magis confabulabimur, vt tibi oculi doleant. Ecquid intellexisti? T. Vro hominem. Incedit laneis pedibus noster doctor, & quò tardiùs, hoc grauiùs vindicare solet in noxios. Ecquid intellexistis? Quando autem excellenter vapulantes præ acerbitate plagarum

rum miserrimè ululabitis, duplicè (que ad sidera palmas tendetis, tum scilicet cognoscemus, quibus male sit, mihi ne an vobis? L. Tun' optas virgis nos percuti? T. Opto vos cum silentio discere: si id contemnitis, opto condignis decorari præmiis, ut metatis nimirum, quemadmodum sementem facitis. A. Et quod Lucellum ad te redibit, pessime, si nos diuerberabimur? T. Lucellum? imò enim uerò quàm plurimum lucri. L. Quodnam est istud lucrum, quod iste somniat? nequeo perspicere. T. Ut gaudeam de conservata iustitia, quæ cuique, quod suum est, tribuit. A. Hoc cène illud immensum, infinitumque compendium? credebam te expectare tot talenta, quot Alexander Rex Phocioni Atheniensi misisse dono fertur. L. Estne aliud quod nobis exprobres maleficium? T. Est sanè. A. Quin dicis? T. Dicam liberrimè. Tantum non quotidie, cum è memoria recitandus est Cicero, libros veloci oculo inspicitis, & suggeritis inuicem, in quibus vacillat memoria, ea astutia, ut Magister vix aduertat. L. Non me fefellit, te istuc exprompturum. Quid tua (malum) interest, quomodo nos geramus? nunquam tu huiusmodi præfidiariis indiguisti? T. Studiosus nunquam, desidiosus sæpissimè. A. Quis potest, nisi capite ferreo, & visceribus æneis usque adeò se macerare studiis, ut tu? L. Diligit se Tiburtius, & magnificè circumspicit: albæ gallinæ filius Vtcunque merebitur, non consullet in ipsum paulò durius Præceptor. T. Quanto rectius, si conaremini vos quoque penitus intrare in eius amicitiam? at bonis artibus, modestia nimirum

atque industria, quas ille amat, cum discipulos amat. A. Morem habes deferendi condiscipulorum nomina, & es clandestinus noster Iudas: propterea nempe blanditur tibi. Phuy. T. Tu ut me tam maledicè appelles? non hoc tibi sic abibit, non. Haud feres tacitum: ad Magistri aures perueniet. L. Ne faxis Tiburti. Meministi, ob conuitium non dissimile in Lambertum pronuper iactum, quàm atrocem poenam sustinuerit. T. Cur ergo (nefas) ictus piscator non sapuit? L. Quid vis? lingua mentem anteuerit. Roga veniam Andrea: alioqui cribrum carnificinum futurus. T. Parum etiam præ ut futurum est prædicas. A. Eia ignosce Tiburti: & istuc insipienter à me factum sapienter fero: præ vibicibus etiamnum vix possum sedere. E. Itaque iam tergum dolabitur fustibus, quoniam alibi recentibus plagis, ut te affirmantem audio, non est locus. A. Obtestor te per fortunas meas, charissime Tiburti, si vnquam posthac. T. Tam subito ex Iuda factus sum huic conuiiatori charissimus? quis risum teneat? L. Quid quassas caput? sine te placari. T. Egone ut contumeliam tam insignem in me accipiam? A. Per Christum te rogo, ne inaudiat Præceptor. L. En, quàm suppliciter. Ne sic te obfirmaueris. Adeone ingenio te esse inexorabili, ut precibus istis molliiri non queas? an vis, ut tibi flens muliebriter, ad pedes accidat? At, meæ saltem voluntati, ac precibus iniuriam istam, dolorémque tuam condona, eiúsque memoriam abice. T. In Christi gratiam tacebo nunc quidem. A. Aspersisti aquam, rediit animus. T. In eiusdem
gra-

gratiam, si denuo tale quid siue aduersus me, siue aduersus alium quemcunque euomentem te audiuerō, Præceptori palam faciam, ne inultum auferas. Satin' hoc planè, fatin' disertè sum locutus? L. Cauto opus erit, Andrea.

ANNOTATIONES.

POrtenti simile) Cicero, 1. de Divinat. Quorum quidem vim, ut tu soles dicere verba ipsa prudenter à maioribus posita, declarant. Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, prædicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur Princeps fleas) Vocabulum princeps, apud maiorum gentium Latinos auctores frequentissime non dignitatis, sed ordinis est. Atque inde natum arbitror, ut dignitatem quoque sonaret. Etenim qui aliquo in ordine primi sunt, ferè etiam cæteris antecellunt. Cic. de Inuent. Exordium princeps omnium debet esse. Idem ad Attic. lib. 2. Ego princeps in adiutoribus, ego secundus. Et Accusat. lib. 2. Omnium nationum princeps Sicilia se ad amicitiam, et fidem populi Romani applicuit. Cæsar lib. 1. de bello Gall. Ea pars princeps pœnas persoluit. Lucretius lib. 1. de Iphianassa, seu Iphigenia Agamemnonis.

Nec misera tali prodesse in tempore quibat,

Quod princeps patrio donarat nomine Regem.

Id est, quod prima patrem fecisset Agamemnonem, cum ante sorores, et ante fratrem esset progenita. Horat. Ode 16. lib. 1.

Fertur Prometheus addere principi

Limo coactus particulam undique.

Defectam

Prin-

Principem limum vocat lutum, seu argillam, è qua poëta fictum primum hominem à Promotheo Iapeti filio fabulantur. Ouid. lib. 1. Metamorph. Rursum Horat. Ode ult. libr. 3. Princeps Eolium carmen ad Italos Deduxisse modos. Aut se primum inter Latinos Lyricum extitisse, ante se nullum. Virgil. 5. Aeneidos de navibus Aeneas.

Princeps ante omnes densum Palinurus agebat

Agmen, ad hunc alij cursum contendere iussi.

Plura testimonia, pluresque auctores mitto prudens, ne paullo humaniori videar soli lumen inferre. Fleas) Lamentari propriè mortuos dicimur, & mulieribus hoc verbum magis convenit. Terent. Andr. Quia tum mihi lamentari præter ceteras visa est. Et, Phorm. Miseram, suam matrem lamentari mortuam. Cicer. de Orat. Matremne ut miseram, lamentantemque videam? Pacuvius. Conqueri fortunam adversam, non lamentari decet. Id viri est officium. Fletus muliebri ingenio additus. Flere est emittere lacrymas & vocem: plorare lacrymas tantum. Gemere in pectore. Eiulare est sublata voce flere, quod ad mulieres pertinet. Lamentari est voce querula & tristi oratione calamitatem testari suam. Hac Muret. in Terent. Dixi) Lepidè, quasi contra eos egisset in iudicio. Nam oratores causa perorata addebant. Dixi. Et hoc erat mittere in consilium. Id est, Iudices dimittere ad dicendam sententiam. Lucian. εἰς τὰς οὐλὰς. Solebant autem è consilio dimitti iudices per præconem, ita pronuntiantem. Actum est, ilicet, id est, ire licet. Concio his verbis dimittebatur. Si vobis videtur, Quirites, discedite. Senatus hac formula.

la. Nihil vos moramur. P. C. Iste Harpocrates) Deus
 quidam apud veteres ita effingebatur , ut primo digito
 labris admoto silentium indiceret , qualis Romæ Ange-
 rona Dea colebatur. De qua scriptum est apud Pli-
 nium lib. 3. cap. 5. his verbis. Namque Diua Angerona ,
 cui sacrificatur ad diem XII. Kal. Ianuarij, ore obligato,
 obsignatôque simulachrum habet. Reddere , seu effice-
 re quempiam Harpocratem , est illi silentium imponere,
 eum quasi mutum , & elinguem reddere. Oculi dole-
 ant) Iis dicuntur dolore oculi , qui rem molestam sibi
 & odiosam coguntur aspicere. Iis etiam apud Græcos, qui
 rem pulchram atque iucundam cernerent , qua tamen
 frui non possent. Lege cap. 5. lib. 2. apud Victorium.
 Laneis pedibus, & quò tardiùs) Parœmia , Dij laneos
 habent pedes. Qua docemur , diuinum numen ad capi-
 endas de sceleratis pœnas non festinare. In eos tamen
 nec opinantes tandem animaduertere , & plerumque quò
 seriùs, eò seueriùs. Cæsar lib. 1. de Bell. Gall. Consuesse
 Deos immortales , quò grauiùs homines ex commutatione
 rerum doleant , quos pro scelere eorum vlcisci velint, his
 secundiores interdum res, & diuturniorem impunita-
 tem concedere. Tibull. lib. 1. Seratamen tacitis pœna ve-
 nit pedibus. Valer. lib. 1. cap. 1. Lento enim gradu ad vin-
 dictam sui diuina procedit ira : tarditatẽque supplicij
 grauitate compensat. Phocioni Atheniensi) Centum
 talenta misit Rex Phocioni. Idem Xenocrati quoque
 magnam vim pecunie. Ad C. Fabricium , & Curium
 Romanos , Samnites multum auri attulerunt. Hi o-
 mnes qua animi magnitudine oblata recusauerint , quid-
 que fecerint ac responderint , vide Plutarchum in
 Pho-

Phocione, & in Apophthegmatis Regum, ac Ducum. Cicer. in Catone. & in Off. & V. Tuscul. Athenaeum. lib. 10. cap 5. Elian. lib. 1. c. 25. Laërtium in Xenocrate, Gellium lib. 1. c. 14. Visceribus æneis) χαλκέντερος, id est, ænea seu ferrea intestina habens. Sic cognominatus est Didymus Grammaticus, quem librorum 4. milia scripsisse, affirmat Seneca epist. LXXXV IIII. ubi etiam docet, quàm inanes quæstiunculas sit persecutus. Propter indefessum in studiis, scribendisque libris animum, etiam Origenes dictus est Adamantinus. At bonis artibus) Latini & virtutibus, & vitiis artium nomen tribuunt. Terent. Andr. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro: sed his quas semper in te intellexi sitas, fide & taciturnitate. Plant. Trin. Aut si ægrotant in te artes antiquæ tuæ. Sallust. Catil. Namque auaritia fidem, probitatem, ceterasque bonas artes subvertit. Et paullo supra. Agitabatur magis magisque indies animus ferox inopia rei familiaris, & conscientia scelerum, quæ utraque iis artibus auxerat, quas supra memoravi. Cicer. pro lege Manil. Sed multa sunt artes eximie huius administræ, comitesque virtutis. Ac primum, quantæ innocentia, &c. Est ergo unum hoc de communibus, ancipitibus, mediis vocabulis: ut tempestas, valetudo, facinus, dolus, gratia, industria, periculum, venenum, contagium, pretium, fortuna. Gell. lib. 12. cap. 9. In hunc ordinem referenda sunt, honesta turpitudine, felix scelus, & alia nonnulla cum græca, tum latina. Non hoc tibi sic abibit, non) Eleganter geminata negatio. Catull. Non, non hoc tibi false sic abibit. Propert. Non, non humani partus sum talia dona.

Apud

Apud Terent. quaedam interuiciuntur. Adelpb. Non
 equum dicis, non Et apud Cic. ad Atticum epist. 9. lib.
 1. Non sunt ab obsequio nostro, non: suas radices ha-
 bent, sic enim legendum censuit Manut. Pro, nam: qui
 in eiusdem epistola comment. exempla plura huius figu-
 ra loquendi ex Cicer. collegit. Eadem vis sentitur in vo-
 ce, nihil. Agraria 2. Nihil sibi appetit præcipue Pom-
 peius, nihil. Lingua mentem antevertit) Præceptum
 Isocratis ad Demonium, πᾶν ὅ, π ἂν ἐλέλῃς λέγειν,
 πρὶν ὅτερον ἴσθαι ὅτι γινώσκῃ. πολλοῖς γὰρ ἡ γλῶττις
 πρὶν εἰπεῖν τῆς ἀρετῆς. Quicquid dicturus es, prius ex-
 pende apud animum. Sunt enim non pauci, quorum cogi-
 tationibus lingua antevertat. Cribrum carnificium)
 Plant. Mostell.

O carnificium eribrum, quod credo fore.

Ita te forabunt patibulatum per vias

Stimulis, si huc reueniat senex.

Indicat loris, flagris, & virgis eius pectus ita laceratum,
 perforatum, ac pertusum iri à lorariis tanquam
 carnificibus, furcam in collo per viciniam gestantem,
 prædicantemque delictum suum, quod servis alicuius fa-
 cinoris compertis fiebat, ut cribri speciem exhibere vi-
 deatur. Lamb. Per fortunas meas) tuas, nostras, &c.
 genus obtestationis in re misera, nec unquam si-
 ne dolore, quod omnia undique ex antiquis libris col-
 lecta exempla testabuntur. Manut. in epist. 20. lib. 3.
 ad Attic. Idem tamen in epist. 7. lib. 10. ad eundem. V-
 surpatur hic loquendi modus cum dolore, aut certe cum
 summa cupiditate obsecrantis, &c. Ne inaudiat Præ-
 ceptor) Huius verbi, inaudire, vis est hac, ut non nisi

in rebus occultis poiatur. Ut in epistola ad Patum. Aquini & Fabrateria consilia sunt inita de me, quae te video inaudisse. Et apud Plantum, aliosque eiusdem generis sunt exempla. Manut. in epist. 1. lib. 9. ad Attic. Ad pedes accidat.) Germana huic: ad genua seu genibus accidere, procumbere ad genua, se alicui summittere, ad pedes se abicere, prosternere, ad pedes procumbere, procidere, ad pedes se prouoluere. Graeci προσκνιπτεν. Cur autem supplicantes ad genua caderent, eaque tangerent, causa affertur, quod illa consecrata essent, misericordia, ut dextra fidei, aures memoria, frons pudori, seu Genio, digiti Minervae. Servius in Eclog. 6. Iuvenius Animad. lib. 2. cap. 17.

PROGYMNASMA

SEXTVM.

Excusatio absentiae.

MAGISTER. ANIMADVERSOR. ANTONIUS. IOANNES. MARCVS.

MAGISTER. Euge animaduersor, adesdum. **M**A. Adsum, impera. **M.** Quinam hesterno die scholam non obierunt? **A.** Qui? Antonius Niger, Ioannes Faber, Marcus Syluius. **M.** Perpaucos memoras. **A.** Reliqui ad vnum omnes coram praesentes affuerunt. **M.** Extra eos videlicet, qui munusculis te elinguaerunt. **A.** Hoc quidem alias cum tentarent nonnulli, semper Austrum perculerunt. **M.** Proba-
tus

tuus es adolescens, & Magistro tuo fidelis. Heus, prodite vos in medium, repente, statim, sine mora. An nondum etiam? confestim, inquam, aduolate. Quid habes Antoni dicere ad excusandam absentiam. A. Ingens quidam, & intolerabilis dolor occupauerat principut meum. Quocirca mihi in mandatis dabat mater, extra ædes pedem ne vsquam ponerem. F. Fabulæ. Tibi vt credam? non ego te noui? A. Si verbis meis exigua apud te est fides, certum hominem ad matrem, & familiares indagatum allega. M. Logi. A. Haud secus reperies. M. Somnium. Quasi verò tu, vt es callidus, & versipellis, hoc tuis non imposuisses, tibi nimirum condolere caput: Studebas verberationem effugere, quæ propter segnitiam te manebat. A. Neutiquam Præceptor: non imposui profectò: reuerà nihil finxi. M. Poterone hodie verum ex isto puero exsculpere? caue mihi mendacij quidquam. A. Vera loquor. Si aliter fuerit ac dixi, causæ nihil erit, quin tibi dem poenas. M. I sessum: rem ego nunc quidem in medio relinqua. Tu bone Faber, quo negotio implicatus tenebare? I. Pater quopiam profectus ad animum suum relaxandum, remittendumq;, me perduxit illuc secum. M. Quò profectus? L. In villulam nostram, quæ mille passus ab vrbe distat. M. Cur pridie à me copiam non petebas? I. Noctu hac de re deliberauit pater: tum multo manè in viam nos dedimus, vt ad te adire nequiuerim, nec voluerim, quòd verebar, vt cubitu surrexisses. M. Dictum inopinatum atq; mirabile: te alioqui somniculosissimū, id temporis, sub galli cantum scilicet expectectum.

Monstra, ac portenta loqueris. I. Videre me somnum
 haud sinebat gratissimæ promissionis expectatio.
 M. Quid tu exoraueras patrem, ut hoc permetteret?
 I. Factum est, ut patre secundo villam amœnissimam
 petiuerim, ibiq; animum studiorum perpetuitate fa-
 tigatum triduo isto instaurauerim. Proinde, amabo,
 mi Præceptor, parce ultra quærere: quandoquidem
 te clàm non est, quanto me opere schola delectet,
 nusquam ut sim libentiùs. M. Qui tibi incessit metus
 plagarum insolitus, hic de improviso oratorem re-
 reddidit. Nunc condonabitur erratum. Posthac nisi
 quoquo modo de absentia certiores me feceris, ver-
 beribus te cedam, ut si in pistrino moleres. Percepi-
 sti? I. Planissimè. M. Restat ut te quoq; purges, solute
 adolescens, & omnium inertium inertissime. Quid
 egisti? aut ubi fuisti? aut quare in ludum non venisti?
 Quid est Sylui? quid taces? MAR. Existimabam esse
 ferias literarias. M. Ridiculū. Hoc cène os tuum? ista-
 ne frons tua? Ecquid, ô insulse, nudius tertius, aut
 quartus primū auditiones obire cœpisti? quomo-
 do? an tu nesciebas vacationi diem Mercurij conse-
 cratū? Hic ego te manifestum mendacij teneo. MAR.
 Ast mihi occurrebat heri Mercurius. M. Ast ego faxo
 tibi hodie Tisiphone accincta flagellis occurrat Le-
 pidum capitulum. Tene errare in isto negotio tam
 antiquo, tam noto, tam vulgato? Quamobrem au-
 tem horis antemeridianis saltem non comparuisti in
 hoc loco? Prætaxis culpam hoc figmento: non fit
 mihi verisimile, quod ais. Illi, illi sodales, & conger-
 rones tui aliquò te ambulatū, aut lusum auocarunt.

Para:

Para: mox tibi virgis corium conscribam. MAR. Miser, ah miser! cui tam malè vertit dolus. Sed te obtestor, vnā hanc dimitte noxiam: si quando rursus admifero, tum occidito. M. Nihil agis.

ANNOTATIONES.

A Desdum) *Ades, imperatiuum est, dum παρέλθω.*
Est enim productio, & adiectio syllaba, ut Ehodum
ad me. Donat. in And. Non tam verò significat, veni
huc, quàm hīc esto, age hoc, attende, ades animo. Quis)
Festiuè per verbum eius quī cum loquimur, ac praefer-
tim extremum respondemus, aut interrogamus, τὰ ὅτῳ
λογικῶς scilicet. Cuius festiuitatis exempla in Plauto,
& Terentio sexcenta, & in hisce quoq; dialogis non pau-
ca. Adducamus tamen aliquot. Terent. And. Factum
est hoc Daue? D. Factum. Ibidem. Aut si tibi nuptiae hae
sunt cordi. P. Cordi? Idem Phorm. Scisne hoc certo? G.
Certo. Plaut. Amphit. In eodem lecto? A. In eodem.
Ain' tu geminos? B geminos. Cicer. ad Attic. lib. 7. Co-
ronatus Quintus noster Parilibus? Parilibus, & pro Sex.
Roscio. Patri, inquit, non placebat. Patri non placebat?
Ad matrem, &c. allega) Quae sit proprietas & vis ho-
rum irium, allegare, legare, ablegare, quidque differant.
Cardinal. Quin tibi dem poenas) Idem est quod dare
alicui supplicium, puniendum se praeberē scilicet. Te-
rentius And. Eunuch. Plaut. Epid. Catull. Somnum
haud finebat) Cura vehemens, & affectus ingens in-
somniam conciliant. Quare sub noctem defecandus
est animus, ut sopor suavis oculos operiat: quo se pri-
uatum propter immodicam ex versuum eius elegan-

tia conceptam delectationem. Catull. ad Licinium con-
 queritur. Et Cicer. ad Attic. lib. 9. epist. 12. Sed cum me
 aegritudo non solum somno privaret, verum ne vigilare
 quidem sine summo dolore pateretur. Patre secundo)
 Elegans huius vocula usus est pro fauente, amico, be-
 nenolo, felice ac prospero. Horatius Ode 10. lib. 2. Speras
 infestis, metuit secundis. Alteram sortem bene prapa-
 ratum Pectus. Sic apud eundem rumore, omine, Aquilone
 secundo. Secundis, & aduersis auribus aliquid ac-
 cipere, Livius. Secunda admurmurationes, fortuna se-
 cunda. Cicer. Existimatio secunda, Sueton. Clamor se-
 cundus, cursus secundi, Virgil. Tisiphone) Furias A-
 cherontis, ac Noctis filias tres inducunt Poëta, Tisipho-
 nem, Aleto, & Megaram, de quibus Ouid. in 4. Me-
 tamorph. & in 6. Aeneid. Virgil. Tene errare in isto)
 Istiusmodi orationes per modum infinitiuium cum ac-
 cus. casu ad animi affectum vehementiorem exprimen-
 dum apte sunt, subauditurque. oportet? equum est? cre-
 dibile est? censei? putet, credat aliquis? patiar? par est?
 verum est? &c. Cicer. epist. 1. lib. 14. Me miserum, te
 ista virtute, fide, probitate, humanitate in tantas erum-
 nas propter me incidisse? epist. 2. eiusdem lib. Hem mea
 lux, meum desiderium, unde omnes opem petere sole-
 bant, te mea Terentia, sic vexari, sic iacere in lacrymis
 & sordibus? lib. 2. ad Attic. Facinus indignum: tibi hoc
 contigisse. Virgil. 1. Aeneid. Mene incepto desistere vi-
 etam? & paullo post. Mene Iliacis occumbere campis.
 Non potuisse? tuaque animam hanc effundere dextra?
 Plant. Persa. siccine hoc te mihi facere? Amphit. Ita
 me probri, stupri, dedecoris arguam à viro meo? Horis
 ante.

antemeridianis saltem) De vi, & origine vocis, saltem, *l. e.*, quæ tradit Gellius lib. 12. c. 14. & Donat, ad illud Terentius And. *Ut aliquot saltem nuptiis prodat dies*, & Adelp. ad illud. *Meum mihi reddat*, saltem quanti emptus est, Syre. Barbari dicunt, ad minus. Corium conscribam) Plautus dixit, *virgis dorsum scribere*. Corium autem humani corporis pellem sapius per iocum nominat, Pseud.

*Quasi in libro cum scribuntur calamo literæ,
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.*

*Amphit. Eius ornamenta, & corium uti conciderent.
Huc etiam facete transtulit verbum impingere. Epid.*

*Ex tuis verbis meum futurum cerui pulchrum pradicat,
Quem Apelles, atque Zeuxis duo pingent pigmentis Ulmeis.*

*Catull. quoque ad contubernales. Namque totius vobis
Frontem tabernæ scipionibus scribam, & ad Thallum, à
quo pallium sibi, & sudarium surreptum indignatur.*

*Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina & remitte,
Ne laneum latifsculum, manusque mollicellas
Inusta turpiter tibi flagella conscribissent.*

Hoc verbi, conscribillo, ex Varrone iterum affert Nonius.

PROGYMNASMA

SEPTIMUM.

Calami apparatus.

VEDASTVS. BALTHASARVS.

VEDASTVS. Cum haud inuenistè exares elementa, doleo tibi nec chartam esse bonam, nec

Calamos aptos. B. Ab his singulis fateor me inopem. Charta nec candida multum, nec firma & plana: sed aspera, scabra, & pilis parvissimis plena: quos cum à calami crena detraho, mora scriptioni affertur: quod si non detraho, scis ipse, quales efformentur literæ. Sed quod intolerabilius mihi accidit, etiã perfluit: verum hæc culpa sit atramenti potius, quod cum esset heri spissum valde, aqua nimia effecit dilutissimum, & subalbidum. Calamos ad usum accommodare cultello prorsus nescio: & te etiam atq; etiam, vehementerque rogo, ut hanc rem me doceas, si ipse scias. V. Miseret me tui, qui pæne solus ignores, quod condiscipuli tui didicerunt magnam partem. B. Libera tu me ista ignorantia. V. Ausculta igitur. Anserinæ pennæ sunt ad scribendum imprimis appositæ, hisque plures utimur, ac sæpius quam pavonum, aut cygnorum: quarum illæ nimis sunt duræ, hæ nimis amplæ: quanquam diutius bonæ permanent, atque anserinæ. B. Teneo. V. Ex his ipsis anserinis meliores iudicantur, quæ sunt pellucidæ, mediocriter duræ, caule longiore, ampliore, firmiore. Quæ autem habent caulem brevem, angustum, & sunt admodum duræ, ut quæ inhærent extremæ alæ, non probantur. B. Iam nouerim deligere pennas. V. Vbi delegeris, ita apparabis. Rescindes caudam, plumulas utrinque detrahes, scalpelli tergo cauum pennæ leuigabis, extremum caui seu caput rescindes ex utraque parte, antrosum & retrorsum: hoc modo, ut fiat bifurcata (aspice.) Tantum porrò ressecabis, quantum latus est unguis auricularis digiti, & medullam extrahes. B.

Memi-

Meminero. V. Posthæc in dorso crenam facies: id est, calamum cuspide cultelli, siue extremo cultello iustè per medium scindes, sic, vt fissio seu incisura diametro dorsi pæne æqualitérque respondeat. Tum vbi adhuc aliquantillum deorsum à fronte exsecueris, à dextris, & sinistris acuere calamum, & mucronē facere perges: seu æquabis duos illos pediculos, siue cruscula. Nunc me vide, quomodo indita crena vtrumq; horum absolvam. B. Obseruo. V. Rastellū hoc, quem mucronē antea vocavi, temperatæ gracilitatis esse debet, de quo quanto plus abscideris, tanto habebis calamum obtusorem, & grādioribus notis ducendis aptiorē: dextera tamen pars, in quem calamus dū scribimus incumbit, sit aliquanto altior sinistrā, quod discrimen adeò sit minutum, vix vt perspiciatur. Age, experiamur hunc nostrum. Accipe, vide an placeat. Quare sic eum capis? B. Sic assueui. V. Tene pollice, & medio digito, mollitérque superpone indicem, sic: ita minùs vacillabit manus, & firmiùs eam chartæ imprimes. Sit autem brachium vsque ad cubitum liberum, dum scribis, & pondere suo tabulæ, seu pluteo innitatur, tota autem manus auriculari. Intuere me scribentem B. Imitabor te ad vnguem, & quibuscunque officiis potero, tuam erga me humanitatem aut obruam, aut exæquabo.

ANNOTATIONES.

PAruiſſimis.) Hoc superlatiuo semel, iterum, ac tertium usus est Lucret. lib. 1.

*Præterea nisi erit minimum, parvissima quæque
Corpora constabant ex partibus infinitis.*

Vsus etiam Varro, libris de rerust. A calami crena) Subtilem illam, & parvam sectionem in dorso calami, quo is atramentum remittat, similitudine quadam crenam vocemus licet. Nam extremum sagittæ, cui nervus inseritur, & summa arcus cornua, quibus extrema nervi aptantur, crena dicuntur à sectionibus, & incisuris. Et crenata quedam herbarum folia. Nosse porro quæ charta proba, quæ non proba: quomodo rectè appareatur calamus scriptorius, & quæ sint eius genera: quæ ratione excellens coquatur atramentum: quis sit modus venustè litteras figurandi: quæ studiosorum denique instrumenta ad usum commodiora, hæc, inquam, & similia nosse haud indecorum est adolescentibus iis, qui ad artes ingenuas omne suum studium contulerunt. Ea etiam ratio de iis rebus purè, ac propriè loquendi paucis nota: quandoquidem, & simplices earum voces, & coniunctionem plurimè peritus ignorant. Quorum ignorantie toto hoc volumine conabimur succurrere. Sciendum nihilominus, in talibus circuitionem, metaphoram, catechresin esse necessarias.

Auricularis digiti) Habent sua cognomenta digiti utriusvis manus, quorum satis est manifesta significatio. Lege nihilominus Isidorum lib. 11. cap. 1. & Torrent. in Sueton. Aug. cap. 80. qui cur indicem dexterae manus digitum salutarem nominet, causam adhuc nescire me fateor. Sed quare is, qui minimo, siue auriculari est proximus, anularis dicatur, seu potius quam obrem anulo decoretur (nam inde adeptus est id nomen) causam explicent. Gell. lib. 10. cap. 10. Macrobius lib. 7. cap. 13.

PRO.

PROGYMNASMA

OCTAVVM.

Elementorum conformatio.

IOSIAS. EXUPERIVS.

IOSIAS. O scitissimum archetypon, ô speciosissimas literas, ô illecebras! Divina, quod aiunt virgula adeptus es hanc elegantiam. Sed vnde? E. Meus germanus patris iussu manu sua mihi confecit. I. Vbi porro ipse didicit ductus hosce bellissimos? E. Semper huius artificij cupidus fuit, & in quendam magistrum anno proximo superiore incidit, qui Latinas, Græcas, Germanicas figurabat excellentissimè. I. Exemplar, & prototypon quoddam mihi quoque datum est muneri ab amico: verum præ tuo sordet. En! E. Quare contemnis, si ad istum modum ac formam effinxeris elementa, vti in hac tua papyro efficta conspiciuntur, iudicabo te oleum non perdidisse. I. Atqui optima imitandi cupido affiduè versat animum meum. E. Atqui hic non quæritur optimum. I. Laudatur tamen. E. Non nego. I. Ostende sis mihi tuam manum. E. Ecce. I. Quasdam formas propemodum perfectè: quasdam non assequeris, quod pace dixerim tua. E. Paulatim, & consuetudine imitandi assequar. I. Prò quàm decentia f. quàm decora p. q. & omnes denique caudatas literas facit ille frater tuus? E. Quid notas

grandiores? nōne amas? I. Mirificè. E. Aspice. A. Vide D. & M. tanquam si ex typis æneis in chartam essent impressæ. I. Ipsa verò quæ alphabeto subiecta est scriptura, quàm ad lineam rectam sine linea directis versibus? quàm æqualibus sursum, ac deorsum elementis? Vnum te volo. E. Vel decem. I. Nōne tibi præcepta dat formandi, & lapsus corrigit? E. Certè! & nonnunquam sua manu meam, tenentem calamum comprehendit, atque alienis digitis rem peragit, vt ego figuris probè conficiendis hac ratione assuescam. I. Inires à me non vulgarem gratiam: si exemplum à fratre mihi curares. E. Difficulter inducam. Nihilominus quoniam te tanto studio pulchrè exarandorum characterum ardere animaduerto, curabo, vt voti compos fias. I. Quotum intra diem polliceris daturum in manus? E. Intra quartum. I. Perlubenter gratissimum hoc donum tamdiu expectabo, cogitabóque interim, quo te honorario remunerer. E. Sic habeto, me gratuito hoc operis non esse facturum.

ANNOTATIONES.

T Vam manum) *Dicta est manus, vt vult Isidor. quòd sit totius corporis munus. Ipsa enim cibum ori ministrat, ipsa operatur omnia atque dispensat: per eam accipimus, & damus. lib. ii. cap. i. Sunt autem notiones huius vocis diuersæ, quæ vt modo recenscantur, non est necesse. Tantùm hoc breuiter monendum, capi pro figura ipsa literarum, quas alij aliter, & quidam pulchrius, alij deformius ducere soleamus. Sic verò Cicero.*

nis exemplo loquemur. Hoc est aliena manu, mea, tua, sua manu, subaudi scriptum. Hec est librarij, Petri, mea, tua manus. Amo te de ista manu, seu, amo manum tuam. Scripsi istuc mea manu, non, propria manu. Et consuetudine imitandi assequar) Quid ni tantillam rem assiduitate, & diligentia consequamur, quando vel difficillima, & vix sperabilia non aliter consequimur? De quo dicerem, nisi id aliis locis arbitrarer fieri posse commodius. Nunc, quoniam proximum est nomina scribere, postquam literas coeperit effingere puer, auscultemus Quint. illumque hanc operant in vulgaribus, & forte occurrentibus perdere ne sinamus. Plura dialogo sequenti.

PROGYMNASMA NONVM.

Eiusdem materiae.

DAMASVS. ALBANVS.

DAMASVS. Tam artificiosè tamque graphicè characteres Romanos efformare, tanta proportionè, & tam compositè mutuò respondentes, versibus præterea paribus interuallis à summa pagina ad imam vsque diremptis, & nulla omnino in parte vacillantibus, dic sodes quid tandem utilitatis affert? A. Modus ipse quærendi tuus clamat, te istuc in quæstione ponere non debuisse. D. Quid ita non?

A. Quoniã ostendit non displicere tibi hanc manus
mea

meæ elegantiam. Atque ut agam apertius: delectarisne, si quando quidpiam à me exaratum aspicias? D. Ac multum profectò, non secus, quàm si nitidam, & collustratam picturam intuerer. A. Hæc igitur vna est utilitas, ut mearum literarum veluti pictura tuis, aliorumque oculis blandiatur, lectorisque meos voluptate quadam nec illiberali demulceat. D. Bene tu quidem hætenus: sed plura desidero. A. Ego ipse quoque (id quod omnibus mei ordinis usu venire existimo) propterea libentius, facilius, maioremque cum iucunditate scribo. Adde quòd lectu expeditior est venusta, quàm rustica, indocta, imperitæque manus: nec aliud in causa est, quare tantoperè typis descriptos libros amplectamur, nobiscumque feliciter actum credamus, si calamo ad illorum typorum venustissimam speciem quàm proximè accesserimus. D. Negari non potest, manum tuam exquisitam, probè distinctam, & luculentam esse. Nunc da, qua via & ratione ad huius scientiæ facultatem perveneris. A. Quorsum id nosse expectis? D. Etiam tu hoc rogas? Ut facere queam similia. A. Si animum huc aduertas, narro tibi. D. Asto audissimis auribus. A. Principiò per commodum fuit exemplar, in quo erat alphabetum maioribus minoribusque literis compositum. Nec ibi solum completæ & integræ, verum etiam imperfectæ, partisque, & frustilla earum visebantur. Ostendebatur item, quo pacto illa fragmenta coagmentanda essent, ut absolutum literæ corpus efficeretur. Verbi causa: ducebatur ab alto virgula ad hunc modum

l. appin.

l. appingebatur minutus semicirculus dextorsum, seu inuersum c, sic o, vt docerer b. componere, si illi porrectæ deorsum ad angulos rectos lineolæ hanc notam copulâssem. In d idem præstabatur, præposito c. sic tamen, vt postquam c illud cum virgula coiunisset, puncti instar de infimo eius extrâ emineret. In maiusculis eadem planè ratio custodiebatur. Sed vt rem clariùs cognoscas, ipsum tibi prototypon demonstrabo, si fuerit occasio. D. Optatissimum acciderit. A. Posthæc binæ, ternæ, quaternæ connectebantur, vt, ab.do.mu.ptu.flo.gram.trum. Subiiciebatur adhuc vocum series, quæ aliquam animantem, arborem, herbam, morbum, instrumentum indicarent, æque haud ita vulgatæ ac triæ. Tandem breuiores sententiolæ, vt illæ (nam edidici, sicuti vocabula, de quibus dicebam) *Vacare culpa, magnum est solatium. Medio tutissimus ibis. Festina lentè. Nescis quid vesper serus vehat. Homo bulla.* D. Videtur Magister hoc exemplar meditatus confecisse. A. Credo. D. Quid erat nouissimo loco? A. Longior scriptura, sex, septem versuum scilicet, quæ ad virtutem excolendam me hortabatur. Ex Platone, Tullio aut Seneca, vt reor, deprompserat. D. Nec illius te capere debuisset obliuio. A. Non cepit. Erat autem concepta his verbis: *Altum quiddam est virtus, excelsum, regale, inuictam, infatigabile: voluptas humile, seruale, imbecillum, caducum, cuius statio ac domicilium fornices & popinae sunt. Virtutem in templo inuenies, in foro, in curia, pro muris stantem, puluerulentam, coloratam, callosas habentem manus:*

*manus : voluptatem latitantem sæpius , ac tenebras
captantem : circa balnea ac sudatoria , ac loca adilem-
metuentia, mollem, enervem, mero atque unguento ma-
dentem, pallidam, fucatam, & medicamentis pollin-
ctam.* D. Quid? tantumne sæpius inspectanda hac
formula perdidicisti hoc tuum artificium? A. Non.
D. Quid egisti hoc amplius? A. Sua manu Præceptor
meam complexus moderabatur ac dirigebat. Iube-
bat item tenuissimæ, ac subtilissimæ papyro mem-
branam substernere, in qua inessent festiuissimè effi-
cta elementa cum egregiè concinnata scriptura, &
calamum super literas per chartam satis tralucens
ducere, vt sic ductibus earundem æmulandis assue-
scerem, & habitu quodam confirmarer. Quin imò
stylo plumbeo interdum literas cum exarasset, eas
me atramento tegere, & de liuidis nigras reddere
volebat. Cæterum ne facerem inæquales, eas, in-
quam, quæ vel sursum lineas non proiiciunt, vel in-
frà non demittunt, vt vocales, & consonantes c. m.
n. r. &c. applicata regula trahebat lineas duas an-
gusto spatio distantes : intra has mandabat mihi, vt
scriberem aliquid. Idem in grandioribus seruavi,
quarum inter se omnium æqua est magnitudo. His
ego exercitationibus vsus, quantum cernis proces-
sum effeci. D. Si nancisci possem magistrum æquè
scientem ac peritum, discerem hanc artem sanè. A.
Si sollicitus quæras, puto te inuenturum. D. Difficil-
limè : paucorum est enim bella manus : contrà de-
formiter scribentium numerus infinitior, quàm
frondium in syluis, piscium in vndis.

• ANNO.

ANNOTATIONES.

Quid tandem utilitatis) *Duae utilitates καλλιεργήσιμας, infra ponuntur & ab illo loco : Principio per commodum fuit) rationes quinque enumerantur, quibus pueri elementa ductu calami conficere docebantur. Quintil. Non est aliena res, quae ferè ab honestis negligitur, bene ac velociter scribendi. Festina lentè) August. Imper. & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solebat, πρὸς τὴν ῥᾶπιδαν. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industria celeritas, & diligentia tarditas. Gell lib. 10. cap. 11. Atque hoc dictum nummis quoque suis exprimebat, cum terminum fulmini coniungeret, sicuti anchoram delphino. Titus Imp. sic, ut eius medium velut remonem delphin obvolutus complecteretur. Crebrò etiam iactabat illud sat celeriter fieri, quicquid fiat satis benè. Suet. Octavio cap. 25. Canonis quidem est: sat citò, si sat benè. Quint. lib. 1. c. 1. versus huiusmodi morales pueris ad imitandum in scriptura proponendos suadet. Non otiosas velim, inquit, sententias habeant, sed honestum aliquid monentes. Prosequitur hac memoria in senectutem : & impressa animo rudì, usque ad mores proficiet. Nouissimo loco) Gell. lib. 10. c. 21. hoc verbum Ciceronem fugisse narrat, uti etiam adverbium, nouissimè, (quibus tamè plures illa aetate uterentur) quod ea veluti non latina haud probaret. Priore nihilominus usus est pro Q. Roscio. Alterum inuenias epist. 24 lib. 10. Planci ad Ciceronem. Sua manu Praeceptor meam) Vide quae sint hac de re apud eundem eodem capite, quo superiora, Quintilianum inquam.*

PROGYMNASMA DECIMUM.

Orthographia.

SEPTIMIUS. ANSELMVS.

S E P T I M I V S. Si tibi faciendum videtur, An-
selme, conferamus inter nos, quæ ante meridiem
à Magistro de Orthographia accepimus. A. Ordire,
ego cœpta persequar. S. Tu maior, & plura tenens
memoria. Si quid effluerit iam tibi, fortassis id mihi
occurreret, tum repentè subiiciam. A. Affirmabat i-
gitur, illam se statuere Orthographiam probatissi-
mam, & præcipuè complectendam, quæ constaret
perbenè formatis literarum figuris: quæ haberet
versus ad amissim extensos, minimèque velut à re-
cto tramite vsque deflectentes. S. In hisce duobus
ipse met magno nobis exemplo est: quis enim eo
literas ductitat speciosius? quis tam recta linea?
verùm hæc potiùs ornamenta sunt quædam Or-
thographiæ, quæ ne doctis quidem singulis contin-
gunt; nec illi magnoperè inflammato eorundem
studio rapiuntur. A. Sic est, vt ais. Attamen cum or-
namenta hæc amemus, & admiremur in aliis, quid
est, quòd ipsi non consecretamur? S. Quod erat ter-
tium? A. Quod? scire quæ cum Latinæ ac Romanæ,
tum Græcæ, hoc est, è fontibus Græcorum in latini-
tatem deriuatæ transfusæque voces (quarum innu-
merabilis est multitudo) diphthongo: quæ vocali, &

qua-

quam scriberentur : quibus consonantibus , ubi addendum aspirationis indicium. Quid sequebatur ? S. De voculationibus , seu accentibus nescio quid. A. Iam recordor. Nosse etiam quo tono , acuto , graui , inflexo ubi vtendum. Adhæc de interpunctionibus , quæ videlicet nota hypodiasioles disiungenda , quæ per $\upsilon\phi$ $\epsilon\upsilon$ coniungenda ; quando demum syllaba porrecta super se pusilla linea insignienda : quando semilunula inferiore ad breuitatem indicandam : quando comma seu incisum , quando puncta , quando bina puncta , seu colon , quando interrogationis signum , quando parentheses nota adhibenda. S. Dicebat in Orthographia locum esse non derivationibus duntaxat , notationibus siue etymologiis , originibus , sed consuetudini etiam : videndumque quid solerent eruditi : qui si discreparent , & alij hoc , alij alio modo verbum idem scriptitarent , plurimum valere oportere iudicium. A. In reprehensionem denique vocabat eos , qui cum peruicacia manuscriptis codicibus , faxis ac numismatis vetustis adhærerent ; quoniam illi sculptores , scalptores , monetarij sæpius illiteratissimi fuissent. Locutos quidem latinè , vt nos omnes patria lingua Teutonicè loquimur , non tamen idcirco scisse Grammaticam : & ita falsò putari mysterium , atque auctoritatem grauissimam , quæ esset alicuius idiotæ opificis mera inscitia. S. His addebat , inspiciendos crebrò decoris typis in typographeo descriptos libros , illósque imitandos. A. Vltimum proponebat hoc præceptum. Non solum formas literarum de-

coras studiosè contemplari : Sed astare etiam scriptoribus librariis , & ductus atque tractus quàm diligentissimè obseruatos intimis sensibus mandare . Hoc quale esset , similitudine ante oculos ponebat. Vt enim viua vox magis nos afficit, quàm lecta in libris & muta : sic ipsa manus scriptoris multò vehementiùs imprimit in animo ideam elementi : seu potiùs rationem ipsius conformandi, quàm ipsum solum iam in charta absolutum , & relictum elementum. S. Hæc ferè audiuius hodie : cras & deinceps reliqua exspectemus. A. Non omittendum illud præterea consilium quod dabat. Vt orthographicos libellos Aldi Manutij Pauli F. aliorumque volueremus. S. Diu est, cùm hoc factito.

ANNOTATIONES.

Hoc progymnasmate aliquot, & quidem, ut videmus, bina, nec difficilia orthographiæ præcepta complexi sumus, quæ Magister industrius distinctè discipulis, & paucioribus verbis ediscenda commendabit. Nostri autem propositi non est hæc & similia ex instituto persequi. Qui autem nonnulla ὁδοῦ πείραγον, & tanquam aliud agentes tractemus, facere nequimus : quandoquidem latinitatem in re literaria Ἀγλογικῶς persequimur. In Typographéo) τυπογραφείον locus est, in quo formis aneis libri describuntur, inuento duorum fratrum Moguntia : primique omnium excusi Lactantius Firmianus, & Augustinus de ciuitate Dei. Typographia, ipsa descriptio, seu γεγραμμένον. Ineptè igitur ac falsò, In typographia fui, si lo-

locum intelligas. Verùm hæc & alia id genus infinita, quæ in lingua latina quasi herba irrigua succreuerunt uber-
rimè, quorùmque licet messera metere maximam, ut est
apud Plautum, curiosius emendare velle ac diligentius,
vereor ne sit apud finem odorem spargere, & boues inui-
tos plaustro subiungere.

PROGYMNASMA

VNDECIMVM.

Dimissio improvisa.

GORGONIUS. THEOBALDVS.
EVSEBIUS.

GORGONIUS. De scholâne? T. De schola. G.
Proripuistis vos inde, an potestatem abeundi ob-
tinuistis? T. Neutrum. G. Quid igitur exeundi tem-
pus antè capitis? nec dum enim secundam audiui-
mus, & exiri solet ad quartam demum. E. Quin taces?
non displicebit tibi, simul rem intellexeris. Bonum
factum te in nos incidisse; lætitia & lubentia onusti
incedimus. G. Expedite breui. E. Præceptor nos di-
misit lusum. G. Hui, lusum? Dies Mercurij præstitu-
tus est, ad quem exerceantur ludi, nō Martis. T. Sci-
scitare ex aliis, si lubet, & si inueneris secus, mentitos
dicito. G. Ain' tandem ita esse, ut dicis? T. Quid nū-
ciam? G. Quapropter dimisit hodie? quid natum est
noui? quid viro in mentē venit? E. Duplex causa. G.
Cedò. E. Vna, quia misit sanguinē è brachio dextro,

D 2

quod

quod videbamus illum gestare in mitella bombycina, & nigra. T. Altera, quia hodie dabit natalitia. G. Mulla loquimini: iam assentior. Est enim utraque causa perquam verisimilis: & in memoriam regredior, alias quoque nos ideo iussos redire domum, quia cum amicis diem suum natalem acturus erat. T. Nobis nec opinantibus hæc fortuna obtigit: siquidem ita ingressi eramus gymnasium tanquam veterimore exituri. G. Eu, probè. Nemo igitur hanc gratiam extorsit? E. Nemo, quod sciam: sponte sua benefecit bonis. G. Omnium quantum est qui vivunt hominum optimus est homo. Verum in isto concessu, seu liberalitate sui magis quam nostri rationem duxit: nam hæc lux, qua ipse primum lucem hanc aspexit, & vitales auras hausit, omnino hilaris ei, & sine vlla perturbatione, molestiaque sumenda est. E. Nos lusum vadimus rectè. G. Siccine est sententia? E. Sic. G. Celeriter reuertar, & adiungam me vobis tertium. T. Vola curriculò: hunc diem suavem & amœnum agitabimus.

ANNOTATIONES.

B Onum factum te) *Plinius de viris illustribus, ubi de Scipione Africano. Bonum factum si in Capitolium eamus, Sueton. Vitellio cap. 14. Et Chaldeos dicere, bonum factum ne Vitellius germanicus intra eundem Kalendarum diem usquam esset. Plaut. Pœnulo. Bonum factum est, edicta ut servetis mea. Horum verborum usus erit propriè in edictis, quibus illa veteres boni omnis causa preponere, ac prescribere, prefarique solebant.*

lebant. Tertullian. Edictum, cui adscribi non poterit, bonum factum, Turneb. lib. 3. c. 22. & aly. Eu, probè) Particula approbantis seu laudantis, Gracè εὖ, benè, rectè, optimè. Quantum est, qui viuunt hominum) Catullus creber est in illis. Et quantum est hominum venustiorum. O quantum est hominum beatorum, pro, quotquot sunt, seu, quàm multi sunt homines venusti, beati. Sic Plaut. Persa. Exi è fano, quantum est hominum sacrilegissime. Idem, nisi fallor, alibi. Omnium quantum est qui viuunt hominum homo honoratissime.

PROGYMNASMA

DVODECIMVM.

Serus in ludum aduentus.

MAGISTER. DISCIPVLVS.

MAGISTER. Quousque tandem hoc festiuissimum, lepidissimùmque frustum discipuli ad me audiendum, multo iam die, vltimum omnium ventitabit?

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo

Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

inquit apud Martialem glis. Eho, aspice ad me, somni mancipiū. Videte, vt illi turgent oculi, vt soporis adhuc pleni sunt. Impexum est caput, illota facies, non apparet circum collū intima tunica, pendet indecorè in sinistrum latus pallium. Quid est, quòd statata hora nunquā expergisceris? auscultate, vt componet sycophantias, & opplebit aures meas vani-

loquentia. D. Credas mihi affirmanti, tam matutinus hîc adessem, quàm istorum vllus, si quispiam domesticorum è somno me vellet excitare. M. Eia verò, quia laudator deest, ipse te lauda. Quid tu ais? non te ad quintam, ferò vtique, capit dormiendi satietas: vt è lecto allubescat surgere, explicata relegere, ediscenda ediscere, quò paratior scholam intres? D. Enimverò nō possum profectò vltrò expergisci. M. Nullus ergo domi tuæ seruus, nulla est ancilla, quæ te stertentē expergeficiat? D. Sunt famuli, sunt ancillæ: at enim ne ipsi quidem primo diluculo suos lectulos deferunt, somnòque, vt nos pueri, æquè pascuntur. M. Vah, ista ratio ponderosa est. Parentes autem, quî tandem hoc patiuntur? D. Nescio, conuiuent. M. Ausim sponsionem facere, ni tu ab illis excitêre. Sed illa ipsissima causa est: è strato, vbi concaluerit, inuitissime te moues, nunc potissimum summa hyeme, ne conglacies. D. Ama me, illa verissima causa est, quam exposui, nec alia. Proinde iram tuam mollire velis, & animum in me quietiorem accipere. M. Tu igitur (turpè) ex tanta discipulorum frequentia repertus es vnicus, qui neque per te euigiles, neque per alium. Quàm timeo ne mihi verba des. D. Non te circumuenio. M. Dedam alicui negotium, qui domi quærat, num ita sit, vt tute narraſti modo. Si mentitum deprehendero, neque fidem in posterum dictis tuis tribuam, & pro fallacia ista meritam tibi mercedem dabo. Iam ne hoc tenes? D. Oppidò. Fortassis non fatebuntur illi culpam suam. M. Immò fortassis fatebuntur culpam tuam,

tuam, & dicent, te ab ancilla clarè in clamatum nihil consueſſe reſpondere : ſimiliter ac ſi etiam tum ar-
ctè, & grauiter dormires. Quòd ſi iteratò clamet, &
minetur, te non nihil ſurrigere caput, & ſtridulo gut-
ture quidpiam murmurare, velut ianuam in cardine:
rurſumque ſuper puluinum illud demittere, ac pla-
cidè, vt antea, ſopori indulgere: & hanc eſſe vigilan-
tiam tuam, videriq; aut præacutis ſudibus te fodien-
dum, aut faces tibi admouendas. D. Quod libido eo-
rum feret, commiſcantur: ipſi tamen gallos canen-
tes nihil morantur: non ſurgunt. M. Tu verò ne poſt
crebram quidem ancillarum vociferationem poteſ
ſomnū excutere, ô pigerrime homuncio. Sed nunc
intempeſtiuè de ſomnolentia tua longo ſermone v-
timur, diemque conficimus. Cognoscam de dome-
ſticis tuis. Si fueris verax, rem tuam feceris meliuscu-
lam: ſin erit, vt vanitatis in te culpam admiferis, tu-
ipſe clamore tuo omnes Endymionas vigilantiffi-
mos præſtabis. Aſſequeris, puto, quorſum hæc ſpe-
ctet comminatio. D. Admodum, Præceptor.

ANNOTATIONES.

FRustum discipuli) *Qui non eſt integer, qui non
eſt totus diſcipulus, non verus, non germanus diſci-
pulus. Cauſſa patet. Plaut. Rud. propriè & per hyper-
bolen. Loquere tu etiam frustum pueri? Id eſt, qui
propter breuiſſimam ſtaturam tuam magis dicendus eſ
pars pueri, quàm puer. Intima tunica) Sic Gellius lib.
10. cap. 15. Valerius, interior tunica. Græcè χιτὼνιον
ἐνὶ ὤμων. Vide Brod. lib. 6. cap. 7. Vulgò induſium,*

subucula. De quibus ita Varro libr. 4. *Subucula* quod *subtus*: *indusium* quod *intus*, *subaudi* gestatur. Nonius sic. *Indusium* est *vestimentum*, quod corpori inter plurimas vestes adheret, quasi *intusium*. Quidam non *insulse*, *linea*, & *lintea tunica*. Ausim *sponsionem* facere) Quid sit *sponsio*, quibus verbis conciperetur, vide Sigonium lib. 1. de iudiciis, c. 21. & Budaeum in *Pandect.* Exponit etiam, quid sit *sponsione*, & *sacramento* *conrendere*. Manut. in *Epist.* 21. lib. 7. Ne *conglacies*) Verbum *glaciare* tanquam *actiuum* extulit Horat. Ode 10. lib. 3. & posuit ut *glacie* *nives* puro numine *Iupiter*. Cicer. *conglaciandi* verbum absolute 2. de nat. Deor. Tum aqua declarat *effusio*, quae neque *conglaciaret* *frigoribus*, neque *nive* *pruinæ* *concresceret*. Calius ad Cicer. *Curioni* nostro *tribunatus* *conglaciat*. Gallos canentes) *Marual.* lib. 14. *Cristatas* *lucis* *aves* *pulcherrima* *periphrasi* appellat.

Surgite, iam vendit pueris ientacula pistor,

Cristataq; sonant undique lucis aves.

Ouid. autem 2. *Fast.* *Iam dederat cantum lucis praenuntius ales* *Plinius* lib. 10. cap. 21. Proximè *gloriam* *sentiant* & hi nostri *vigiles nocturni*, quos *excitandis* *in opera* *mortalibus*, *rumpendoque* *somno* *natura* *genuit*. *Norunt sidera*, & *ternas* *distinguunt* *horas* *interdum* *cantu*. *Cum sole* *eunt cubitum*, *quartaque* *castrensi* *vigilia* *ad curas* *laborémque* *reuocant*. *Nec solis ortum* *incantis* *patiuntur obrepere*, *diémque* *venientem* *nuntiant* *cantu*, *ipsum verò cantum* *plausu* *laterum*. Et alia ibidem *pulchra* *de gallis gallinaceis*. *Iam verò causam*, *cur ante lucem* *galli* *canant*, ex *Democrito* his verbis
red-

reddit Cicero lib. 2. de Divinat. Depulso enim de pectore, & in omne corpus diuiso, & modificato cibo, cantus edunt, quiete satiati: qui quidem silentio noctis, ut ait Ennius, fauce faucibus. Lege fabulam Æsopi de muliere vidua & ancillis, quas ad gallorum cantus excitare ad opera consueuerat. Endymionas.) Canunt Poëta Endymionem à Ioue somnum petuisse perpetuum, & captum amore Luna, quoniam hominum primus, ut ait Plinius lib. 2. cap. 9. motus eius varietatem, ac dissimilitudinem deprehendit. Cicero 1. Tusc. Quasi verò quisquam ita nonaginta annos velit vivere, ut cum sexaginta confecerit, reliquos dormiat. Ne sies quidem id velint, non modo ipse. Endymion verò, si fabulas audire volumus. nescio quando in Latmo obdormiuit, qui est mons Caria, nondum (opinor) experrectus.

PROGYMNASMA

DECIMVM TERTIVM.

Silentium & attentio.

SIGISMVNDVS. CÆLESTINVS.

SIGISMVNDVS. Dupliciter peccatur in gymnasio quotidie, ab aliis hoc, ab aliis illo modo. C. Quæ sunt ista peccata? S. Confabulari, & Præceptori non attendere. C. Qui prius designant, utroque tenentur. S. Ita prorsus existimo. Verum qui aliud agunt, alibi oculis curiosè diuagantur, pingunt animalia, equites, stultos, libellos ineptos legunt, chartas & scamna

subucula. De quibus ita Varro libr. 4. *Subucula* quod *subtus*: *indusium* quod *intus*, *subaudi* gestatur. Nonius sic. *Indusium* est *vestimentum*, quod corpori inter plurimas vestes adheret, quasi *intusium*. Quidam non *insulse*, *linea*, & *lincea tunica*. Ausim *sponsionem* facere) Quid sit *sponsio*, quibus verbis conciperetur, vide Sigonium lib. 1. de iudiciis, c. 21. & Budaum in *Pandect.* Exponit etiam, quid sit *sponsione*, & *sacramento* contendere. Manut. in *Epist.* 21. lib. 7. Ne *conglacies*) Verbum *glaciare* tanquam *actiuum* extulit Horat. Ode 10. lib. 3. & posuit ut *glacie nives puro numine Iupiter*. Cicer. *conglaciandi* verbum absolute 2. de nat. Deor. Tum aqua declarat *effusio*, quae neque *conglaciaret* frigoribus, neque *nive pruinæ* concrederet. Calius ad Cicer. Curioni nostro *tribunatus conglaciat*. Gallos canentes) Martial. lib. 14. *Cristatas lucis aves pulcherrima* periphrasi appellat.

Surgite, iam vendit pueris ientacula pistor,

Cristataeque sonant undique lucis aves.

Ovid. autem 2. *Fast.* *Iam dederat cantum lucis praenuntius ales* Plinius lib. 10. cap. 21. Proximè gloriam sentiunt & hi nostri *vigiles nocturni*, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoque somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdum cantu. Cum sole eunt cubitum, quartaque castrensi vigilia ad curas laborumque reuocant. Nec solis ortum incantis patiuntur obrepere, diemque venientem nuntiant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum. Ea alia ibidem pulchra de gallis gallinaceis. Iam verò causam, cur ante lucem galli canant, ex Democrito his verbis red-

reddit Cicero lib. 2. de Divinat. Depulso enim de pectore, & in omne corpus diuiso, & modificato cibo, cantus edunt, quiete satiati: qui quidem silentio noctis, ut ait Ennius, fauent faucibus. Lege fabulam Æsopi de muliere vidua & ancillis, quas ad gallorum cantus excitare ad opera consueuerat. Endymionas). Canunt Poëtæ Endymionem à Ioue somnum petuisse perpetuum, & captum amore Luna, quoniam hominum primus, ut ait Plinius lib. 2. cap. 9. motus eius varietatem, ac dissimilitudinem deprehendit. Cicero 1. Tusc. Quasi verò quisquam ita nonaginta annos velit vivere, ut cum sexaginta confecerit, reliquos dormiat. Ne sues quidem id velint, non modo ipse. Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui est mons Caria, nondum (opinor) experrectus.

PROGYMNASMA DECIMUM TERTIUM.

Silentium & attentio.

SIGISMUNDVS. CÆLESTINVS.

SIGISMUNDVS. Dupliciter peccatur in gymnasio quotidie, ab aliis hoc, ab aliis illo modo. C. Quæ sunt ista peccata? S. Confabulari, & Præceptori non attendere. C. Qui prius designant, utroque tenentur. S. Ita prorsus existimo. Verùm qui aliud agunt, alibi oculis curiosè diuagantur, pingunt animalia, equites, stultos, libellos ineptos legunt, chartas &

scamna conscindunt, illi in posteriore genere culpam castigabilem committunt. C. Verè dictum sentio, & noui, quorum ista est consuetudo. S. Tu ipse vnus de illis es. C. Egone? S. Ita, nã. C. Falsò hoc in me vitium confers. S. Mentiri non est meum. C. Attentissimè audio. S. Non semper. C. Si quando eorum, quæ tu cõmemorãsti, aliquid ago, quasi si quid per transfennam inspicerem, & leui brachio id fit. S. Vt eleuat hic peccatum suum? C. Haud eleuo: vt loquor, ita res est. S. Quin est quando sermunculos seris cum proximis. C. Demiror tantum tibi esse otij à rebus tuis, vt aliena cures. S. Tam sine pudore id perpetratis, vt nõ possim non tacere: videret vel cæcus, audiret etiã surdus. C. Vicissim te captabo. S. Capta, non capies tamen. Sed extra iocum: desiste, si te amas, ab huiusmodi virtutibus, & noli cum te ipsum priuare tantarum vtilitatum fructu, tùm alios impedire. C. Quos alios impedio, cum tenuissimo sono loquar? S. Qui propiùs tibi assident, dextrà, sinistrà, & à tergo. C. Apage cum superstitiosa ista religione tua. S. Amicè monenti volens obsecunda, & boni consule: alioqui coactus, non mihi, sed Magistro flagris te operienti obsecundabis. C. Adeò infanda hæc tibi peccata videntur? S. Magna procul dubio suo in genere. Nam quid indignius, ac turpius in schola delinqui possit, haud dispicio. C. Nisi aut ego mutus fiam, aut tu obsurdesces, difficilè pax inter nos erit. S. Tu considera, quorsum eas, & quid tibi futurum sit. Auceps quando concinnauit aream, offundit cibũ: aues assuescunt, sæpe edunt: semel si sunt captæ, rem
sol-

solvunt aucupi. C. Intellego parabolam. Opere maximo dabitur opera, ne fraudi sit hoc aucupium.

ANNOTATIONES.

PER transfennam) Prouerbum, ortum à negotiatoribus & mercatoribus, qui cancellos vimineos, aut ligneos mercibus obiciunt, quæ transfennæ dicuntur, quod per eas aspectus transeat. Per huiusmodi igitur transfennas non sigillatim, sed summatim, nec propè, sed proculres videntur. Cicer. 1. de Orat. Quin tu igitur facis idem, quod faceres, si in aliquam domum plenam ornamentorum venisses? si ea seposita, ut dicis, essent, tuncque valde spectandi cupidus esses: non dubitares rogare dominum, ut proferri iuberet, præsertim si esses familiaris: similiter nunc petes à Crasso, ut eam copiam ornamentorum suorum, quam constructam uno in loco quasi per transfennam prætereuntes strictim aspeximus, in lucem proferat, & suo quidque loco collocet. Ut igitur per transfennam aliquid inspicere, est non propè, nec diligenter, & in transitu inspicere: sic quasi per transfennam aliquid agere, erit idipsum agere obiter: translatione ab oculis ad sensus alios, id quod sæpe fit. Leui brachio) Hoc, ut etiam illo, molli brachio, opera indiligens significatur. Hinc molli brachio aliquem obiurgare, leui brachio aliquid agere. Cicero ad Atticum. Translatum à parentibus & magistris fortasse, qui remissiùs filios ac discipulos verberant. Quid tibi futurum sit.) Quod admirantes, aut de malo aliquo sine accepto, sine accipiendo interrogantes dicere solemus, quid illi contigit? quid de illo fiet? quid mecum agetur? quid de isto

isto faciam? & similia, Latini sic multò venustius: quid
 illi, quid mihi fiet? quid illi, aut, illo factum est? per dan-
 di scilicet atque etiam auferendi casum, omissa præposi-
 tione. Cicer. epist. 1. lib. 14. Si nos premet eadem fortu-
 na, quid puero misero fiet? Ibidem epist. 4. Quid Tullio-
 la mea fiet? In Verr. Quid hoc homine facies? Terent.
 Andr. Quid me fiet? Plaut. Trinum. Si quideo fuerit.
 Ne fraudi sit hoc aucupium) Fraus pœnam quoque,
 damnum, periculum & incommodum veteribus signifi-
 cat: non modo deceptionem, fallaciam, atque dolum.
 Livius libr. 1. Rex, facisne me tu regum nuntium po-
 pul. Roman. Quiritium? Quod sine fraude mea, populi-
 que Romani Quiritium fiat, facio. Cicero ad Leni-
 tum epistol. 5. Si quid ex his rebus, quas tibi fortuna lar-
 gita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id
 maiori illis fraudi quàm tibi futurum. Et pro Cluent.
 quæ res nemini unquam fraudi fuit. Id est, nunquam
 pœna dignum existimarunt, vel nunquam damno fuit.
 Terent. Heaut. In eandem fraudem ex largitate nimia,
 atque ex parsimonia incidet. Id est, utrumque perinde
 damnosum est. Sed prioris illius significatus sunt duo.
 bellissima loquendi genera apud Lucretium,
 dare fraudem alicui, & induere se in
 fraudem; quomodo dicimus in-
 duere se in plagas, in
 laqueos.

PROGYMNASMA DECIMUM QVARTVM.

Suggestio.

MAGISTER. STEPHANVS. discipulus.

MAGISTER. Sæpenumerò cum minis seuerissimis interdixi vobis pueri, ne subueniretis recitantibus, vbi eos deserit memoria: vos nihilominus, qui mos est vester, idem peccatum peccare non desinitis, & patientia mea nimium abutimini. Iam postremum moneo, prædico, & antè denuntio, tibi præsertim capillate, tibi bone Stephane, quem obseruavi præter cæteros in ista noxia contrahenda diligentissimum, nisi temperaueritis ab ista intempestiua beneuolentia, non ego mihi temperabo ab iracundia. S. Non soleo tam frequenter. M. Non soles? nemo quisquam frequentius. Prospice rebus tuis: nam acriter vlciscar te, si vel semel amplius suggerentem conspexero. S. Spero mitiora. M. Spera quæ vis, quod acciderit, patienter ferto. S. Oportet me gratum esse aduersus bene meritos. M. Etiam tu taces? Illa merita tua merebuntur, quod dixi, præmium. Itaque nisi finem datis mutuò benè merendi, & imperium meum minuendi, faciam ego vt huius diei, locique, meique in omnem vitam memineritis. Et ego quidem verberando, vos vapulando defatigabimini. S. Crudele promissum. M. Nihil hoc genere puerorum perniciosius in schola. Quid enim?
dum

dum hinc inde, dextrâ leuâque, antrosum, retrorsum, recitantibus subueniunt, ubi eos memoria fugit, illos reddunt ignauissimos, & ipsi expectatione similis beneficij socordia socordiores fiunt. Quisque sui memor, vt poenam se sentiat, punienda ne designet.

ANNOTATIONES.

I Dem peccatum peccare) Atticismus est χαίρειν χαίρειν, φόβον φοβείσθαι, ἀνὸν δας ἀνένδεσθαι, *Æschyl. Promet.* ἕα με ῥοσπεῖν τὴν δὲ τὴν νόσον, & similia multa, quæ etiam non luculenter græcè doctus nouit. Latini eodem modo, furere furorem, gaudere gaudium, canere cantilenam, currere cursum, somniare somnum, metere messem, pugnare pugnam, ludere ludos, aut ludum, quo postremo vsi sunt *Plaut. Mostell. Terent. Eunuch. Horat. Ode 29. lib. 3. Crudele promissum*) Hoc quasi non audiente magistro, summissa voce, aut auerso ad condiscipulos vultu dici intelligendum est, vt sæpe fit apud Comicos. Tale fuit, quod dialogo sexto in extremo posuimus, cum puer mendax iam cadendus ita loquitur. Miser, ah miser, cui tam malè vertit dolus.

PROGYMNASMA DECIMUM QUINTUM.

Absentes.

BENE-

BENEDICTVS. AVGVSTINVS.

BENEDICTVS. Multorum dierum interuallo non te vidimus in gymnasio, Augustine: nec tamen fuit, quod miratus sum vehementer, cum Præceptor te requireret, aut mitteret, qui, ubi esses, & quid ageres, inuestigaret. Cur abfuisti? A. Malè me habebam: idque vt ne lateret Magistrũ, curavi, quò bona cum eius venia, & tutò abesse liceret. B. Meritissimo non apparuisti: si quidem est, vt autumas. Conualuisti? A. Nondum planè me confirmaui. B. Quamdiu ægotasti? A. Quamdiu me in schola non conspexisti? B. Haud equidem recordor quantum temporis abierit. A. Dies complusculi vnde viginti omnino. B. Quid erat morbi? A. Febricula. B. Quo medicamento ei subuenisti? A. Inedia probè sola, qua maximos quosque morbos, & grauissimos depelli solere, aiebat Magister, auctores in medicina claros & nobiles asserere. Vacuus mihi venter crepitare: ego floccipendere. B. Facili negotio consequere, quæ interim præcepta nobis & explicata sunt. A. Sic mihi persuasi: & in eam rem, si non recusas, vtar tuis suppetiis. B. Repetam tibi omnia, & rectissimis tuis atque optimis studiis non grauatè obsequar. Quanto te rediturum censes? A. Secundùm natalia Domini. At tu quid vagaris? cur non es in ludo? B. Eram in itinere cum libris: ecce tibi, pompa procedit ferentium instrumenta gladiatoria, siue athletica. Ego illos sequi in aulam curiæ: ibi ludicrum illud certamen certantes spectavi voluptate mirifica. Nam vbi ætas maturaverit, eandem artem addi-

ad discere cogito : quandoquidem disciplinis libera-
libus non est aliena. Noui per plures literatos , eos-
démque athletas non spernendos. A. Craftina luce
quam expurgationem habebis ? B. Intendenda erit
aliqua fallacia , quæ me virgarum periculo eximat :
nox dabit consilium. Si mendacium dixero , solens
me more fecero. A. Timeo ne aliorum cadat res ,
& tu propter hanc curiositatem spectandorum gla-
diatorum sine vibicibus à Magistro non dimittare .
B. Euasi non semel , confictis causis absentia . A. Be-
stia quædam cum canibus bis , ter , elapsæ fuerint ,
tandem capiuntur & pereunt. B. Oh , non adimet
mihi vitam ista verberatio. Gymnasium flagrorum
me appelles licet , quibus mea cutis induruit , vt si ad
fumum pependisset. A. Tua res agitur. In quem ex-
empla fient , quique clamauerit vsque ad rauim , illi ,
puto , aliquid dolebit.

ANNOTATIONES.

VNdeuiginti) Sic undetriginta , undequadragin-
ta , undequinquaginta , & deinceps. Vnum de vi-
ginti si auferas , & manent decem & nouem : ita in aliis.
Similis modus est , duodeuiginti , duodetriginta , duode-
quadraginta. Viraque ratione dicendi crebrò boni au-
ctores vtuntur. Quo medicamento ei) Primum est
cauere , ne in morbum dilabamur. Cauebimus si serue-
mus , quæ de tuenda valetudine à Plutarcho , à Marsilio
Ficino , & ab aliis scripta sunt. Proximum , vt ex illo
conualescamus : quod quidem si non per inedia[m] solam ,
ut certe nunquam sine inedia videmus fieri. Causa

enims

enim sublata, etiam effectus tollitur. Atqui morborum
causae quae sunt aliae, nisi humores vitiosi, ac nimij? hu-
mores autem unde, nisi è cibis oriuntur? Quorum mo-
derationem ac delectum qui adhibent, & rariùs agro-
tant, & citiùs curantur. Venter crepitare) Plaut.
Menach.

MED. Dic mihi, an unquam tibi intestina crepi-
tant, quod sentias?

M. Vbi satur sum, nulla crepitant: quando esurio,
tum crepitant.

Horatius sat. 2. lib. 2. latrantem stomachum sale &
pane bene leniri affirmat. Nox dabit consilium) Plu-
tarch. lib. de Curiosit. noctem (velut amicam intelli-
gentiae) vocabant euphronem: videlicet arbitantes
quietem & assiduitatem illam, nullis interpellantibus
aliarum rerum curis, multum habere momenti ad in-
ventionem eorum, quae inquiruntur. Cicer. 2. de Orat.
Nox te nobis, Antoni, expoliuit, hominemque reddidit.
Si mendacium dixero) Inter mendacium dicere, &
mentiri Nigidius apud Gellium hoc interesse vult,
quod qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum falle-
re conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Vir bo-
nus prestare debet, ne mentiatur; prudens, ne menda-
cium dicat. Nihilominus haec saepe confunduntur. Non
adimet mihi vitam) Exemplum proiectae in puero au-
daciae. Tax tax tergo meo erit, inquit ille in Persa, non
curo. Gymnasium flagrorum (hominem in quo assi-
duè verberando flagra & virge exercentur. Saluta-
tio duorum servorum in Plauti Asin. haec est. LE. Gy-
mnasium flagri salueto. LI. Quid agis custos carceris?

E

LE.

LE. O catenarum colone. LI. O virgarum lascivia. Tuas agitur) Genus loquendi haud inelegans, cum dicimus alicuius rem, famam, dignitatem, gloriam, salutem, caput, rem agi, id est, in discrimine, periculoque versari. Cicer. pro lege Manil. Aguntur bona multorum civium. De Orat. Agitur non solum ingenij nostri estimatio. In Philipp. libertas agitur populi Romani. In quem exempla fient) Patiendorum peccatorum rationes tres adducit Gellius lib. 6. cap. 14. Tertia ratio vindictae est, inquit, quae *παρὰ δὲ τύχη* à Graecis nominatur: cum punitio propter exemplum necessaria, ut ceteri à similibus peccatis, quae prohiberi publicitus interest, metu cognitae poenae deterreantur. Idcirco veteres quoque nostri exempla pro maximis gravissimisque poenis dicebant. Iam Latini dicunt exemplum prodere in aliquo, ut Cic. pro Flacco. In aliquo exemplum statuere, ut idem in 4. Verr. Exempla cruciatus edere in aliquem, ut Caesar 1. de bello Gall. Exempla edere, ut Terent. Eunuch. Exempla faciam ego in te: aut sine praepositione (ut quidam legunt) est apud Plaut. Mostell.

PROGYMNASMA

DECIMUM SEXTUM.

Accusationes.

HIERONYMVS FELIX. MAGISTER. ALEXIVS. PANTALEON. BERNARDVS. EVARISTVS. GERVASIVS. CYPRIANVS. DAVID, IONAS.

HIE.

HIERONYMVS. Papæ, quid tu audacissime lo-
cum alienum occupas? F. Alienum? H. Ita lo-
quor, alienum. F. Tuumne? H. Meum, inquam. F.
Nō est hic locus tuus. H. Cuius est, doce me. F. Meus.
H. Age si quid agis. F. Quid ego agam? H. Resti-
tue meum mihi locum, quem inuolasti. F. Si tuus sit,
restituam. Aufer hinc iurgium, si sapis. H. Præceptor,
iste mihi iniuriam infert. M. Quid illic clamoris exo-
ritur? H. Felix, dum ego aliquanto post tempus ve-
nio in scholam, impudenter vendicauit locum meū.
F. Falsò me accusat: teneo locum meum. M. Quid
tu adhæc? H. Quia honoratior est locus, idcirco me
absente ausus est in alienam possessionem irruere.
F. Non irruī. H. Irruisti: restitue debitum. F. Nihil
debeo. M. Dirimam litem. Meridianis horis paratū
instructūque ad concertationem eritis. Tum si tu Fe-
licem, Hieronymum, disputando viceris, infimo ipsum
loco, prope ianuam collocabimus, vt ei tutelam
gerat, & humilietur, qui se nouo exemplo exalta-
uerit. Sin ipse te superarit, retinebit hunc locum,
quoniam te dignior omnium punctis censebitur,
qui hīc sedeat, & iustè eum repetere non poteris,
mea quidem sententia. F. Æqua conditio. H. Non
detrecto hanc pugnam. Cōmutabo tibi nomen ho-
die, si viuam, vt pro Felice, Infelix vocêre. F. Minas
tuas floccipendo. M. Quos ego post tergum meum
confabulantes audio? Heus, quinam modo inter se
cōfabulati sunt? A. Pantaleon & Bernardus. M. Lin-
guati pueri, quare nō silentio ediscitis, quæ mox re-
citetis? P. Non sumus confabulati. A. Estis, & diu fa-
tis.

tis. B. Reuera non garriuimus. M. Quid fuit igitur? P.
 Interrogabam nonnulla Bernardum, quæ minùs in-
 telligebam. M. Qua in re? B. In Catechismo. A. Hoc
 se facere simulabant illi quidem, verè autem de suis
 quibusdam nugis sermonem miscebant. [P. Te tam
 audacter asseuerare? M. Hem astutiam: fatúrne rem
 Alexius? B. Certè hîc minimè. A. Conuincam vos ar-
 gumento palàm: etenim sententias quasdam retineo
 de fermunculo vestro. M. Premit aduersarius. Fatea-
 mini, quod res est, & culpa vos soluam. Si pergitis in-
 ficiari, virgas cernitis: ijs nō tam ob ruptum silentiū,
 quàm ob mendacium tangam vos vsque ad necem.
 B. Fatemur: de prandio hesternò, in quo simul accu-
 buimus, colloquebamur. M. Cauete, alioqui pessimè
 cœnatos dimittā. E. Est, quod exponam, Præceptor.
 M. Expone. E. Heri Geruasius, & Cyprianus se con-
 uitiis alternatim confectabantur, vicissimque pugnis
 onerabant egregiè. M. Vidistin? E. Vidi, cùm fortè
 fortuna in eos ambulans incidissem. M. Quo tem-
 pore? E. Haud multò pòst, quàm solutæ sunt scholæ.
 M. Quo in loco? E. In publico, ante domum Cypria-
 ni. Mirabantur prætereuntes, & consistebant. Quin
 his auribus audiui, qui dicerent: ô pueros malè mo-
 ratos! Vtinam aliquis Magistro rem indicet, vt is
 ambobus pro dignitate stipendium numeret. M.
 Tantúmne est? E. Tantum. M. Facinus improbum.
 Surgite, & procedite in medium bellicosi homulî.
 Hancine disciplinam aut à parentibus vestris, aut à
 me percepistis? hæccine vos flagitia consciscere?
 contumelias intorquere, & obferere pugnis sodales
 suos?

suos? G. Coëgit me Cyprianus. C. Tu me coëgisti? M. Vtrumque nequitia sua coëgit: ambo furore & amentia impulsī ab officio discessistis; de hoc nulla est quæstio. Me tamen cogitis vobis pro isto conflictu mercedem liberalem, præsentī & probata pecunia tribuere. Expedito mihi virgam, Euariste, de virgis melioribus, actutum. E. Curabitur. M. Quæ porro controuersia conflauit hoc duellum? G. Irridebat me suspenso naso Cyprianus, quòd per femoralia indusium dependebat, & risu pænè emoriens, multis, qui fortè circumstabant, audientibus: en, inquit, iste tam auide cibum vorauit, vt ipsas quoq; mappas deglutiuerit. M. Magna verò, & sine dubitatione intolerabilis iniuria. Cur ad sartorem subligaculum reficiendum non deportasti? G. Non aduertī esse lacrum. M. Non aduertisti? Sat argumenti, te morū ciuilitatem non attigisse vel extremis digitis. Ad rusticanos cum isto Geruasio: qui cūm vrbānus sit, vrbānum nihil habet. Iam, quas tibi contumelias imposuit? C. Nebulonem, & proditorem me appellabat. M. Quibus tu Geruasium epithetis contrā cohonestasti? G. Subulcum, & asinū me nominabat. M. Hoc fuit tuis cecinisse; deinde extemplò secutū est præliū, ventum ad manus, contudistis alterutrū: nōne? G. Factū. heu. C. Ac nisi me in pedes dedissem, cerebrum mihi diminuisset: sic iracundia & furore exarserat. M. Ego, vt munificus Imperator, istis duobus tam strenuis bellatoribus propter generosissimā velitationem dabo donatium. Et quia Geruasius ob causam leuiorem tantoperè nō debuit excandescere,

re, dabo illi maius. Te quoque docebo, Cypriane, huiusmodi scurrilibus iocis, & intempestiua dicacitate abstinere de cætero. Ite, & ad præmia capienda resolutis ligulis vos comparate. P. Præceptor, Alexius pingit. M. Alexi, quid facis? A. Nihil. M. Nihil? at iam faciam tibi aliquid. Exhibe chartam. A. Nihil est. M. Ostende sine mora. A. Quæso. M. Videam. O Alexi, ecquando in ludum pictoris iuisti? quam graphice adumbras canes & ceruos? Suppone sinistram ferulæ: suppone, ecquid audis? A. Ah, ah. M. Concerpito. Si rursus deprehendero pingentem, scis, quid tibi depicturus sim? A. Scio. D. Præceptor, licetne pauca? M. Quid dicturus? D. Ionas non habet librum. M. Vbi est liber tuus? I. Amisi. M. Siccine rem tuam custodis? Domine, an in schola, an in via? I. Nescio. M. Quæsiuisti? I. Tanquam si aciculam quærerem. M. Nisi tu ante noctem repereris, cras in te exemplum edetur, ut ne quis deinceps perdat libros suos.

ANNOTATIONES.

Omnium punctis) *Horatius ad Pisones. Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Omne punctum ferre, est omnibus omnium sententiis atque suffragiis aliqua re dignum, seu in aliquo præstantem iudicari, seu placere uniuersis. In suffragiis, in quibus magistratus, vel leges, vel tale quid rogabatur, binæ, nisi fallor, tabellæ singulis suffragium laturis dabantur: quarum altera punctum sine dubitatione, altera nihil, ut ego puto, scriptum habebat. Itaque qui fauebant, tabellam puncto inscriptam: qui aduersabantur, alteram incistam coniiciebant. Hinc Cicer. pro Plancio dixit: tri-*

buis

bus nonnullas punctis totidem tulit. Idem Tusc. 4. Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate bonorum loquar? Quæ flamma est, per quam non concurrerint ij, qui hac olim punctis singulis colligebant? Corrad. in Brut. Pugnis se onerabant) Plautus Amphit. Onerandus est pugnis probè. Sic onerare maledictis in Pseud. Onerare letitia senem, in Cap. Cicer. epist. 10. l. 3. Onenare aliquem mendaciis. Plauti sunt etiam, pugnum impingere, Bacch. Pugnis aliquem contundere, ibidem. Pugnum in os impingere, pugnis pectere, pugnis aliquem incurfare, Rud. & Pseud. Pugnis cadere, Amphit. Pugnis concisus, ibidem. Dabo donatium) Munus, seu donum quod populo dat Princeps seu Imperator, dicitur Congiarium, de quo Sueton. in Octavio, Cap. 41. & Caligula cap. 17. Quæ autem largitio sit in milites, ultra stipendia, videlicet ob victorias, adoptiones, inaugurationes Cesarum, ea donatium vocatur. Budaus in Pandect. Steuechius ad cap. 20. lib. 2. Vegetij. Attamen idem Suetonius, non malus latinitatis auctor, libello de claris Rhetorib. cap. 3. cum de Sex. Clod. agit, vocem, congiarium, pro dono usurpat, quo quis privatim à Principe afficitur, his verbis. A quo (Antonio) mox Consule ingens etiam congiarium accepit, ut ei Cic. in Philippicis obiicit. Eodem modo in Iulio cap. 27. Et in Vespasiano cap. 18. & Calius epist. 1. lib. 8. Plancus, inquit, magno congiario donatus à Cesare. Seneca item epist. 29. Scrutabimur scholas nostras, & obiiciet Philosophis congiaria, amicas, gulam. Sic videtur Cic. usus, epist. 6. lib. 10. ad Attic. Ante noctem repereris) Quod Grammatici quidam ex versu Ovidij 1. Metamorph. Tu non inuenta reperta es,

re, dabo illi maius. Te quoque docebo, Cypriane, huiusmodi scurrilibus iocis, & intempestiva dicacitate abstinere de cætero. Ite, & ad præmia capienda resolutis ligulis vos comparate. P. Præceptor, Alexius pingit. M. Alexi, quid facis? A. Nihil. M. Nihil? at iam faciam tibi aliquid. Exhibe chartam. A. Nihil est. M. Ostende sine mora. A. Quæso. M. Videam. O Alexi, ecquando in ludum pictoris iuisti? quam graphice adumbras canes & ceruos? Suppone sinistram ferulæ: suppone, ecquid audis? A. Ah, ah. M. Concerpito. Si rursus deprehendero pingentem, scis, quid tibi depicturus sim? A. Scio. D. Præceptor, licetne pauca? M. Quid dicturus? D. Ionas non habet librum. M. Vbi est liber tuus? I. Amisi. M. Siccine rem tuam custodis? Domine, an in schola, an in via? I. Nescio. M. Quæsiuisti? I. Tanquam si aciculam quærerem. M. Nisi tu ante noctem repereris, cras in te exemplum edetur, ut ne quis deinceps perdat libros suos.

ANNOTATIONES.

Omnium punctis) *Horatius ad Pisones. Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Omne punctum ferre, est omnibus omnium sententiis atque suffragiis aliqua re dignum, seu in aliquo præstantem iudicari, seu placere vniuersis. In suffragiis, in quibus magistratus, vel leges, vel tale quid rogabatur, bina, nisi fallor, tabellæ singulis suffragium laturis dabantur: quarum altera punctum sine dubitatione, altera nihil, ut ego puto, scriptum habebat. Itaque qui fauebant, tabellam puncto inscriptam: qui aduersabantur, alteram incistam coniiciebant. Hinc Cicer. pro Plancio dixit: tri-*

bus

bus nonnullas punctis totidem tulit. Idem Tusc. 4. Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate bonorum loquar? Quæ flamma est, per quam non concurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebant? Corrad. in Brut. Pugnis se onerabant) Plautus Amphit. Onerandus est pugnis probè. Sic onerare maledictis in Pseud. Onerare letitia senem, in Cap. Cicer. epist. 10. l. 3. Onenare aliquem mendaciis. Plauti sunt etiam, pugnum impingere, Bacch. Pugnis aliquem contundere, ibidem. Pugnum in os impingere, pugnis pectere, pugnis aliquem incursare, Rud. & Pseud. Pugnis cadere, Amphit. Pugnis concisus, ibidem. Dabo donatium) Munus, seu donum quod populo dat Princeps seu Imperator, dicitur Congiarium, de quo Sueton. in Octavio, Cap. 41. & Caligula cap. 17. Quæ autem largitio sit in milites, ultra stipendia, videlicet ob victorias, adoptiones, inaugurationes Cesarum, ea donatium vocatur. Budaus in Pandect. Steuechius ad cap. 20. lib. 2. Vegetij. Attamen idem Suetonius, non minus latinitatis auctor, libello de claris Rhetorib. cap. 3. cum de Sex. Clod. agit, vocem, congiarium, pro dono usurpat, quo quis privatim à Principe afficitur, his verbis. A quo (Antonio) mox Consule ingens etiam congiarium accepit, ut ei Cic. in Philippicis obiicit. Eodem modo in Iulio cap. 27. Et in Vespasiano cap. 18. & Calius epist. 1. lib. 8. Plancus, inquit, magno congiario donatus à Cesare. Seneca item epist. 29. Scrutabimur scholas nostras, & obiiciet Philosophis congiaria, amicas, gulam. Sic videtur Cic. usus, epist. 6. lib. 10. ad Attic. Ante noctem repereris) Quod Grammatici quidam ex versu Ovidij 1. Metamorph. Tu non inuenta reperta es,

inter inuenire & reperire hoc discriminis esse volunt, ut illud sit cum labore diu quasitam rem assequi : hoc, fortuito oblatam nancisci, istuc nihil est : Nam & reperio, clarissimi scriptores dixerunt pro eo, quod est opera studioque adhibito adeptus sum, & inueniri ab iisdem dici videas, quod non est quasitum. Legendus Alex. ab Alexand. & in eum Tiraquellus lib. 4. c. 17.

PROGYMNASMA

DECIMVM SEPTIMVM.

Petitio lusus.

PHILIPPVS. MAGISTER. PVERO-
RVM TVRBA.

PHILIPPVS. Memoriter memini, Præceptor, dixisse te aliquando nobis, necessarium esse in rebus vicissitudinem, nec durare posse, quod alterna requie careat. M. Quid tum postea? quam ob causam tu id mihi nunc subiicis? P. Haud sanè inconsultò, ac temerè tuam hoc loco repetivi sententiam. M. Ergo quid te mouit? dicito. P. Quoniam res quædam est, quam me à benignitate tua impetratam auferre volo. M. Memora puer. P. Si molestè non es laturus. M. Nisi tu iniustum quid à me petas, indignè non feram, quidquid petiueris. Nam vt iusta ab iniustis petere insipientia est : sic iniusta à iustis impetrari non decet. P. Ne tibi lubeat sinistrum suspicari. Iustè ab iustis iustus sum orator datus, & aduenio omnibus

bus ludentibus, ut quod in rem nostram communem sit, hoc à tua lenitate obtineam. M. Eloquere, quid est, quod obtinere gestis? P. Paullum est. M. Quin tu vno verbo dic, quid est? P. Iam dies effluxere cōplures, ex quo libris semper affixi fuimus. M. Trabalibus clavis, opinor. Subolet quorsum euasurus sis. Bene habent tibi principia. Pertexe telam, sed aptè, ut ne compellam te retexere. P. Et exercitationibus auditionum, scriptionum, recitationum, concertationum pænè exhausti sumus. M. Itane verò? Exhausti? O me in discipulos atrocem, ô crudelem. P. Nec vnquam Nobis vel ad momentum respirare, virésque fessas reparare datum est. M. Ut res suas exaggerat? quòdque contritum vetustate prouerbum: ex musca elephantum. P. Quare vehementer & submissè te rogamus, Præceptor noster, pomeridianis horis ad lulum remissionemque animi descendere tuo concessu licitum sit. M. Æquissimum postulas. Verùm ego his conditionibus hanc potestatem largior. Ut absque tumultu ludatis, nèue quis alteri turbas ciere insistat. Ut ante quintam ad libellos redeatis. Ut deinceps manibus pedibusque, cum hasta, cum scuto, quod aiunt, ad vestra studia incumbatis. P. Iustæ conditiones: accipimus, ut pro tota schola respondeam. M. Capesse cursum: condiscipulos affice tam bono nuncio. P. Gratias magnas, ingentes tibi agimus, humanissime atque optime Præceptor. Heus heus pueri. PV. Nunquid nam apportas noui? frontè exporrexisti, hoc omen placet. P. Oneratum lætitia pectus apportō. Ego

vester hodie orator & exorator fui apud Magistrum.
 PV. In quo? P. In ludendi venia. PV. Voluptatem magnam nuntias. Habemus ergo rem factam? P. Factam. PV. Bene factum, & Volup' est. Deus te bene amet. Ludemus igitur? P. Nisi mauultis inhærere libris. PV. Valeant libri. Ludamus; socij, euge, ludamus. P. Silete, non permittit gratis ludere. PV. Qua mercede? P. Vt absque inconditis clamoribus, absque strepitu, crepitu, fremitu: sic enim interpretor quod dicebat de tumultu & iurgio vitandis. PV. Fiet. P. Vt ante quintam ad libros nos recipiamus. PV. Fiet. P. Vt deinceps nervis omnibus discamus. PV. Hic melius est respondere, fiat, quàm fiet: optare, quàm promittere.

ANNOTATIONES.

Petitio lusus) *Quomodo stirpes mediocribus aquis aluntur, abundantibus suffocantur: sic animus moderatis crescit laboribus, nimis obruitur. Danda est ergo pueris à continentibus laboribus respiratio: idq; in animo habendum, totam vitam nostram in remissionem esse, seriùmque studium diuisam. Plutarchus de lib. educand. Quintil. lib. 1. cap. 3. Danda est tamen omnibus aliqua remissio: non solum, quia nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem, atque ea quoque, quæ sensu & anima carent, ut seruare viam suam possint, velut alterna quiete retenduntur: sed quod studium discendi voluntate, quæ cogi non potest, constat. Plura ibidem de lusibus puerorum. Necessariam in rebus vicissitudinem) Seneca epist. 36. Obserua orbem rerum*

inter

inter se remeantium. Videbis in hoc mundo nihil ex-
tingui, sed vicibus descendere ac resurgere. Estas,
abit, sed alter annus illam adducit. Hyems cecidit, re-
ferent illam sui menses. Solem nox obruit, sed ipsam
statim dies abiget. Stellarum iste discursus quidquid
præterierit, repetit. Pars cœli lenatur assidue, pars
mergitur. Plutarchus de lib. educand. Quam ob caus-
sam non vigilia modo, sed & somnus inuenitur est: neque
bellum duntaxat, sed & pax: neque sine serenitate
tempestas: neque seria negotia tantum, sed & feria. Nig.
in unam summam contrahamus, requies laborum est
condimentum, & qua sequuntur. Alterna requie ca-
reat) Ouid. Quod caret alterna requie, durabile non
est. Pub. Syr. Iucundum nihil est, nisi quod reficit va-
rietas. Memora puer) Vt Græcis παῖς, sic Latinis puer
pro seruo, pro filio, pro eo, cui contrarium est puella, pro
etate, annisque primis capitur. Numero autem multi-
tudinis utrumque sexum comprehendit Gell. Trabali-
bus clavis.) Clavi trabales grandes clavi sunt, quibus
configuntur trabes. Figere aliquid trabali clauo, pro-
uerbium. Cicer. in Verr. ut hoc beneficium (quemadmo-
dum dicitur) clauo trabali figeret: id est, confirmaret
& constabiliret. Telum trabale 12. Æneid. est ingens
& magnum telum, instar trabis. Ne compellam te
retexere) Allusum ad dictum vetus, Penelope telam
retexere, id est, inanem operam sumere, & destruere
quod effeceris. Hom. Odyss. 2. castissimam illam & fi-
dissimam viro suo Penelopen procos connubium eius
flagitantes, & impotenter iam instantes hoc modo
elu-

elusisse fingit. Promittit se nupturam, ubi telam, quantum haberet in manibus, pertexuisset. Quam conditionem cum illi non repudiassent, callida mulier, quod per diem texuerat, per noctem dissoluebat. Bellè autem ea de re Propert. eleg. 9. lib. 2.

Penelope poterat bis denos salua per annos

Viuerè, tam multis fœmina digna procis.

Coniugium falsa poterat differre Minerva,

Nocturno soluens tæxa diurna dolo:

Visura & quamvis nunquam speraret Ulysses.

Illum expectando facta remansit anus.

Numquidnam) Terent. Andr. Vi sciam numquidnam hac turba tristitia afferat. Numquidnam amplius tibi cum illa fuit? & alias quoque Cicer. 2. de Orat. Quid vos tandem, Crassus. Numquidnam, inquit noui? In ludendi venia) Hæc vox non semper ad culpam refertur, nec perpetuò ea vi effertur, qua in Amphitruone Plautus, ut hoc pro sexcentis adducam.

Per dexteram tuam te Alcumena oro, obsecro.

Da mihi hanc veniam, ignosce, irata ne sies.

Sæpius etiam potestatem, & petitionis concessionem approbationemque notat. Cicer. pro Archia. Quæso à vobis, ut in hac causa mihi detis veniam. 1. de Orat. Date nobis hanc veniam, ut ea, quæ sentitis de omni genere dicendi, subtiliter persequamini. Cornific. in 4. ad Herennium. Veniam ad vos, si mihi senatus det veniam. Plaut. Trin.

LY. Ob eam rem hæc, pater, autumaui, quia res quædam est, quam volo,

Ego me abs te exorare. PH. Quid est? veniam iam dare gestio.

Ami-

Emilius Probus in Themistocle. Huius Rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi conciliare, veniam dedit. Annum videlicet ei concessit, quem petebat, ad discendam linguam Persicam. Iterum in Pausania. Quod si eam veniam sibi dedisset. Sic, cum verbum, licentia, in vitio semper putetur esse, proferaturque à Terent. Deteriores omnes sumus licentia, id seculus est. Aliquando enim honestam potestatem significat, & dare licentiam est, ἐξουσίαν δίδωαι. Cicer. 1. Offic. Nec quenquam hoc errore duci oportet, ut si quid Socrates, aut Aristippus contra morem consuetudinemque civilem fecerint, locutivae sint, idem sibi arbitretur licere. Magnis enim illi, & divinis bonis hanc licentiam assequabantur. Et in 3. Nobis autem Academia nostra magnam dat licentiam, ut quodcunque maxime probabile occurrat, id nostro iure liceat defendere. His duobus locis haud existimo recte facturum, si quis licentiae nomen immoderatam libertatem, impunitatemque interpretetur.

PROGYMNASMA

DECIMUM OCTAVVM.

Idem argumentum.

PHILIPPVS. MAGISTER.

PHILIPPVS. In memoria mihi est, commendasse te aliquoties nobis quietem, & otium à continuatis studiorum occupationibus, cum, haud
scio •

Scio, ex quo poëta, versiculum illum recitares, Interpone tuis interdum gaudia curis. M. Optimum est: vellem perinde fixisses animo tuo alia permulta, quæ non semel de me audiuiſtis. P. Compactò ad te venio. M. Quapropter venis? P. Vt quidpiam abs te auferam. M. Vt aliquid auferas? hem. Ergo furatum hunc venisti, quantum intelligo. Scin' quomodo se tibi res habet? tute auferaris faxo, cùm te in manifesto facinore deprehensum, loris adeò benignè cooperuero, vt vestigium facere non possis. P. Ridicularia nihil moror: alio, & interiore significato hoc verbum cepi: quod præteruectum est mentem tuam. M. Impetrabundus, vt sic dicam, ingressus es. P. Facultatem ludendi vt abs te impetrarem, ideo huc aditum tuli. M. Morem antiquum atque ingeniũ hic adoleſcens obtinet: magis de ludo & somno, quàm Alexander Macedo de orbe terrarum sub imperium subiungendo cogitat. Cùm dies status venerit, tum ludes ad lassitudinem, contradicente nemine. P. Mi Præceptor, sine nos lusitare secundum meridiem. M. Non sino, neque tũ istam rem in spe aliqua habueris. P. Quare tam præfractè recusas? M. Quòd vos similiter satis præfractè indiligentes, & ignaui estis. P. Immò certè diligentes. M. Quàm iniquè comparatum est, vt nemo vnquam libenter semetipsum fateatur malum? omnes sese amant. P. De reliquo senties nos quàm studiosissimos. M. Quod promittunt pueri, in vento & rapida scribere oportet aqua. P. Obsecramus (nam ego totius scholæ personam recepi) ne te hodie inexorabilem præbeas.

beas. M. Res ex composito geritur, quod sentiebam equidem à principio. Actum agis, abi. Tempus discendi, tempus ludendi. P. Hodie sudum ad deambulandum per amœna camporum, & vmbrosa vallium nos inuitat, qua commoditate hoc toto mense caruimus: quippe cùm in singulos pænè dies pluuiam tolerauerimus. Opprimenda videtur, quæ præter spem obuenit occasio. M. Non moriemini, Philippe, hac quidem de caussa, si lusionem differatis in perendinum. P. Sed si rursus cadant pluuiæ, & cogamur domi residere, tanquam si dari simus in carcerem? M. Tum vos indignissimè vexatos prædicabunt etiam ipsi lapides. Licet domi quoque suæ tecto, & securiùs ludere. P. Licet sanè quidem, at foris sub dio longè iucundiùs: ubi certamus cursibus in stadio, vt Olympionicæ, & venationes instituimus, aliâque delectamenta, quæ præsens sæpe vidisti. M. O importunum flagitatorum. Sit potestas ambulandi foras, & ludendi. Dicite Hypodidascaio verbis meis, vti vos prosequatur, prospiciâtque sedulò, ne quid postea querimoniarum ad me deferatur. P. Deus det tibi, Præceptor integerrime, quidquid voles.

ANNOTATIONES.

Interpone tuis interdum) Danda est remissio animis, meliores acriorésque requiete surgent. Vt fertilibus agris non est imperandum: citò enim exhauriet illos nunquam intermissa fœcunditas: ita animorum impetus assiduus labor frangit. Vires recipient, paul-

paullum resoluti & remissi. Nascitur ex assiduitate laborum animorum hebetatio quaedam & languor. Lege cap. 15. Senecæ, de Tranquill. animi. Adcò benignè) Vsum quendam reconditum & elegantem huius aduerbiy, cum videlicet ei, qui nobis aliquid offert, significare volumus gratiam quidem ipsi habere nos, sed tamen eius dono nolle uti, explicat Muret. ex Horat. annotat. in Eunuch. Terent. In vento & rapida) locus erit in promissis, & rebus incōstantibus, quæ nihil habent firmitatis. Græcis ἐς τὸ πρὸς ὑγερῶν in cinere scribere. Nam & cinis à vento facile dispellitur, & commissa non retinet. Contrariū est, in mente insculpere, quod Cicero sapius, & Græci dicunt ὑγερῶν ἐν φρεσίν, Æschyl. Prometheus. ἐλκεῖν οὐ μνήμοσιν Ἀέλοις φρεσίν. Inscribe tabulis mentis memoris. Vide scholiasten ibid. Terent. And. etiam nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis. Victor l. 9. c. 13. Sed de superiore locutione pergamus dicere. Catull. ad Ortalum.

Ne tua dicta vagis nequitquam credita ventis

Effluxisse meo forte putes animo.

Tibull. eleg. 5. lib. 1.

Hæc mihi fingebam, quæ nunc Caurúsque Notúsque

Iactat odoratos vota per Armenios.

Lucret. lib. 4. Tu fac, ne ventis verba profundam.

Virgil. Æneid. 9. Sed auræ Omnia discerpunt, & nubi-
bus irrita donant. Et 10. Nec ferre videt sua gaudia
ventos. Horat. Ode 26. lib. 1.

Musis amicus tristitiam & metus

Tradam proteruis in mare Creticum.

Portare ventis.

Ovid.

Ouid.

*Quæ tibi sunt facienda tamen cognosce, nec Euris
Da mea, nec tepidis verba ferenda Notis.*

Exi, stimabant enim antiqui, ventos interpretes & nuncios e, Te, nostrasque preces & vota ad deorum aures deferre, & nostra verba, in summa omnia. Hinc eclog. 3. Partem utinam venti diuinum referatis ad aures. Et Ouid. 10. Metamorph. Detulit aura preces ad me non inuida blandas. Quæ autem vota non eueniebant, & irrita cadebant, ea ad deos non esse perlata à ventis, sed vel dissipata, vel procul in regionem longinquam auecta arbitrabantur. Hinc: quæ nunc Caurusque Notusque, &c. atque his affinia. Denique quidquid euenire volebant, aut auersabantur & abominabantur, vento differri disicique optare solebant, aut pernici cursu procul amandari & asportari iubebant. Tibull. lib. 3. eleg. 4.

Hæc Deus in melius crudelia somnia vertat.

Et iubeat tepidos irrita ferre Notos.

Turneb. lib. 1. cap. 23. Victor. lib. 30. c. 8. Sudum) Sine vdo, calum serenum, sine nubibus, aut certè non pluuium. Nonius. Sudum dicitur quasi semiudum, ut est aer post pluias, serenus & liquidus. Cicer. ad Tironem lib. 16. Horologium mittam, & libros, si erit sudum. Plant. Milite.

Curate, ut splendor meo sit clypeo clarior,

Quàm solis radij esse, olim cum sudum est, solent.

Idem Rud. Quin pertegamus villam, dum sudum est: Virgil. 8. Aeneid. Arma inter nubes cali regione serena, Per sudum rutilare vident. Omittant ergo adolescentēs dicere: est pulchrum tempus, est bona aura,

F

iam

iam splendet sol, similisque modos inquinatissimos. Amœna camporum.) Græci substantivum patrio casu solent efferre ἀσφαλα τῶν περὶ γυμνάσιον, μεγάλαι τῶν ξύλων, οἱ σοφοὶ τῶν ἀνδρῶν, αἱ πλείεσται τῶν πόλεων. Huiusmodi apud Poëtas quam plurima. Virg. 1. Æneid. Miratur portas, strepitumque & strata viarum, prostratas vias. Sic Lucret. lib. 1. Stratâque iam vulgi pedibus detrita viarum, Saxeâ conspiciamus. Idem, clausa, opaca domorum, rara viarum, ut Virgil. angustæ viarum. Apud Horatium amara curarum, vana rerum, abdita rerum. Apuleius uno loco habet hæc omnia: ardua montium, lubrica vallium, roscida cespitum, glebosa camporum. Plinius dicit, Quorum oblonga, & nigra lanarum, c. 48. l. 8. Livius, Subita rerum, incerta casuum. Vides Latinis adiectivum mutari in genus neutrum? idq; planè perpetuum est.

PROGYMNASMA

DECIMUM NONVM.

Ludus ex pacto concessus.

MAGISTER. PVERI VII.

MA**G**I**S**T**E**R. Nimis crebrò ludendi copiam, perinde, ut si quæratibus cibum ante famem, potum ante sitim, requiem ante laborem: vultis enim remittere cogitationes, priusquam eas post remissionem rursus intenderitis. Itaque vereor, ne facilitas mea vestros corrumpat animos. P. I.

Tan-

Tantummodo duas horas largire nobis in gratiam.
 D. Cassiani, quē à discipulis pueris, librariis scalpellis, stilisque æreis immisericorditer vita & spiritu priuatum perhibent. M. Permittam equidem ludere, sed qua conditione? PV. II. Hoc tuæ potestatis est. M. Hac nempe, vt è vobis septem ludant ij, qui vel apophthegma, vel simile, vel sententiosum ex poëta versiculum, vel Ciceronis gnomicum aliquid, vel tria prouerbia, vel Æsopicam fabellam ex memoria protulerint. PV. I. Ego, si placet, fabellam narrabo. M. Audio PV. I. Hædus fortè à grege cūm deerasset, eūmque lūpus insequeretur, conuersus insequentem sic est affatus, Mi lupe, quandoquidem tibi escam me futurum scio, quò iucundiùs moriar, quæso, primùm cane tibia, vt saltem. Lūpus canere cœpit, & saltare hædus. Tum canes id audientes, lūpum acerrimè institerunt persequi. Is sese ad hædum vertens: meritò, inquit, hoc patior: oportebat enim me, cocus cūm sim, tibicinem non agere. Docet apologus, eos qui negligunt, ad quæ natura sunt idonei, & quæ aliorum sunt, exercent, in incommoda sæpiùs incurrere. M. Dicat secundus. PV. II. Virg.

Optima quæque dies miseris mortalibus æui

Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus;

Et labor: & dura rapit inclementia mortis.

PV. III. Cicero. Graue est homini prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putat: ne id quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercede potiùs, quàm in beneficii loco numerare videatur. M. Elegans, & verissima sententia.

PV. IV. Ignis non extinguatur igni. M. Explica. PV. IV. Malum malo non emendatur: iram non sedat iracundia, sed lenitas: aduersos casus reddit leuior patientia, iniuria superatur beneficio. M. Bellè: Iam secundum profer, nam tria imperavi. PV. IV. Annosa vulpes haud capitur laqueis. In eos valet, qui ob longinquam ætatem multarumque rerum usum callidiores sunt, quàm ut arte, dolisque decipi queant. M. Optimè. PV. IV. Canis sæuit in lapidem. In eos, qui mali sui causam non veris auctoribus adscribunt. M. Audiamus iam quintum. PV. V. Nihil occurrit mihi. M. Nihilne? hem. PV. V. Nihil prorsus. M. Ne luseris. Sextus. PV. VI. Ut graniore poena multandi censentur, qui venenum non in vnum aliquem craterem, sed in fontem iniiciunt, unde omnes bibunt: sic sceleratius peccant, qui Principum, quàm qui priuatorum ingenia peruertunt. M. Præclarè dictum, à Plutarcho scilicet. PV. VII. Diogenes formosas mulieres, quæ pudicitiam in propatulo habent, similes dicebat mulso lethalibus succis temperato: quòd afferrent quidem initio voluptatem, sed quam perpetuus dolor consequeretur. M. Sensibus hæc imis, res non est parua, reponite. Fugite fornicationem, & templa Dei ne facitote membra meretricis. Ergo omnes, dempto illo vno, qui fuit *ἀούμωλον* ad ludendum properate: veruntamen, ut postulastis, horas non amplius vnam & alteram. PV. I. Præ gaudio ubi sum nescio.

Q Vi vel Apophthegma) Tale pretium lusus à pueris magistri postulent , quo ipsi potius dantes, quam accipientes rem faciant , atque ita etiam iudicia eorum exerceant , ut non sint quouis apophthegmate, versiculo sententioso , fabella , prouerbio contenti : sed iis demum, in quibus plus acuminis , lepôris, grauitatis, utilitatis inesse videatur. Cocus cùm sim) Idem contigit lupo , qui aculeum roganti asino , quem deuoraturus erat, summis dentibus è pede extraxit. Cùm enim illisa calce frontem & nasum ei comminuisset , dentesque excussisset , & iam celeriter aufugeret : merito, inquit lupo , hac mihi merces redditur , quoniam què didici inuentorum esse lanius , cur eorum volui esse chirurgus ? Optima quæque dies) Hos tres versus interpretatur Seneca libro de breuitate vite , cap. 9. his verbis : Clamat ecce maximus vates , & velut diuino furore instinctus salutare carmen canit. Quid cunctaris ? inquit , quid cessas ? nisi occupas , fugit : cùm occupaueris , tamen fugiet. Itaque cum celeritate temporis velocitati certandum est. Velut ex torrente rapido, nec semper casuro citò hauriendum est. Hoc quoque pulcherrimè , ad exprobrandam infinitam cogitationem, quòd non optimam quamque etatem , sed diem dicit. Quid securus , & in tanta fuga temporum lentus , menses tibi , & annos , & longam seriem , utcumque audiatuæ tue visum est , exporrigis ? de die tecum loquitur , & de hoc ipso fugiente. Lege cetera vsque ad finem cap. Epist. porrò 108. docens , quo pacto Grammaticus hos

PV. IV. Ignis non extinguitur igni. M. Explica. PV. IV. Malum malo non emendatur: iram non sedat iracundia, sed lenitas: aduersos casus reddit leuior patientia, iniuria superatur beneficio. M. Bellè: Iam secundum profer, nam tria imperavi. PV. IV. Annosa vulpes haud capitur laqueis. In eos valet, qui ob longinquam ætatem multarumque rerum usum callidiores sunt, quàm ut arte, dolisque decipi queant. M. Optimè. PV. IV. Canis sœuit in lapidem. In eos, qui mali sui causam non veris auctoribus adscribunt. M. Audiamus iam quintum. PV. V. Nihil occurrit mihi. M. Nihilne? hem. PV. V. Nihil prorsus. M. Ne luseris. Sextus. PV. VI. Ut gravior poena multandi censentur, qui venenum non in vnum aliquem craterem, sed in fontem iniiciunt, unde omnes bibunt: sic sceleratius peccant, qui Principum, quàm qui priuatorum ingenia peruertunt. M. Præclarè dictum, à Plutarcho scilicet. PV. VII. Diogenes formosas mulieres, quæ pudicitiam in propatulo habent, similes dicebat mulso lethalibus succis temperato: quòd afferrent quidem initio voluptatem, sed quam perpetuus dolor consequeretur. M. Sensibus hæc imis, res non est parua, reponite. Fugite fornicationem, & templa Dei ne facite membra meretricis. Ergo omnes, dempto illo vno, qui fuit αὐτὸς ὁ θεὸς ad ludendum properate: veruntamen, ut postulastis, horas non amplius vnam & alteram. PV. I. Præ gaudio ubi sum nescio.

ANNOTATIONES.

Q Vi vel Apophthegma) Tale pretium lusus à pueris magistri postulent, quo ipsi potius dantes, quam accipientes rem faciant, atque ita etiam iudicia eorum exerceant, ut non sint quouis apophthegmate, versiculo sententioso, fabella, prouerbio contenti: sed iis demum, in quibus plus acuminis, lepôris, grauitatis, utilitatis inesse videatur. Cocus cum sim) Idem contigit lupo, qui aculeum roganti asino, quem deuoraturus erat, summis dentibus è pede extraxit. Cum enim illisa calce frontem & nasum ei comminuisset, dentesque excussisset, & iam celeriter aufugeret: merito, inquit lupo, hac mihi merces redditur, quoniam què didici inmentorum esse lanius, cur eorum volui esse chirurgus? Optima quæque dies) Hos tres versus interpretatur Seneca libro de breuitate vite, cap. 9. his verbis: Clamat ecce maximus vates, & velut diuino furore instinctus salutare carmen canit. Quid cunctaris? inquit, quid cessas? nisi occupas, fugit: cum occupaueris, tamen fugiet. Itaque cum celeritate temporis velocitati certandum est. Velut ex torrente rapido, nec semper casuro citò hauriendum est. Hoc quoque pulcherrimè, ad exprobrandam infinitam cogitationem, quòd non optimam quamque etatem, sed diem dicit. Quid securus, & in tanta fuga temporum lentus, menses tibi, & annos, & longam seriem, utcumque auiditati tue visum est, exporrigis? de die tecum loquitur, & de hoc ipso fugiente. Lege cetera vsque ad finem cap. Epist. porrò 108. docens, quo pacto Grammaticus hos

versus, & quo Philosophus consideret, rursus illos doctissime explanat. Qui principum, quàm qui priuatorum) Cicer. de leg. Nec tantum mali est peccare Principes (quanquam est hoc magnum per seipsum malum) quantum illud, quod permulti etiam imitatores Principum existunt. Nam licet videre quaecunque mutatio morum in Principibus extiterit, eandem in populo secutam, &c. Isocrates ad Nicoclem. Δέδεικται γὰρ ὅτι ποικίλταις ἔξουσιν τὰς βασιλείας, οἷας πρὸς αὐτῶν γνώμας ὁρῶσιν ἀάσων. Certum est enim, ita sese regna ipsorum habitura, quomodo ipsi animos suos excoluerint. Perpetuus dolor) Notum illud Demosthenis de Laide: ὅτι ὡς ἂν μὲν μὲν οἱ ἀρχαίων μετὰ μέλειαν. Vulgo, pœnitere tanti non emo. Gellius lib. 1. cap. 8. En, quid in Prouerb. Salomon sapientissimus de muliercula meritoria. Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos semita ipsius. Nulli autem ut Seneca scribit cap. 6. de breuit. vitæ. turpius occupati sunt, quàm qui nulli rei nisi vino, & libidini vacanti: ceteri etiam si vana gloria imagine teneantur, speciosè tamen errant. Licet auaros mihi, licet vel iracundos enumeres, vel bellatores, omnes isti virilius peccant. In vinum, & libidinem proiectorum inhonesta labes est, &c.

PROGYMNASMA

VIGESIMVM.

Nox transacta.

GABRIEL. LAVRENTIVS.
NAZARIVS.

GABRIEL. Saluere iubeo sodales meos, te Laurenti, & te Nazari. L. Nos te vicissim. Vt vales? valuisti? nam te quatuor ipsos dies nunquam oculis vfurpauimus. G. Paulò deterius, quàm heri, & nudius tertius, quartus, quintus. N. Quamobrem? G. Propterea quòd ista nocte, quæ præcessit proxima, haud placatè dormiui. L. Malè narras. Aliquo fragore nimirum iterum iterumque expergefactus. G. Fragor quidem nullus me perturbauit: sed. N. Sed quid? G. Mirum atque inscitum somniaui somnium. N. Quod somnium? G. Terriculamentorum plenissimum. L.

Somnia fallaci ludunt remeraria nocte.

Et pavidas mentes falsa timere iubent.

G. Non eò dico, quia nunc metuam: sanè quidem nouo metu fractus omnino, ac debilitatus cohorui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Videbar enim (oblitus sum perpetrati piaculi) ad subsellia iudicum seuerissimorum raptari à lictoribus, inde condemnatus ad mortem duci. Iam carnifex romphæam distringebat, vt caput meum à cerui-

versus , & quo Philosophus consideret , rursus illos doctissime explanat. Qui principum , quàm qui priuatorum) Cicer. de leg. Nec tantum mali est peccare Principes (quanquam est hoc magnum per seipsum malum) quantum illud , quod permulti etiam imitatores Principum existunt. Nam licet videre quaecunque mutatio morum in Principibus extiterit , eandem in populo secutam , &c. Isocrates ad Nicoclem. ἀδείκται γὰρ ὅτι πικρὰ τὰς ἐξουσίας τὰς βασιλείας, οἷα πρὸς αὐτὰς αὐτῶν γνώμας ὁρᾷσι δάσασιν. Certum est enim , ita sese regna ipsorum habitura , quomodo ipsi animos suos excoluerint. Perpetuus dolor) Notum illud Demosthenis de Laide : ὅτι ὠνέμεθα μὲν εἰς ἀρετῶν μετὰ μέλειαν. Vulgo , poenitere tanti non emo. Gellius lib. 1. cap. 8. En , quid in Proverb. Salomon sapientissimus de muliercula meritoria. Inclinata est ad mortem domus eius , & ad inferos semita ipsius. Nulli autem ut Seneca scribit cap. 6. de brevit. vitæ. turpius occupati sunt , quàm qui nulli rei nisi vino , & libidini vacant : ceteri etiam si vana gloria imagine teneantur , speciosè tamen errant. Licet auaros mihi , licet vel iracundos enumeres , vel bellatores , omnes isti virilius peccant. In vinum , & libidinem proiectorum inhonesta labes est , &c.

PROGYMNASMA

VIGESIMUM.

Nox transacta.

GABRIEL. LAURENTIUS.
NAZARIUS.

GABRIEL. Saluere iubeo sodales meos, te Laurenti, & te Nazari. L. Nos te vicissim. Vt vales? valuisti? nam te quatuor ipsos dies nunquam oculis vfurpauimus. G. Paulò deterius, quàm heri, & nudius tertius, quartus, quintus. N. Quamobrem? G. Propterea quòd ista nocte, quæ præcessit proxima, haud placatè dormiui. L. Malè narras. Aliquo fragore nimirum iterum iterumque expergefactus. G. Fragor quidem nullus me perturbauit: sed. N. Sed quid? G. Mirum atque inscitum somniaui somnium. N. Quod somnium? G. Terriculamentorum plenissimum. L.

Somnia fallaci ludunt remeraria nocte.

Et pavidas mentes falsa timere iubent.

G. Non eò dico, quia nunc metuam: sanè quidem nouo metu fractus omnino, ac debilitatus cohorui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit. Videbar enim (oblitus sum perpetrati piaculi) ad subsellia iudicum seuerissimorum raptari à lictoribus, inde condemnatus ad mortem duci. Iam carnifex romphæam distringebat, ut caput meum à

ceruicibus amputaret. Amabò, quid vos animi in illo omnium grauiſſimo, præſentiſſimòque periculo haberetis? L. Ingenuè dicam quod ſentio. Ego qui vel muſcas præteruolantes horreo, ante mortem ipſam morerer. N. Abeant ſomnia in malum cruciatum: nos vota Deo faciamus, vt mala ſomniorum tenus, & bona quæque vigilantibus nobis eueniant. G. Quid verò? vos hac nocte quieuiſtis ex ſententia? N. Ab octaua vespertina ad ſeptimam matutinam iucundiſſimè: & toto proflabam pectore ſomnum. L. O factum pulchrè! Maſte noua virtute puer, ſic itur ad aſtra. Ego ad intempeſtam noctem legi, donec me lucerna deſeruit. N. Tu alter Demotheſes eris. Prò diſcendi ardorem inſolitum. L. Tibi inſolitum, & gregalibus tuis, qui libidinem in ſomno habetis. N. Parciùs iſta viris tamen obii-cienda memento. Laurenti, nos, vt nôris, quieti noctem, labori diem impendimus, ad naturæ præſcriptum ſcilicet: cui repugnare, quid eſt aliud, quàm gigantum more cum diis bellare? ait apud Cicero-nem Cato. L. Apage cum iſta propugnatione ignauiæ tuæ. Nam hoc, crede mihi, nunquã obtinebis, vt te ſomniculoſum, & laboris fugitantem ne iudicem. N. Quod lubet. Ideòne aut ero, qui non ſum, aut non ero, qui ſum? G. Quĩ deinde, mi Laurenti, ſomnum inire potes, cùm ita peruigiles? L. Cœna terreſtris eſt mihi: quocirca inter me & ſomnum perbene cõuenit: cùm volo, me obtinet: cùm nolo, me relinquit. G. Malim equidem tuas vigilias, quàm huius ronchos. N. Ecce autem ſecundum aduerſarium.

Noli

Noli tu quoque, Gabriel, meludos facere, cum hoc Laurentius affatim præstiterit, & in isto officio te anteverterit. Quod nisi desistitis, Magister mox aderit, quo disceptatore bellum utrique indicam. Ibi cognoscetur, quantum vestris peruigilationibus consecuti sitis. G. Caueto ne istos tibi spiritus comprimamus. N. Vestras ego linguas ita occludam, ut de somno meo ne mussare quidem audeatis. L. Eris mihi magnus Apollo. G. Res ipsa iam erit testimonio. Audiōne aduenientem quempiam? Præceptor est, verè est, ipse est.

ANNOTATIONES.

Quatuor ipsos dies) *Quatuor integros dies. Locutio usitata. Cic. ad Attic. lib. 3. ep. 21. triginta dies erant ipsi, cum has dabam literas, & epist. ad Caelium. Ego cum Athenis decem ipsos dies fuisssem. Et epistol. 8. lib. 6. ad Attic. Detraxit viginti ipsos dies. Malè narras) Cum quid latum & animis gratum nuntiaretur, dicereturue, bene narras dicebant: cum triste aut quod nollet, malè narras. Item ubi quid accidisset prosperè & optato. O factum bene. Bene factum, & gaudeo. Factum optimè. In contrariis. O factum malè! Malè factum. Exempla multa in Plant. Terent. Catull. Somniaui somnium) de somniis & somniorum generibus consule Macrobi. in Som. Scip. lib. 1. cap. 3. Valerium lib. 1. cap. 7. Alexand. ab Alexand. lib. 3. cap. 26. Nihil autem tam præposterè, tam inconditè, tam monstruosè cogitari potest, quod non possimus somniare. Cicero. 2. de Divinat. Unde somnia terra, ex Platone idem lib. 2.*

explicauit. Somniare nos autem ea plerumque, quibus dediti sumus, & in quibus animo, cum vigilaremus, occupati fuimus, docet his versibus ornatissimis Lucretius lib. 4.

Et cui quisque ferè studio deuinctus adheret,
 Aut quibus in rebus multum sumus antè morati,
 Atq; in qua ratione fuit contenta magis mens,
 In somnis eadem plerumq; videmus obire.
 Causidici causas agere, & componere leges,
 Endooperatores pugnare, & praelia obire,
 Nauta contractum cum ventis cernere bellum,
 Nos agere hoc autem, & naturam querere rerum
 Semper, & inuentam patriis exponere chartis.

Nouo metu) Seruius in Eclog. 3. ad illum versum: Pollio & ipse facit noua carmina. exponit (noua) magnas & miranda. Et rursum Eclog. 9. nouas lites, id est, magnas. Eadem vis est verbi huius in illo 4. Georg. Huic pereulsa noua mentem formidine mater. Cicer. Nouum cum vocibus inauditum, inusitatum, admirabile coniungit. Ante mortem ipsam morerer) talia dicuntur ὀξύμωρον, id est sententia, quæ ita sunt acuta, ut videantur fatuæ. Apud Græcos frequenter occurrunt. Eurip. Hecuba. νόμῳ φῶς ἀνυμῶνον, παρθέρον ἀπαρθέρον. Sophoc. Aiace. ἐχθρῶν δῶρε ἀδωρεῶν, Aristoph. Βίῳ ἀβιωτῷ. Huiusmodi sunt Ciceroni, Cum tacent, clamant. 1. Catil. Insepulta sepultura. 1. Phil. Ipsam victoriam vicisse videris, pro Marcello. Eloquentia obmutuit, in Brut. Insaniens sapientia, Horatio Ode 34. l. 1. Magnas inter opes inops. Ode 16. lib. 3. Concordia discors. epistol. 12. l. 1. Plaut. Aulul. In opibus magnis pauperes, Et sibi.

sitibundos in medio Oceani gurgite. Ouid. de fortuna
 Et tantum constans in leuitate sua est. Vide Victor. lib.
 10. c. 12. Alter Demosthenes) Vigilabat multum De-
 mosthenes, & ad lucernam orationes suas diligentissimè
 elaborabat. Id cum ei Pythias per iocum obiceret, ac
 diceret orationes ipsius ἐλλύχνιον ὄζειν, lucernam olere,
 respondit: melius hoc quidem, quam si hircum. Item
 interrogatus quo pacto tantam sibi eloquentiam com-
 parasset: plus olei, inquit, quam vini consumpsi. Cele-
 brantur præterea lucernæ Aristoph. Grammat. & Cle-
 anth. Epicteti autem Stoici lucernam fictilem tribus
 drachmarum millibus emptam tradidit Lucianus. Ac
 solent certè inter studiosos literarum, qui ardentius a-
 mant suas artes, atque in ijs cupiunt excellere, ad lucernam
 lectitare & scribere. Hinc Proverb. de re meditata, ma-
 gnâq; cum sedulitate facta: lucernam olet. Nisi fortè à
 Demosth. aliorumq; lucernis natum est. Non queo præ-
 terire, quod Niceph. de Theodosio iunioris scriptum reli-
 quit: c. 3. lib. 14. Sacrorum librorum eorundemque inter-
 pretum congerendorum adeò fuit studiosus, ut ea laude
 Ptolemao inferior non esset. Noctu eis legendis operam
 nauauit, lucerna se sponte sua, machinula quadam mo-
 uente: sibiq; ipsi oleum infundente: ut ne quis ministro-
 rum eius in laboribus huiusmodi molestiam quampiam
 subiret, neque vim natura cum somno colluctans infer-
 ret. Ideòne aut ero) Aristoteles libro de Interpret. à
 τὸ κατὰ φαντασίαν, ἢ ἀπὸ φαντασίας εἶναι, ἢ οὐκ εἶ-
 ναι. Non quia affirmatum, aut negatum sit, ideo res e-
 rit, aut non erit. Apud Plaut. in Capt. cum Hegio senex
 mortem Tyndaro seruo minarentur, à quo delusus fuerat,
 illéq;

illæque subiecisset: Qui per virtutem peritat, non interit,
excipit senex:

Quando ego te exemplis excruciaueram pessimis.

Atque ob scelus tuas te morti misero,

Vel te interisse vel perisse predicent,

Dum pereas, nihil interdico, dicant vivere.

Cœna terrestris) δειπνον αἴμα ὅτι ἔχον, cœna sine sanguine, constans ex iis, quæ à terra nascuntur, ex herbis & leguminibus, vilibus dapibus instructa, ob quam nulla casa animantes: eratque pauperum, & plebeiorum hæc cœna. vide Victor. lib. 7. cap. 16. Mussare) Ex litera μῦ, ὡς pronuntiato, ut Galli, u, fiunt mutire, mussare, mussuare. Et quoniam μῦ seu mu, propriam est mutorum, qui hanc syllabam proferre solam possunt, significant illæ voces μῦ, seu mu facere, id est, tacere, obmutescere, hæcere, quid dicas non habere. Nonius, Mussare est hominum occulta & depressa voce loquentium, quod celatum velint. Nunc testes aliquot producamus, ad usum vocis cognoscendum. Plant. Milite. Ergo si sapias, mussitabis. Et Casina. Ita omnes sub arcis, sub lectis latentes metu mussitant. Lucret. lib. 1. Sed quia multa sibi sernunt contraria, mussant. Virgil. 12. Æneid. mussat Rex ipse Latinus, Quos generos vocet, aut quæ sese ad fœdera flectat. Exponitur igitur (ne mussare quidem) ut est in adagio, ne μῦ quidem facere, quod est, omnino tacere: quanquam & μῦ seu mu dicere, est nihil loqui.

PROGYMNASMA
VIGESIMUM PRIMUM.*Virga.*

VALENTINVS. SIMON.

VALENTINVS. Túne ignoras, Simon, Magistrum hesterno die pomeridianis explicationibus finitis, pueros aliquot virgatum misisse in suburbanum nemus? S. Prô dolor, qualem historiam, quam terribilem auditu? Quis retulit? V. Ipsemet vnus fui de illo ternario. S. Multasne confecistis? V. Bene multas, bene crassas, bene longas. S. Væ, væ. V. Haud libenter utique in eam rem locavi operam. Sed quid agas? accersit, accurrendum: præcipit, faciendum: vetat, intermittendum est. Nisi extemplo pareas, primòdum acris increpatio, increpationem acriores plagæ comitantur. Ego verò præoptârim quamuis multas ex arboribus defringere & colligare virgas, quàm virgarum causa virgis lacerari. S. Non improbo, quòd mandanti parueris, cùm ipsemet non aliter facturum fuerim. Recentibus & flexilibus virgis, atque vt túte confirmas, tam crassis peius metuo, quàm arefactis, gracilibus, vsúque ipso detritis. Huiuscemodi tres quatuorue elapsa hebdomade, cùm primus scholam introgressus, nullum præter me conspicerem, confregi, contractas in hortum de fenestra abieci. V. Nulla te religione tactum tã periculosum fecisse facinus? S. Haud te præterit,
non

non fieri sine periculo magnum & memorabile facinus. Non multum intercessit temporis, cum Magister ira inflammatus auctorem, & conscios noxæ inuestigauit. Negantibus reliquis, ego quoq: negare liquidò, & fingere alia omnia. V. Cur non es confessus veritatem? S. Cur? quia mercedem nimis grandem huic confessioni destinatam, summum scilicet in cruciatum me venturum esse intelligebam. V. Ne chorda oberres eadem: nam in tales (nec ipsorum immeritò) sæuire mos est Præceptoribus: videntur quippe osiores, & inimici iustitiæ. S. Volebam ista gratificatione meum honorare corpus, & vos singulos. V. At nullus extitisset, qui si ob commissæ verberibus accipiendus fuisses, ipse suum corpus pro te supposuisset. S. Rectè. Omnes sibi melius esse malunt, quàm alteri. V. Cæterùm non est quod timeas: prius exarescent omnes virgæ, quàm tu cedere, eò tolerabiliore erunt. S. Ecquis præstabit me vel vnum diem fore tutum? frequenter vna interrogatiuncula, cui respondere nequeas, in extremum te periculum adducat. V. Quàm vellem reperiretur aliqua via euadendi istas percussiones, seu carnificinam potiùs. S. Alia nulla est, nisi vt discamus quàm diligētissimè, quò ab istis plagosis, & eiulantibus scholis, ad felices illas, tranquillas, & quasi beatorum insulas transferamur. V. Hoc intra triennium non erit. S. Eheu. V. Deterrimo loco sumus. S. Attamen eo, quo fuerunt quondam, qui nunc sunt Iurecos. Philosophi, Oratores: quo fuit ipse Præceptor: siquidè in pueris fuerunt omnes, Adhæc non est nobis dedecori multari virgis

à do.

à doctorib. in gymnasio. Populo inspectante per vias oppidorum cædi atrociter à carnificib. ob edita scelera, hoc est in turpissimū sempiternūque dedecus incurrere. Quòd si vocifereris elatissimè, minùs sentiuntur ictus. V. Tantò ferit ille validiùs, quantò tu clamas horribiliùs. S. Ob clamoris magnitudinem cessare interdum cogitur. V. ô vafritiem. Caue, ne os tibi obturet, aut lignum transversum inserat. S. Hic esset Phalarissimus, meo quidē animo. Preces & obtestationes item nō mediocri emolumento sunt illo tempore. V. Assentior: & nunc redeo in memoriam, te non ita multos ante dies ideo percussum leuiter, paucisq; ictibus, quòd te statim moriturū clamares, & per diuina humanāq; omnia, pérq; extremi Iudicij diem, vt temperaret, obsecrares. S. Vnde vnde auxilium, Valentine, in tam horrendo discrimine accersendum est. Egomet mihi, sibi quisque est charus.

ANNOTATIONES.

Virgatum) *Vt aquatum, lignatum, pabulatum, frumentatum, quæ sunt bonis scriptoribus familiaria. Nouimus igitur hoc verbum similitudine. Sic virgatores. Plautus. Asin. Cesar. lib. 1. de bell. Civil. Cuius etiam sunt, Lignator, aquator: vt Liuij pabulator. Rursus Plauti virgidemia in Asin. Fingere alia omnia) Dictum, vt, ire in alia omnia, quod est epist. 2. lib. 1. & apud Calium lib. 8. ad Ciceronem. Sic præco clamabat boni ominis caussa, pro, qui non censetis. vide explanat. Manutij. Omnes sibi meliùs) Terent. Andr. Plato 5. de eleg. Hoc est, quod dicunt, unumquemque sibi naturâ amicum esse, idq; rectè fieri. Aristot. Ethic. lib. 7.*
Non-

Nonnullis videtur quémque sibi potissimum amicum esse.
 Præstare) Præstare interdum Iurecons. pro, exitum
 rei in se recipere, vel aliena culpa dispendium velle lue-
 re: ut præstare euentum, præstare promissum alienum.
 Sic Cicero ad Vatinius epist. 11. lib. 5. De seruo Diony-
 sio, si me amas, confice: quamcunque ei fidem dederis,
 præstabo. Et 1. de Orat. Perge verò, Crasse: istam enim
 culpam, quam uereris, ego præstabo. Id est, ego in me re-
 cipio. Græci ἐγγυῶσθαι. Budæus in Pandect. Beatorum
 insulas) Plaut. Trinum.

Sicut fortunatorum memorant insulas,
 Quò cuncti, qui ætatem egerunt castè suam,
 Conueniant.

Ubinam sint istæ insula, & qualis earum natura,
 Muretus politissima descriptione docebit, cap. 1. lib. 5.
 Horat. Ode 16. Epod. Homerus Odys. 4. Strabo lib. 1.
 Plinius lib. 6. cap. 32. Minus sentiuntur ictus) Clamo-
 re corpus intenditur: intenta autem quàm remissa ma-
 gis resistunt plagis, & pulsibus. Etiam qui armis & fer-
 ro concurrunt, hanc causam habent, cur vociferen-
 tur. Nobiscum faciunt illa Cic. Tusc. 2. Nec verò un-
 quam ne ingemiscit quidem vir fortis, ac sapiens, nisi
 fortè ut se intendat ad firmitatem: ut in stadio cursores
 exclamant quàm maximè possunt. Faciunt idem, cùm
 exercentur athleta. Pugiles verò, etiam cùm feriunt
 aduersarium, in iactandis castibus ingemiscunt: non
 quòd doleant, animòue succumbant: sed quia in pro-
 fundenda voce omne corpus intenditur, venitque plaga
 vehementior. Perque extremi iudicii diem) Videt-
 ur enim istud (extremus dies, sive extremum iudicium)
 pluri-

pluribus, & ornatius, planéque oratoriè dici possit. Dies ille formidolosus, quo die uniuersi mortales in iudicium vocabuntur, totius vitæ rationem reddituri. Dies ille, quo hominum corpora è somno mortis ad lucem alterius vitæ excitabuntur. Dies, quo nobis omnibus iterum dabuntur vitæ lumina, & ad Christi omnes tribunal sistemur. Quando ad vitam reuocatis quotquot unquam nati sunt, Dei Filius è cælo ad iudicium exercendum, sententiámque pronuntiandam descendet. Vnde vnde) Huius ordinis sunt, ut ut, ubi ubi, qua qua, qualis qualis, quantus quantus, pro undecunque, utcunque, ubicunque, quacunque, qualiscunque, quantuscunque. Donat. in Andr.

PROGYMNASMA

VIGESIMVM SECVNDVM.

Colloquium in schola.

GEORGIUS. THOMAS.

GEORGIUS. Oho Thoma, iam vlciscar me. Frequenter abs te accusatus, paria reponam. T. Aliquoties accusaui te, non eo inficias: sæpius, nego. G. Quare autem vel aliquoties? T. Quòd còmerueras, & mihi quoque non plus est parsum ab aliis. G. Nunquam te læsi. T. Imò reum me fecisti. G. Nunquam. T. Quid est porrò, quod me cogitas accusare? quid culpæ contraxi? G. Scamnum cultello scriptorio conscindis, quod prohibuit Præceptor: & tuum

G

nomen

nomen incidis, quod grauius prohibuit: eaque de re flagris alios accepit. T. Oro te, tace: cera complebo sulcos illos, aut radam lignum, ne appareant literæ. G. Hui consilium callidum. Quid dabis in loco mercedis? T. Summissè, ne audiat Magister. Pulcherrimum de globulis meis. G. An tulisti tecum? T. Non omnes. G. Quot habes? T. Septem. G. Monstra, si placet. T. En! G. Sunt elegantes. Facisne mihi copiam eligendi, quem præcipuè probauero? T. Facio. G. Hunc eligo. T. Istum eligeres: meo enim iudicio relinquit alterum præstantia. G. Non tam aptus est ad manum meam propter magnitudinem. T. Ergo istum, paullò minorem. G. Sine, tentem. Nimum paruus est. T. Retinebis igitur, quem primum omnium sumpseras. G. Ita faciam. Quàm venustè nigro albòque distinctus, venulas quasdam ostentat? Emistine, an lucro acquisisti? T. Lucro. G. A quo? T. A Leonardo nostri vicini filio, quicum per sæpe ludo. G. Si tam scitè factis abundat globulis, prouocabo illum ego similiter ad certamen. T. Vix aliquando vincitur: peritissimus enim huius scientiæ puer est. G. Et me lusorum non vltimum esse cognoscet. At at, comprimamus orationem: Præceptor de cathedra descendit: ne confabulantes inueniat, & ad pœnam vocet. Profectò haud multum abest à nobis infortunium.

ANNOTATIONES.

Naturæ puerilis & in hoc, & in aliis prætereà quàm plurimis utriusque voluminis dialogis spero à me adum-

adumbratam, si minus expressam, & depictam imaginem. Mirum sanè, quàm illa iniuriarum impatiens, ad par pari referendum, ad delicta celanda, ad ludendum ingemiosa atque prompta sit, quæ quidem hoc loco à nobis insinuata sunt. Quæ autem aliis, & sparsim, eorum testem aduocare visum est Cic. V. de finibus. Eos, inquit, parui agnoscunt, à quibus educantur: deinde equalibus delectantur, libentérque se cum his congregant, dántque se ad ludendum, fabellarúmque auditione ducuntur, déque eo quod ipsis superat, aliis gratificari volunt: animaduertúntque ea, quæ domi fiunt, curiosius, incipiúntque commentari aliquid, & discere: & eorum quos vident nolunt ignorare nomina, quibúsque rebus cum equalibus decertant, si vincunt, efferunt se letitia: victi debilitantur, animósque demutunt, & quæ sequuntur.

PROGYMNASMA VIGESIMVM TERTIVM.

Arma scholastica.

MICHAEL. AMBROSIVS.

MICHAEL. Scholam petentibus nobis in dies singulos, ac pænè incolentibus, cùm instrumenta, vt aliis cuiusvis generis artificibus, sua necessaria sint, illorúmque appellationes quædam mihi exciderint, obsecro, quod sine molestia tua fiat, redige illas in memoriam meam, & velut sub vnum aspectum subiice vniuersa. A. Forsitan non subibunt

animo omnia: quanquam adeò multa non sunt. Vè-
rùm si quid nesciero, ait Plautinus Pseudotyndarus,
id nescium tradam tibi. M. Non vertam vitio, aut
non recordari, aut nescire te, quod ipsemet vel ne-
sciam, vel non meminerim in præsentia. A. Interro-
ges licet, quò commodiùs accipias, quæ cupis. M.
Sic agam, & ad duo capita, quò distinctiùs res aga-
tur, argumentum totum reuocabo. A. Ad quæ? M.
Scholastici aut legant, aut scribunt: quocirca duo-
rum generum instrumentis indigent: vnis quæ ad le-
ctionem ipsis inseruiant: alteris quæ ad scriptionem.
Videórne opportunè distribuisse? A. Et valde qui-
dem. M. Enumera iam quæ referuntur ad primũ ge-
nus. A. Liber, libellus, quò spectant pagina, pagella,
margo seu ora libri, inuoluèrum, seu operculum,
quo vestiuntur libri, vt ab iniuria vetustatis, & pul-
uerum conseruentur. Huc filum, acum, ceram,
quorum apud nos non infrequens est vsus, referre
potest. Eodem pertinet pluteus. M. Quid est pluteus?
A. Pluteorum alius dicitur armarium, siue reposi-
torium librorum, qui etiam in forulis reponuntur.
Alius est tabula, seu scrinium, quod sibi scribentes
subiiciunt: barbaris pulpitem. M. Habeo ista:
procede ad cætera. A. Restant nomina secundi or-
dinis. M. Quænam illa? A. Charta siue papyrus. Iam
chartarum alia vocatur augusta, tenuis nempe &
candida ad epistolas accommodata: appellata sic est
ab Augusto. Alia dentata, alia bibula, quæ transmit-
tit literas, alia Claudiana, regia, imperialis, amplo
folio, & crassa, alia emporica mercibus inuoluendis
ido-

idonea, vnde cuculli fiunt, alia charta vîrgo, ex qua nullum est descriptum exemplar, alia pura, in qua nihil est literarum, alia pergamena, quoniam apud Pergamum Asiæ urbem inuenta sit: etiam membrana dicitur. Hæc de chartarum generibus. Atramentum scriptorium, siue librarium. M. Cur addidisti scriptorium siue librarium? A. Quòd aliud est atramentum fuligineum, quo vtuntur typographi, aliud futorium: quanquam consuetudo, quæ est verborum domina, nihil solet adiicere. Atramentarium, calamus absolutè seu calamus scriptorius. Cultellum graphiarium, seu scalpellum, scalprum librarium vocat in Vitellio Suetonius, vt docti annotarunt. Theca calamaria, seu graphiaria, theca, siue pixis pulueraria, siue arenaria. M. An non putas aliis quibusdam armis nos indigere? A. Immò: sed præcipua recensui. Sunt ergo insuper forfices, clepsydra, regula, circinus æneus, & nonnunquam, præsertim in æstate, cùm Sirius ardor findit agros, & versiculi componuntur, moderatus vini haustus.

Ingenium potis irritat Musa poetis.

Bacche, soles Phœbo fertilis esse tuo.

Inquit Propert. M. Optatissimum verò instrumentum: nominasses hoc primo loco. A. Nam quia carmina lætum sunt opus, vt cecinit Ouid Vinum exhilarat animum. Et sæpe audisti illud Ecclesiastici: *Vinum latificat cor hominis*. M. Probabiliùs dixisses, pecunia quoque in instrumento opus esse scholasticis, idque non interdum, sed continenter: qua suppeditante, multò hilarior fit mens, quàm vini

potu : & pecunia vinum emi potest , vino pecunia non emitur : emi certè quidem non dicitur. Nunc de hoc in me collato beneficio multum te amo , tibi-
que gratias ago.

ANNOTATIONES.

A Rma Scholastica) *Armorum nomine non bel-
lica modo, verum etiam quarumvis artium atque
rerum instrumenta intelliguntur. Agricolarum arma
sunt ligones, sarcula, planstra, vomeres, &c. Nauta-
rum rudentes, vela, antenna. Virgil. Georg. 1. Dicen-
dum & quæ sint duris agrestibus arma. Aeneid. 5. Col-
ligere arma iubet, validisque incumbere remis. Et sua
item pistorum. Aeneid. 1. Tum Cererem corruptam un-
dis, cerealique arma, Expediunt fessi rerum. Cocorum
olle, sartagines, cochlearia. Studiosorum libri, cala-
mi, &c. Sacerdotum breuiaria quæ vocant, missalia, ca-
lices, &c. Cicer. in Bruto. ingenii, auctoritatis: in Orato-
re prudentia: in Catone, arma aptissima senectutis artes
& exercitationes? Quintil. arma facundia dixit In fo-
rulis reponuntur) Meminit forulorum in Octavio
Tranquillus, cap. 31. in hæc verba. Quidquid fardicorum
librorum Græci, Latiniq; generis, nullis vel parum ido-
neis auctoribus vulgò ferebatur, supra duo millia con-
tracta undique cremavit : ac solos retinuit Sibyllinos.
Hos quoque delectu habito : condiditque duobus forulis
auratis sub Palatini Apollinis basi. Alia vocatur Au-
gusta) De hoc, ut idem de aliis chartarum generibus,
Hieratica, Linia, Sautica, Teneonica, Corneliana,
Fanniana, legendus Plinius lib. 13. cap. 12. & Turneb.
lib.*

lib. 7. cap. 2. Alia dentata) *Apri, aut etiam equi den-*
te leuata. Quod item nunc, ubi quid scribimus accu-
ratiùs, facere solernus, ad inequalitatem chartæ com-
planandam: quò calamus quasi currat expeditius.
Hæc Manutius in epistol. 14. lib. 2. ad Q. F. Repre-
bendit deinde Erasmus, qui charta dentata, pro a-
serbè, & iracundè scripta interpretatus sit. Alia em-
porica) Hæc mercatores vtuntur pro inuolucris & in-
tegumentis mercium, tanquam ad scripturam inuti-
li, & crassa nimis Aliud Sutorium) χαλκανθος Gra-
cis, à quibusdam vitriolum. Galenus inter maximè no-
xia pharmaca numerat: nec tutò iis medicamentis ad-
misceri putat, quæ per os assumuntur. Significat item
colorem, quo corium sutores ad calceos faciendos imbuunt.
Cicer. epist. 21. lib. 9. Hoc verò qui Lilybæ à Pompeio
nostro interfectus est, improbior nemo, meo iudicio fuit.
Iam pater eius accusatus à M. Antonio, sutorio atra-
mento absolutus putatur. Quem locum aliter explanat
Manut. aliter Turneb. lib. 6. cap. 1. Sirius ardor findit)
Canicula exortu ascendi solis vapores quis ignorat? cu-
ius syderis effectus amplissimi in terra sentiuntur. Pli-
nus lib. 2. cap. 40. Moderatus vini haustus) Vinum
parcè ac moderatè sumptum, ingenium acuit, vt alia
multa bona, quæ affert, omittam. Immodicè, immode-
ratèque haustum rationem perturbat intellectum hebe-
tat, memoriam imminuit, omnem animi vigorem quo-
dammòdo enervat atque interficit. De hilarì autem ani-
mo ad versus pangendos necessario, & de entusiasmo in
hunc modum Cicero ad Q. F. epist. 4. l. 3. De versibus quos
tibi à me scribi vis, deest mihi quidem opera, quæ non

modo tempus, sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat: sed abest etiam ἐν δροιασμούς. Non enim sumus omnino sine cura venientis anni. Epist. 5. Opus est ad poema quadam animi alacritate, quam planè mihi tempora eripiunt.

PROGYMNASMA

VIGESIMVM QVARTVM.

Inuitatio Magistri.

DISCIPVLVS. MAGISTER.

DISCIPVLVS. Pater mihi pro imperio dixit, amantissime doctor, vt simul ac docendi finis esset factus: & dimissus auditorum cœtus, nec latum pedem abs te discederem, nisi mecum ires domum nostram ad prandium. M. Præter opinionem ista vocatio, penitusque insperata mihi accidit. Egone ad prandium? Renuntia salutem à me patri tuo: tum isti eius humanitati verbis meis gratias age, & narra: Præceptorem tuum de veteribus amicis in hunc ipsum diem expectare quendam inuitatum ad prandium: timeréque, ne ille postea in se illusum arbitretur, si inuitatorem suum non inuenerit. D. Legitimam excusationem tuam haud contemnet pater, vt reor. Veruntamen vt vnà esse velis hodie in cœna, te impensè, mi Præceptor, rogamus. M. Alienum est moribus meis cœnare foris, nisi quàm rarissimè, & si quis precibus me fortè expugnauerit. D. Qua

de

de causa? M. Rogas? Quoniam cum non plus ferè quàm acetarium cum minutis pisciculis, cum frustulo agninae, aut vitulinae cœnitare consueverim, vereri soleo, ne conuiuiis hilarioribus ob istam, vt apparet, Xenocrateam victus moderationem aliquid molestiarum aspergam: sæpius item stomachi auersionibus laboro. D. Vt ita sit, & te sine arte mensa delectet, tamen (quod ex ore tuo audiui plus millies) sermo festiuus, qui in conuiuiis adhibetur, etiam quidam cibus est, quo velut condimento epularis illa amicorum accubatio commendatur. Proinde si comedere de patinis omnibus minùs libuerit: at patrem, & qui vnà discubuerint, tuorum lepòrum suauitatibus, illisque rerum gestarum, quibus multum dedisti studium, vtilissimis iuxta, atque desideratissimis commemorationibus recreare etiam atque etiam, & hilares opera aduentùque tuo hilariores reddere poteris. M. Gaudétne parens tuus rerum antiquarum notitia? D. Vt qui maximè. Quidquid ipsi vacui, ac liberi temporis conceditur, perire non finit, historiis legendis consumit. M. Plurésne affuturi sunt in cœna, & qui? D. Cur istud quæris? M. Imitor Chilonem, quem narrat Plutarchus, cum vocaretur, non antè foras promississe, quàm eorum qui eòdem inuitarentur nomina singulatim cognouisset. D. Cur ita tandem? M. Dicebat quibusdam necesse esse vnà nauigare, aut militare, eorum etiam molesto comitatu atque contubernio vtendum esse. Vltro autem quibuscunque se admiscere conuiuiis, non esse sani hominis. P. Præ-

ter patrum, auumque maternum, qui crebrius ad-
sunt, nemo mortalium. M. Qui vtrumuis nôrit, am-
bos nouerit: viri sunt honesti, & graues. Referes
ergo patri, me hominem esse non multi cibi, sum-
ptuosisque cœnis non amicissimum: atque ad eum,
quando ita vult, colloquendi potius, quàm edendi
causa sub vesperam esse venturum. D. Quacun-
que gratia ad domicilium nostrum accesseris, tuo
aduentu omnibus nobis magnam es lætitiā oblatu-
rus.

ANNOTATIONES.

VOcatio) *Vocare dicebant veteres, nihil adicien-
tes, cùm ad cœnam, seu prandium subintellige-
rent. Plant. Asin. Vocet conuiuiam neminem, illam re
voces. Manech. Qui neque vocantur neque vocant. Cic.
epist. 20. lib. 9. Nos iam tantum habemus, ut Verrium
iunum & Camillum, qua munditia homines? qua ele-
gantia? vocare sepius audiamus. Catull. ad Fund. Qui
tunc vocat me, cùm malum legit librum. Vocatores quo-
que seruos nominabant, quorum opera in vocandis con-
uiuiis uterentur. Ipsum praterea inuitationem vocatio-
nem. Catul. ad Porcium & Socrat.*

Vos conuiuia lauta sumptuosè

De die facitis, mei sodales

Querunt in triuiis vocationes.

*Sic Græci κληθέντες, subintelligentes, ἢ δ᾽ αἰπρον, &
κλήσας ipsas vocationes, seu inuitationes huiusmodi. Vi-
ctor. lib. 5. cap. 17. Vocandi verbo è regione responder, re-
vocare: id est, eum apud quem conuiuium acceptus hi-*

larè

larè fueris , vicissim ad te inuitare. Cetera Ianus Gu-
lielmus Quæst. in Amphit. Plaut. cap. 8. Ut vnà esse ve-
lis) Donat. illud Terent. And. fortè (ita ut sit) filium
perduxere illuc secum , ut vnà esset , meum , exponit : ut
simul cibum caperet , priore natura producta , à verbo
edo. Sic in Eunuch. ut de symbolis essemus , id est , ut
comessaremur. Apud aliquem autem cœnare , non
est cum illo cœnare ; sed in eius adibus. Et potest aliquis
cum aliquo , nec tamen apud eum cœnare. Plura Ma-
nilius in epist. 13. l. 4. ad Attic. Cum frustulo agninæ)
Imbecillo stomacho omnes penè cupidi literarum. Cels. l.
1. c. 1. Illis itaque cibi ad concoquendum difficiles dandi
non sunt. Arnobius lib. 7. Ne stomachum fatiget inua-
lidum , hic bubulam duritiem vitat , & lactentium le-
uitatem quò digerat expeditius , sumit. Negavit Cle-
anthes ullum cibum esse tam grauem , quin is die ac no-
cte concoquatur : cuius etiam in reliquis inest calor
is. quas natura respuerit. Cicer 2. de natura Deor. Xe-
nocrateam victus) Singularis fuit philosophi huius
frugalitas , quæ sæpius obsonia iam rancida facta abie-
cit : nec raro cum cadum aliquem vellet relinere , vinum
acidum factum inuenit. Prouerbiū , Xenocratis ca-
seolus : quod non ad cibum duntaxat , sed ad vestem , li-
bros , aliasque res , quibus ita parcè cautèque utimur , ut
quàm diutissime durent , accommodabitur. Laudatur &
moderatio Platonis. Qui cum in Academiam inuissus
Timotheum Cononis filium , principem in Atheniensium
Republica , frugali eum cœna accepit. Itaque videns se-
quenti luce philosophum Timotheus : vestra cœna , in-
quit , non in præsens modo , verum in posterum quoque
diem

diem sunt iucunda. Alianus lib. 2. cap. 18. reuersum à cœna suis dixisse tradit. Qui cum Platone cœnant, etiam postero die bene habent. Ipsi autem Platoni postera luce. Vos, ô Plato, melius cœnatis sequenti die, quàm presenti. Meminit etiam Cic. Tuscul. 5. Plutarchus de tuend. valetud. Victor. lib. 18. cap. 3. Sine arte mensa) Hoc unum ex illis est quæ pulcherrimo carmine vitam, beatorem facere canit Martial. lib. 10.

PROGYMNASMA

VIGESIMVM QVINTVM.

Ludimagister defensus.

KILIANVS. IOACHIMVS.

KILIANVS. Etiamnum, Ioachime, corium doleo, ita me blandis modis permulsit Magister, I. Mihi verò vola toties impacta ferula adhuc feruet. K. Quantum datur perspicere, morosus est homo iste, & infestus tardioris ingenij pueris. I. Non, sed tardioris diligentia pueris, Et certum scio, sancteque adiurare possim, suapte natura ad mansuetudinem esse propensissimum, ac personam tetricam, vultuosamque induere nosse, vicissimque deponere, cum vsus venerit. Non solum enim multa doctrina, sed plurimo etiam rerum vsu summâque prudentia est. K. Sæpissimè cholera incensum, ac frementem notavi. L. Quia nimirum sæpissimè exstiterunt, qui ipsi bilem cierent : parcè ac molliter cæteroqui irasci.

K...

K'X

K.X

K...

irascitur. K. Mihi Deum satis fuisse iratum scio, qui hunc virum nactus sum, à quo acciperem disciplinam. Qualis qualis sit, utinam meus Præceptor non sit. I. Garris, cur istuc precaris tibi? K. Quia præstat verbis, quàm verberibus puniri. I. Præstat: atqui verumque usurpandum est, cum alterutro nihil efficitur. K. Quo tandem modo, Ioachime? I. Est apud quem verbis, est apud quem plagis uti, est quem acriùs obiurgatum nihilominus virgis pulsare necesse sit. K. In illis primis profiteor nomen meum. I. Existimo totam rem doctoris iudicio reseruandam esse: qua scilicet ratione nos erudiat, & merentibus poenam irroget. In sua causa nemo incorruptus arbiter. Ac Senecæ quidem nulla videtur dura curatio, cuius effectus est salutaris. K. Vereor ne aliquà ad familiam hoc permanet, me percussum in Gymnasio, & ita insuper irrideat, ut malum malo geminetur. I. Quod tu times, propulsabo facilè. Nullus mortalium indicium faciet, nisi fortè insaniat. K. Valde abhorret à me voluntas hominis: acerbè odit me, inquam, Præceptor: nunquam tamen sciens commerui, ut illum meritò caperet odiù mei. I. Quo argumento id affirmas? K. Toties ingerit verbera. I. O Chrysippeum acumen: perinde quasi non etiam parentes filios dicto minus audientes pulsant frequentissimè, quos nihilominus amant, charósque habent. Nunquam pater pugnòs tergo incussit? K. Etiam in capillos inuolauit frequens, meumque caput impleuit fustibus. Postulas ergo, ut cum poenas à me repetit Magister, ego hoc signum

gnum amoris interpreter? I. Certè. K. Si Suadæ medulla sis, non persuadebis. I. At saltem signum sollicitudinis. Nam si neque amaret, neque nostri cura tangeretur, haud aliquando interrogaret nos, haud vnquam errantes corrigeret. K. Tu quantus quantus, nihil nisi sapientia es. Age, iam credo non sine causa ipsum virgas tam crebrò in meam pellem expedire. De cætero studebo, vt ne tanto in me amoris occasionem sæuiendi offeram. I. Si plusculum sedulitatis in discendo susceperis, tute tibi consules; alioqui nugas magnas egeris. K. Vel ad mortem discam, dum istis execrabilibus virgis corpus meum eripiam. I. Fac sis verba ad rem conferas, ne audias: Promissis diues.

ANNOTATIONES.

TOties ingerit verbera) *Lege historiam planè grauem & incundam, quam de Plutarcho & sermo philosopho verberari iusso Taurus eiusdem Plutarchi discipulus Gellio auditori suo narrauit, lib. 1. cap. 26. & discce, quo pacto similiter conquerentibus respondeas.*
Chrysippeum acumen) *Ingeniosissimus, & acutissimus fuit Chrysippus, atque in dialecticis adeò excellens & insignis, tantæque apud omnes opinione, vt plerique dicerent: si apud Deos esset vsus Dialecticæ, non alijs quàm Chrysippeæ futurum. Laërt. Si suadæ medulla sis*) *Ennius M. Corneli Cethegi eloquentiam prædicans, post cætera de eodem ita scripsit: Flos delibatus populi, Suadæq; medulla. Vocat medullam, qua voce res reconditas & suaves solemus appellare,*

re, quod quæ talia sunt, natura intimè recondat, uti medullas. Suadam porro Græci πείθω, Quintilianus persuadendi Deam, Horatius suadelam, Cicero leporem. Simile est illud Aristophanis. & γὰρ πείθεις, & δὲ αὖ ἐι πείθης. Non persuadebis, ne si persuaseris quidem. Ut ne tanto in me) ut ne, eandem vim habet, quàm, ne. Cic. Fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Plaut. Mercat. At ego expurgationem habebo, ut ne succurrat. Terent. And. Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat. Eunuch. Ut ne impunè in nos illuseris. Promissis diues) Versiculus est Ovid. Promissis diues quilibet esse potest. Mos est Ciceroni, quos ex auctoribus adducit locos, primis duntaxat verbis indicare, quem licet imitemur, ubi tamen legentibus nostra loci illi noti fuerint. Observavit hoc Manut. in epist. 18. quæ est ad Leptam, lib. 6.

PROGYMNASMA

VIGESIMUM SEXTUM.

Dies remissionis.

POLYCARPVS. IGNATIVS.

POLYCARPVS. O dies Mercurialis, credibile nō est, quàm optatus, & charus illuxeris, ut aliàs in hebdomadas singulas. Celebritatis, venustatisque plenus es. I. Pernoui cogitationes tuas. Quia lusus es, idcirco tam amicè salutas præsentem diem P.
Vel.

Vellem alternis reuerterere: nam continens biduum
nauseabundus tracto litteras. I. Votum asinorum:
qui, si loquerentur, optare se dicerent cum Poly-
carpo meo, vt alternis tantum dorſa onerati incede-
rent. P. Non ego hoc ſolus, Ignati, complures me-
cum deſiderant. I. Nempe ſic eſt profeſſo, vt dicam
tibi: multi tecum magis amant catellos ſuos, quam
ſtudia bonarum artium, creduntque ſibi dormienti-
bus omnia conſecturum Deum. P. Dum latinè lo-
qui ſciam modò, Ariſtotelem, & Euclidem tibi &
aliis relinquam. I. At tu ne latinè quidem aliquando
diſces, ſi audiendi, legendi, loquendi, ſcribendi quã-
dam perſeuerantiam non adhibeas. P. Quorſum
hæc tetrica, & iucunditatis omnis expertia, vt Ca-
tones aliqui fabulamur? Hodie inſigniter luden-
dum eſſe aio, inſtaurandâſque vires, quas labor tam
longus deſſauit. I. Nec Ignatius ludum quietemque
neceſſariam reſuſauerit: quin paratus ſum hac ipſa
hora tibi colludere: nulla tibi hoc quidem in nego-
tio à me difficultas erit. Remiſſiones crebras, & ex-
traordinarias odi: ſiquidem honeſtis moribus,
optimarumque artium ſtudiis detrimentosa ſunt. P.
Tu fac, & ſenti, quod collibuerit: mihi indulgentia
vacationum nihil poteſt contingere gratius. Magi-
ſtri viderint quid, quibus, quando indulgeant: no-
ſtrarum partium eſſe ſtatuo, quod conceditur, non
inuitos accipere, quotieſcunque conceditur. I. O-
lim cognoſces te nimium luſiſſe. P. Et tu perſpicies
olim, te nimium ſtudiuiſſe; quando, inquam, oculi
caligabunt, ventriculus cibum malè concoquet,
cor.

corpus totum pallor, & macies obsidebunt. Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus. I. O falsidicum vatem. Haud ita me intemperanter ingurgito literis, vt istas præsensiones formidare oporteat. Audiui etiam eruditos plurimos ad decrepitam ætatem æuum extendisse, cùm assiduè in libris literisque essent volutati. P. Ipse Thales ad sapientiam tuam merus nugator est. Desine philosophari: hæc lux hilariter consumenda est. I. Qua tandem ratione consumenda? F. Visne in prata virentia concedamus, ibique pila experiamur palmaria? I. Volo sanè, vtile & iucundum est hoc ludendi genus. Ascende è vestigio in conclaue, & defer amborum pallia cum pila. P. Vbi est pila? I. In pluteo, aut certè in capsula ductili sub mensa. P. Eo, vt afferam. I. Actutum redi, hîc te expectauero. P. Illic sum, atque hîc sum.

ANNOTATIONES.

Sibi dormientibus omnia) *Allusio ad picturam,*
qua pingebat inuidi dormientem Timotheum,
Cononis filium fortunatissimum Atheniensium ducem,
& vrbes vltro in ipsius nassam se induentes. Quam rem
iniquo animo tulisse fertur, cùm sua egregia facinora,
viçtoriasque non fortune, sed virtuti adscribenda pu-
taret. Refert Plutarchus in apophthegmat. Regum &
Impp. aditque hoc dictum illius. Si tantas ego vrbes per
somnum capio, quid me vigilantem putatis facturum?
Item ad poëtarum commentum, qui se ex somniis
Hesiodi, & Ennij fabulantur in monte Parnasso dor-
mientes vna nocte poëtas fieri. Nihil hoc somno cele-
bra-

bratius. Audiendi, legendi, loquendi, scribendi) Ali-
lectio ingenium, & studio fatigatum non sine studio tamen
reficit. Nec scribere tantum, nec tantum legere debemus.
Altera res contristabit & vires exhauriet : de stylo dico:
Altera soluet ac diluet. Inuicem hoc illo commutandum
est, & alterum altero temperandum, ut quidquid ra-
zione collectum est, stylus redigat in corpus : Seneca epi-
stol. 84. Ut Catones aliqui) Viriusque Catonis, Censo-
rij, inquam, & Uticensis grauitas, sapientia, & virtus no-
ta est. Posterior in Stoicis numeratur, & à Cicerone
pro Muræna in eum, sectamque eius multa iocosè dicun-
tur, solétque hoc nomen pro seuerò & rigido usurpari :
quemadmodum illa philosophica disciplina retrica ac
morosa fuit. Ventriculus cibum) Medicorum sen-
tentia, qui in studiis acres & assidui sunt, stomachos
habent debiliores, parumque calidos, quòd illa cogitatio-
num & animi contentio calorem dissipat, & labefa-
ctat. Plurimi ad decrepitam ætatem) De Platone,
Isocrate, Gorgia, Cicer. de Senect. in hunc modum. Est
etiam quietè, & purè, & eleganter actæ ætatis placida
ac lenis senectus : qualem accepimus Platonis, qui uno
& octogesimo anno scribens meruius est : qualem Iso-
cratis, qui eum librum qui Panathenæicus inscribitur,
quarto & nonagesimo anno scripsisse dicitur, vixitque
quinquennium postea : cuius Magister Leontinus
Gorgias centum & septem compleuit annos, neque un-
quam in suo studio atque opere cessauit. Democritus
centum & quatuor annos vixisse traditur. Hippo-
crates quartum ultra centesimum superasse. Galenum
accepimus ad centesimum quadragesimum peruenisse.
De-

Denique longæus, eosdémque eruditos in Catone iterum adducit non paucos his verbis *M. Tullius*. Num igitur hunc (*Sophoclem*) num *Homerum*, num *Hesiodum*, num *Simonidem*, num *Stesichorum*, num, quos antè dixi, *Isocratem*, *Gorgiam*, num *Philosophorum principes Pythagoram*, *Democritum*, num *Platonem*, num *Socratem*, num postea *Zenonem*, *Cleanthem*, aut eum, quem vos etiam *Romæ* vidistis, *Diogenem Stoicum* in suis studiis obmutescere senectus coëgit? an non in omnibus iis studiorum agitatio vitæ equalis fuit? Ipse (*Thales ad Sapientiam*) Septem sapientes fuerunt. *Solon Atheniensis*, *Thales Milesius*, *Chilo Lacedæmonius*, *Pittacus Mitylenæus*, *Cleobulus Lindius*, *Bias Prienensis*, *Periander Corinthius*. Eorum vitam memorie tradidit *Laërt.* Dicta singulorum versibus inclusit *Ausonius*. Est autem locus, ad quem fit allusio, in *Capteius* hic *T.*

Euge pol, Thalem talento non eman Milesium.

Nam ad sapientiam huius ille nimius nugator fuit.

Ut facetè orationem ad servitutem contulit?

PROGYMNASMA VIGESIMVM SEPTIMVM.

Emendatio scriptionis.

DISCIPVLVS. MAGISTER.

D I S C I P U L V S. Perbreuem epistolam, Præceptor, ad parentem effeci, eam si tibi est otium, corrigere, quæso, ne abnueris. M. Quod est argumentum? Qua de re scribis? D. Explico rationem valetudinis meæ: hinc argentum partim ad nomina dissoluenda, partim ad libros coëmendos peto. M. Lege initium. D. *Andreas Prætorius, Nicolao Prætorio amantissimo parenti. S. P. D.* M. Rectissimè, iam progredere. D. *Quanquam hand ita pridem literas ad te dedi, mi pater.* M. Vox (quanquam) indicandine modo, æquè vt coniunctiuo iungitur? Nõne dicendum erat: quanquam dederim? D. Probè indicatiuo iugatur. M. Profer idonei scriptoris testimonium, si recordare. D. Etiam plurium. M. Tullius ad Curionem. Quanquam me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo. Et pro lege Manil. Quanquam mihi semper frequens conspectus vester multò iucundissimus, hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus. Virgil. 2. Æneid. Quanquam animus meminisse horret. Terent. Eunuch. Quanquam illam cupio abducere. M. Sic enitere semper, vt quod loqueris aut scribis, bene latinum esse confidere possis. Quid sequitur? D. *Quibus te certiorcm reddidi.* M. Emenda, certiorcm feci. D. Atqui ego sæpiùs memini me legere, certiorcm reddere, & doctos ita loquentes non semel audiui. M. Si pro Latinis ea ducamus, quæ vbicunque legimus, & à quibusuis audimus, nihil erit inquinatum, nihil parum proprium, nihil barbarum: omnia nitida, propria, & quasi ex hortulis Gratiarum delibata.

bata. Videndum diligenter, quæ verba quibus copulænt Cicero, Sallustius, Liuius, Cæsar, Virgilius, Terentius, Plautus, & reliqui auctores, qui latinitatis lautum, copiosumque patrimonium nobis reliquerunt: horum sermoni assuefacti qui erunt, etiam nolentes non poterunt nisi latinè & ornatè loqui. Quare ipsorum pulcherrima simulachra ceu pictoribus ante oculos nostros in omne tempus versabuntur. Hoc primum. Deinde obseruandum studiosè, quid homines nostri, non tantum eruditi (non enim est satis) sed etiam casti illius, incorrupti, minimè infuscati, & natiui sermonis periti aut amplectantur, aut aspernentur. Quare Paulus Manutius in explanatione epist. 4. lib. 2. negat latinè dici, certiozem reddere: cuius viri non levis est apud me auctoritas. Lege cætera. D. *Quibus te certiozem feci de omnibus, quæ te scire vellem non dubitabam: tamen cum mihi præceperis.* M. *Varia illud (præceperis.)* D. *Iusseris, in mandatis dederis, imperaueris, iniunxeris, imposueris.* M. *Perge.* D. *Cum mihi imposueris, ut quàm frequentissimas ad te literas darem.* M. *Duo peccata.* Primum, quamuis præceperis, iusseris, & reliqua duo cum particula, ut, & Optatiuo, & Subiunctiuo non vitiosè coagmententur, tamen voces, iniungere, imponere, nisi cum accusandi casu non significant, quod tu sentis: dicendum quippe, iniungere, aut imponere alicui munus, onus, necessitatem, prouinciam, seruitutem & similia. Itaque loquitur barbarè vulgus: cum ait;

Philippus iniunxit mihi, ut se expectarem. Pater imposuit filio, ne noctu eat ambulatum. Alterum, cum suprà dixisses, ad te literas dedi, mutanda erat locutio, ut diceres, quàm frequentissimas, seu creberrimas ad te epistolas mitterem. Oportet enim te non solum purè, non sordidè; propriè, non impropriè; verùm etiam copiosè loqui, scriptaque tua verborum varietate, ac modis seu formis loquendi distinguere. Similitudo namque tædium legentibus generat, & sensus aurium est fastidiosissimus. D. *Et cum haberem certum tabellarium, omnino scribendum putavi. Quod ad valetudinem meam attinet, quam tibi & suauissima matri magnæ sollicitudini esse non me clam est, valeo rectè, & Christo Saluatori.* M. Consiste. Offendit plerosque omnes Ciceronianos ista vox, Saluator, pro ea vtuntur Seruator. Verùm accuratissimus ille Manutius commentatur in lib. 2. Act. 2. in Verrem, seu Verrinam quartam, docet non idem declarari hoc nomine, quod illo altero Christiani declarant, & Saluatoris voce græcum *σωτήρ* exprimi. Eum leges, cum tempus venerit. Apud Arnobium lib. 2. est Sospitator, quæ etiam in Christum conuenit. D. *Christo Saluatori gratias ago, qui me viuum ac sospitem hucusque clementissimè conseruauit.* M. Commodè, suauiter, religiosè. D. *De victu vestitūque meo, nihil est, quod cogites, pater, non egeo. Pecunia non suppeditat, qua libros studiis meis, in quæ mense Octobri me ingressurum spero, oratoria videlicet, utiles ac necessarios parare queam. Adde quod ob eam causam as alienum constauit. Id est*

pas-

*pauillum est, nihilominus eo quamprimum exire cupio: atque id te quoque velle mihi persuasissimum est. Quapropter 12 aureos in presens te rogo, pater mi charissime. Quos si miseris (mittes autem) filium me habebis ex sententia. M. Mirificè lætus sum ista industria, quam te in discendo adhibuisse claret. Fac ne abs te ipso desciscas. D. Vale. M. Aliter. D. Valebis, cura vt valeas, valetudinem tuam cura diligenter, da operam vt valeas. M. Quo pacto adscripsisti locum & tempus? D. *Augustæ, Idibus Februar. anno M. D. LXXXIX.* M. Mactè. Ecquid legendo observaſti, quemadmodum à nostratibus scriptoribus hoc idem variè efferatur? D. Maximè. Anno post Christum natum, Christi nati, anno à Deipara virgine, à puerpera virgine, à partu virginis, à salute humana, hominum generi data, restituta, recuperata, salutis per Christum restitutæ. M. Dignus es, qui lauderis laudibus, & ad cuius exemplum cæteri omnes sese componere studio sibi habeant.*

ANNOTATIONES.

Mactè) Vox est, inquit Manut. in epist. 7. lib. 7. ad Atticum, qua rectè facientes laudamus simul, & hortamur: exempla declarant. Veteres ea & absolute, & cum nominibus vsi sunt. Hæc ille, & plura. Est autem mactus pontificale verbum, quo in sacris, & libationibus utebantur, valèque magis auctus. Vide Isid. lib. 10. Turneb. lib. 11. cap. 5. Nemo nos iure accuset, opinor, si, cum in hoc progymnasmate, & deinceps

Sequenti Praeceptorem breuiter doceamus, quo pacto is suorum scripta emendet, aliquot super hoc officio leges, à nobis è doctissimorum commentariis de ratione docendi studiosè collectas, hoc loco ubi id quàm commodissimè videtur posse fieri, in medium proferamus.

1. Inter emendandum vacet omni acerbitate, & contumelias Magistri oratio.
2. Si quis emendatus irascetur, ipse nihilo secius emendet: ceterorum enim ducenda est ratio, qui recta censebunt esse, quae Magister non emendata reliquerit.
3. Condonandum aliquid ætati, & ad vitia quaedam conniuendum, quoad ingenium, iudiciūque confirmetur: ne videlicet ob emendationis seueritatem desperent, doleant, & exercitationem cum Magistro oderint: diūque omnia timent, nihil conentur. Non adhibent teneris frondibus falcem agricola.
4. Sit hilaris, & iucunda emendatio, ut remedia aliqui insuauia, parūque grata leniantur. Quedam emendet, alia mutet, alia ferat, alia illuminet, nonnunquam sua interponat, rationem etiam facti aliquando reddat. Sed quae bene posita fuerint, ea interdum laudet palàm: quò & ipsi adolescentes hac gloriola deliniti in cursu alacriores fiant, & reliqui eiusdem bonoris expectatione, exemploque ad diligentiam incitentur.
5. Consueuerunt medici nonnulla in agrotis laudare, non quia talia sunt, sed quò facilius talia esse possint. Ita conuenit Magistrum tardiores, negligentioresque nonnunquam hyperbolicis laudationibus ad acrius bene scribendi studium inflammare.

6. Dum

6. Dum vnius epistolam, seu scripturam corrigit, aliquando de improviso alios de iis, quæ in manu sunt, interroget: quo & iudicium ipsorum cognoscat, & attentos faciat, eademque opera consequatur, ut interim in suis ipsi scripturibus aliquid emendent.

7. Qui tam segniter, vitiosèque, & ineptè, inelegantèque scripserit, ut emendari scripta non possint, eum eadem de re de integro scribere iubeat: data significatione spei, illum, si diligentiam modò adhibuerit, melius scripturum.

8. Sunt quædam vitia, quæ in adolescentibus displicere Magistris non debent, ut sublimior spiritus, verborum luxuries, nimis exquisita vocula, sublecta hemistichia, aut integri versus, apertior imitatio, parua quædam furtiva, compositio curiosè numerosa, & similia. Dicendum, laudare nos ista adhuc, venturum tempus, quo ea non concederemus. Sic & ingenio gaudebunt, & iudicio non errabunt.

9. Seu quid laudes, seu quid reprehendas, utrumvis modicè, & variè. Lauda in hoc sermonis puritatem, in illo perspicuitatem, in alio leporem, in quibusdam inuentiorem, in aliis dispositionem, in his gravitatem: in illis ornatum, Contraria in vituperatione seruabis.

10. Quorundam illiberalibus ingeniis, ac rustico pudori blanda, & priuata monitione succurrendum.

11. Ne celeritatem compositionis requirat Magister. Danda opera, ut quàm optimè scribamus, celeriter deinde ut scribamus, consuetudo dabit. Et citò scribendo non fit, ut bene; bene scribendo fit, ut citò.

PROGYMNASMA

VIGESIMVM OCTAVVM.

*Diuerſarum ſcriptionum
emendatio.*

*MAGISTER. DALMATIVS. GERAR-
DVS. RODOLPHVS discipuli.*

MAGISTER. Quæ præterito die Lunæ ſuper
varietate exercitationis in vtraque oratione,
ſoluta nimirum ac libera, & pedibus deuincta ſive
ligata à me diſputata fuerunt, ea ſi minùs vniuerſa,
aut complura meminiffe vnumquemque veſtrũ
exiſtimo. Pedetentim ad ſingula genera aggredie-
mur, & modò in hoc, modò in illo conſuetudinem
capiemus, vt facultatem nobis quàm expeditiſſimã,
ad ſcribendum comparare poſſimus. Et quoniam
triduum effluxit, cùm dictaui quibuſdam, quem
breuiter & planè explicarent, ſeu complecterentur
apologum: aliis verſiculos aliquot de Ouidio: aliis
Germanicam epiſtolam: quam in linguam latinam
transferrent: volo nunc tandem experiri, & reipſa
cognoſcere, qui veſtri conatus fuerint, quique datũ
ſibi penſum feliciùs confecerint. De primò igitur
ordine ad me accedat Dalmatius. Recita ſcriptio-
nem tuam. D. *Olim, cùm animalia loquerentur, ouis
dixit domino ſuo: miror, quòd nihil vnquam præbes no-
bis.* M. Miror quòd, puto quòd, & ſimilia non eſſe
barbaros & illotos loquendi modos, vt plerique ex
inſci-

inscientia latinitatis putant , prolatis è Cicerone, Varrone, Liuiio, Suetonio, Plauto, Catone, testimoniis docuit Paulus Manutius , explanans epistolam 28. lib. 7. ad familiar. & vltimam lib. 9. item 4. lib. 10. ad Atticum. Latiniùs fortasse dicitur cum infinito modo, aut participio. Miror nihil vnquam nobis abs te præberi , puto hoc ita esse , credo te facturum. Tu, heus, qui extremus sedes scamno tertio, & cum vicino confabularis, attende, ac si quid tale peccasti, corrige, antequam ad me adeas corrigendus. D. *Nihil vnquam nobis abs te præberi , compellique miseræ è terra victum petere , herbas scilicet & gramina.* M. Politem hoc , victum è terra petere , olet rofas. Terent. E flamma cibum petere te posse arbitror. D. *Cum tamen nos lanam tibi , caseos & ouiculas suppeditemus.* M. Scribe agnos, pro ouiculis. Quæ est differentia, Petre, ecquid audis ? tibi dico, Petre, quod est diferimen inter ista duo ? P. Ouicula, parua ouis, *ein Schäfflein / agnus , recentior partus ouis , ein Lämblein.* Virgil. Depulso à lacte domi quæ clauderet agnos. M. Aptè respondisti. Procede vltra Dalmati. D. *Canibus autem, unde horum fructuum nihil percipis , de mensa tua panem porrigis. Tunc canis qui astabat, & hæc auribus acceperat.* M. Venustum & hoc. Nota etiam illud Ciceronis , qui ex Odyssæa quosdam versiculos conuertens , quod in Græco est, *ἵνα νοιώτερον ὅπ' αὐξήσῃς*, ad verbum , vt nostram vocem audias, sic extulit. Auribus vt nostros possis agnoscere cantus. D. *Sic locutus fertur. Non iniuria id sit : nam ego & domum, & dominum, & vas etiam ipsas.*

vestrumque gregem custodio, ne vel in sylva à grassatoribus furemini. M. Ne pecces, mi Dalmati. Furor, furaris, deponens est, & eius non agendi, sed patiendi notio: verum obrepit hoc tibi imprudenti. Fac ut sit: à grassatoribus insidiis excipiamini, quomodo Virg. eclog. 3.

Non ego te vidi Damonis pessime caprum

Excipere insidus, multum latrante Lycisca?

D. ne vel in sylva à grassatoribus insidiis excipiamini, vel à raptoribus lupis auertamini. Quod si vestri curam non gererem, præ metu mortis ad pascua exire non auderetis. His dictis oves postmodum equo animo passæ sunt canes apud herum potiores partes obtinere. M. Non videtur contemnendus labor tuus, & auguror te magnorum oratorum in numerum aliquando venturum. Lege adhuc quod addere iussi ἐμπύκτον, de usu scilicet fabellæ huius. D. Sic populum, seu multitudinem, atque ignobile vulgus. M. Copia. D. Irasci non oportet, si Magistratus, & Principes, à quibus regitur & custoditur, in honoribus, rerumque affluentia, impositis per domos, & oppida vectigalibus vitam agere cernat, cum Rectores subiectis omnium commoditatum sint auctores. M. Acquiesco in hac diligentia. Ades Gerarde cum paraphrasi tua. G. Principium elegiæ 2. lib. 1. Ouid. Nasonis de Tristibus τὰ ἐξ ὀφθαλμῶν solutis verbis expressum. Dij maris & cœli, &c. O dij, quique cœlo, quique mari imperitatis, vos simul omnes, (quando aliud quod agam, tanto in periculo salutis meæ constitutus, præter vota nihil relictum est mihi) vos ego obtestor per numen maiestatemque vestram, ne
fini-

finite quam conscendi nauim terribili procella iam conquassatam ac fatiscentem dissolui, ac me, vectoresque omnes miserandum in modum hauriri fluctibus. M. Euge, dimidium facti, Gerarde. Quàm grauitè? quàm numerosè? quàm latinè? G. Nolite, nolite Augusti Caesaris in me concitatum furorem ista grauissima tempestatis indulgentia vno consensu approbare: cum etiam vos ipsi saepe non omnes eosdem oppugnaueris, sed alius aduersus alium alios tutatus sit. M. Quod hoc genus schematis Antoni? A. Traductio. G. Vulcanus & Pallas Troianis erant inimici atque infesti, Apollo contra & Venus amicissimi. Aeneam persequeretur Iuno, pro quo Venus propugnabat. Quoties Vlysem Neptunus conatus est perdere? atque hunc sapius patris insidiis liberatum Minerva conseruauit. Quamquam autem nos cum Aenea & Vlyse, viris laudatissimis comparandi non sumus, tamen cur aduersus Caesarem veluti quendam in terris Deum ab aliquo saltem minorum gentium Deo non defendamur? O me perditum! nihil precibus efficio. En! ut mihi iteratis asperginibus caput totum permaduit. Eheu, discerpunt verba mea venti, & quas fundo preces, ad Deorum aures allabi non permittunt. Ita cum nauim iactitent, pro sua libidine, & precationem meam dissipent, dupliciter me affligunt. M. Non video, quid hic emendandum sit. G. Ah, ah, nunc fluctibus instar montium ingentibus ad sydera extollimur: quis non exhorrescat? nunc discedente mari propè ad ipsos inferos descendimus: quis mente consistat? Quocunque oculos conuerso, caelum undique & undique pontus. M. Quomodo habet

habet Ovidius? G. Nihil est nisi pontus & æther. M. Fortassis illud Virgilianum, quod tu de 3. Aeneidos mutuatus es, Nasoni occurrebat. Appositè sanè hoc hemistichium inseruisti. G. *Et hic quidem vastis fluctibus, ille tonitribus & fragore horrendo præsentem nobis mortem intentat. Medio autem venti fremitu horrissono terrificant animos ipsum aquor, cui parendum sit, nescit.* M. Propemodum sine cortice nare, & tuo succo vivere iam poteris Gerarde. Attulisti hac tua ornatissima paraphrasi tibi magnum fructum, mihi lætitiā, istis exemplum. Rodolphe. R. Quid est, Præceptor? M. Quid est? aduola cum epistola, quam latinè de Germanico reddidisti. R. Adsum. M. Lege prius Germanicam. R. Wie meine Sachen geschaffen seyn / hett ich dir gern vor lāngst mündtlich erkläret / dieweil ich aber bißher in solchem meinem Fürnehmen verhindert / hab ich mir fürgenommen / dasselbig schriftlich zuverrichten. Von Jugendt auff hab ich ein sonders grossen Lust zu den Studiis getragen / vnnnd bin denselben obgelegen jetzt mehr dann si- ben Jahr / wie ich vermeyn / vnd zwar nicht ohne nutz: Weil aber mein Vatter / der an Haab vnnnd Gut nicht der reichsten einer / vnd neben mir vil Kin- der hat / vermercket / daß meine Studia größern Un- kosten bedörffen / dann er mir fürstrecken kan / vnd auch zimlich lange Zeit: hat er beschlossen / mich von denen abzuforderen / vnnnd einen Handwerker auß mir zumachen / welches mir hefftig wehe thut / vnnnd von Herzen leid ist / der ich auff der Welt nichts lie- bers gehabt / dann eben die Studia. Nun weiß ich / daß

Daß du denen sehr günstig bist / die da studieren / der-
 halben ich mein Zuflucht zu dir hab / vnd bitte dich
 auff's höchste / du wöllest meinen Vattern / bey dem
 du in grossem Ansehen bist / vnd mit ihm grosse Ge-
 meinschaft hast / von disem Fürhaben abwenden.
 Ich hoffe gänzlich / du werdest mich meiner Bitt ge-
 wehren / wie einem so freundtlichen vnd grossen
 Mæcenati wil gebühren. Solches stehet mir allezeit
 nach vermögen zuuerdienen. Hiemit Gott befohlen.
 M. Consideremus tuam interpretationem. R. *Quo
 pacto se res mea habeant, libenter tibi iam pridem præ-
 sens exposuisssem, sed quia huc vsque in tali proposito
 meo impeditus fui, proposui mihi id ipsum scriptis effice-
 re.* M. O teutscher Michel / cur ita inhæres verborum
 ordini? sententiam sententiâ, non verbum verbo
 oportet reddere: id munus est fidi interpretis: &
 voces appendere lectori, non annumerare, vt inquit
 Cic. Perge. R. *A puero erga studia literarum valde sem-
 per affectus fui, illisque supra septimum annum vacau-
 ni fallor, cum utilitate non spernenda. Quia verò pater
 meus, qui parum diues est, & præter me multos habet
 filios, animaduertit non exiguos sumptus, omninoque
 maiores, quàm ipse tolerare possit, & plurimum tem-
 poris requiri ad doctrinam acquirendam, decreuit
 auocatum me à literis ad opificium aliquod discen-
 dum mittere: quæ res cordi meo dolet quàm maximè,
 & magnoperè me excruciat, quem hætenus in rebus
 nihil æquè ac studia delectarunt.* M. Hui, tam citò ex-
 politus R. *Quæcùm ita sint, & sciam te eorum, qui
 studia diligunt, non vulgarem esse fautores, ad te*
con-

confugio, teque imprimis rogatum volo, ut patrem à sententia detorqueas, pro auctoritate, quâ apud illum vales magna, & amicitia. Spero planè, te hanc petitionem meam non reiecturum: sed pro eo ac tam humanum, & tam magnum Mecenatem decet, admissurum. Hoc quibus patero, officiis compensabo. Vale. M. Posterior pars priorem bonitate superavit. Nostis me solere nonnunquam de iisdem argumentis, quæ vobis præscribo, epistolam contexere, eamque ad vos cumulatius instruendos (ne tantùm scilicet verba singula, aut phrascs emendentur, sed totum filum orationis qualenam esse debeat, videatis, & ideas animo concipiat) in tabula ista omnibus legendam, & cum suis conferendam describere, quod nunc quoque faciam. Non oberit tamen, antè eam legi. Ascende suggestum Gerarde, & recita distinctissimè, articulatissimè, clarissimè. En! chartam meam.

Exemplum Præceptoris.

Quò minùs coràm tibi statum rerum mearum iam pridem, vti cupiebam, exponerem, ad hoc usque tempus impeditus sum. Quocirca id nunc per literas agam. Iam inde ab adolescentulo ingenti Musarum amore percussus, cum iisdem toto septennio rationem habui, profecique non mediocriter. Cæterùm pater meus, qui copiis familiaribus exiguis est, ac præter me complures suscepit liberos, cum sentiat mihi ad eruditionem consequendam, & sumptu opus esse maiore, quàm tenuitas eius patiatur, & rem-

& tempore longinquiore, quàm vt expectare possit, deliberauit auulsum me à complexu literarum, sordido atque illiberali artificio alligare. Quæ res, quia in vita nullas delicias studiorum suauitatibus anteposui, summum mihi acerbissimùmque dolorem inussit. Quapropter cùm te studia colentium nobilem esse patronum haud ignorem, tuum imploro auxilium, te oratum volo, vt pro coniunctissima necessitudine, quæ tibi cum patre meo est, & pro auctoritate, qua apud ipsum potes plurimum, causam hanc meam recipias, hominem à suscepto consilio deducas. Spe firma sum, te huic petitioni meæ locum relicturum: te, inquam, Mæcenatem humanissimum atque illustrissimum. Me vicissim gratum beneficiique memorem cognosces. Vale.

ANNOTATIONES.

O Vis dixit Domino) *Hæc fabella è Xenophontis libro 2. Ἰπποκλήμωνος ἀμάρτων* petita est, ad quam illustrandam valde opportuna erunt, quæ scribuntur à Seneca libro 1. de Clement. cap. 3. & 4. Docet enim ibi, quo pacto Magistratus, Principes & Rectores populo utiles sint ac necessarij. Miror quòd) *Quotusquisque de Ciceroniana gente, aut eorum saltem, qui purioris latinitatis alumnos sese profitentur, hoc pro barbaro non ducit, ac proinde non exhibilat? Atqui Manut. noster plurimorum stipendiorum, veteranusque miles usque ad satietatem è primæ classis auctoribus exempla congeffit, quibus rem certissimam apud tam multos, dubiam, vel potius in partem contrariam certissimam faceret.*

Cautè igitur & cunctabundi aliquando barbaros reprehendamus : persuadentes nobis , in ipso Cicerone inveniri nonnunquam , quæ si ego aut tu diceremus , germanissimos loqui putaremur. Et sunt in hoc sermone nostro quotidiano (quo tamen nihil incultius atque vitiosius) quædam è medio Plauto , Terentio , Cicerone & aliis , quod non raro notavimus. Cum paraphrasi tua)
 Paraphrasis est pura & dilucida enarratio. Paraphrasis uberior explicatio , ut cum auctore quasi contendere videar .. Metaphrasis pleraque mutat , & nunc grandiora , nunc humiliora , nunc longiora , nunc breviora efficit. Ad opificium aliquod) Lucianus in somnio suo narrat se quoque coactum à patre fieri statuarium è studio literarum. Sed tamen Pedia ingeniosum & discendi cupidum adolescentem recuperavit , ac non solum rebus necessariis egere passa nunquam est , verum etiam immortalis hominum memoria illum commendavit. In tabula ista) Tabula grandiores amplioresque annulos , seu ansas habent ferreas , quibus pendent ab uncis , seu è paxillis in pariete : parvæ autem capitala. Sic enim dicitur à Varrone appendicula illa lignea & rotunda ac perforata , capitulum , inquam , tabule ipsi vel impactum , vel continens , quo suspenditur ad clauum , seu paxillum.

PROGYMNASMA

VIGESIMVM NONVM.

Leges.

DIO MEDES. PHILOPONVS Magistri.

D I O M E D E S. Iubeo Philoponum necessarium & collegam meum P. Et ego te charissime Diomedes. D. Quò te agebas? P. Ad te rectà. D. Vide, & ego me capessebam ad te. Pro monstro est, quòd vterque ad alterum abire statuerat. P. De nostra, quam gerimus, Repub. volebam, & volo commentari tecum, siquidem modò à scholis est otium: nisi est, vt aliter tua sit sententia. D. A tuo nihil quidquam discrepat consilium meum, eadem mihi sententia, in commune consulamus. P. Ventum gaudeo, speròque & opto nobis hanc commendationem faustam, felicem, ac fortunatam fore. D. Erit οὐν ἡεῶν. Tui discipuli vt valent? P. Bellè omnes diuino beneficio. Sùntne tui frequentes? Sùntne assidui in ludo? D. De frequentia tibi hoc responsum habeas, esse frequentissimos. De assiduitate hoc affirmo: vicissim absunt multi, ob causas tam commentitias & falsas, quàm veras & sinceras. Nam quid facias huic hominum generi? Abhorrent à schola pueri, & orationi vanitatem aspergunt: nec tamen, vbi rescui, impunitas à me peccantibus conceditur. P. Mei vtrumque facinus peræquè consciscunt. D. Vt porrò discunt? P.

I 2

Qui.

Quidam satis studiosè, quod mihi voluptati ac solatio est : quidam somniculosius : pauciores verò Theopompos, quàm Ephoros numero, & cogor equis afellos iungere. D. Non inscitè dictum: Intelligo te in Gymnasio tuo Isocratem, & Platonem factum. Non eos cohortaris? non minas intentas? non verberibus infurgis? P. Horum nihil egregiè præter cætera, & tamen omnia hæc mediocriter. D. Rectam instas viam: modus tenendus est in omnibus. Maior pars meorum, est literarum cupidissima, meoque imperio audiens. Deo sint gratiæ. P. Nondum me quidem tanta est amplexa felicitas: sed confido me quoque beatum aliquando futurum: quamuis Aufonius neget Grammaticos felices vnquam aut esse, aut fuisse. D. Sit fas iocari Poëtis, quibus, vt pictoribus, quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. P. Et nunc id operam do, vt esse queam felix quamprimùm. Cogitavi autem leges iis nonnullas ferre ad eruditionem comparandam idoneas: quas partim in schola dum versantur, partim domi obseruent, non hoc anno tantùm, verùm quamdiu in disciplinis ætatem habere voluerint. Ea in re, quæso te magnoperè, consilio atque opera me adiuues. D. A me omnia in te studia & officia expectes velim: neque enim quisquam apud Diomedem Philopono plus valere potest, vel auctoritate vel voluntate. Ac me vt hoc tantò præstem libentiùs, incredibilis amor in istas mansuetiores Musas, & in fidem nostram traditæ inuentutis rationes, & istius nostræ ciuitatis gloria extimulant. P. Tenes iam quid velim,

sim. Cùm euolueris autem plurium de docendi ratione commentarios, non dubito, quin præclara quædam istius generis in aduersaria tua congesse-
ris. D. Sæpe ac multùm legi quos dixi libros, & Germanis nostris haud vulgarem laudem impertien-
dam duco, qui ad amplificanda, ornanda, & propa-
ganda disciplinarum studia, istiusmodi volumina
conscripserunt. Inueni, quas desideras leges, bonas,
mirificæque frugiferas. P. Res igitur mihi iam in va-
do, & animo esse otioso licet. D. Licet verò, mi Phi-
loponc. P. Si me tantum amas, quantum profectò
amas, aut vbi eas legam indica: aut exscriptas abs te
mihi describendas da: aut si memoriæ mandauisti,
recita. D. Hoc malo: recitabo, & nihilominus po-
stea per amanuensem meum scriptas tibi transmit-
tam. Ego verò, quemadmodum ad Lucilium scri-
bens de se proficitur Seneca, omnia cupio in te
transfundere, & in hoc gaudeo aliquid discere, vt
doceam: nec me vlla res delectabit, licet eximia sit,
quam mihi vni sciturus sim. Si cum hac exceptione
detur sapientia, vt inclusam teneam, nec enuntiem,
reiiciam. Nullius boni sine socio iucunda possessio
est. P. Quid ad istam humanitatem addi potest? Sed
de modo vt placet, ego ad audiendum sum paratissi-
mus.

D. Sapientiam à numine assiduissimè efflagitan-
to: interim ita laboriosè discunto, vt si à sedibus
æthereis nihil expectent.

Doctorem non secus quàm parentem colun-
to.

In ludum quoad fieri poterit, seriùs ne ingrediuntor : ante tempus, si possint, adsunto.

In Gymnasio modestè confidento , idque tantùm agunto, & cogitanto , cuius caussa locum petessunt.

Ne dormiunto , ne fabulantor , ne nugantor , ne contendunto , ne vlla ratione doctorem perturbanto.

Quotidianam Magistri auscultationem privato studio anteponunto : ac nisi summa necessitate, nec semel absunto.

Verbis ac sermone cùm Magistrum , tùm scriptores optimos , qui explanantur, effingere studento.

Si quid haud probè perceperint, aut si de quo dubitauerint , Magistrum adeunto, interroganto, consulunto, pudorem rusticum exuunto.

Quæ retinere memoria, cùm audiunt, nequiverint, chartis mandanto

Quæ commodè calamo annotare non potuerint, cùm primùm domos repetiuerint , suis locis scribunto.

A schola digressi , ne statim omnem rerum auditarum curam, & cogitationem abiiciunto : tempus aliquod iis tacitè reuoluendis, aut cum alio conferendis consumunto.

Nisi cùm liber inspiciendus, aut scribendum est, aures atque oculos in præceptorem dirigunto.

P. Mihi gaudeo, qui te ad istas adeò iustas leges mecum communicandas inducere potuerim. Nunc illas audire aueo, quæ magis domi vsum habere videantur.

D. Quod hodierna luce disci potest, in crastinum ne differunto.

Néue eruditos se existimanto, antequam sint, néue plus quàm sint.

P. Aureum præceptum, & in templo Delphico scribendum. Venit in mentem illius, Senecæ an Plinij? (neque enim satis recordor auctoris, immò iam recordor, Senecæ, libro de Tranquill. animi.) Multū ad sapientiam peruenire potuissent, nisi se peruenisse putauissent. Sed nolo cursum istum impedire.

D. Tempore nihil pretiosius: proinde ne quæ pars illius sine fructu effluat prouidento.

Diem in certas horas partiuntor, & quid quaque hora faciendum sit, certum ac definitum habento.

Antelucana opificum industria vinci se ne patiuntor.

P. Demosthenis hoc est, cuius vigiliæ cui non sunt auditæ.

D. Et illius dicti itidem recordantor: Aurora Musis amica.

Longioribus, implicationioribúsq; studiis honestam ac liberalem recreationem intermiscento.

A mensa ad libros post interuallum redeunto: nocturno studio temperanto: valetudinem ne offendunto.

Præter labores à Magistro imperatos, alios sibi imperanto.

Multa & multùm scribunto: chartis & atramento neu parcunto.

Quos libros Ecclesia Catholica impietatis leuitatísque damnauerit, aut Magister improbârit, eorum lectionem ceu pestilentiam fugiunto: ista enim occidit corpus, at illi animos.

Harum, Philopone, legum memoria suppetebat. Si quas præterea requires, ante vesperam faxo optata consequare ex iis schedis, quas per seruum à manu ad te missurum promisi. P. Quibus verbis tibi gratias agam, non reperio. Fecit hic dies & congressio ista me non paullò doctiorem. D. Nunquid aliud à me vis in præsentia? P. Nihil fanè: aliàs inter nos agemus, de quibus agendum censebimus. Vale, & infirmitatem istam valetudinis intentiore studio vexare noli. D. Egomet sum proximus mihi, non me discendo ad mortem dabo, ne frustra sis.

ANNOTATIONES.

VBi rescui) Qui factum aliquod occultius aut inopinatum insperatùmque cognoscit, is dicitur propriè rescire. Legas censeo totum cap 19. lib. 2. apud Gell. Pauciores verò Theopompos quàm Ephoros) E discipulis Isocratis (cuius domus habita est officina eloquentiæ) quibus nemini unquam plures fuisse quàm sibi gloriatur orat. *Ἐκ ἀνδρόσεως*, cum tamen 10. minis, id est, centum aureis doceret, ceteris insigniores exiiterunt. Hyperides, Timotheus Cononis filius, As-

cle-

clepiades, Theodectes, Leodamus, Lacritus, Isæus, Theopompus, Ephorus. In hoc postremo calcaribus, in Theopompo frenis se uti solere aiebat. Cicer. 3. de Orat. Eorundem & in Bruto meminit, & in 2. de Orat. quo loco de historia scriptoribus differit. Cur autem Ephorum etiam διφρορ idem magister nominaverit, causam vide apud Victorium lib. 4. cap. 20. Proditum est etiam hoc literis. Ephorum ut tardiozem, sic probiorem, & Theopompum ut celeriozem, sic improbiorem condiscipulo suo extitisse. Quod etiam hodie in discipulorum turbis apparet. Equis Asellos iungere) Plato conferens Xenocratem cum Aristotele, quorum ille ingenio tardior, hic celerrimus, cum idem dicebat, quod Isocrates, quodque postmodum etiam de Theophrasto, & Callisthene auditoribus suis Aristoteles, tam illud præterea: Hui, quali equo qualem asinum coniunxi? Sed quod Plutarchus lib. de Auditione prodidit memoria de Xenocrate, & Cleanthe, non tacebimus. Patiebantur se rideri ab ingeniosis, cum ipsi tardiores condiscipulis non profugerent à discendo, nec animos desponderent, sed ultro in seipsos dictoria iaciebant: se vasis angusti orificij, & tabulis aneis similes dicentes, ut qui agrè doctrinam perciperent, perceptam firmiter constantérque retinerent. Quamvis Aufonius neget) Epigramma est hoc.

Felix Grammaticus non est, sed nec fuit unquam,

Nec quisquam est felix nomine Grammaticus.

Quod si quis felix præter fatum extitit unquam,

Is demum excessit grammaticos canonas.

Vide epigrammat. graecorum l. 2. tit. εις γραμματικούς.

Mansuetiores Musas) Cicer. epist. 9. lib. 1. scripsi etiam
 (nam etiam ab orationibus disiungo me ferè, referòque
 me ad mansuetiores Musas, quæ me maximè, sicut iam
 à prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur &c.
 sic vocat ibidem studia, quæ domi celebrata & culta,
 ad mansuetudinem humanitatèmq; traducunt ani-
 mos: cùm orationes in foro dictæ contentionem & li-
 tes habeant. Epistol. 12. lib. 16. Tu musis nostris para ut
 operas reddas. Pro literis absolutè ad Attic. epistol. 5.
 lib. 2. Nunc verò quoniam quæ putavi esse præclara,
 expertus sum quàm essent inania, cum omnibus Musis
 rationem habere cogito. Res mihi iam in vado) Va-
 dum aqua, fundum, in quo qui constitit, periculum
 non est, ne submergatur. Itaque in vado esse, erit secu-
 rum, & in tuto esse; & quod eodem sensu dicitur, in
 portu navigare Plaut. Aulul. Hæc propemodum iam
 esse in vado salutis res videtur. In templo Delphico)
 Huius templi toto orbe fama inclyta fuit, ad quod o-
 mnium gentium concursus fiebat. Isocrates in Archida-
 mo. τὸ τοίνυν μαντεῖον ὃ πάντες ἀνὸρ ὁμολογῆσαιεν ἀρ-
 χαιότατον εἶναι, καὶ νειότερον ἢ πισυτάτον. Oraculum
 quod omnes & vetustissimum, & communissimum,
 & fide dignissimum fatebuntur. Scribebantur in fori-
 bus à sapientibus viris sententiæ graves, & præcepta
 salutaria, quorum auctores cùm deinde ignorarentur,
 tributa sunt Apollini, tanquam eo haud indigna. Talis
 sit fortasse, Nosce te ipsum, quod de cœlo cecidisse, ait
 Iuuenalis. Quid dico fortasse? Plato certè hoc, & il-
 lud. Ne quid nimis, septem sapientibus adscribit;
 quasi enim primitias quasdam Deo dedicasse, & in
 eius

eius templo scribi curauisse affirmat. Plinius & Hier. Chilonem auctorem prioris nominant. Cicer. 1. Tuscul. hoc ipsum adducens, & explanans. Hunc igitur (animum) nosse nisi diuinum esset, non esset hoc acrioris cuiusdam animi praeceptum, sic ut tributum Deo sit. Acriorem quendam animum, virum nempe sapientem, non Apollinem eius auctorem facit. Ne frustra sis) Liuius. Ne te falsa opinio teneat. Frustra esse apud Plautum Amphit. Bacchid. Mercat. est falli, errare, decipi.

PROGYMNASMA

TRIGESIMVM.

Ascensus.

VINCENTIVS. TIMOTHEVS.

VINCENTIVS. Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium? nunc pulchrè, nunc bene est Vincentio, circumfluo lætitiis profectò. Quis me vno viuit hodie felicior? quis fortunatior? T. Quid est, quod sic gestis? quænam hæc noua insolitâque voluptas? V. O Timothee, optima opportunitate aduenisti: Hic me amœnitate amœna amœnus oneravit dies: maximas opimitates opiparâsque obtulit mihi: laudem, lucrum, ludum, iocum, festiuitatem, ferias. T. Quî tandem Vincenti? aut qualis est ista fortuna, qua te fortunatissimum hodie euasisse gloriaris? mihi enim consequutus quip-

quippiam videre, quod & diu expetiueris, & semper admiratus sis. V. Rem acu. Publicum & à Magistro, & iis, qui statis definitisque temporibus scholasticorum progressus tentant (Examinatores vocamus) sedulitatis & doctrinae auferre testimonium, quæro, numerare num debeam in bonis? T. Ac summis quidem atque amplissimis. Quantum coniicio, gradum studiorum altiore ascendisti. V. Ascendi verò: quod mihi, parentibus, familiaeque nostræ felix, faustumque cueniat. T. Gratulor tibi honorem istum ex animo, & tua causa ego quoque incedo lætitia. Quotus eras? V. Non ausim dicere, ne tu arrogantius quàm veriùs id à me dici interpretere. T. Audacter enuntia: nam mihi suspicionem mendacij, aut ambitionis mouere non potes. V. Tertius fui. T. Quot tecum ascenderunt? V. Vndequadraginta. T. Non leue argumentum eruditionis, inter tot tam propè ad primam palmam accessisse: Quis vester signifer, & coryphæus erat? V. Longinulus ille noster. T. Secundus? V. Frustrà nomen, quandoquidem non nosti. T. Præstans ingenium sortitus est ille adolescentulus. V. Præstantissimum. Stupore complebat præfectos examini, ita promptè, & rectè responderebat ad quæsitæ singula, afficiebatúrque ab iisdem diuinis laudibus. Quoties me illius loco esse optabam? Quod si quid veritatis haberet, quam superioribus diebus Magister narrabat inuexisse Pythagoram μετεμψύχων, illius pueri animam cum ingenio suo, & probitate in meum corpus vellem immigrare. Cæterùm anno vertente primas
nulli

nulli cesserō. Et quoniam amat victoria curam, non est mihi consilium pati per socordiam vires, tempus, & ingenium defluere: legendo, scriptitando, ediscendo etiam aliquid noctis assumam. Aliquando videlicet multum ingeniosos à studiosis superatos & vidimus, & accepimus. Quid multa? enitar summa ope me præstare cæteris omnibus. T. At illud sectatoribus literarum apprimè cauendum ducō: ne quid nimis. V. Si periculum impendere sensero, moderabor cupiditati. T. Arbitror parentes tuos exspectare huius felicitatis tuæ felicem nuntium. V. Hinc domum rectà propero: à me primùm faxo audiant, quod gestum est: mihi ipsi persoluant εὐαγγέλια. T. Ex gratulationibus vix eminebis. D. Domesticos omnes mea gloria lætitiā ingentem agitāturo diuinat animus. Vale. T. Vale, sed quid agis? V. Quid vis? T. Nempe otium à literis est hodie? V. Fugit te ratio. Madidusne an siccus es, qui istuc me interrogas? T. Tamen nihil obest.

ANNOTATIONES.

QUod sic gestis) *Festus*, Gestit qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exultat. *Latitia*, voluptate gestire Cicero, quorum sensus idem est cum illo, quod ex veteri poëta adducitur. 2. de finib. Tanta letitia auctus sum, ut mihi non constem. *Amœnitate* *Amœna*) *Plautus* & *Lucretius* delectantur hoc loquendi genere, in quo nomen adiectiuum eiusdem originis est, atque substantiuum, cui copulatur, ΜΕΤΕΜΥΤΧΩΣΙΝ) Μετεμψυχόω
ani.

animam ex uno corpore in aliud transfero, traduco, ipsa translatio, & traductio huiusmodi, seu animarum in alia corpora immigratio μετεμψύχωσις, quasi dicas, transanimatio. Hoc dogma Pythagoreorum fuit, asserentium animas hominum in corpora bestiarum, atque etiam aliorum hominum se recipere. Plato in Phædone. Crin. lib. 11. cap. 3. Quorum placitum secutus Ennius scripsit somniasse se mortuum esse, & Homeri animum in corpus suum migrasse: ex quo se optimum poetam extitisse, & versus Homericis similes scribere. Horat. epist. 1. lib. 2. Atque hac causa fuit, cur Καρυφάριον, seu ἐμψύχοφαρίον prohiberent illi philosophi: ne fortè bubulam quis de proano suo comederet. Plutarchus super eare duos libellos edidit. Ad hanc mutationem allusit Horat. lib. 4. Ode 2. cùm de Pindaro cecinit: Multa Dircaum leuat aura cygnum, & cùm se in album alitem, id est, in cygnum mutari dixit, lib. 2. Ode 20. Credebant enim eos, qui numeris poeticiis delectati essent, alterius exordio vitæ in olores mutari, & aves canoras in cantores & poetas renasci, & cantores atque poetas in aves musicas verii. Turneb. lib. 10. cap. 22. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ) Non modò fausti ac leti nuntij, verùm etiam premia, quæ dantur leta nuncianti, hoc vocabulo indicantur, idq; utroque numero. Singulari quidem usus est Homerus in Odyss. semel & iterum, multitudinis Cicer. ad Attic. lib. 2. O suaves epistolas tuas uno tempore mihi datas duas: quibus εὐαγγέλια quæ reddam nescio, deberi quidem planè fateor. Sed quid ais?) Ita veteres cùm aliquid aliud præter antè dicta, aut quasi dicturi, aut quesituri erant. Plaut. Bacchid. Sed
quid

quid ais? B. Quid est? Item in *Asin.* & *Amphit.* Fugit te ratio) Fugit me ratio sermo est eius, qui erravit, id est, qui aliud dixit aliud dicere voluit. *Plant. Amphit.*

SO. peccaueram.

Nam *Amphitruonis* sociennum me esse volui dicere.

ME. Sciebam equidem nullum esse nobis, nisi me, seruum *Sosiam*:

Fugit te ratio.

C. *Tull.* similiter.

Istud quod modo dixeram me habere

Fugit me ratio, meus sodalis

Cinna est *Caius*, is sibi paravit.

Sumptum credibile est à ratiocinatoribus, qui interdum in deducendis & subducendis rationibus errant.

In *Bacchid.* *Plant* dixit. Vbi me fugiet memoria. *Muret.* & *Lamb.* Madidus an siccus) Siccus Latini nominant sobrios, ab ebriositate alienos. *Cicer.* in *Rullum*.

Virum esse vobis consilia siccorum, an vinolentorum somnia videntur? Idem in *Academ.* Dormientium,

& vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quàm vigilantium siccorum & sanorum. *Horat.*

Ode 18. lib. 1. Siccis omnia nam Deus dura proposuit. Et, Ode 5. lib. 4. dicimus integro sicci manè die.

Plant. Persa. Iam diu factum est, cum bibimus, nimis sicci sumus. Opponitur autem huic voci contraria notione madidus, & vuidus apud *Horat.* Ode proximè nominata. *Plant. Aulul.*

EV. Non potem ego quidem hercle. ME. At ego infero.

Cadum vini veteris ad me afferrier.

EV. Nolo

EV. Nolo hercle, nam mihi bibere decretum est aquā.

ME. Ego te hodie reddam madidum, si vivo, probe. Locus alius est in Asin. perelegans, in quo utramque vocem habes.

ART. At scelestā, ego prater alios meū virum fui rata Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.

PA. At nunc dehinc scito illum ante omnes minimè mortales pretij.

Madidum, nihili, incontinentem, atq; osorem uxoris suae.

PROGYMNASMA TRIGESIMVM PRIMVM.

Premia.

PAVLVS. GREGORIVS. FAVSTINVS.

PAVLVS. Saluum te volumus, Gregori noster.
G. Saluete suauissimi sodales mei: quid agitur?
F. Mirabamur paulò antè ego & Paulus, vbinam delitesceres: etenim circumferentes oculos in omnem partem, cernere te non poteramus in loco, quo loco, nisi me fallit opinio, nunquam fuisses quàm hodie libentiùs. **P.** Aliqua de improuiso commotuncula te ædibus exire, vt suspicor, prohibuit. **G.** Nulla Paule. **F.** Quid ergo, amabo te, creauit hanc absentiam? **G.** Dum per tabulata in summis ædibus curro incautiùs, clauī cuspide è vetusto assere prominente me indui: id vulnus me vt claudum futorē

rem

rem residere domi solum adegit, & iucundissimi spectaculi fructu priuauit. Sed vnde vos ad me? P. Celèri passu ex ipso theatro huc nos contulimus. G. Frons læta, & oculi ludibundi indicio sunt rem cecidisse, vt voluistis. P. Et ideo addito gradu ad te properauimus, vt voluptatis te nostræ participem faceremus. F. Haud aliquando æquè beati fuimus vt hodie. G. Audire expeto; præmia nempe, & secundam populi admurmurationem consecuti estis. P. Qui bene coniiciet, hunc vatem perhibeto optimum. Ita sanè, obtinuimus præmia. G. Vterque? P. Vterque: atque vt nihil omnino dubites, rem ipsam tibi auctorem proferemus. Ecce libellum. F. Ecce meum. G. O venustos, ô verè aureolos libellos! nam auro radiant, ac fulgent vndique. F. Considera paulisper emblemata & parerga frontium: quàm oculis blandiuntur? G. Ille est tuus Paule? P. Meus est. G. Vt bene, vt festiuè impressus est multicipitem Lernæ belluam contundens Hercules? P. Verte. G. O imaginem pulchram. Æneas patrem suum Anchisen humeris impositum ex incendio Troiano efferens: quem passibus etiam non æquis paruus Iulus sequitur. F. Et meus, aspice, quàm elegantibus signis insignitus est? G. Sic est. Aperi, vt videam quis auctor, & qua de re scriptus. P. V. B. VIRGILIUS MARO. P. Ego Festum cum Scaligeri castigationibus, vide sis. G. Anna proximo superiore huiusmodi ego quoque consecutus sum: quem librum, vt gryphes in Riphæis montibus aurum, custodio. Summoperè parentes recreabitis hisce munusculis

tam politis, & micantibus. F. Spero equidem. P. Fecitne medicinam pedi tuo chirurgus? G. Accuratissimè. P. Qua demum ratione? G. Principiò expressit concretum sanguinem: pòst lauit vulnus, & subtili linteolo extersit: tum emplastrū applicuit, & pedem, vt videtis, circumligauit. F. Optimè. G. Intra dies paucos, Deo annuente, in scholam me rediturum, & vobiscum in campo ad Danubium cursura certaturum autumo. F. Ante noctem Præceptori nuntiabo de istoc aduerso casu tuo: nec me animi fallit, magno ei dolori futurum: amat enim te merito tuo, quod sæpe cognoui. P. Condiscipuli ad vnum dolebunt, cùm intellexerint. G. Permodicum, & pænè nihil est. Quorsum tragoedias in nugis? F. Nunc vale Gregori, nos discedimus. G. Et vos bene valete. P. Crastino te reuifemus. G. Quod vestra voluntas tulerit.

ANNOTATIONES.

C Laudi cuspide me indui) Sic locutus est Cæsar lib. 7. de bello Gallico. Seipsi acutissimis valbis inducunt. Virg. 10. Aeneid.

--- animo nunc huc, nunc fluctuat illuc,

An sese mucrone ob tantum dedecus amens

Induat, & crudum per costas exigat ensen.

Genus dicendi inde natum, quod quæ inhaerent corpori, è vestimento videntur. Secundam populi admirationem) Signa & nota approbantium Ἰμνημασία Graecis. Cic. ad Attic. admirandas Ἰμνημασίας auferebamus. Qui bene coniciet) Cicero, 2. de Divinat.

Est

Est quidam græcus vulgaris in hanc sententiam versus. Bene qui coniiciet, vatum hunc perhibeto optimum. Versus Euripidis hic est: *ὡαὶς δ' αἰεὶ & ὅσις εὐαίης κοφῶς*. Cuius principium citat idem Cicero more suo ad Attic. epist. 13. lib. 7. O venustos) Venustus, esse aliquando idem quod fortunatus ac felix, & contrā, inuenustus eandem habere subiectam vim, quam infortunatus & infelix, probat Nannius *Miscell. lib. 1.* Quæ quidem non ita vulgaris notæ, ac publicæ monete significatio videri merito potest. Parerga frontium) Quibus de frontibus loquatur, aut quæ sint libri frontes, perspicuum est ex illo Ouidij eleg. 1. Trist. 1. 1. ad librum suum, exteriores videlicet eius partes.

Nec fragili gemine poliantur pumice frontes.

Hirsutus passis ut videare comis.

De iisdem epigram. 1. Catull.

Quod dono lepidum nouum libellum,

Arida modo pumice expolium.

Martialis quoque lib. 1. pumicatam libri frontem dixit. Nam quomodo nunc, ita antiquitus libri pellibus tegebantur, quas leuigare ac perpolire pumicibus solebant. De volumine, cornibus, umbilicis, frontibus librorum, vide Manut. in epist. 7. lib. 3. Ut gryphes in Riphæis) Riphæi montes sunt in Scythia, in qua & gryphes animalia, capite, & rostro aquilis (nisi quod auribus equinis) reliquo corpore leonibus similia, alata tamen, & equis vehementer infesta, ut indicat etiam Virgilius noto carmine eclog. 8. Iungentur iam gryphes equis, &c. ibidemque Seruius. Plinius lib. 7. cap. 2. Sed & iuxta eos, qui sunt ad septentrionem versi, haud procul ab

ipso aquilonis exortu, specūque eius dicto, quem locum Gesclitron appellant, produntur Arimassī quos diximus, uno oculo in fronte media insignes: quibus assidue bellum esse circa metalla cum gryphis ferarum volucris genere, quale vulgò traditur, eruente ex cuniculis aurum mira cupiditate, & feris custodientibus, & Arimassīs rapientibus, multi, sed maxime illustres Herodotus, & Aristēas Proconnesius scribunt. Idem lib. 10. cap. 49. Pegasos equino capite volucres, & gryphas aurita aduncitate rostri, fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Æthiopia, Lege Nicol. Leon. de varia hist. cap. 56. lib. 1.

PROGYMNASMA

TRIGESIMVM SECVNDVM.

Repulsam passi.

MARTINVS. IOSEPHVS. LVCAS.
GYMNASIARCHA.

MARTINVS. En vnquam hoc durissimo & intolerando seruitio exibo? in orbe terrarum nihil est me vno ærumnosius, nihil perditius. Pro Deūm atque hominum fidem: iam sextum annum in pistrino Grammatico miserabiliter molo. Timæum Platonis, quo non esse quidquam tenebricosius fama tenet, celerius credo, faciliusque caperem. Heus heus, cohibete gradum: quò ambulatis vos? I. Ad gymnasij Præfectum tendimus, M. Quas ob res?

res? I. Depulsi sumus de spe, ego Humanitatis, iste Rhetoricæ: vterque præteritus est à Nomenclatore. M. Non igitur ego solus miser cum grege commilitonum meorum: me quoque (indignum facinus) excluderunt scholâ Syntaxeos. Ibo simul, & enitar exorare virum, vt misereatur mei, consiliâque meliora capeſſat. Equidem ſi centum annis ſedero in ludo Grammatico, non plus addiſcam, quàm hoc ſexennio: omnes bonæ felicitates aduerſantur & inuident mihi. I. Me verò Mobile cum fixo (quod illud Diſſipant) fecerunt immobilem, & tanquam in cruce ſuffixerunt. Cur tu, bone Luca, non aſcendiſti? L. Dic quibus in terris: nam cur vos non aſcendiſtis? M. Perperam reſpondimus in examine, malè ſcripſimus. L. Eodem me crimine alligauit, vt iſti Triumviri aſſeuerant, qui doctrinam noſtram periclitati ſunt. Tam dignus aſcenſu fuiſſem quàm alius quiuis. I. Neque nos tam ſumus rudes, & inepti, vt non, ſi minùs ex iuſtitia, certè quidem ex liberalitate, & gratia potuerint nos illi Critici in ſcholas ſuperiores aſciſcere: id quod antehac factum. L. Non ſecus atque ſi quæſtionem inter ſicarios, aut ſacrilegos exercerent, & crurifragium nobis perpetiendum eſſet, aſperos ſe præbebant & rigidos. Æacum, Minoa, Rhadamantum de capitibus noſtris iudicio decernere putares. Sed ipſe Præfectus contrà tendit. G. Saluete adoleſcentes: quorſum hîc adeſtis? L. Reuerende Domine, prohibitus ſum aditu ſcholæ Rhetoricæ. G. Quid narrat Iosephus? I.

Ab Humanitate reiectus sum. G. Et Martinus? M. A Syntaxi. G. Bene habet: sic merebamini. L. A Domine, tuam fidem obsecro. Liceat ascendere. G. Non perpendis quid contendas. M. Sextus labitur annus, cum sedeo in schola Grammaticæ: pertæduit. G. Nisi tu doctior Grammaticæ fias, adhærebis ad scamnum tuum usque ad annum sexagesimum. Tu similiter Iosephe, nec sequente autumno Humanitate donaberis, si ad sedulitatem non addideris vel plurimum. I. Atqui perpetuò disco, continenter in libris versor, usque ad supremam lassitudinem, donec defessus sim medullis omnibus. G. Scriptio & responsa hoc quàm verum dicas demonstrarunt. Mitto barbarissimos: referta & scatens erat solocismis epistola tua: quod genus figuræ apud Lucam quoque elucebat: apud te, Luca, qui in Græcis alphabetum nescis, & neque soluta, neque pedibus deuincta oratione cum villo eorum qui ascenderunt comparandus es. Præcepta insuper non tenebas, adeò, ut vix semel aptè responderis. L. Timor verba præpediebat, quo pænè exanimabar. G. Scitum, & ignavis istis vsitatum: ignorantiae culpam timori assignare. Victores illi profectò non timebant: quia quæ tu ignoras, ipsi sciebant, & ad pugnam suis recti, instructique armis procedebant. M. Tuam clementiam precibus omnibus oro & obtestor, absoluat me tandem aliquando ab ista schola: satis diu iam hoc saxum voluo: polliceor incredibilem diligentiam in Syntaxi. G. O te inconsultum, ô insipientem. Hoc laboras, ut domum ædifi-

ædificare tibi fas sit, nullúmque fundamentum ponere. Sic faciunt omnes, qui ad grauiora reconditioraque studia adiungunt animum, cum leuiora vix primoribus labris attigerint: quódque in priore consequi scientia debuissent, id se in superiore ludo promittunt velle discere, nec stant promissis. Adhuc vidi nullum, qui Grammaticæ indoctus, eam in Humanitatis, Rhetoricæ, Philosophiæ, Theologiæ, aliarúmque disciplinarum officinis didicerit. Quare, Luca, ne imponas tibi: non consequêris, quod cupis. L. Heu. At enim nisi audis, parentibus dare me in conspectum non sustineo: efferuescent irâ, & stomachum in me erumpent. G. Faceſſe, tute hoc intriuiſti, tibi exedundum est. Commemtare, quo pacto illis propitiis, & beneuolis vtare. Mea nihil interest: nec ob tuum incommodum abrogandæ videntur commodæ leges Gymnasij, & aperienda fenestra discipulis ad socordiam. I. Ego, Domine, non audiui omnia à Magistro, in quibus interrogabar. G. Quid te impediuit? I. Occupationes variæ non fuerant me tam frequentem esse in ludo. G. An tu subducere me istis dictis postulas? Credibile est temetipsum tua voluntate coactum, tibi interdum mandasse negotia non necessaria. Vtcunque sit, danda fuit opera, vt etiam illa cognosceres. I. A a mi domine Præfecte, sum pauper; viuo alienis sumptibus, & ni ascendero, amisso Mæcenate, literis & scholæ cogar multam salutem dicere. G. Contra torrentem niteris. Dedecora-bis Mæcenatem, si, quod petis, impetrabis. Nō enim

ille te alendum suscepit, ut nunc in hac, paulò post
in illa schola truncus super lignum sessitares; verum
ut eruditior semper teipso effectus, eius postmo-
dum utilitatibus, cum tempus venisset, commoda-
res. Quòd si istas ratiunculas probauerimus: hæc
aut illa non audiui, cum explicarentur: Mæcenæ
non me posthac de suo alet: parentes è conspectu
suo fugabunt: ex hoc ero diligens: iam multos an-
nos hanc scholam frequentaui: si, inquam, has simi-
lesque ineptias pro aptè conclusis epichirematis re-
ceperimus, iisque permoti, scholam eruditio-
rem aliquibus patefecerimus, nullum utique in inferio-
ribus relinquemus. Quisnam status erit nostræ pro-
vinciæ? quæ facies? in me postea culpa omnis trans-
feratur: in me redundet ista calamitas. M. Patiare te
flecti. L. Noli, propter Deum, respuere rationes. G.
Immo si fiant, quæ vos futura asseritis, ad exemplum
proderunt multis, felicitérque sapient, qui malis a-
lienis sapient: & dum similia formidabunt, acrius se
studiis inuoluent. Cur Præceptorum vestrorum
pænè assiduæ cohortationes, obiurgationes, isto-
rumque malorum, in quæ incidistis nunc, prædictio-
nes nihil apud animos vestros vnquam valuerunt?
Ecce iam pretium fertis ob stultitiam. Æquè autem
utile censeo scholis nostris, vos & similem ve-
stri turbam multari hac ignominia, quàm alios
vestrùm dissimiles, hoc est, industrios & doctos a-
dolescentes cumulari gloria: vtraque nimirum re,
ut aliqua Respub. continentur. Quocirca definite,
iam conclamatum est: frustra operam conteritis.

Aufer-

Auferte vos domum: abscedite hinc: molesti ultra ne sitis: nihil noui de vobis nouo aliquo edicto sancietur. L. M. I. Dignare misericordia miseros. G. Cur vos antè vestri ipsorum non miserebat? quem modò amicum inuenietis, cùm vobismetipsi hostes extiteritis? Serò sapiunt Phryges. L. Si post mensem idoneus fuero, nunquid non permittes me ascendere? G. Si. L. Conabor manibus & pedibus, noctesque & dies obnixè. M. Ego etiam laborem ac studium adhibebo. G. Nimiùm miris modis mira prodigia, si tu actum reddas vno mense, quod sexennio non reddidisti. Magis istuc linguâ percipio dici, quàm factis credo fore. Nihilominus, vt ne atrocitatem meam accusare possitis, indulgeo spatium. I. Quoniam ea conditio istis offertur, volo eam quoque accipere. G. Tui est arbitrij. Sed hoc antè vobis denuntio, non plus gratiæ inuenturos, quàm nunc inuenistis. Præcipiam insuper Magistris, vt deinceps austerius vobiscum agant, & verberibus ad discendum compellant magis quàm hactenus: si fortè hæc ratio ceu à brutis animantibus nonnihil possit extorquere. Trahunt aratrum fortiùs boues, si fodiantur stimulis: & sub onere ambulant celerius asini, si ipsorum latera identidem percurrantur fustibus. Abite vnde huc pedem attulistis, & rebus vestris prospicite. Quin adhuc pauca attendite. Cicadæ æstatis tempore cantilenis assiduò sese oblectabant, cùm formicæ, vt sunt prudentes, ac non incautæ futuri bestiolarum, ingentem farris aceruum populantes, magnis operibus in cauernas cibaria conue-

uehe-

neherent, quibus per hyemem victitarent. Fortè accidit, ut tritici grana terræ humoribus putrescentia cubilibus exportarent, & ad solis radios desiccarent. Præteriens cicada orat, uti alimoniam sibi dignentur esurienti impertiri. Tum formicæ, quid tu, inquiunt, per æstatem agebas? cur tibi quod ederes, non colligebas? Ego verò, subiecit cicada, non eram otiosa: canebam musicè. Hinc arridentes formicæ responderunt: si æstate cecinisti, hyeme salta. atque ita vacuam, ut venerat, inanemque discedere coegerunt. Nunc æstas est dum adolescitis: quando senescetis, hyems erit. Ibi tum iucundè, & suauiter fruimini, si quid modò vobis scientiæ pepereritis. Quod quia hucusque omisistis, otio autem, ambulationibus, ludis potiùs tempus transmisistis, cum condiscipuli vestri studiosè elaborârint in literis, an non idem illi quod formicæ cicadis, poterunt vobis exprobrare? O Luca, ô Iosephe, ô Martine, qui hac proxima æstate cecinistis, nunc choros ducitote. Hæc in pectora vestra demittite, & ad frugem vos recipite. Verbum non addam: quin vos hinc amolimini. M. Occisissimus sum omnium qui viuunt hodie vsquam gentium. L. Quam nunc ego spem, quam opem, quod consilium capeßam? Nullus sum. L. Ærumnas Herculis supero ærumnis meis: nec quid me nunc faciam scio. Parum abest, quin me relinquat animus.

ANNOTATIONES.

EN vnquam) id est, vnquàmne. hoc est, aliquandóne?
 L. ut Sernius interpretatur ad illos versus eclog. 1.

En

*En unquam patrios longo post tempore fines,
 Pauperis & tuguri congestum cespite culmen
 Post aliquot mea regna videns mirabor aristas?*
Idem Poëta per interpositionem diuisit eclog. 8.
en erit unquam

Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta?
Plaut. etiam Rud. Quæso, en unquam hodie licebit mi-
hi loqui? & Trinum, o pater, en unquam aspiciam te?
Terent. Phorm. En unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam iniuriam? In pistrino moleres?)
Apud maiores nostros (inquit Seruius in 1. Aneid.)
molarum non erat usus, frumenta torrebant, & ea in
pilas missa pinsebant, & hoc erat genus molendi: unde
& pinsores dicti sunt, qui nunc pistares vocantur. Hinc
Virgil. frugēsque receptas, Et torrere parant flammis,
& frangere saxo. Inuenta sunt deinde mola asinarie,
quas circumagerent asini: alia trusatites, quæ hominum
manibus versabantur maximo cum labore, & lassitudi-
ne. Inde coeptum usurpari pistrinum, pro loco molestia-
rum laborumque pleno, & pro negotio nimium operoso.
Terent. Andr.

Verberibus casum te in pistrinum Dane dedam usq̃
ad necem.

Ea lege atque omine, ut si te inde exemerim, ego pro
te molam.

Plaut. Mostell.

Rus mihi tu obiectas? sanè credo Tranio.

Quod te in pistrinum scis aditum tradier.

Timæum Platonis) Adagium, Platoniciis numeris ob-
scurius, quo usus est Cicer. l. 7. ad Attic. epist. 13. Plato
quip-

quippe numeris Pythagoricis suam philosophiam involuit & obscurat, lectorique nebulas, seu tenebras ingentes effundit, in dialogo præcipue, qui *Timeus*, siue de natura inscribitur, quo nihil obscurius, de quo 2. de finibus cum rerum obscuritas, non verborum facit, ut non intelligatur oratio, qualis est in *Timeo* Platonis. Idem *Acad. 1.* In libris Platonis nihil affirmatur, & in utramque partem multa differuntur, de omnibus queritur, nihil certi dicitur. Dic quibus in terris) eclog. 3. *Damœtas* pastor ex *Menalca* querit in hunc modum.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus *Apollo*.

Tres pateat cœli spatium non amplius vlnas.

Hanc questionem cum *Menalcas* dissolvere non posset, æquè difficilem obiecit.

Dic quibus in terris inscripti nomina Regum

Nascuntur flores.

Quem morem & hodie vulgus imitatur in congressibus. *Triumviri*) *Triumviri*, seu ut *Plautus* sæpe vocat, *Tresviri*, quidam capitales creabantur, quorum munus in facinorosos, & servos ius dicere. Idem custodia carceris præfecti erant, ipsorumque interuentu de maleficis supplicium sumebatur. *Amphit.* Quid faciam nunc, si tresviri me in carcerem compegerint? *Asin.* Nam iam ex hoc loco ibo ego ad tresviros, vestraque ibi nomina, faxo, erunt. Capitis te perdam ego & filiam. Uli *Critici*) *Grammatici* qui de scriptoribus & scriptis aliorum, imprimisque poetarum ferrent sententiam, sic appellati sunt. Qualis apud *Horatium* *Metius Tarpa*, *Quintilius*: apud *Græcos* celebratissimus ille *Aristarchus*. *Horatius* epist. 1. lib. 2. *Ennius* & sapiens & fortis & alter *Ho-*

Homerus, ut Critici dicunt. Tamen si vocem ipsam spectes, officium Critici malè grammaticis finibus includitur; non rectè, inquam, ipsa iudicandi facultas atque peritia, quæ vis huius vocis est, cum actione confunditur, & κριτικὸς pro κριτὴς ponitur. Hoc non magis decet fieri, quàm pro eodem habere κριτικὸν & κριτικόν, εὐγενικόν & εὐγενικόν, σπαργικόν & σπαργικόν. Æacum, Minoa, Rhadamantum) De his tribus inferorum iudicibus in 6. Aneid. Legendi mythologi, & maximè Natalis Comes. Propter iustitiam, qua in terris claruerunt, hoc honore donari à Ioue finguntur. A domine) & aduerbium querentis, aut commiserantis est, & per aliquam harum interiectionum redditur, ab, hei, hem. Est cum terrorem, & perturbationem declarat, tum valet hem, & eho. Caiull. qui eo gaudet, prima notione dixit. A te iam miseri, malique fati. Hec idcirco breuiter, ne quis insolentia huius particulae deceptus, in Ab, commutandam putaret. Hoc saxum voluo) Sisyphum quod Iovem prodidisset, fabulantur Poëtæ hac pœna apud Orcum in perpetuum cruciari, ut ingens saxum manibus & pedibus connixus, & sudans in aduersum montem prouoluat. Cum autem non longè abest à montis vertice, tum vi quadam valida saxum repellitur, & in planitiem reuoluitur, ipseque iterare laborem cogitur. Sisypho ambitiosos comparat Lucretius in 3. his versibus.

Non petere imperium quod inane est, nec datur unquam

Atq; in eo semper durum sufferre laborem:

Hoc est aduerso nixantem irradere monte

Saxum,

*Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursus
Voluitur, & plani raptim petit aquora campi.*

*Hinc saxum voluere eos dicimus, qui inexhausto, nec
tamen utili labore conficiuntur. Terent. Eunuch. Satis
diu iam hoc saxum voluo. Multam salutem dicere)
Dicendi ratio è græco fonte profluens, πολλὰ χαίρειν
λέγειν. Cicero epist. 33. lib. 7. Ego verò multam salutem
& foro dicam & curiæ: viuamque tecum multam &
cum communibus nostris amatoribus. Vt aliqua Res-
publica) Solonis est, de quo ita Cicero ad Brut. epist.
15. Neque solùm ut Solonis dictum usurpem, qui & sa-
piens unus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex se-
ptem. Is Rempubl. duabus rebus contineri dixit, præ-
mio & pœna. G. Si.) Breuiloquentia delectatos fuisse
Lacones constat. Inde λακωνίζειν, λακωνισμός. Paucis-
simis igitur verbis, sæpe uno, plurimum sententia com-
plectebantur. Exempla sint αἶψα, si. Qua voce tantum
ad longam Legatorum Philippi orationem responderunt.
Præterea cùm illis scripsisset Philippus. Si exercitum
duxero in Laconicos fines, deuastabo vos: etiam rescri-
pserunt. Si. Plutarchus de garrulitate. Item ἔ, cùm
quæsiuisset, an ipsum in ciuitatem essent recepturi. Pla-
tarchus eodem lib. cùm ipsorum agrum ingressus, per li-
teras quæsiuisset, velléntque se ut hostem, an ut amicum
venire, responderunt, ἔδετερον, neutrum. Contrarium
est βαττολογεῖν, βαττολογία, hæc enim loquacitatem, &
sermonem nimis effusum, & prodigum significant. Æru-
mnas Herculis) Propter tam graues, & omnibus iam
etiam tonsoribus notos labores, eosque non paucos, qui à
diuersis poetis sunt descripti. Plant. Persa.*

Qui

*Qui, amans egens ingressus est princeps in amoris
vias*

Superavit aramnis is suis arumnas Herculis:

*Nam cum leone, & cum excetra, cum cernuo, apro
Ætolico,*

*Cum aubus Symphaliciis, cum Anteo deluētari ma-
velim,*

Quam cum amore.

PROGYMNASMA

TRIGESIMUM TERTIUM.

Vacationes.

PETRVS. HILARIVS.

PETRVS. Cū duodecim mensibus voluatur
annus, Hilari, & is in quatuor tempora digera-
tur, in ver, æstatem, autumnum, hyemem: vnum-
quodque autem trimestri spatio terminetur: non
sum animi dubius, quin tu, sicut in gradibus ætatis
humanæ adolescentiam pueritiæ constanti seu me-
diæ ætati, & senectæ præfers: ita in differentiis tem-
porum æstatem cæteris anteponas: ac proinde æsti-
uis mensibus ampliùs delectere, quando pacatum
nitet diffuso lumine cœlum, rami baccarum vber-
tate incurvescunt, segetes largiuntur fruges, pellu-
cidulis aquis manant fontes, quando suaues dæda-
la tellus summittit flores, & rident æquora ponti.
H. Esto sanè: quorsum tu istuc? P. Quorsum?
nosse

nosse velim ex Iunio, Iulio, Augusto: siue, vt veteres nominabant, Quintili & Sextili, ex his tribus, inquam mensibus, ecquis tibi expectatissimus venire consueuerit. H. An etiam id dubitationem habere potest? Idem, Petre, qui tibi. P. Quem ergo mihi amabilem, acceptumque procedere autumas? H. Quid credis? Iulium. P. Quibus de causis? H. Quia Alcedonia sunt in scholis plus triginta, nedum quatuordecim diebus. Vacationum agitantur solemnes feriæ: licet deambulare, & sese dare lusi- bus. In patriam quoque abeundi potestas conceditur ad visendos parentes, fratres, sorores, propin- quos & affines: vbi tam blandæ salutationes, tam beneuolæ ac festiuæ congressiones, tam multæ vo- cationes ad honesta, & delicata conuiuia. Quid ver- bis opus est? iucunditates sexcentæ, P. De ista re nunquam tecum contendere certum est. Laudo, laudo maiorum nostrorum prudentiam, qui adole- scentum valetudini ista relaxatione consulendum putauerunt, quam continentibus atque diuturnis litterarum contentionibus offendi exploratum est; cælo æstuante potissimum, quali affligimur exorta canicula. Et mihi multò verissimum videtur illud epigrammathographi: pueri si æstate bene valent, fatis discunt. H. Iam istuc vagandi, & vacandi tem- pus propinquat. P. Scio, fastos seu Kalendarium identidem adij. H. Quî traduces? P. Non omnino vsum librorum dimittam, nec me à nostris Musis proinde, vt si bellum ipsis indixissem, disiungam. H. Optimè verò, Petre, & fieri sic decet. Quid leges?

P. Ea

P. Ea in primis quæ liberalem & frugiferam delectationem pariant : vt sunt Græcorum, Romanorumque historiæ, & excellentium carmina poetarum. Exercitationem styli haud intermittam, dictata recensebo, audita mecum pertractabo. Denique ita has hebdomadas vacationum transigere constitui, vt etiam otij mei rationem afferre possim. H. Ego natale solum, quod me sui immemorem esse non finit, post quartum denique annum quàm discessi, videre destinaui. P. Et rectè. H. Addunt non mediocre calcar, quas ab hinc triduum accepi literas : eæ sunt paterna manu. Ante diem tertium Nonas Quintiles iter in patriam ingredi iubent. P. Quando huc te reuersurum augurare ? H. Si erit, vt ille me citò dimittant, citò : mater in primis, quæ extra me stirpem virilem, aut muliebrem patri meo nullam generauit. Et nosti, quanta sit matrum, in vnicos præsertim, φιλοστοργία. P. Multas persæpe opportunitates corruerunt istæ matres, quæ sic efflictim amant liberos. H. Tamen per patrem impetrabo, vt ne vltimus omnium huc reuertar. P. Planè ita faciendum sentio.

ANNOTATIONES.

V Numquodque autem trimestri)
Adscribamus super hac re versiculos Ausonij.
Eternos menses, & tempora quatuor anni
Quatuor ista tibi subiecta monosticha dicent.
Martius, Aprilis, Maius sunt tempora veris.
Iulius, Augustus, nec non & Iunius, æstas.

L

Septem.

Septembri, Octobri, autumnus, totóque Novembri,
Brumales, Ianus, Februarius, atq; December.

In gradibus ætatis humanæ) Quadripartita tem-
porum commutationi Pythagoras hominum ætatem
comparavit, & in quatuor eam partes distinxit, in
pueritiam, adolescentiam, iuventutem, senectutem.
Primam veri, alteram æstati, tertiam autumnus, ulti-
mam hyemi similem esse confirmans: singulis autem 20.
annos tribuit. Laërt. Ouid. 15. Metamorph. Eandem
distributionem secutus est Horatius ad Pisones, ubi
etiam cuiusque ætatis mores naturamque depingit.
Varro à die natali facit quinque partes, sine gradus. In
primo collocat pueros, qui sic dicantur, quod sunt pu-
ri, sine pube, impubes, ad annum decimum quintum.
In secundo adolescentes, ab adolescendo appellatos, ad
annum trigesimum. In tertio iuvenes, quod domi fo-
risque Rempubl. iuvenare possint, ad annum quadragesi-
mum quintum. In quarto seniores, tum enim sene-
scere corpus incipit, ad annum sexagesimum. In
quinto qui ad finem vitæ extenditur, senes, qua ætate
corpus senio conficitur, & laborat. Singulis ergo, præ-
ter extremum, annos quindecim Varro decernit. Hip-
pocrates septem gradus constituit, infantiam, pueri-
tiam, adolescentiam, iuventutem, virilem ætatem, se-
nectutem, senium. Primi finem esse vult annum
septimum: secundi decimum quartum: tertij duo-
decimesimum: quarti tricesimum quintum: quinti
quadragesimum secundum: sexti quinquagesimum
sextum: septimi novissimum annum vitæ humanæ.
Vide insuper Gellium libro 10. capite 28. Iam quas-
dam

dam loquendi rationes in aetatibus , & anni temporibus & mensibus quoque accipiant adolescentes. Ineunte , prima , extrema , exeunte adolescentia , iuuentute. Prouecta , precipiti , adulta aetate , precipiti , extrema senectute , &c. Sic ineunte , primo vere , exeunte , adulto , precipiti. Virgil. Vere nouo 1. Georg. Medio , adulto , primo vere. Isdem de aetate utemur (quam iidem nouam in 4. dixit Virgilius , Caesar initam & exactam) & de reliquis partibus , quas etiam senescentes , ut Cicer. byemem pro lege Manil. & 2. de nat. deor. Item prouectas , ut Tacitus noctem , appellabimus. Quae omnia fas erit ad menses accommodare. Quintili & sextili) Romulus annum digessit in menses decem , fecitque Martium primum , Aprilem secundum , propter Martem & Venerem auctores Romanae gentis , tertium à maioribus cognominavit , quartum à iunioribus : illam Maium , hunc Iunium : reliquos à numero. Quintilem quod esset quintus. Sextilem quod sextus : & sic deinceps. Ouid. 1. Fastor.

Martis erat primus mensis , Venerisque secundus.

Hac generis princeps , ipsius ille pater ,

Tertius à senibus : iuuenum de nomine quartus ,

Quae sequitur , numero turba notata fuit.

Postea de nomine Iulij Caesaris , quod eo natus esset , ut Festus inquit , seu M. Antonio legem ferente , ut scripsit Macrobius , Quintilis appellari coepit Iulius. Sextilem è suo cognomine Augustus nuncupauit , magis quam Septembrem , quo erat natus : quod eo sibi &

primus consulatus, & insignes victoria obtigissent.
 Suetonius in Octavio cap. 31. Hanc licentiam sibi per-
 mitti voluerunt Tiberius, qui Septembrem à se Ti-
 berium, & Octobrem Livium: Nero, qui Aprilem
 Neronem, Maium Claudium, Iunium Germanicum
 nominari iussit. Domitianus autem, ut refert Suet-
 onius cap. 13. Septembrem mensem, & Octobrem ex ap-
 pellationibus suis Germanicum, Domitianumque trans-
 nominavit: quod altero suscepisset imperium, altero na-
 tus esset. Livius de annis & mensibus. Commodus
 quoque Marci Antonini filius Septembrem ad suum
 nomen transferre conatus est, ut commodus dicere-
 tur. Eutrop. lib. 8. Argutum est, quod de Tiberio scri-
 psit. Dio. Dùm ei instaret senatus, statueretque Nouem-
 brem. (eo mense natus erat, XVI. Kalend. Decembr.)
 Tiberium appellandum esse, ita respondit. Si vobis Cæ-
 sares erunt XIIII. quid facietis? Alcedonia sunt in-
 scholis) Halcedones seu Halcyones sunt aves paullo
 maiores passeribus, media hyeme in littore maris nidos
 faciunt, ova pariunt, pullos excludunt. Quibus diebus
 silentibus planè ventis summa est cœli serenitas, sum-
 ma maris tranquillitas. Vnde dies illi Halcyonij. Vide
 Aristotelem de historia animalium, libro 5. capite 8.
 Plinium libro 2. capite 17. libro 10. capite 32. Ælium
 lib. 1. cap. 36. Varronem de lingua latina lib. 6. Servium
 in 1. Georg. Plautum Casina. ad quietem & tranquilli-
 tatem à turbis & litibus in foro transferens, parcemiam
 fecit. Tranquillum est, Alcedonia sunt in foro. Hos
 ad scholarum ferias, quæ in mensem Iulium incidunt,
 festinè significandas adhiberi posse censuimus. Iucundi-
 tates

tates sexcentæ) Ingentem , infinitumque numerum
hoc verbo Latini declarant. Cicero ad Attic. Venio ad
epistolas tuas , quas ego sexcentas uno tempore accepi.
Ad eundem. Belli periculum , militum improbitas ,
sexcenta prater ea alia. Plant. Trinum. Sexcenta ad
eam rem causa possunt colligi. Idem alibi. Sexcenta
sunt quæ memorem , si sit otium. Terent. Phorm. Sex-
centas perinde potius scribito , dicas. Licet etiam uti
verbo , mille eadem ratione. Plant. Amor mille modis
ignorandus est. Otij mei rationem afferre) Præ-
clarus est locus in oratione pro Cn. Plancio. quem ad
verba nostra illustranda totum adscribere non pige-
bit. Sed quid ego dicam de occupatis meis temporibus ,
cui fuerit ne otium quidem unquam otiosum ? Nam
quas tu commemoras , Cassi , legere te solere orationes ,
cum otiosus sis , has ego scripsi ludis & feriis , ne omni-
no unquam essem otiosus. Etenim M. Catonis illud ,
quod in principio scripsit Originum suarum , semper
magnificum & præclarum putavi : Clarorum virorum
atque magnorum , non minus otij , quam negotij rationem
exstaurare oportere. Iustinus præfatione , eiusdem dicti
à Catone meminit. Columella lib. 2. cap. 22. Sed cum tam
otij , quam negotij rationem reddere maiores nostri cen-
suerint. Quod me sui immemorem) Cicer. 1. de Orat.
Patria nos omnium maxime delectat : cuius rei tanta
est vis , ac tanta natura , ut Ithacam illam asperrimis
saxulis tanquam nidulum affixam sapientissimus vir
immortalitati anteposuerit. De Ulysse loquitur , de quo
& Homerus hoc ipsum Odisea 5. Ovid. de Pont. lib. 1.
eleg. 4.

*Non dubia est Ithaci prudentia, sed tamen optat
Fumum de patris posse videre locis.*

*Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.*

*Quid melius Roma? Scythico quid frigore peius?
Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.*

*Cum bene sint clausa cauea Pandione nata,
Nititur in sylvas quæque redire suas,*

Assuetos tauri saltus, assueta leones,

Nec feritas illos impedit, antra petunt:

*Scripsit encomium patriæ Lucianus, in quo sic inter
cetera. Si de urbium electione optioneque ageretur,
nemo profecto contempta patria, aliarum splendorem
diuitiasque sequeretur: non quod illas non cuperet,
sed quod iis patriam suam ornatam vellet: quam ni-
hilominus qualiscunque esset, ceteris anteponeret.*

*Ante diem tertium nonas) Dicerem aliquid de hoc
loquendi genere, ostenderemque quo pacto eum ipsum
diem, qui exprimitur, non præcedentem significaret:
item de illis, in ante diem, ex ante diem tertium No-
nas, post diem tertium Kalendas, nisi me id iam pridem*

alibi præstitisse meminisssem. Consulendus &

Manut. in epist. 8. lib. 2. & 7. lib. 3.

ad Atticum.

OS (†) SO

PRO

PROGYMNASMA

TRIGESIMUM QUARTUM.

Studium in sylvis ac nemoribus.

MINVTIVS. POLYDORVS. Magister.

MINVTIVS. Non ita pridem cùm essem fortè ex tristitia perturbator, quærebam vbi illam miseriam ex animo velut expuerem. Dedi me itaque ad legendas epistolas Plinij, quas abs te vt breues, argutulas, disertas, suaues, eruditas, & facetas magnoperè probari sæpius animaduenteram. Incidi autem in sextam libri primi, qua ille memorat Cornelio Tacito, quî cum ei familiaritas mutua intercedebat, se in sylua dum venaretur, & ad retia sederet, iacerétque in proximo venabulum, quo scilicet feras in plagas se induentes transuerberaret, meditatum esse, cogitationésque suas stylo pugillaribus indidisse. *Non est quod contemnas, inquit, hoc studendi genus: mirum est, vt animus hac agitatione, motûque corporis excutetur. Iam undique sylue & solitudo, ipsûmque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde cùm venabere, licebit auctore me, vt panarium, & lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quàm Minervam inerrare. His ita perlectis, egomet continuò mecum: conueniam Polydorû, ex eo sciscitabor, quid de hoc Pliniano iudicio ipse iudicet: arbitretúrne perinde Minervam vt*

Dianam vagari per montes & nemora. P. Non ergo hoc de nihilo est, quod me conuentum esse expetisti. M. Non est Polydore, sed auscultandum. Musis quidem certè, & *μυσηγέτη* Phœbo montes, nemora, sylua in quibus habitent, & choros agitent, non arces, & vrbes dedicatas nouimus. Capiuntur item eiusmodi locis poëtæ, & in ea secedere carmina composituri consueuerunt. De Orpheo quoties legimus, ipsum canentem bestias, & quercus infecutas? Quòd si hoc antiquissimum è doctis genus, poëtarum inquam, illic in suo negotio percommode versari potest, cur alij non possunt? quid eos prohibet? Si solitudo ac silentium studiis conducunt, ibi neutrum desideratur. Sed liber coeli aspectus, si lenes viridissimarum arborum susurri, si dulces auicularum concentus, si placido cum murmure de rupibus desilientes lymphæ cogitationem minimè confundunt ac remorantur, quin potiùs spiritum exfuscitant, animum hilaritate complent, atque ad propositam actionem attemperant, cur non stamus à Plinio, & aliquando cum stylo, & palimpsesto, aut cum libro in nemus ambulatum imus, ibique summa iucunditate diem conterimus? Virgilium poëtarum excellentissimum in Campaniam frequenter, regionis amœnitate illectum secessisse, ibique bonam partem suorum carminum condidisse proditum est memoriæ. P. Quia sententiæ meæ particeps vt esses, idcirco istuc *ζήτημα* in medium attulisti, respondebo tibi, si spononderis priùs, non emanaturum quod audieris: sum enim homunculus

Ius vnus è multis, nondum oracula cano. M. Quòd mihi credideris, ait Plautus, sumes vbi posueris: alium putes licet rimarum plenum esse, non me. P. Locos solos, ac silentium quàm altissimum legentibus, scribentibus, commentantibus vehementer commodare fatendum est, nec inter arbitros, clamores, strepitus quantumcunque mediocres animum pro eo ac vellet, deberétque suum posse agere negotium. Hinc videmus literarum candidatos, amare secessus, & locos interiores, ac penitus silentes captare, ne per idola, & imagines rerum sensibus perceptarum mens sese diuidere, ac pluribus impertiri cogitationem, & veluti pugnam quandam tolerare cogatur. Demosthenes ille, cuius eloquentiâ obstupuit vniuersa Græcia, studendi causa latebrosè ab hominum conspectu, loco subterraneo se occultabat, ex quo nulla vox audiretur, nihil videretur. quare? ne oculi, & aures aliò mentem auocarent. Si Philosophorum, si Oratorum, aliorumque literis præcellentium vitam legas, non multos in turba magis quàm in solitudine, solis libris præsentibus, respondentibusque suas res egisse inueneris. M. Prorsus tecum sentio. P. At verò quòd quis ad hoc idem aliquid valere nemora & sylvas contendat, propter ratiunculas quas tu afferebas, hoc aliquid nihil est. Iucundi sunt eiusmodi secessus, verùm ad ea, quæ nos quærimus, non sunt accommodati. Siquidem illa eadem quæ sensibus blandiuntur, & animum delectant, eum ipsum ab opere destinato quasi retrorsum raptant: qui, quò pluribus

est intentus (vt vulgatus inquit versiculus) eò minor est, eò minus valet ad singula: valet vbi totus intenditur. Ac miror equidem Plinium hunc à Magistro suo Quintiliano dissentire voluisse, quem l. 10. c. 3. hanc opinionem euellisse è mentibus hominum non ignorabat, nisi forsan, (quod video fieri potuisse) hic illo posterius Institutiones suas in lucem emisit. Sylvæ porro, nemora, montes, vt etiam flumina, fontes, cytharæ, cantus, non ideo Musis tribuntur, quòd poëtas vel necessarium, vel utile sit in illis locis, aut circum illa loca versari: sed vt studij ipsorum, quod tractant, suauitates, & vtitata materia isto modo, istisque functionibus indicentur. Bene igitur Flaccus.

*Me doctarum edere premia frontium
Dius miscent superis: me gelidum nemus
Nympharumque leues cum Satyris chori.
Secernunt populo, si neq; tibias
Enterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.*

M. Tibi profecto, & Clarissimo doctori Quintiliano suffragabor, amœnitatēque illa locorum, vt hortis, non nisi ad meram, & solam animi oblectationem cum vtar ipse, tum vtendum, si fuerit occasio, suadebo.

ANNOTATIONES.

B Estias & quercus insecutas.) *Horatius Ode 12.*
lib. 1.

Aut

Aut in umbrosis Heliconis oris:

Aut super Pindo, gelidone in Hemo,

Vnde vocalem temerè insecuta

Orphea sylva,

Arte materna rapidos morantem

Fluminum lapsus celerésque ventos,

Blandum & auritas fidibus canoris

Ducere quercus.

Propert. lib. 3. eleg. 1.

Orpheu, te tenuisse feras, & concita dicunt

Flumina Threicia detinuisse lyra.

*Fabulam banc, ut item alteram de cantu & lyra Am-
phionis, explicat Horat. epist. ad Pisones. Locos solos)
sola loca, seu locos solos (nam utrumque in usu est) vocant
scriptores antiqui. desertia, infrequentia loca, & in qui-
bus nemo habitet. Plaut. Rud. Neque magis sola terra
sola sunt, quàm hæc loca, atque hæc regiones. Lucretius li-
bro 6. Cur etiam loca sola petunt, frustra que laborant,
Cicer. de Divinat. Cum in solis mæstus errares. Pro-
bus in Eumene. Si per loca sola contenderet, sperabat se
imprudentem hostem oppressurum. Terent. Phorm. solas
terras. Virg. in eclog. solos montes. Catull. solam rupem,
solam arenam. Sallust. solas vias dixit. A Magistro suo
Quintil.) Inter cætera: mihi inquit, incundus hic magis,
quàm studiorum hortator videtur esse secessus. Namque
illa ipsa que delectant, necesse est auocent ab intentione
operis destinati. Neque enim se bona fide in multa simul
intendere animus totum potest: & quocunque respexerit,
desinit intueri, quod propositum erat. Quintilianum magi-
strum suum nominat Plin. epist. 14. lib. 12.*

PRO-

PROGYMNASMA

TRIGESIMVM QVINTVM.

Mutuatio calami.

CONRADINVS. PIGMENIVS,

CONRADINVS. Da mihi, oro, vtendum cala-
mum. P. Nullos habeo calamos hodie, quos
tibi dem mutuos. C. Thecam plenam apud te vidi.
P. Per somnium fortassis. Sed dicam vno verbo rem
totam : nullos habeo, quos tu commodatos reti-
neas. C. Quæ tam mala mens in hanc te suspicio-
nem impellit ? tam peruersè de me existimas ? eho,
nondum nôsti mores meos ? verùm, ne sis in mora,
da mutuum calamum. P. Vbi tui ? C. Meliusculos re-
liqui domi : deteriores portavi mecum per impru-
dentiam. P. At tu meum quoque disperderes, aut
nimiùm premendo, aut in ipso intinctu, ad fundum
atramentarij allidendo videlicet. C. Leuiter ducam
per chartam, sensim intingam, salua cuspidē. P.
Multane descripturus ? C. Tantummodò versus ali-
quot à Præceptore post horam explanandos : vt ni-
mirum glossulas interserere queam : nam retinere
eas non possum ob tenuitatem memoriæ. Si quid
mutuaberis à me, seu calamos, seu papyrum, seu li-
brum, seu quid aliud, dabitur mutuum haud graua-
tè. P. Ecce tibi probatum calamum, quem dono,
tuus esto. P. Multùm te, mi Pigmeni, de istac libera-
litate amo. C. Experiar. Profectò idoneus est, si quis
alius, ad decorè formandas literas. AN-

ANNOTATIONES.

DA vtendum calamum) Concedere, accommodare. pro mutuari, concessum pro mutuum, concessio pro mutuatione, latina esse non puto. Nec dare, accipere commodatò, accommodatò. Dicamus ergo, cōmodare mutuum, vtendum dare aliquid. Cicero, mutuum sumere, non accipere, & mutuum, non mutuò. Nos etiam commodatum, reddendum sumere, Plautus vtendum & mutuum coniunxit in Persa.

Tecumque orauit, ut nummos sexcentos mihi

Dares vtendos mutuos.

Quæ tam mala mens) bona mens, mala mens Latinis sæpius est recta, peruersa voluntas. Exemplum in tanta copia unicum proferam. Catull.

Quenam te mala mens, miselle Rauide,

Agit precipitem in meos iambos?

Interdum ipsa ratio, & ingenium seu natura. Vnde consilia, & voluntates bonæ aut prauæ existunt. Terent.

Andr. mala mens, malus animus.

PROGYMNASMA TRIGESIMUM SEXTUM.

Frustratio petiti atramenti.

SIMPLICIUS. ZEPHERINVS.

SIMPLICIUS. Magnum apud me beneficium
Sponeret, qui pauxillum atramenti in vasculum
hoc

hoc meum, cuius linteolum pænè exaruit, infundere de suo dignaretur. Si lanam, aut tomentum imposuisssem, & calamos intingendo corrupissem, & iam pridem atramento caruisssem. Tu Zepherine, quoniam circumfers atramentarium instar lampadis, aut mortarij vastum & amplum, ne deneges mihi ad incitas redacto quam summissè peto stipem, seu eleemosynam. Z. Vix quarta pars horæ præterit, cum alius idem quoque me poposcit: & dedi. Nunc si tibi similiter dederò, veniet tertius, deinde quartus, deinde quintus, & ita me exarmabitis omnino, & mendicitatem mihi offeretis. S. Nō venient, interpono fidem meam. Z. Quī scis? S. Vidi, cum intingerent calamos, referre eos ex atramentariolis madidissimos. Z. Quin aquam infundis? S. Exeundum esset è schola, currendumque ad fontem in forum propter sex septem aquæ guttulas. Z. Inspue. S. Linguam nimis siccam gero. Da si quid das: & si vis dare bis, da citò semel. Z. I, aliam quercum excute, aliunde exora quo indiges: atramentum hoc mihi coxi, non tibi. S. Saltem da mutuum, si non vis gratuitò, rem tantillam. Z. Pergin' aures tundere? ab hinc. S. Aliquando tu etiam egebis aliquo: tum accedito ad Simplicium, par pari referet. Spectate huius Zepherini inhumanitatem & avaritiam. Ego te pro istis factis mactabo infortunio.

ANNOTATIONES.

L Anam aut tomentum) Tomentum appellatum, quod aut in filo, aut in tela tumeat. Isid. lib. 19. c. 27.

La-

*Lana brevis forcipibus defecta, aut in poliendo à fullo-
ne de pannis rudibus, aut interpolatis deducta, qua in-
farciantur culcitæ qualescunque. Nomenclat. Suet. in
Tiberio, cap. 54. Druso autem alimenta adeò subducta,
ut tomentum è culcita tentauerit mandere. A tempore
deducitur, incido. Ad incitas redactò) Plant. Trinum.
Hem hic cuius est (ager) ut ad incitas redactus? Idem
Poenul. Tace modò, profectò ad incitas lenonem rediget.
De his diei solum, quos extrema premit egestas: inci-
ta enim pro egestate ponitur. Nonius. Si vis dare bis)
Proverbium: bis dat, qui citò dat. Quomodo? quia al-
tero tanto gratius est. Extat hac de re epigramma græ-
cum Luciani, quod Ausonius in hunc modum reddidit
latinum.*

Gratia quæ tarda est, ingrata est: gratia namque

Cum fieri properat, gratia grata magis.

Aliter.

Si bene quid facias, facias citò, nam citò factum

Gratum erit. Ingratum gratia tarda facit.

Et nostrum.

Dulcior est multò cita gratia: tardior autem

Interit, & dici gratia non poterit.

PROGYMNASMA TRIGESIMUM SEPTIMUM.

Ludendi potestas recusata.

FLAVIUS. AVRELIVS. IVLIANVS.

FLA

F L A V I V S. Magister iussit nos dare operam lusiunculæ: veni Aureli, veni Iuliane, venite sultis ambo A. Quid hic narrat? F. Quod certissimum est. quódque iam ipse ludentium clamor nuntiabit tibi. I. Siue ita est vt dicis, siue comminisceris aliquid, non ludo. F. Quare? I. Præstat me prælecta repetere, quàm lusu bonum tempus perdere. A. Ego inchoavi epistolam: si intermiserò, multò postea difficiliùs, animo iam distracto, & aptis ad rem propositam cogitationibus tum dissipatis cœpta perexam. F. Ohe, quàm parcos temporis habeo condiscipulos? non alij quoque exhibituri sunt Magistro epistolas? non debent alij quoque prælecta repetere? non facere quæ vos facitis omnia? A. Apage lusor, ne molestiam nobis exhibeas, foetet tuus sermo nobis. I. Quisque sibi serit, sibi metit. F. At Magister iussit ludere. I. Falsum est: volentibus permisit, nolentes nunquam cogit: & scio illum studentes quàm lusitantes habere chariores. Ac tu si rectè facias, ludum studiis posthabeas. F. Si ægrotabitis? A. Te Æsculapium inuocabimus. F. Interdicerem vobis libris. I. Quamdiu? F. Ad sex menses. A. Tum tibi porcus sacrificandus esset. F. Quî dum? A. Quia insanires. F. Valete, ego ludo. I. Siccine ludum diligis? F. Ha, quidni? At vos immodestè litteras.

ANNOTATIONES.

S Vltis) *Particula frequens Comicis. Plaut. Asis.*
Hoc agite spectatores sultis nunc iam, pro, si vultis, ita sis, pro, si vis. Adduntur imperandi modo ad eum mollien-

molliendum, ut aliàs persæpe addimus, si placet. Fac, si placet, dic, si placet. Te Æsculapium) Hunc Poëta Apollinis, & Coronidis filium, medicina præficiunt, eumque mortuos etiam in vitam reuocasse comminiscuntur, ob quam causam à Ioue percussus sit & exanimatus fulmine. Lege Lilius, & Natalem Arnob. lib. 1. Medicaminum repertor, custos & præses sanitatis, valetudinis & salutis. Idem lib. 7. Æsculapius salutis dator, valetudinum pessimarum propulsator, prohibitor, & extinctor. De eius metamorphosi Ovidius lib. 15. Tibi porcus sacrificandus) Laribus immolabant porcum insani, quique piaculum aliquod admitterant, & quibus liberorum prole aucta erat familia. Plautus Menach.

responde mihi

Adolescens, quibus hîc pretijs veneunt porci

Sacres, sinceri: nummos hos à me accipe.

Iube te piari de mea pecunia.

Nam ego quidem insanum esse te certò scio.

Et infra. Iube, si sapis, porculum afferritibi, &c. Iunius l. 4. c. 7.

PROGYMNASMA TRIGESIMUM OCTAVVM.

*Comparatio nominum, verborum-
que coniugatio.*

ELIAS. ARNOLDVS.

M

ELIAS.

ELIAS. Demus finem huic colloctioni temporarius, extemplò coràm aderit Præceptor, exacturus quæ heri reddenda imposuit. A. Quid ergo facto opus est? E. Meditemur adiectivum per accidentia, perque tres gradus & tria genera. A. Hoc agamus. Quod erat illud? E. Benignus. A. Declinemus in casus. E. Quoti ordinis? A. Virile & neutrum sunt secundi, muliebre est primi. E. Cuius speciei? A. Primitivæ. E. Figuræ? A. Simplicis. E. Quotuplex est figura? A. Triplex: simplex, composita, decomposita. E. Dic nominandi casum. A. Benignus, benigna, benignum. E. Comparativum. A. Benignior, benignius. E. Cur non sunt hîc tres voces, ut in positivo? A. Benignior est generis communis. E. Da superlativum. A. Benignissimus, benignissima, benignissimum. E. Ut habet in genitivo? A. Benigni, benignæ, benigni, benignioris, benignissimi, benignissimæ, benignissimi. E. Cur est unica vox in comparativo? A. Quia neutra in us habent oris. Dativus, benigno, benignæ, &c. E. Iam tu interroga me de verbo, quod coniugandum erat. A. Commendo erat. E. Istuc ipsum. A. Si quis didicit Amo, non poterit errare in Commendo. E. Nihilominus interroga. A. Indicativus præsentis? E. Commendo, commendas, commendat. Plurali numero, commendamus, commendatis, commendant. A. Pro certo credo te nunquam lapsurum. Verùm hæc facilia sunt: si anomala inflectere, & coniugare iusserit, tum sudabimus. E. Id forsitan hodie futurum est. Profectò cum coniugarem nudius tertius

Odi,

Odi, multum id verbi oderam: quia cum sit defectivum, faciebat ut deficerem. A. Recordaris, opinor, quemadmodum me vexabant infelicia heteroclita, & comparationes anomalæ. E. St, auditur horologium: tussit, screat ante ostium Præceptor: parcamus voci.

ANNOTATIONES.

TEmporius) Ovid. & Columella usurparunt hoc adverbium, deductum à tempus temporis. Temperius autem antiquius est, à tempus temperis: quemadmodum dixerunt veteres pignus pigneris, unde pignero verbum: posteriores autem, pignus pignoris. Manut. in epist. 16. lib. 9. Apud Plautum in Aulul. & in Persa est temperi, in Capt. tempori. Meditemur adiectionum) De verbo, meditor in 1. eclog. Virg. sic scribit Servius. Quod Græci μελετῶ dicunt, per antistæchon (id est, mutationem literæ, seu elementum) meditor dixerunt Latini, L. enim & D. interdum sibi inuicem cedunt: unde & sella pro seda dicitur, à sedendo, μελετῶ porro est exerceo, non solum commentor: ergo meditari exercere. Virgilius. Sylvestrem tenui Musam, meditaris avena. St) Comici nota est silentij, seu particula silentium indicans. Apud Plaut. Curcul. St tace, tace. Mercat. St, tace, atq; abi. Epid. St, tacete, habete bonum animum.

OS (+) SO

PROGYMNASMA

TRIGESIMVM NONVM.

*Explicationum repetenda-
rum ratio.*

VRBANVS. THEOPHILVS.

VRBANVS. Repetistine hesternam explicatio-
nem epistolæ Ciceronis? T. Nondum. V. Quid
egisti? T. Occupatus fui in aliis. V. In quibus? T. In
præceptis Grammaticæ ediscendis. V. Vtrumque
faciendum fuit. T. Si socio non caruissem, hoc
quoque forsitan præstitissem. V. Vis, tecum repetam?
T. Nihil malo. V. Principiò reuocabo tibi in men-
tem ipsum argumentum epistolæ, verbis Germani-
cis: tu, si diffidis memoriæ, poteris in chartaceum
libellum referre. T. Nullo negotio retinebo, si ite-
rum audierò: nec enim est ita longum. V. Postea
Ciceronem exponam, verbum verbo, sequens con-
structionis ordinem: mox sententiam sententiâ, vt
Præceptor solet. T. Et vt nos vult sese imitantes fa-
cere in repetendo. V. Postremò themata indicabo
cum accidentibus, & syntaxes quasdam faciliores.
T. Obstringes me non vulgari beneficio. Seceda-
mus in locum solitarium, ne quis hîc nostra dicta
arbitretur.

ANNO.

PRincipiò reuocabo) In repetendo explicationis ordo tenendus est, & quo quidque loco auditum, eodem postea iterandum. Quoniam verò hic ordo repetitionis, & iste modus non videtur contemnendus, intelligant magistri, eundem in exponendis auctoribus sibi opportanum fore. Seruent autem maximè illud (sequens constructionis ordinem) alioqui sensum euadere obscurum necesse est, tametsi verbum verbo explanauerint. Seseimitantes) Discipulus non quidem in tollenda, summittenda, inflectenda voce, sed in tota ratione expositionis, quantum memoria potest consequi, magistrum imitari debet. Quod non fit: nuda enim verborum germanica, aut latina explanatione κατὰ συλλαβὰς cùm pueri ipsi, tum Præceptores contenti sunt: & quamuis plura dixerint, plura tamen non reposcunt.

PROGYMNASMA

QVADRAGESIMVM.

Dicta alterna.

CORNELIVS. RVFVS.

CORNELIVS. Quid tam improuisò ante me. Gridiem è schola euocabare? R. Vt negotium. quoddam patri meo confectum darem. D. Cur eo curato non es reuersus? R. Perparum de hora superaret. C. Habes perfectam epistolam? R. Non. C.

Haud igitur mecum in portu nauigas. R. Chirographum paternum affero, hoc me poenâ eximet. Tu verò qua de causa hesterno die toto abfuisti? C. Deterius, valebam. R. Pedibúsne? C. Ita, pedibus. R. Sic opinabar. C. Sic tu opinabaris, scilicet: noui iocationes tuas. Verùm audi. Tua mater est impensè litigiosa mulier. R. Quo teste id probas? C. Interueni aliquoties, dum velitaretur cum vicina vestra, in eamque omne quod illi ægrè esset euomeret: quæ suo vicissim gladiolo, quàm acriter oppugnabatur, tam se strenuè, intra dentes tamen, defendebat. R. Et tua nouit exhaurire calices: nec hesterno mero foetet, quia in lucem semper bibit. C. Tunc semel vidisti? R. Semel? quoties ipsam vidi, toties hoc vidi: est etenim facie ebriosa, rubentibus papulis ornata, longè ante alias specie, ac pulchritudine insignis matrona. C. In toto oppido non est mulier matre mea frugalior, magisque sicca & frugi. R. Ain^{tu}? unde ergo tam potoria facies? C. Perfacilis est, & perexpedita responsio. Medicos i percunctatum, quos illa consulit, & à contumeliis linguam coërce: alioqui futurum est, vt te maledicentiæ huius poenitudo subeat. R. Quod habui summum pretium, persolui tibi. C. Ab alio expectes, alteri quod feceris.

ANNOTATIONES.

Dicta alterna) Cic. 2. de Orat. dicere enim aiunt Ennium, flammam à sapientiè facilius ore in ardente opprimi, quàm bona dicta teneat, quæ falsa sint

sini. Nam ea dicta appellantur proprio iam nomine. Plaut. Capt. & Stichodicta meliora vocat, quæ sunt magis faceta, magisque salsa. Nec hesterno mero foetet) Martial. lib. 1.

Hesterno foetere mero qui credit Acerram.

Fallitur : in lucem semper Acerra bibit, Fœminis olim Romæ non licuit vinum bibere, ne in aliquod dedecus prolaberentur, nec earum cura cella vinaria committebatur. Egnatius hac de causa uxorem occidit, & à Romulo absolutus est. Valerius lib. 2. cap. 1. Gellius lib. 10. cap. 24. Ælianus lib. 2. cap. 58. Victorius lib. 24. cap. 7. Apud Massilienses vini usus fœminis in perpetuum lege erat interdictus, & Romæ ingenui etiam pueri, & seruiti eo carebant. Vide Leon. lib. 3. cap. 87. & 88.

PROGYMNASMA

QUADRAGESIMUM

PRIMUM.

Interrogationes variæ.

LAZARVS. CELSVS.

LAZARVS. Quandocunque ad flagrum citaris, Celse, (id quod propter tuam omnibus testatam segnitiam, qua ingenium finis tepescere, non rarò fit) quid est, quod tam difficiliter te moues, tamque inuitus, cum tantis vociferationibus & vlulatibus poenam suffers? C. Velim tibi vel

semel contingeret, quod mihi sæpius ais vsuuenire: statim scires caussam. L. Reuera (quod hîc dicendum sit) detrimentosus tibi metipsum es : nam si absque tergiuersatione te subiiceres : clamoribusque abstineres, clementiorem sentires utique magistrum. C. Id equidem cogito mecum, & statutum habeo penitus : sed cum iam res est in acie nouacula, excidit repente propositum. Sic est ingenium meum : suus cuique mos. Quanti tu hunc librum emisti ? L. Dimidio floreni. C. Duc me ad tabernam huius bibliopolæ, ut mihi quoque emam auctorem istum. L. Maximè, dimissa schola. C. Vbi venduntur, quæso, pulueres scripturarij ? L. Nescio : ego aut arena vtor, aut arefactis, & in puluerem redactis ouorum putaminibus. C. Non placet : ossei sunt meliores, ac puriores. Nonnulli scobem apud fabros ærarios lima abrasam colligunt, eaque ad siccandas in charta literas vtuntur. L. Quò istis heri ambulatum ? C. In hortos nostros. L. Quid cerasa vestra, suntne matura ? C. Matura. Proximè futuro die remissionis eodem me euntem comitaberis, ut ipso gustatu experiare. L. Ago gratias, maiores acturus, si promissa patraueris.

ANNOTATIONES.

Clementiorem sentires utique) *Quid clementia, quid crudelitas sit, Seneca lib. 3. cap. 3. & 4. de Clementia nos ita docuit, Clementia est temperantia animi in potestate vlciscendi, vel lenitas superioris aduersus inferiorem in constituendis pœnis, Dici etiam potest,*

potest, inclinatio animi ad lenitatem in poena exigenda. Hanc autem certissimam definitionem existimat. Est moderatio aliquid ex merita, ac debita poena remittens. Huic contrariam imperiti putant severitatem: sed nulla virtus virtuti contraria est. Opponitur autem clementiae crudelitas: quæ nihil aliud est, quam atrocitas animi in exigendis poenis. Sed cum iam res est) Hoc in vita humana quotidie, & in nobis, & in aliis fieri experimur, cum iam inibi est, ut re ipsa & facto præstandum sit illud vel ad fortitudinem, vel ad iustitiam, vel ad temperantiam, vel ad patientiam, vel ad religionem, vel ad continentiam, vel ad aliam quamcunque virtutem pertinens, quod tamen præstare omnino decreueramus apud animum. Tum enim omnia dura, & graua videntur, tum hæsitamus, cunctamur, & in omnem partem nos vertimus: tanta est voluntatum nostrarum in bonis sanctisque rebus imbecillitas, inconstantia atque timiditas: tanta earundem in malis rebus firmitudo, & audacia.

PROGYMNASMA

QUADRAGESIMUM

SECUNDUM.

Amisus & promissus liber.

VDALRICVS. OTHO.

VDALRICVS. Quid vult hic fletus? O. Amisi librum, V. Quem? O. Emmanuelis Gram-
M s mati-

maticam. V. In scholane? O. In schola, mi Vdaltice. V. Quo tempore? O. Hoc ipso die, ante prandium. Cum enim dato signo discedendum esset domum, egoque libellos meos colligerem, hunc non inueni. V. Quæsiuistine apud vicinos? O. Ac diligentissime. Respondent omnes, se esse extra noxiam, nec habere, nec scire quis habeat. V. Non tu illicò ad Præceptorem? O. Immò, sed iussit ut se appellarem denuo post meridiem. V. Appella. O. Despero me recuperaturum. V. Aliàs alij suos amiserunt. O. Sic est. V. Nónne recuperarunt? O. Quidam, non omnes. Et hi, quòd rem suam malè seruassent, aut in ludo à doctore, aut domi à parentibus vapularunt liberaliter. Quòd si hodie librum meum non recepero, certiores faciam ipsos oportet, ut pro hoc malo mihi dent malum. V. Iuuabo te in quæritando Emanuele tuo. Si non inueneris, est mihi aliquanto tritius ipso hoc exemplar eiusdem, id dabo tibi proprium. O. Si non simulate promittis, porrige dexteram. V. En. O. Affudisti aquam, rediit animus, & cura omnis ex corde excessit. V. Lætus sum, quòd te tranquillauit. Væ illi, qui se huius furti astrinxit: nam & librum minimè retinebit, & vberius quàm tu, plorabit. O. Furem hunc mihi dari in conspectum gestio: coràm in os laudarem ipsum, & capillo conscinderem.

ANNO-

ANNOTATIONES.

E Sse extra noxiam) Cornel. Fronto. Noxa pœna est, noxia culpa. Festus. Noxa ponitur pro peccato, aut pro peccati pœna, cum lex iubet noxæ dedere pro peccato. Noxia apud antiquos damnum significat; sed apud Poëtas, & Oratores ponitur pro culpa. Rem suam malè custodissent) Inter brevia illa præcepta: Maiori cede, minori parce, &c. quæ cum distichis Catonis circumferuntur, est etiam hoc. Rem tuam custodi. Quod si cui suarum rerum cura est inficilis, quàm laboriosa erit alienarum? Dignissimi vel plagis sunt, qui quod sine magna cura & sollicitudine retinere poterat, id per summam socordiam, negligentiamque perire, aut sibi subduci patiuntur. Est mihi aliquanto tritius) Humanitatis officium, ut qui habet duas tunicas, det alteram non habenti: & cui superest, succurrat fratri suo, cui nihil est, cum id sine damno ac malo possit.

PROGYMNASMA

QUADRAGESIMUM

TERTIVM.

Auxilium & consilium.

EDMUNDVS. GALEVS.

EDMUNDVS. Tantum sudoris & laboris indidiscor in hac epistola componenda, quantum ad hunc diem in alia nulla. G. Quî sit. E. Iliade lon.

longior est : hoc primum. Secundo loco plurimæ insunt voces , quas in Germanicolatino Calepino cogor quærere , vt Gaueßler / Serberstangen / Muscatblüe. Præterea scatet modis loquendi & pro-
 uerbiis difficillimis, nisi velim Germanismos insere-
 re : vt, Die Leutzur Banck haben / Et : Man soll die
 Lauß nicht an Belß setzen / Item : Ich bin nicht dein
 Narr / ac similibus. Quis me non exsibilet, si dixerò:
 non oportet pediculos ponere in pelliceo : non sum
 tuus stultus ? Primum illud ne Germanismo quidem
 exprimi potest. G. Coniicio significari eo genere
 loquendi, detrahere de fama aliorum : sumpta vi-
 delicet metaphora, seu ducta allegoria à laniis, qui
 carnes quas fecerunt iugulatis, excoriatísque ani-
 malibus, in frustra secant bipennibus, & in officinis
 (in der Fleischbanck auff dem Laden) venales pro-
 ponunt. Sic obtrectatores, & alienæ famæ carnifi-
 ces occidunt quodammodo homines, eosque vt
 carnes audientibus vendunt : apud quos nempe
 eos in summum contemptum adducunt, & planè
 despicabiles reddunt. Hoc ergo si ita est, vt equi-
 dem esse puto, ecquid animaduertis, quanta vis &
 significatio sit in hac formula loquendi Germani-
 ca ? E. Animaduerto, tuámque interpretationem
 amplector. Verùm quid das consilij ? G. Quando in
 locos impeditos incidis, Magistrum ora, vt te expe-
 diat : sic enim iussit nos facere, egoque id non omit-
 to. Nuper cùm nescirem quid esset latinè, Butter-
 milch / & Wassernudel / item quibus verbis dicerem :
 Er weiß wol wie es einem Schalck vmbß Herrß ist /
 vtrum-

utrumque ex eo cognoui. E. Imitabor te posita verecundia, quæ me hucusque absterruit.

ANNOTATIONES.

IN Germanicolatino Calepino) Calepinis, The-
sauris, Dictionarijs, phrasium libris, Nizolijs ne sint
nimium dediti adolescentes, & sciant eo fine hosce li-
bros esse conscriptos, ut ijs quantum usus, & quando
postulat, utamur. Stulti peccant, qui illis ex instituto
legendis, aut epitomis ex ijs conficiendis delectantur.
Ars magna est, scire quo libro, quomodo cum fructu
utaris. Est in fine huius progymnasmatidis quiddam,
quod optarem servari à præceptoribus. Nempe ut se
interrogari iuberent à discipulis, quo pacto efferrent,
quod in componendo aut convertendo difficile occur-
rit. Ita animos ipsis adderent, partem de emendandi
onere sibi demerent: discipulos religiosos in verbis, ac
locutionibus efficerent; eosque sibi multum ista ad eos ad-
iuuandos lubentia conciliarent. Me pæro hoc apud no-
strates servatum memini, & meminisse iuvat. Porro
illa allegoria, die Leut zur Banck haven / usitata est
alicubi terrarum Germaniæ: tametsi in Suevia, &
Bavaria non est.

PROGYMNASMA QUADRAGESIMUM QVARTVM.

Chartæ in membranam insutæ.

CHRI.

CHRISTOPHORVS. HUGO.

CHRISTOPHORVS. Mi Hugo, est quod ab te petam. H. Pete audacter. C. Tribue mihi paulum operæ. Insue in membranam hasce chartas puras. H. Ipsemet insueres. C. Expers sum huius artificij, atque id ut credas, inspice hunc librum, quam sit inconcinne, distortèque consutus. H. Nec me bibliopegus erudiuit. C. Attamen quasi eruditus, concinne id facis. H. Si cui optimè placet, ei optimè facio. Complicastine iam chartas tuas? C. Maximè: istæ sunt. H. Da filum, acum, membranam. C. Cape omnia. H. Filum oportet ceratum esse, ut opus eueadat diuturnius. C. Heus pueri, quis secum affert ceram? H. In meo sacculo quæram. Aliquid certè reperio, ceram albam: commodissima est huic rei: nuper mihi hoc frustillum donauit ædituus ad tales usus. Tu porro attentus aspice me fuentem, & artem disce, quò posthac aliena opera ne indigeas. C. Aspicio intentis oculis. H. Ecce quemadmodum chartam chartæ arctiùs coniungo, ut spatium inter illas nullum intercedat. C. Video. H. Item quemadmodum suprà & infrà sunt æquales inter se, nulla prominet. C. Aptè, artificiosè. H. Nec foris intergo fila superiora inferioribus longiora visuntur: nec primum à secundo maiore interuallo distat, quam secundum à tertio, tertium à quarto. C. Peritè. H. Nodi parui, & intus omnes. C. Sanè. H. Nunc tu cultellum accipe sis, partèsque chartarum superiores cautè scindendo aperi. C. Pro ista opera referetur gratia tibi, mi Hugo. H. Satis gratiarum retuleris,

ris , si me amaueris ; in studiis abs te socordiam omnem reieceris, segnitieque amoueris. C. Vtrumque præstaturum tibi recipio.

ANNOTATIONES.

Bibliopegus) πύγνυμι est arcto, compingo; βίβλος liber. Quem nunc vulgò compactorem, Buchbinder / cur non Græco nomine tam commodò potius, quàm barbaro & nouitio nominemus ? præsertim cum id in mille aliis artificum artificiorumque vocabulis soleamus, & in lingua Latina nimis multa usurpemus, quæ à Græcis manarunt, quorum copia longè maior. Si cui optimè placet) Quæ minimè sunt pulchra, ea pulchra videntur amanti. Sententia est Theocr. Ita homines ut plurimum, & frequentissimè non res tales iudicant, quales sunt : sed quales ipsi iudicant, tales esse credunt, & ab aliis credi volunt, in omni rerum, negotiorum, causarumque varietate : quòdque ab Horatio de una quadam perturbatione dictum est, id patez latius, & ad omnes alios concitados, ac turbidos animorum motus accommodari potest. Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

PROGYMNASMA QUADRAGESIMUM QVINTVM.

Nomenclatura.

MAGI.

*MAGISTER. CLEMENS. LIBERIUS.**DONATIVS pueruli.*

MAGISTER. Vixdum exactis sideribus dies se mundo reddit, cum vos puerorum flosculi ante alios omnes huc intro pedem infertis. Quinam cum prima luce potuistis expergisci? C. Mandatu matris famula nostra in dies me expergefaccit: quanquam hodie maturius præter morem. L. Ast ego nunquam non sponte mea, & inuocatus, ac ferè semper bene manè consueui surgere. D. Ego etiam, Præceptor. M. Res difficilis ad credendum: pueri quippe, quibus sopore nihil est amicius, nihil dulcius, pro more non habent vltro, ac per se de strato surgere. D. Certè surgo expergefactus à nemine. M. Ecquid ientastis? C. Ita. L. Dum offa coquitur, visum est nimis longum: quapropter relicto ientaculo huc approperavi quàm maturrimè. M. Pulchrum in hac ætatula facinus. Quid si ego darem nunc tibi ientaculum? L. Cum nihil sit tibi, quid dares? M. Quò nihil edis libentius. M. Mihi etiam, Præceptor. C. Et mihi, obsecro. D. Nimium satur fieres altero ientaculo. C. Eia, quæso. M. Liberi, si promptè & nunquam inter sistendo recitaueris, quæ heri nomina tibi ediscenda præscripseram, ecce istas septem ficus, cum hisce amygdalis præmium tolles. D. Ego quidè m nomina mea teneo, vt qui perfectissimè. C. Ego, ego mea referam memoriter. M. Liberius esto primus: eum si memoria fefellerit, tum vos duo de istoc honorario in certamen venietis. Sed cuius ordinis sunt tuæ voces? L. Rerum cælestium. M. Tuæ Cle-

Clemens? C. Dignitatum, & munerum Ecclesiasticorum. M. Tuæ autem Donate? D. Dignitatum, functionumque ciuiliū. M. Incipe. L. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Sacrosancta Trinitas, Numen, Diuinitas, Creator, Saluator, Seruator, Dei mater, Deipara virgo, Dei genitrix, Cælites, Cælicolæ, Diui, Sancti, Beati, Angeli, Archangeli, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduæ, Innocentes, cælum, sol, luna, stella, astrum. M. Num intelligis quæ singulis subiecta sit notio? L. Optimè, imò. M. Qui sunt cælites? L. Die lieben Heiligen. M. Archangeli? L. Die Erzengel? M. Dei Mater? L. Die Mutter Gottes? M. En accipe Munusculum & comede. Tu Clemens, edic tua. C. Quid erit præmij? M. Si omnia, & ea serie, qua se consequuntur, reddas, erit quod dem tibi: non omnes ficus absument Liberius. Si perperam, neque tunc indonatus abibis. C. Pontifex Maximus, Patriarcha, Cardinalis, Archiepiscopus, Episcopus, Præsul. M. Quid? hæres? Antistes, Abbas. C. Antistes, Abbas, Coenobiarcha, Monachus, Concionator, Ecclesiastes. M. Quæ est vis Ecclesiastæ? C. Eadem quæ concionatoris. M. Quid ergo est Concionator? C. Ein Prediger. M. Perge. C. Parochus, parochus. M. Parochus, parochus: tene bis labi? Sacerdos. C. Sacerdos, Diaconus, ædituus, sacra Virgo. M. Cætera ubi sunt? C. Non iussisti plura. M. Haud recitasti, ut cupiebam. Tu Melius Donate. D. Imperator, Imperatrix, Rex, Regina, Monarcha, Princeps, Dux, Comes, Baro, Dynasta, Heros, Heroïna

roina, siue Herois, Præfectus, à cubiculis, à pedibus,
à poculis, apparitor. M. Qui sunt isti? D. Die Käm-
merling / die Lackeren / die Eredenger / die Stattknecht.
M. Cape has quatuor ficus, & confestim in ventrem
absconde. D. Vt præcipis. M. Sedete suo quisque
loco, & quæ adhuc præscripsero, celeriter ac nau-
ter nomina ediscite. L. Etiam. Vt sapuerunt tibi
ficus, Clemens? C. Præceptor, Liberius me irridet.
L. Commoui. C. Non impunè feres.

ANNOTATIONES.

EXactis sideribus) Exiguntur celo expellunturque
quodammodo stellæ, cum solis luce paulatim per
celum se diffundente apparere desinunt. Virgilius 3.
Aneid. Iamque rubescat stellis aurora fugatis. Di-
citur etiam ab Ouid. 2. *Metamorph.* Lucifer agmina
stellarum cogere, & cali statione nouissimus exire. Pro-
priè sidus est, quod Græcis ἀστρον. stella, quod iisdem
ἀστὴρ. Vide Macrobius in somn. Scip. lib. 1. cap. 14.
Puerorum flosculi) Sic appellant Latini, floris nomi-
ne videlicet, quod in re quaque purissimum, pulcher-
rimum, præcipuum est. Cicer. pro Flacco, flos lega-
torum. Pro Plancio, flos equitum Romanorum, Phi-
lip. 2. flos nobilitatis & iuuentutis. Ennius Cethegum
oratorem nominavit florem illibatum populi. In Cur-
cul. anus bibula, flos, inquit, veteris vini meis nari-
bus obiectus est. in Cistell. Quia adeo compleri me flo-
re Liberi. Casin. Nisi hac meraco se vspiam percussit
flore Libyco. Quibus locis videtur Plautus vinum si-
gnificare, cuius non modò sapor palato, sed etiam odor

na-

naribus gratissimus sit. Idem Casin. Flos poëtarum : Catullus flos iuuenum , flos Gymnasij & decus olei , id est , luctatorum , seu palæstriarum. Sic flos æui, flos ætatis , flos siliginis , flos lactis , flos cœnæ , flos flammæ , & alia infinita. Apud Catonem autem de re rustica, cap. 88. flos salis est nitidus , candidus , optimus sal: popularis autem sal , sordidus , vulgaris , niger. Maturrimè) Quid differat super vocabulo maturè , Gellius , vide lib. 10. cap. 11. A cubiculis , à pedibus) Latine variarum rerum ministros atque seruos sic appellabimus. A commentariis , ab epistolis , à manu , à rationibus , à secretis , à libellis supplicibus , à studiis , quales sunt hodie pedagogi , & quibus utuntur principes pueri ad ingenij cultum domi ab ipsis capiendum. Utuntur etiam præpositione ad , idem volentes exprimere. Seruus ad pedes , canes ad venandum , leones ad fræna , custos ad limina , puer ad cyathos , ad baculum. De quibus Turneb. lib. 3. cap. 23. Seruus autem ad manum non est amanuensis , ut idem semetipsum corrigens scribit. lib. 5. cap. 11. In ventrem absconde) Respeximus ad illud. Cicer. 2. de Orat. in tractatione facetiarum. Erras , inquit , Scaure : ego enim Magium non conseruasse dico , sed tanquam si nudus nuces legeret in ventrem abstulisse.

PROGYMNASMA

QUADRAGESIMUM

SEXTUM.

Iterum nomenclatura.

ADALBERTVS. IODOCVS.

ADALBERTVS. Visne Iodoce, quemadmodum tu me consuisti alicuius rerum generis interrogare nomina, sic ego vicissim aliquando te interrogem? I. Volo. A. Quænam ergo rectissime complexus es animo? I. Musica. A. Recense primo loco instrumentorum musicorum appellationes. Sed maius industriæ tuæ documentum dabis, si ego germanicè & permixtè ea nominauero, tu inde latinè nomines. I. Vtroque versum haud imparatum offendes. A. Baucken oder Trummel. I. Tympanum. A. Harpff. I. Cythara. A. Geig. I. Chelys. A. Hackbret. I. Sambuca. A. Imò sambuca, si ritè audita recordor, significat ein Holderstaude. I. Nequaquam: sambuci est illa notio, non sambucæ. A. Geigenbogen / Hackbretholz. I. Plectrum. A. Zinck / Orgel / Laut. I. Cornu, organa, testudo. A. Leyr. I. Lyra. A. Pfeiff. I. Fistula. A. Posau / Schwegelpfeiff / Tromet. I. Buccina, tibia, tuba. A. Enumera nunc, seruato quem ego secutus sum ordine, artificum, seu musicorum nomina. I. Faciam in quibus potero, quorum meminero. A. Quod dederis, eo contentus ero. I. Tym.

I. Tympanista, citharædus, chelyus, seu χελιδὼς: dixit enim Magister, subiicienda Græca, cùm Latina defunt, quando innumera sunt Græca, quæ Latina iam velut vsucapione putentur. A. Verum prædicas

I. Cornicen, organista vulgò, latiniùs, qui organis canit: sicut dicimus aliquem canere fidibus. Lucretio organicus. Lyricen, fistulator, buccinator, aulædus seu tibicen, tubicen. A. Restántne alia quædam vocabula ad musicen spectantia, nec ita abstrusa, vt diapente, & huic similia? I. Restant. A. Dic. I. Lingula tibiæ, das Zünglein an der Pfeiff. Fides, die Seyten / vnde fidicen, ein Seytenspiler / Verticuli, die Nägel / damit die Seyten gespannt oder abgelassen werden. Cantor, ein Singer. Psalteria, ein Singerin. Choraules, der zu Tanz macht / propriè, mit der Pfeiffen. Harmonia, das Wollauten des Gesangs. Pausa, das Stillhalten im Gesang. Cætera tute, si voles, à magistris disciplinæ huius petas. A. Polles memoriâ Iodoce. Obsonemus famem parum inambulando, & de rebus ludicris sermones cædamus vsque ad cœnam: tantum quippe spatij cessationis Magister indulgit.

ANNOTATIONES.

Obsonemus famem) Socratem ferunt cùm vsque ad vesperam contentiùs ambularet, quæsiuimque esset ex eo, quare id faceret: respondisse, se quò meliùs cœnaret, obsonare ambulando famem, Cicer. Tuscul. 5. Plaut. Amphit. 5. Vide sis, herus saluator oppellatas ante fores graditur. B. Nihil est, famem expectat ob-

*MAGISTER. CLEMENS. LIBERIVS.**DONATVS pueruli.*

MAGISTER. Vixdum exactis sideribus dies se mundo reddit, cum vos puerorum flosculi ante alios omnes huc intro pedem infertis. Quinam cum prima luce potuistis expergisci? C. Mandatu matris famula nostra in dies me expergefaccit: quanquam hodie maturius præter morem. L. Ast ego nunquam non sponte mea, & inuocatus, ac ferè semper bene manè consueui surgere. D. Ego etiam, Præceptor. M. Res difficilis ad credendum: pueri quippe, quibus sopore nihil est amicius, nihil dulcius, pro more non habent vltro, ac per se de strato surgere. D. Certè surgo expergefactus à nemine. M. Ecquid ientastis? C. Ita. L. Dum offa coquitur, visum est nimis longum: quapropter relicto ientaculo huc approperavi quàm maturrimè. M. Pulchrum in hac ætatula facinus. Quid si ego darem nunc tibi ientaculum? L. Cum nihil sit tibi, quid dares? M. Quò nihil edis libentius. M. Mihi etiam, Præceptor. C. Et mihi, obsecro. D. Nimium satur fieres altero ientaculo. C. Eia, quæso. M. Liberi, si promptè & nunquam inter sistendo recitaueris, quæ heri nomina tibi ediscenda præscripseram, ecce istas septem ficus, cum hisce amygdalis præmium tolles. D. Ego quidem nomina mea teneo, vt qui perfectissimè. C. Ego, ego mea referam memoriter. M. Liberius esto primus: eum si memoria fefellerit, tum vos duo de istoc honorario in certamen venietis. Sed cuius ordinis sunt tuæ voces? L. Rerum cælestium. M. Tuæ
Cle-

Clemens? C. Dignitatum, & munerum Ecclesiasticorum. M. Tuæ autem Donate? D. Dignitatum, functionumque ciuiliū. M. Incipe. L. Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Sacrosancta Trinitas, Numen, Diuinitas, Creator, Saluator, Seruator, Dei mater, Deipara virgo, Dei genitrix, Cælites, Cælicolæ, Diui, Sancti, Beati, Angeli, Archangeli, Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduæ, Innocentes, cælum, sol, luna, stella, astrum. M. Num intelligis quæ singulis subiecta sit notio? L. Optimè, imò. M. Qui sunt cælites? L. Die lieben Heiligen. M. Archangeli? L. Die Erengel? M. Dei Mater? L. Die Mutter Gottes? M. En accipe Munusculum & comede. Tu Clemens, edic tua. C. Quid erit præmij? M. Si omnia, & ea serie, qua se consequuntur, reddas, erit quod dem tibi: non omnes ficus absumet Liberius. Si perperam, neque tunc indonatus abibis. C. Pontifex Maximus, Patriarcha, Cardinalis, Archiepiscopus, Episcopus, Præsul. M. Quid? hæres? Antistes, Abbas. C. Antistes, Abbas, Cœnobiarcha, Monachus, Concionator, Ecclesiastes. M. Quæ est vis Ecclesiastæ? C. Eadem quæ concionatoris. M. Quid ergo est Concionator? C. Ein Prediger. M. Perge. C. Parochus, parochus. M. Parochus, parochus: tene bis labi? Sacerdos. C. Sacerdos, Diaconus, ædituus, sacra Virgo. M. Cætera ubi sunt? C. Non iussisti plura. M. Haud recitasti, vt cupiebam. Tu Meliùs Donate. D. Imperator, Imperatrix, Rex, Regina, Monarcha, Princeps, Dux, Comes, Baro, Dynasta, Heros, Heroïna

roina, siue Herois, Præfectus, à cubiculis, à pedibus,
à poculis, apparitor. M. Qui sunt isti? D. Die Käm-
merling / die Lackeren / die Eredenger / die Stattknecht.
M. Cape has quatuor ficus, & confestim in ventrem
absconde. D. Vt præcipis. M. Sedete suo quisque
loco, & quæ adhuc præscripsero, celeriter ac nau-
ter nomina ediscite. L. Etiam. Vt sapuerunt tibi
ficus, Clemens? C. Præceptor, Liberius me irridet.
L. Commoui. C. Non impunè feres.

ANNOTATIONES.

EXactis sideribus) Exiguntur calo expellunturque
quodammodo stellæ, cum solis luce paulatim per
calum se diffundente apparere desinunt. Virgilius 3.
Aneid. Iamque rubescat stellis aurora fugatis. Di-
citur etiam ab Ouid. 2. Metamorph. Lucifer agmina
stellarum cogere, & cali statione nouissimus exire. Pro-
priè sidus est, quod Græcis ἀστρον. stella, quod iisdem
ἀστὴρ. Vide Macrobiū in somn. Scip. lib. 1. cap. 14.
Puerorum flosculi) Sic appellant Latini, floris nomi-
ne videlicet, quod in re quaque purissimum, pulcher-
rimum, præcipuum est. Cicer. pro Flacco, flos lega-
torum. Pro Plancio, flos equitum Romanorum, Phi-
lip. 2. flos nobilitatis & inuentutis. Ennius Cethegum
oratoreū nominauit florem illibatum populi. In Cur-
cul. anus bibula, flos, inquit, veteris vini meis nari-
bus obiectus est. in Cistell. Quia adeo compleri me flo-
re Liberi. Casin. Nisi hac meraco se vspiam percussit
flore Libyco. Quibus locis videtur Plautus vinum si-
gnificare, cuius non modò sapor palato, sed etiam odor

naribus gratissimus sit. Idem Casin. Flos poetarum, Catullus flos iuuenum, flos Gymnasij & decus olei, id est, lactatorum, seu palaestruarum. Sic flos aui, flos etatis, flos siliginis, flos lactis, flos coenae, flos flammæ, & alia infinita. Apud Catonem autem de re rustica, cap. 88. flos salis est nitidus, candidus, optimus sal: popularis autem sal, sordidus, vulgaris, niger. Maturrimè) Quid differat super vocabulo maturè, Gellius, vide lib. 10. cap. 11. A cubiculis, à pedibus) Latine variarum rerum ministros atque seruos sic appellabimus. A commentariis, ab epistolis, à manu, à rationibus, à secretis, à libellis supplicibus, à studiis, quales sunt hodie pedagogi, & quibus vtuntur principes pueri ad ingenij cultum domi ab ipsis capiendum. Vtuntur etiam præpositione ad, idem volentes exprimere. Seruus ad pedes, canes ad venandum, leones ad frana, custos ad limina, puer ad cyathos, ad baculum. De quibus Turneb. lib. 3. cap. 23. Seruus autem ad manum non est amantissimus, ut idem semetipsum corrigens scribit. lib. 5. cap. 11. In ventrem absconde) Respeximus ad illud. Cicer. 2. de Orat. in tractatione facetiarum. Erras, inquit, Scaure: ego enim Magium non conseruasse dico, sed tanquam si nudus nuces legeret in ventrem abstulisse.

PROGYMNASMA

QUADRAGESIMUM

SEXTUM.

Iterum nomenclatura.

ADALBERTVS. IODOCVS.

ADALBERTVS. Visne Iodoce, quemadmodum tu me consuisti alicuius rerum generis interrogare nomina, sic ego vicissim aliquando te interrogem? I. Volo. A. Quænam ergo rectissime complexus es animo? I. Musica. A. Recense primo loco instrumentorum musicorum appellationes. Sed maius industriæ tuæ documentum dabis, si ego germanicè & permixtè ea nominauero, tu inde latinè nomines. I. Vtroque versum haud imparatum offendes. A. Baucken oder Trummel. I. Tympanum. A. Harpff. I. Cythara. A. Geig. I. Chelys. A. Hackbret. I. Sambuca. A. Imò sambuca, si ritè audita recordor, significat ein Holderstauden. I. Nequaquam: sambuci est illa notio, non sambucæ. A. Geigenbogen / Hackbrethols. I. Plectrum. A. Zinck / Orgel / Laut. I. Cornu, organa, testudo. A. Leyr. I. Lyra. A. Pfeiff. I. Fistula. A. Posaun / Schwegelpfeiff / Tromet. I. Buccina, tibia, tuba. A. Enumera nunc, seruato quem ego secutus sum ordine, artificum, seu musicorum nomina. I. Faciam in quibus potero, quorum meminero. A. Quod dederis, eo contentus ero. I. Tym.

I. Tympanista, citharædus, chelyus, seu *χελιδὼς*: dixit enim Magister, subiicienda Græca, cùm Latina defunt, quando innumera sunt Græca, quæ Latina iam velut vſucapione putentur. A. Verum prædicas

I. Cornicen, organista vulgò, latiniùs, qui organis canit: sicut dicimus aliquem canere fidibus. Lucretio organicus. Lyricen, fistulator, buccinator, aulædus seu tibicen, tubicen. A. Restántne alia

quædam vocabula ad musicen spectantia, nec ita abstrusa, vt diapente, & huic similia? I. Restant. A.

Dic. I. Lingula tibiæ, das Zünglein an der Pfeiff. Fides, die Seyten / vnde fidicen, ein Seytenspiler / Verticuli, die Nägel / damit die Seyten gespannt oder abgelassen werden. Cantor, ein Singer. Psalteria, ein Singerin. Choraules, der zu Tanz mache / propriè, mit der Pfeiffen. Harmonia, das Wollauten des Gesangs. Pausa, das Stillhalten im Gesang. Cætera tûte, si voles, à magistris disciplinæ huius petas. A. Polles memoriâ Iodoce. Obsonemus famem parum inambulando, & de rebus ludicris sermones cædamus vsque ad cœnam: tantum quippe spatij cessationis Magister indulſit.

ANNOTATIONES.

Obsonemus famem) Socratem ferunt cùm vsque ad vesperam contentiùs ambulare, quasi nūque esset ex eo, quare id faceret: respondisse, se quò meliùs cœnaret, obsonare ambulando famem, Cicer. Tuscul. 5. Plaut. Amphit. 5. Vide sis, herus saluator oppessulatas ante fores graditur. B. Nihil est, famem expectat ob-

ambulans. Laudatur etiam à medicis ambulatiuncula ante cibum. Thorius Balbus Lanuvinus utebatur iis exercitationibus, ut ad cœnam & esuriens & sitiens veniret: eo cibo, qui & suauissimus esset, idem, facillimus ad concoquendum. Cicer. 2. de finibus. Sermones cœdamus) Terent. Heaut. Verùm interea dum sermones cœdimus, illa sunt relicta. More Græcorum, qui ἡπείρ λόγος, aut ἡπείρ ῥήματα. Priscianus lib. 18.

PROGYMNASMA

QUADRAGESIMVM

SEPTIMVM.

Exercitationes.

ABRAMIVS. TRANQVILLVS.

ABRAMIVS. Quidnam esse in caussa putem, mi Tranquille, quòd ab exercitationibus haud secus, quàm boni viri ab impuris facinoribus refugis: & quasi multarentur capite, qui se ad eas dedissent? cùm à doctore tam crebrò exercitationem dilaudari audias, quæ possit omnia, & sine qua cùm nihil quidquam egregium præstari queat vllò in artificio, tum claritudinem in literis nemo sit aliquando adeptus? T. Quî tandem? A. Perrarò disputas, neque solùm non vltro, sed nec prouocatus, & iussus etiam caussaris, Frequenter cares epistola: sæpiùs germanicè loqueris: dum recitas memoriter,

Cice.

Ciceronem, aut Ovidium, hæfitas in singulis pænè
versibus. Hæc ferè sunt genera, in quibus nos exer-
ceri peropus est. T. Non dicam dolo, difficultas me
absterret. A. Non plus tamen alienare te difficultas
debet, quàm inuitare atque allectare multiplex, quæ
inde efflorescit, & promanat vtilitas. Et quid præ-
clarum atque singulare sine sudore partum est? T.
Propono apud animum persæpe, ad quæ tu me co-
hortaris, volo ardorem quendam amoris assumere:
sed nescio quomodo, cùm ad rem quasi dato iam si-
gno, aggrediendum est, voluntas illa omnis elabitur
atque euanescit. A. Principia perumpenda sunt, ca-
piendâque consuetudo quædam, quæ sensum labo-
ris imminuit. T. At nimis diuersæ & innumerabiles
sunt exercitationes. Si vnum aliquod genus propo-
neretur: exempli causa, si duntaxat scribendum,
aut loquendum: aut disputandum, aut ediscendum
esset, non lamentarer. Nunc ita vnumquodque
horum frequentandum est, vt nullum cæterorum
omittatur: hoc angit, hoc dolet, hoc cruciat. A.
Possunt hæc fieri, cùm diuersa, nec eadem hora,
quin nec eodem semper die facienda sunt, & sibi
mutuò non aduersantur: nec sunt multa, nec tam
(vt tu iocabare) innumera. Proinde istum, qui te
subegit, veternum excute. T. Ad finem inclinat an-
nus, polliceor sedulitatem insequentem. A. Maneas
promissis, quæso, vt cùm literas ad vtriusque no-
strum cognatos dederò (dabo autem non raras)
te de meliore nota commendare queam: quod illis
summo gaudio futurum tam non ambigo, quàm

eos tuorum processuum cupidissimos esse penitus perspectum, planéque cognitum habeo. T. Imitabor in morbum delapsos: medicinam, sectionem, vstionem volens nolens adhiberi mihi sustinebo, vt rectè valeam. A. Si hoc egeris, erit cùm maiorem in modum lætaberis.

ANNOTATIONES.

MAneas promissis) *Virgilius 2. Aeneid. Tu modo promissis maneat, servatâque serues Troia fidem. Idem sunt, promissis stare, promissa servare promissis satisfacere, promissa solvere, exsolvere, efficere, &c. De Meliore nota) Veteres illi vini cados, testas, amphoras in cellis condere solebant notatas, id est, insignibus quibusdam literis, aut aliis notis, sed maximè Consulium nominibus distinctas, ad tempus ac præstantiam vini significandam. Pendebat è vasis vinariis tabella, inquit Brodæus lib. 1. cap. 3. in qua vini ætas scripta erat: id est, quo tempore, quibûsue Consulibus conditum esset. Quo ex more natum est illud loquendi genus: de meliore nota. Curius ad Cicer. lib. 7. Quare, Cicero mi, perseuera constanter nos conseruare, & Sulpitij successor nos de meliore nota commenda. Catullus ad Manlium.*

Quare quod scribis Veronæ turpe Catullo

Esse, quod hic quisquam de meliore nota.

Lambin. in Oden. 3. lib. 2. & Turneb. lib. 1. cap. 1.

PRO-

PROGYMNASMA

QUADRAGESIMVM

OCTAVVM.

Temeraria suspicio.

BVRKARDVS. ALIPIVS.

BVRKARDVS. Me infortunatissimum. Nullus dies abit, quin amittam aliquid: nunc atramentariolum, nunc papyrum, nunc libellum aliquem, nunc calamum, ut in praesens. Schola ista est plena furum, nec poenarum ullus iam hic est metus. A. Ne tu nos tam inconsulto in crimen vocaueris. B. Aliquem vestrum mihi surripuisse calamum oportet. A. Qui sciste attulisse? B. Qui sciam? nonne hoc literarum paullo ante exaravi? A. Vtere alio interim, dum priorem recuperes. B. Nec vnum praeterea mecum attuli. A. Suadeo, ut in posterum feras semper tres, aut quatuor. B. Scilicet ut sit, quos tu semper possis auertere. A. Libentiusne tu cum malo quiescis, an sine malo, si copia est? B. Quis potuit clepsisse, nisi qui mihi sedet proximus? A. Quid ergo? Ioannes tibi à dextris non affidet, sicuti ego à sinistris? cur non potius illum quam me arcessis furti huius? B. Ioannem noui, mallet spoliari suis, quam minimum quippiam sublegere de meis, dissimilis tui est. A. Certè dignus es virgis. B. Tace de virgis: quare me his dignum deputas? A. Quia de me falsum audacissime, sine teste, sine argumento pronuntias. B.

Hei, utinam haberem calamum meum : quem eò molestius amitto, quòd tertium iam mensem usus sum : adeò bonus, & firmus est. A. Quid, si reddidero tibi calamum tuum ? B. Qui reddit, abstulit : atque hoc est, quòd mihi dudum videbatur. A. Non est hoc semper consequens, inepte. Tu tibi abstulisti. B. Quomodo ? quis post hominum genus natum sibi quidquam abstulit ? A. Quia super auricula, ut mos obtinet, reposuisti, postea es oblitus : quòdque non amiseras, quæsiuisti, & alios furatos putauisti. En tibi tuum optatissimum calamum : deinceps quoties amiseris, auriculam dextram interroga prius, an viderit calamum : quàm de innocentibus mentiare. B. Mi Alipi, mi Alipi. Gratias ago tibi : ignosce, obsecro, quòd tecum egi suspiciosius, atque immodestiùs.

ANNOTATIONES.

VT in præsens) *In præsens, in præsentì, in præsentia, hæc tria latine dicuntur, ut Græcè εἰς τὸ παρόν, ἐν τῷ παρόντι. In præsentiarum vix latinum est, & solæcismum olet. Vtuntur tamen eo Probus in Hannibale, & Cornelius Tacitus : si scriptura est sincera. Immo & Gellius, & Cornificius, sed eos nihil moramur. Quis potuit clepsisse) Κλέπτω est furor. Vtitur aliquando verbis Græcis ad latinam formam detortis Plautus ioci causa. Ut hoc ipso, & ἀρπάζω Pseud.*

Qui hæc habent consilia, ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga.

Bibe, es, fuge : hoc est eorum opus.

Et

Et in Truculento Dum illi agunt, quod agunt, ceteri cleptæ furantur, vel harpagant. Bacchid.

Nullus frangi esse potest homo, nisi qui & bene, & malofacere tenet.

Improbis cum improbus sit, harpaget: furibus furetur quod queat.

Et in Aulul. Aurum mihi intus harpagatum est.

PROGYMNASMA QVADRAGESIMVM

NONVM.

Astutia puerilis.

MAGISTER. PVER.

MAGISTER. Quò tandem res euadet? quamobrem non desinis tu nouissimè huc te conferre? P. Non audiui campanæ pulsum. M. Ego tibi nolam ad aurem alligandam, eamque pulsandam curabo, sub horam septimam ante meridiem, & sub primam post meridiem, si quidem ita obsurdisti. Quid autem est, quod istum quadrimum fraterculum tuum nunquam adducis tecum, nisi cum reddere præscripta nescis, aut tardiùs venis? P. Mater illum sæpiùs non dimittit. M. Mater non dimittit? quare tunc dimittit, cum vt dixi, vltimus & imparatus ades? P. Nescio. M. O puerum versutum: at ego haud nescio. Eho dic mihi, mandátne tibi mater, vt trahas tecum pusionem istum? P. Aliquando. M.

Man.

Mandauitne hodie? P. Non. M. Cur ergo hodie ducis? P. Ipsemet duci voluit. M. Postquam tu scilicet voluisti. Responde amplius. Nunquid ego te vnquam perculsi, quando fratre isto paruulo comitatus venisti, & serò intraisti? P. Nunquam. M. Quare? P. Fortassis propter vociferationes, & eiulatus, quibus pænè dirumpitur, cùm me flentem, soluentemque ligulas ad plagas accipiendas intueretur. M. Itane? Hæc, hæc, non alia ratio est, cur ducas tecum, nempe, vt pro tuo capite clamet ipse insolentissimè, ex sympathia videlicet, & ego eius, si minus tui, miseratione commotus, cruciatum tibi remittam. Nonne etiam id ipsum vt faceret tu docuisti? P. Non docui. M. Habes pium & utilem fraterculum, qui te toties perditum, conclamatumque seruauit. O calliditatem. Iam edico tibi, si in posterum non adfueris in Gymnasio citius, pœnas depandes, seu adduxeris fratrem, seu non adduxeris. Quòd si ille clamitare non cessauerit, eum vnà tecum flagris feruere faciam. P. Ad horæ ipsum articulum adero.

ANNOTATIONES.

EX sympathia videlicet) *συμπάχω* simul patior, simul afficior, compatior, coafficior, consentio, id est, simul sentio aliquid. Hinc *συμπάθεια* consensus in affectu seu affectibus, conuenientia affectuum. Cicer. 2. de diuinat. sic expressit hoc abstractum. Qua ex cognatione naturæ, & quasi contentu atque consensu. Item, conuenientia & coniunctio naturæ. *Compatior tibi*, latine, miseret me tui, vicem tuam doleo, tua causa

*caussa doleo, moueor, capior misericordiâ, cum tuum in-
fortunium considero, dolorem è rebus tuis capto, molestè
fero casum tuum, excruciat me valetudo tua.*

PROGYMNASMA QVINQVAGESIMVM.

Somnus in Gymnasio.

FABIO LV S. ERASTVS.

FABIO LV S. Rabiosulum te autumo. E. Quam
ob causam? F. Quòd me modò fodicas, mo-
dò vellicas, modò pugnum in latus meum incutis.
E. In laneum latusculum tuum. Cur dormitas? non
decer hoc in schola. F. Mihi sic vsus est: tu vt tibi
opus est facto, ita facito. Tuâ quid refert? E. Meâ
quidem aliquantùm, tuâ verò permultùm. Nam si
te dormire siuero, doctor me quoque vt infidelem
custodem supplicio persecuturus est. F. Itâne est?
E. Itâne est? Etiam, dormitator, ita est. F. Permite vt
dormiam. Quomodo nunc est, aliter fieri non po-
test. E. Istam à magistro veniam pete. F. Irrides? qua-
si tu dicas: pete ab atroci cane, vt te mordeat: sua
sponte mordebit. F. Ego profectò non feram, non
patiar, non sinam, vt dormias: vsque & vsque mo-
lestus ero: etiam acicula, en, te compungam, vt
clames, téque ipsum vt forex tuo indicio prodas. F.
Heu, mitte me: vicissim indulgebo, si te somniculus
corripuerit. E. Hanc abs te gratiam nolo. F. Tamen.

E. Iam

E. Iam reddenda erit è memoria hesternæ prælectio : excute somnum, frica paulùm oculos, & relege, quæ edidicisti. Nisi faxis, à tergo, supra caput, ante oculos vindicta est. F. Quid relege ? nihil edidici. E. Tum tu ipsa es miseria. F. Non exiget à me quidquam hac luce : non enim omnes, id quod scis, quotidie recitare possumus, præ multitudine. E. Ponamus exigere : quid dices ? F. Doce tu me, quid dicendum. E. Pulchrè dictum. Egone doceam te mendacem fieri ? nihil attraxit funis tuus. F. Actum est, verberabor, recitare non potero. Quid ergo proderit mihi si vigilem ? vno dolore, duo peccata expiabo : dormiam rursus. E. Dormi, dormi, nihil moror. Si Magister me obiurgauerit, narrabo quid fecerim, quid dixerim tibi : quid tu contrà responde-
ris. F. Tantùm ne me expergefacias. Si etiam hodie vapulauero, non moriar. E. Quæ tibi verberatio faustè, ac feliciter eueniat, mi Fabiole.

ANNOTATIONES.

Ponamus exigere) *Usus verbi huius est in rebus controuersis, cum videlicet dicimus, ponamus ita esse, faciamus esse, fac potuisse, sit ita, esto, ut tu dicis: pro quibus barbari, præsupponamus, quod ita sit. Ponamus casum, ponamus quod sit, concessio, dato, posito, quòd acciderit. Nihil attraxit funis) Ab iis ductum prouerbum, qui hamato funiculo pisces captant, & nullos tamen capiunt.*

PRO-

PROGYMNASMA

QUINQUAGESIMUM

PRIMUM.

*Spes & metus ob certamen
scholasticum.*

PASCHASINVS. STEPHANISCVS.

PASCHASINVS. O quale, quàm venustum, modisque omnibus elegans brauium in craftinum disputatoribus nobis à Magistro est propositum? Apellès ipse nihil pinxisset lepidius. Et idcirco ostendit antè, credo, vt disputandi alacritatem summam nobis iniiceret, & tam electorum præmiorum ardentiore nos cupiditate inflammeret. S. Cogor ipse fateri, nihil vidisse me pulchrius istis imaginibus. P. At nos victoria potituros, istaq; καὶ νῆλιν adepturos vix est, vt sperare auisim. S. Non? hem, quid est, quod tibi desperationem istam obiiciat? P. Iustinus & Anselmus disputatores sunt feruidissimi, rerumq; grammaticarum, vt qui maximè gnari, & incertaminibus vincere soliti: ego autem pro more habeo vinci. Si auctor es, ab eo, & præceptori conditionem renuntio: aut, vt producat dies aliquot disputationibus istis, ab eo postulo. S. Tàmne demisso atque humili te esse animo? audacia hîc pro virtute vti licet: exue metum. Sunt mihi aliquot reconditæ quæstiones, quas cùm antagonistis obiectauero, tanquam

quam hamo pisces, visco volucres capientur. P. Si superati ceciderimus, vae virgis, quæ morientur in corpore non tuo, sed meo: vehementer enim doctor noster irasci solet succumbentibus, nec ignominia illorum contentus est, addit etiam acerbitaltem supplicij. Tibi parcat, quoniam plerumque vincis, & vincêris ideo, quia solus duobus esse par nequiveris, cum ego te nihil adiuverim. S. Contrà est ac dicis. Ne sic te abieceris: non desunt tibi ad hanc pugnam vires, modò animus non desit. P. Quid tu statuisti proponere? S. De heteroclitis. Quid tu? P. De Præteritis & Supinis. S. Multa sunt ibi difficilia, bene elegisti. P. At hoc perquàm incommodum, quod nunquam fas est librum inspicere. S. Si illis fas esset, nobis iniuria fieret: iam neutris fit, P. Si victoriæ compotes redierimus, dona, quæso, mihi tuam partem. S. Insane, quid petis? talentum mallem donare. Non abundo istis opibus: tu ditissimus es. P. Errat qui hoc de me credit, mentitur qui dicit. S. Egône tibi mendax? P. Verbo lapsus sum: fallitur, volebam dicere. S. Intendamus ingenia, & ad certamen nos accingamus, quod illi colluctatores nostri sine dubio iam faciunt. P. Hac nocte somno parum apud me loci erit. S. Apud me permultum vigiliis.

ANNOTATIONES.

I Stáque κειμήλια) Hoc nomine vocatur propriè & usitatè, quod in nostra supellectile ceteris pretiosius, & tale, quod magna cum cura reponi solet, idem quod *θησαυρ.*

Ἰνσουργός, qui & ipse ob eam causam à τῷ ἑαυτοῦ dicitur, Germanicè ein Kley nod. Conditionem renuntio.) Renuntiare pro nuntium remittere, & salutem ultimam dicere, Cicero nunquam dixit. *Quintil. in 10.* Alia quidem sententia civilibus officiis renuntiabit. *Budæus in Pandect.* Conditionem latam renuntiare, est quod dicunt, resilire, vel digredi ab oblatione facta: quod si voluntate eius fiat, qui conditionem accepit, dicitur acceptam facere conditionem, hoc est, remittere oblationem. *Idem in Forensib.*

PROGYMNASMA

QUINQVAGESIMVM

SECVNDVM.

Litigium.

PÆDAGOGVS. BLÆSVLVS.

CURTIO LV S alumni.

PÆDAGOGVS. Germanus tuus, Blæsule, in discendo est impiger, citòque arripit omnia, tu autem lentè admodum, & ambulas gradu testudineo. B. Quid ergo tam crebrò obmutescit, cùm te interrogante respondendum est? P. Audin' Curtiole? C. Stimulat fratrem meum inuidia, ferre neutiquam potest, cùm abs te laudor. E. Egone tibi gloriolas tuas inuideo? scilicet laudatissimus homulus es, præsertim cùm manè surgendum. Ibi apparet generosum pectus tuum: nam ad lectulum

O

quasi

quasi clavis affixus adhærescis. C. Tibi, obtrectator hoc vitium est : nam ego vocatus soleo me cubili proripere. P. Amborum vna culpa. Mea hoc facit indulgentia : sed aliquando malis mala eueniunt. B. Nihilo sum te inferior. C. Quid erit impudenter loqui, si hoc non est ? nondum declinationes deuorasti. B. Pridem concoxi. C. Hebdomade antegressa exarabatur tibi corium, quod vocabulum iusiurandum in casus malè inflectebas. B. Et tu ex vno errato colligis inflexiones me nescire ? C. Si examineris, vtique peccares in plurimis. B. Ne superbi, Blesule : dabo enim potestatem Curtiolo, te excutienti, & introspectiendi penitissimè. B. Habet nihilominus in schola complusculos, quibus palmam cedit. C. At tu interea manes indoctior, quamuis me alij doctiores sint, vt sunt : cæterùm vix tres quatuorue ex omni frequentia. B. Si tam crebris donarer munusculis, vt tu, forsitan alacrius discerem. C. Immodè acciperes, si alacrius disceres. Non ante, sed post laborem veniunt præmia, si iustè veniunt. B. Abi argutule, consequar te, tametsi nolis. C. Si ego te cursuram incipiente consisterem, tu me non exæquares modò, sed etiam anteuerteres. Hoc tu si speras, despera. P. Satis verborum. Vterque contendat neruos : sic parentibus, mihi, cognatis futurum quàm charissimi.

ANNOTATIONES.

G Radu testudineo) Iouem fabulatur *Æsopus*
conuiuium struxisse inuitatis omnibus animan-
tibus.

ribus. Cum autem testudo postrema omnium finitisque
epulis venisset, interrogata causam, respondit οἷα
φίλα, οἷα αἰς, domus chara, domus optima. In-
de eam damnavit hac poena Iupiter, ut domum semper
circumferat. Vide praeterea proverbium. Testudineus
gradus. Homulus es) ab αὐδῶπις, diminuta Grae-
cis sunt αὐδῶπιον, αὐδῶπιέριον, αὐδῶπιον. La-
tinis, homuncio, homunculus. Hoc extremum est apud Lu-
cret. lib. 3.

*Hoc etiam faciunt ubi discubere, tenentque
Pecula saepe homines, & munerant ora coronis.
Ex animo ut dicant, brevis est hic fructus homullis.
Iam fuerit, neque post unquam revocare licebit.
Versus causâ geminavit consonam L.*

PROGYMNASMA

QUINQVAGESIMVM

TERTIVM.

*Simplicitas, & lentitudo
Magistri.*

TORANNIVS. EGESIPPVS.

TORANNIVS. Térque quaterque beatus fuit
hodie hic sodalis tuus. E. Qua in re? T. Quòd
evidentissimo periculo, imò periculis, diuino ad-
iutus numine defunctus est. E. Quæ ista pericu-
la? T. Quæ sibi creant, qui nec scriptionem

reddendam habent, nec memoriae quidquam mandarunt, nec quæ respondenda sunt, sciunt, & ad extremum tardissimè ludum intrant. His virtutibus ornatus incessi hoc die. Carebam epistola, inquam, nihil edidiceram (quoniam in conuiuio apparatissimo domi nostræ accubantibus, ad intempestam noctem ministraui, & saltatorium orbem versaui) nihil relegi, in lucem stertere perrexì: iam tu rationem subducito, quoties pulsationem promeruerim. Abii, excessi, euasi, erupi. E. Albo calculo hic dies notandus est tibi. An verò cras epistolam ostendes? T. Equidem. E. Qui tam breui compones? T. Particulam abhinc biduum composueram, eam emendabit noster Cosmas, & reliquum addet de suo, iam enim promisit. Videbor præceptori vna nocte expolitus, laudabit me palàm. E. Nónne sentiet præstigias? T. Oh, non. Satis modicè literatus est: æra quid lupinis distent, haud benè nouit: & est homo antiquus, cui persuaderi possit, ouum extitisse ante gallinam. E. Itaque illi fucum sæpè fieri à discipulis, credibile est. T. Sic opinor. E. Si resciscat, num maleficia vestra non vindicat? T. Etiam, sed molli brachio, Languidulus Præceptor est. E. Oleum flammæ. T. Vide, quid mali faciant verbera: subigunt nos palpum Magistris obtrudere, & commenta proloqui: nam certò scio, non hæc committeremus, nisi plagas timeremus. E. Quin potiùs illius ingenium simplicius, & vitiosa lenitas hæc mala creant. Si enim vafriciem vestram odoraretur, atque perspiceret, & in reos acriùs sæuiret, vos istis technis

technis abstineretis. T. Vt cunque sit, ego secundissima fortuna me usum gaudeo. E. Ego autem te volentem ac scientem Præceptorem cogitasse circumducere, non gaudeo. T. Equidem viri huius iram nullo in metu ponendam iudico.

ANNOTATIONES.

S Altatorium orbem) Cic. in Pison. cum illum suum saltatorium versaret orbem. Versant enim se, & in orbem circumagunt tripudiatore. Plaut. Stich. versum appellat. Si istoc versu me viceris, alio provocato, Turneb. lib. 4. cap. 21. & lib. 21. cap. 15. Albo calculo) Plin. lib. 7. scribit: Thraces consuevisse dies letos ac felices albo lapillo notare, infelices autem, inauspicatos, infaustos atro. Catull. O lucem dignam candidiore nota. Horat. Cressa ne careat pulchra dies nota. Ode 36. lib. 1. Quo loco non est, quod quidam Thressa reponant. Valet enim idem quod alba, seu candida. Nam Creta non solum insulae nomen est, sed etiam lutum, illud album significat, quo utebantur cera loco Græci Asiatici, ad obsignandas literas, & priuatas & publicas, propterea, quod in Creta magna esset huius luti copia. Homo antiquus) Antiqui homines sunt boni, candidi, probo, ac simplici ingenio viri: tales enim fuerant antiqui, & anni veteres, meliores anni. Ovid. Fast. 1. Laudamus veteres, sed nostris utimur annis. Sic antiqui mores sunt boni probatique mores. Cicer. pro Sext. Roscio. Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent. Et infra. In qua muliere, Iudices, etiam nunc, id, quod omnes semper existimauerunt, quasi exempli causa

vestigia antiqui officij remanent. Pro Quint. antiquam officij rationem dilexit, cuius splendor omnis his moribus obsoleuit. Ibidem. Tu aliquem patronum inuenies, hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat? Ad Attic. l. 9. epist. 18. Quod scribis asperius me, quam mei patiantur mores, de Dionysio scripsisse: vide quàm sim antiquorum hominum. Temedius fidius hanc rem grauius putauit laturum esse, quam me. Plaut. Capt. Ille demum antiquis est adolescens moribus. Et Trin. Meo modo & moribus uiuito antiquis. Terent. Adelph. Homo antiqua virtute ac fide. Ouum extitisse) Lepidam disputationem habes hac de re apud Macrob. Saturn. l. 7. c. 16.

PROGYMNASMA

QUINQUAGESIMUM

QUARTUM.

Hora producta.

PATROPHILVS. ZACHÆVS.

PATROPHILVS. Hæc hora tam longa est, ut si dimidiatus sit dies. Z. Mihi pænè annus videtur. P. Retraxit à cursu is, qui horologium moderatur. Z. Non abest suspicio. Egisset hoc bonus vir, antequam scholas ingrederemur. At ille perpetuò post meridiem errorem horologij sui, vel suam potiùs incuriam ista hora corrigit, ponderaque sursum reuocat: quo in dies singulos fermè ad dimidium horæ

tem.

tempus nobis prorogetur, cum alioqui totas quinque hinc sessitemus. P. Vbinam igitur hanc iniuriam deplorabimus? apud quem de ista iniuria querimoniam habebimus? Z. Censeo apud Præceptorem. Verum cum ipsemet non ignoret tempus extendi, & tam leni animo id patiatur, videtur velle nos ultra definitum spatium hinc inter scamilla hæsitare: quod tamen sine magna eius quoque molestia fieri non potest. P. Consilium dabo. Z. Da. P. Conueniamus præfectum horologio, eumque totius scholæ verbis rogemus, & honorarium polliceamur, ne nos cruciet amplius: quin posthac non solum non productiores, sed angustiores etiam horas reddat: quippe cum hinc sedemus tamdiu, & immerito, tempus quod domi ad studia, ad coenam luscumque relinquitur, necesse est fieri contractius. Z. Nostra ætas, pro dolor, valde exposita est iniuriis: pueri enim contemnimur facile, quia pueri sumus.

ANNOTATIONES.

IS qui horologium) *De inuentione horologii apud Romanos, vide quid scripserit Plinius lib. 7. cap. 60.*
Inter Scamilla) *Diminutum est à scamno, ut à mamma diminuitur mammilla Priscianus lib. 3. Vitruvius genere virili dixit, per scamellos impares, Turneb. lib. 11. cap. 2. Honorarium polliceamur*) *Quod per multi parum latine scientes, & egregie germanizantes, ex Trinckgelt solent dicere, bibale, & dare alicui bonum bibale: nos hanc ipsis elegantiam relinqua-*

mus, dicamúsque honorarium. Honoris enim caussa datur ea pecunia, etiamsi à quibusdam ad pocula conferatur.

PROGYMNASMA

QUINQVAGESIMVM

QVINTVM.

Pecunia utiliter collocata.

WOLFGANGVS. SEBALDVS.

WOLFGANGVS. In amoribus es parentibus tuis, Sebalde, & oculissimus filius. S. Quo signo, quóue indicio istuc? W. Isto recentissimo tuo, & tam splendido amictu: quanquam alioqui me non latet, quàm te in sinu & complexu semper habeant. S. Usque adeó ne te in admirationem traducit iste ornatus meus? W. Sanè quidem potest hoc domus vestra: diuitiis affluit. Hem zonulam pulcherrimam ex holoserico, bullis nitentem argenteis, è qua vt bella bellè dependet crumena? si quid pecuniarum custodit, optem illam mihi: si non, haud cupiam. S. Est intus pecunia, & tanta, quantam tu vix credas. W. Quanta ergo? S. Coronati duo. W. Supra fidem est. S. At ego faxo, vt aliter prædices, nam res ipsa dicet tibi. En. W. Quis dedit? S. D. Nicolaus more patrio in meam patellam cum cingulo, & pusillo istoc marsupio imposuit. W. Ita in me liberalis haud fuit.

Quid

Quid acturus? in quo consumpturus tam grandem pecuniam? S. Empturus quod animo meo collibuerit. W. Quid collibebit? S. Quod erit meo iudicio visendum. W. Quid autem illud? S. Quid tibi arrideret in primis? W. Plumulas elegantiusculas emerem primo loco, quas pileolo assuerem: deinde pugiunculum: deinde ensiculum, atque etiam speculum. S. Quas tu mihi ineptias? mercabor libellos inauratos, & strenam præterea insignem, quam anno hoc vnde nonagesimo ineunte, Præceptori offeram. Nihil possum parare melius, nec quod prudentes magis approbent.

ANNOTATIONES.

IN amoribus) *Qua ex re magnam voluptatem ac delectationem percipimus, eam & amorem & amores Latini appellant: etiam plurali numero, inquam, in honestis rebus vivuntur, quod rudiores nesciunt: & eadem notione delicias vocant. Cicer. 1. de Divinat. Quid amores & deliciae tuae Roscius? In epist. ad famil. in amoribus mihi est: Et, Deliciae verò tuae Aesopus. ad Attic. lib. 2. epist. 19. Pompeius nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se affluxit, & lib. 6. Dionysius (Ciceronum puerorum magister) mihi quidem in amoribus est. Oculissimus) Sensum oculorum, supra omnes diligimus: surdus certè quàm cæcus esse mallet unusquisque nostrum. Itaq; Plaut. Curcul. Hominem oculissimum dixit, pro aequè charo, ut sunt oculi, seu pro charissimo. Ibidem oculissimum ostium hyperbole quadam. Catull. Ni te plus oculis meis amarem. Idem.*

Eripere ei noli multò quod charius illi

Est oculis, si quid charius est oculis.

Ornatus meus) Cultum corporis, ipsūque vestitum
hac voce frequenter auctores indicant : Cicer. 1. Offic.
Statuas videmus, ornatu ferè militari. Plaut. Am-
phit. Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini.
Strenam præterea insignem) Strenarum origo, qui-
bus felicem ominamur annum, ipsius auspicio & initio,
à Tacito Rege manasse dicitur, qui primum Romuli ho-
stis, deinde collega in regno Romano fuit. Vide Turneb.
l. 10. c. 26.

PROGYMNASMA

QVINQVAGESIMVM

SEXTVM.

Virtus in teneris.

PARENS. LVDIMAGISTER.

PARENS. Operæ pretium facturum me credidi,
si aliquando interrogarem te, uti se darent ini-
tia, quantumque proficeret meus Laurentiolus. L.
Est, cur Deo gratias agas: mirandum in modum pro-
cedit in literis. P. Iam huc accessum, & hoc abs te
auditum gaudeo, tibi que secundum Deum ago
gratias singulares propter tuam diligentiam. L. Si-
miles illius utinam essent omnes. Verum alios ple-
rosque minis, & ictibus agrè promoueo ad discen-
dum quomodocunque: iste tantum laudibus alitur,

ni-

dib

qip

dib

qip

q

di

q

nihilque peius timet, quàm dedecus. Quòd si quando in concertationibus frangitur (quod perquam rarò contingit) plorat tanquam si parentem amisisset. Excellenti in primis est memoria: nam cùm facile percipit, quæ audit & legit, tum fideliter continet. Quid multis? ducit classem suam: & cùm tempus aderit, in scholam superiorem ascendendi, aut primus, aut à primo proximus est ascensurus. P. De moribus quid sperem? L. Non minora. Pius omnino puerulus est: Catechismum memoriâ tenet ut nomen suum: Rosarium secum assiduè, & in sinu semper libellum precationum gestat: cùm in templum venimus, quietissimus est, Deumque precibus colit quàm religiosissimè: quin & in ludo nemo ipso tranquillior, nemo ad parendum promptior. Aureum genuisti filium. Precare numen cæleste, uti sospitem annos iuueniles conficere patiatur: magnam utique & claram Reipub. lampadem accenderis. P. Vix sum apud me præ gaudio. Insiste mihi puerum erudire, sicut facis. & scito te ob hoc, ut fratrem fore mihi in medullis. Malo enim prorsus carere liberis, quàm eos non habere quàm præstantissimos: quales tua fidei opera me visurum spero. L. Deus votis tuis optatisque quàm cumulatissimè respondeat.

ANNOTATIONES.

R Eprehendit Plutarchus parentes, qui postquam filios suos paedagogis, magistrisque commendarunt, ipsi quid discatur, neque inspiciunt unquam, neque audire curant. Non enim oportebat in mercenarij voluntate

tate spem omnem collocare, qui & ipse maiorem diligentiam pueris instituendis erat impensurus, si identidem sui sibi muneris rationem reddendam fore sentiret. Affert deinde illud equisonis: nihil esse quod perinde saginaret equum, atque oculus Regis. De liberis educand. Cùm facile percipit) Quintil. lib. 1. cap. 3. Ingenij signum in parvis præcipuum memoria est. Eius duplex virtus: facile percipere, & fideliter continere. Ducit classem) Quintiliani est. Idem prorsus quod sui ordinis primus est: nam classem hîc pro una quadam puerorum sedentium serie usurpauit. Simile, ducit familiam, quod in Dialogum secundum explicauimus. Plorat tanquam si) Mihi ille detur puer, quem laus excitet, quem gloria inuict, qui victus fleat. Hic erit alendus ambitu hunc mordebit obiurgatio, hunc honor excitabit, in hoc desidiâ nunquam verebor: Quintilian. lib. 1. cap. 3. Carere liberis) Liberos voce multitudinis pro unico filio filiâue dixisse antiquos oratores, histor. poëtas, confirmat Gellius lib. 2. cap. 13. Cicero quidem 1. Philip. Pax deniq; per eum (Antonium) & per liberos eius, cum præstantissimis ciuib; confirmata est. Habebat Antonius duos filios, ex Q. Fabij, cognomento Bambalionis, libertini hominis filia susceptos. Sed de uno hîc sermo est, quem orat. 2. puerum nobilem, Bambalionis nepotem nominat. Ipsemet Cicer. infrâ deolarat apertè, se de uno duntaxat locutum. Reipublicæ suus parvus filius in Capitolium à te missus, pacis obses fuit. Pro lege Manil. cùm de filio M. Antoni, qui fuit auus huius Antoni, loqueretur, etiam liberos dixit, ut Terent. Hecyra. Qui illum decreuerunt dignum, suos

cui liberos committerent, cum loquatur de unica filia. Et Heaut. Chremes Menedemo, cui unus filius Clinia. Ingenio te esse in liberos leni puto. Et Virg. 10. Aeneid. similiter usus est voce, natis, pro uno tantum. Argentat- que auri memoras quæ multa talenta, Gnatis parce tuis. Vide Servium. Apud Iurecos. Liberorum appellatione nepotes, pronepotes, abnepotes, trinepotes quoque continentur. Crinit. l. 15. c. 8.

PROGYMNASMA

QUINQUAGESIMUM

SEPTIMUM.

Præceptor honesta imperat.

DISCIPVLVS. MAGISTER.

DISCIPVLVS. Summoperè, maiorémque in modum oro, uti hanc prouinciam reos defendendi absentes, & alioqui tum in schola, tum extra scholam turbulentos, alteri velis imponere, qui eam explicet meliùs ac libentiùs. M. Quid te mouet, Paule mi, ut hoc tam flebili voce à me deposcas? D. Plena est dedecoris. M. Ne sic erumpas. Egone, aut ullus, cui cum virtute est commercium, te facere iusserit, quod sit plenum dedecoris? D. Non quidem re, sed opinione. M. Quoràm tandem opinione? D. Condiscipulorum meorum. M. Tui condiscipuli nondum sapiunt: fugit eos, ubi laus, ubi turpitudine sita sit. Quid igitur de hoc munere loquuntur & sentiunt?

tiunt? D. Dicere nihil quidquam verentur, istos Corycæos numerandos in proditoribus: non aquam aquæ similiorem esse. M. Nomina mihi de ista puerorum nequam colluie aliquot. D. Non recordor sigillatim. M. Vnum saltem. D. Toties hoc audiui de multis. M. E schola non exhibis, nisi vnum mihi nominaueris, è quo cæteros extorqueā. D. Magis me odiosum, & inuisum reddam. M. Sic agam, vt quidpiam super hoc abs te ad me perlatum non intelligant. Tanti sper fac sedulo, quod tibi imperavi. Tu assiduus in Gymnasio, tu discendi studiosus, tu probus es adolescens, & animo meo charus egregie: ideo te ante alios delegi, cui hoc mandarem. Agitavi hanc rem in corde meo, & nollem hæere in te peccatum: hærebit, si auctoritati meæ non parueris. D. Quando constanter id mihi præcipis, oratione & auctoritate tua victus, petitione desistam. Te rogo tamen, vt honori & rationibus meis consulas. M. Sollicitudinem istam abs te remoue.

ANNOTATIONES.

Istos Corycæos) *Qui sint Corycei, & unde hoc illis nomen, docebit copiose Paræmiographus, prouerb. Coryceus auscultauit: ne frustra paginas impleamus. Quod autem plerique eosdem appellant syndicos, parum proprie loquuntur. Sunt enim Syndici aduocati, qui vt patroni ad communem causam defendendam mittuntur, & Cυδικῆν verbum idem quod Cυρρογοῦν: ac si syndicari verbum fingas, pro defendere, & patronium prestare. Sunt etiam syndici ciuitatum, &*
ad-

advocati, & defensores iuris publici : quasi in causam publicam communiter incumbentes. Budens in Pandect.

PROGYMNASMA

QUINQVAGESIMUM

OCTAVVM.

Pueri multandi verberibus.

PATER indulgentior. MAGISTER severior.

PA T E R. Queritur Augustinulus meus, se in ludo sæpissimè abs te vapulare : quem quidem non mihi narrare somnia, è fletu rubentes oculi testantur. M. Si filius tuus iustè vapulat, noli quærere, rarone an sæpe. P. Atqui nec iustè videtur cædi, nec moderatè : sed iniquè & inhumaniter, si tam frequenter. Nam cui toties imponendæ sunt plagæ, ei posteriores semper grauiores imponuntur; quæ autem flagitia tam crebra filius iste meus, probus utique & diligens puer admittere possit, non intelligo. M. Amor cæcus est, is facit, ut puerum meliorem, & in discendo alacriorem existimes, quàm ego experior quotidie. Ingenium sanè non deest illi, voluntas deest. Quod ad verberum atrocitatem attinet, hoc tantùm respondebo tibi, me adhuc intra limitem sæuissè : petoque à prudentia tua, ut mihi potius fidem habeas, quàm pueris, qui leuissima de causa mentiuntur facillimè, &

cùm

cùm virgas ac verbera impensè oderint, nunquam iusta animaduersione punitos se confiteri solent. P. Quæso, Magister, sine me paucis oppugnare hunc morem vestrum cædendi pueros, & si possim, sceptrum istuc tuum, virgam, inquam, extorquere tibi de manibus. M. Patiar equidem te differere aduersum nos, quæ libet: si tu etiam pati vis, me consuetudinem nostram tam antiquam, vñtatam, & necessariam defendere, quæque mihi in mentem venerint, contrà respondere. P. Optimum & æquissimum est audire vicissim, quem aceuses. M. Clauam Herculi hodie nunquam extorseris, futurumque est, vt tu magis posthac flagellum ad multandos liberos in manus sumas, quàm mihi, vt id abiiciam persuadere vltra contendas. P. Tu fortasse eloquentiâ tuâ confidis, qua me supplantas: ego veritate sola nitor, illam mihi comitem & adiutricem aduersus te duco. M. Ausculto, dic virorum optime. P. Pulsare pueros, siue id à Magistro, siue à pædagogo, siue à parente fiat, deforme est: quoniam mancipia & bestiae, quæ aliter ad officium faciendum adduci non possunt, non ingenui, & filij, teneræque ætatis alumni, & discipuli verberibus sunt vrgendi. Animum liberalem plagæ seruilem fractumque efficiunt, qui dum omnia timet, nihil audet eximium, sequiturque desidia & inertia, quibus corpus quoque languescit, atque conficitur. Similiter pueris immoderata seueritas, vt nouellis stirpibus nimia siccitas nocet. In equulos, & vitulos calcaribus, stimulis, verberibus non vtimur: cur in pueros vtimur? quin & adulti boues,

boues, si acrius stimulis subigantur, iuga persæpe detrectant, & frænorum iam patientes equi, si crebrius verberentur, percontumaces, pavidique, blanda autem manu attrectati, generosi & audaces redduntur. Inter canes item ij nobiliores, quos blanditiis, & licentia quadam excurrendi potius, quàm minis & verberibus venatores educarunt. Simile quiddam in hominibus accidere credendum est. Contrà verò in asinos, quoniam abiectissimæ naturæ pigerrimæque animantes sunt, si ex iis vtilitatem capere studemus, fustes & flagella solemus expedire. Sic prorsus agrestibus & virilibus ingeniis faciendum, quorum vitia non vt frondes teneræ strigendæ, sed vt spinæ & rubi penitus succidenda sunt. Quid, quòd multa vapulantibus dictu deformia, ac maximæ verecundiæ futura vel dolore, vel metu solent accidere? Hæc porrò non ideò dixerim, quòd existinem, solutam ac liberam pueritiæ ad omnia voluntatem esse oportere, neque vllam ipsi pœnam irrogandam, quam ad delicta nimio plus propensam, & lubricam esse non me fugit: sed vt mitis quædam, & moderata pœna, cum iudicio prudentiæque, tanquam lene medicamentum ad ipsius curanda vulnera morbosque sanandos adhibeatur, quò fiet, vt longè melius, longèque facilius à suis vitiis ad studium amorémque virtutis traducatur, neque Magistros odio prosequatur vt carnifices: sed amet vt parentes. Possit igitur non stultus Ludimagister, si quid bene fecerint pueri, aliquando commendare: si quid errauerint, dissimulare: nonnunquam blandè

emendare, & cum laudationibus castigationes per-
miscere, munusculis etiam, & crustulis interdum eos
ad diligentiam allicere: celebrare eos, qui probitate
& scientia claruerunt; detestari autem, qui veluti
muta pecora vitam silentio transierunt. Condisci-
pulos item peccantes coram ipsis reprehendere, &
rectè facientes prædicare, mirum in modum prode-
rit. His ego, similibusque modis plus profectum iri
apud adolescentulos putarem, quàm atrocibus mi-
nis, assiduísque verberibus. Non nescis, quid Teren-
tius tuus quodam loco sentiat. Pudore & liberalita-
te, inquit, satiùs esse credo retinere liberos, quàm
metu. Nec Plutarchi auctoritatem contemnis, cuius
verba memini è libello de instituendis liberis. Non
verberibus, aut contumeliosa tractatione, sed ver-
bis & adhortationibus, ad liberalia studia pueri ad-
ducendi sunt. Torpent enim, & abhorrent à labori-
bus, partim ob dolores plagarum, partim ob con-
tumelias. Apud ingenuos laudationes vituperatio-
nèsque plus valent: illæ ad pulchra incitantes, hæ à
turpibus arcentes. M. Plurane tenes memoria? P.
Etiam, hæ enim sequuntur ibidem. Alternis porro
increpationes, & collaudationes sunt adhibendæ,
ut & cum exultant animi, reprehensionibus etiam
ad pudorem redigantur, & cum deiecti sunt, rursus
laudibus erigantur. Imitandæque in hoc genere
nutrices quæ infantes cum ad fletum prouocarunt,
rursum ut consolentur, mammam præbent. M. Mi-
ror te patrem non paternè, sed maternè filij causam
agere, & esse animo tam indulgenti in puerum: nec
illud

illud etiam ex eodem auctore adducere voluisse, quod iis, quæ recitasti, proximum est. Vidisse se, ait, parentes, quibus nimius amor in causa fuerit, ne verè amarent. Sententiæ tuæ in speciem graui & prudenti communis omnium gentium consuetudo reclamationat, & sapientes hunc modum cædendi pueros planè suadent, & Sacrosanctæ literæ, quarum apud me non paulò maior, quàm omnium Poëtarum, Oratorum, Philosophorum est ad persuadendum vis atque auctoritas, non vno loco virgarum, flagellorumque meminerunt. *Qui diligit filium suum, assidue illi flagella, ut latetur in nouissimo suo. Curua cernicem eius in iuuentute, & iunde latera illius, dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Qui parcat virga, odit filium. Stultitia colligata est in corde pueri, & virga discipline eradicabit eam. Noli subtrahere à puero disciplinam, si enim percusseris eum virgâ, non morietur.* P. Obruas me testimoniis. M. Quid si nullum omitterem? magis id diceres. Itaque D. Augustinus in libris Confessionum, quòd socordior esset in discendo, se vapulauisse, idque sibi profuisse narrat. Apud Lacedæmonas vituperationem subibat pater, si filium à Magistro percussam, & conquerentem non iterum percussisset. Quod si hoc sæculo valeretur, melius forsitan ageretur cum Republica: tam perditam, ac rebellem iuuentutem non haberemus: nec tot facinorosi atque pestiferi ciues existerent. Persuadere sibi omnino & parentes, & præceptores debent, nisi principiis anteuenterint, pue-

rosque flexerint, dum flecti possunt, fore, ut aliquando ex iis dolorem ingentem capiant, à quibus gaudium voluptatémque exspectabant: & id est, quod sanctæ Scripturæ oracula vaticinantur. Cæterùm ista verberatione utendum est moderatè, nec quavis, etiam leuissima de causa, nisi si frequenter committant, quamuis in re leui: vitiosa enim consuetudo contrahitur, & à prauis delictis non punitis ad maiora fit progressio. Submouendi meo quoque iudicio à scholis, qui verberando voluptatem sentiunt, omnémque culpam capitalem faciunt: nec magis parcendum pueris, quàm canibus existimant. Cauendum etiam, ne irati quenquam plagis multemus: ira quippe mediocritatem seruare non potest: & ne caput, cæterásque principes, ac vitales humani corporis partes lædamus, vnde valetudini incommodum generetur. Si quis erit tam liberali ingenio, ut literas & virtutem vltrò diligat, verecundus, maioribus obediens, labores non recusans, aliquando tamen peccans (quis enim vel sapientissimus nunquam vlla in re offendit?) hic blandè, & dulci quodam modo corrigendus erit, ne ad iracundiam prouocetur, & pusillo animo fiat. Si qui vel reprehensionibus, vel verberationibus, magis tanquam saxa indurescant, iis pulsandis supersedendum est. Quamobrem non est interdicens Magistris hoc pœnæ sumendæ genus: sed si per semetipsos non vident, admonendi sunt, ut modum seruent, sciántque & quibus, & quando, & quantum pœnarum infligendum. P. Obstruxisti mihi os: serua institutum tuum,
Si

Si in posterum puer meus de te questus fuerit, Lacedæmonius illi fiam: iterum verberabo, ut conqueri desinat: & cum me approbare sciat, quidquid tu feceris, si effugere verbera concupiscat, cupidius ad studia sua incumbat. M. Tali patre nihil laudabilius.

ANNOTATIONES.

QUæ autem flagitia) Flagitium, peccatum est ab aliqua animi mollitia, aut ignavia profectum, quod dedecus, & turpitudinem affert: scelus autem vel cum aliqua crudelitate & caede, vel cum impietate coniunctum est. Itaque libidines flagitiosas dicimus: & flagitiosam vitam: & militem flagitium admisisse, qui locum non tenuit, qui hostem extimuit, qui fugit, &c. Non esse cadendos pueros, vult Quintilian extremo cap. 3. lib. 1. cuius ratiuncula haud magnum pondus habent. Cur autem ibi potissimum receptum sit virgis afficere pueros, ubi afficiuntur, in ea scilicet parte corporis, vide Rhodig. lib. 4. cap. 8. Sceptum istuc tuum) Martialis ad Magistrum ludi epigramma hoc est lib. 10.

Ludi magister parce simplici turba:
Sic te frequentes audiant capillati,
Et delicata diligat chorus musa:
Nec calculator, nec notarius velox
Maiore quisquam circulo coronetur.
Alba leone flammeo calent luces,
Tostamque feruens Iulius coquit messem,
Scuticæque loris horridis Scythæ pellis,

*Qua vapulavit Marsyas Celenæus,
 Ferulaq; tristes sceptrâ pedagogorum
 Cessent, & Idus dormiant in Octobris:
 Æstate pueri si valent, satis discunt.*

In equulos & vitulos) Nunquidnam æquum est, gravius hominî & durius imperari, quàm imperatur animalibus mutis? Atqui equum non crebris verberibus exterreret domandi peritus magister: fit enim formidolosus & contumax, nisi eum tactu blandiente permulseris. Idem facit venator, qui instituit catulos vestigia sequi, quique iam exercitatis utitur ad excitandas vel persequendas feras. Nec crebrò illis minatur; contunditur enim animus, & quidquid est indolis, comminuitur trepidatione degeneri; nec licentiam errandi vagandique passim concedit. Seneca de Clement. lib. 1. cap. 16.

PROGYMNASMA

QUINQVAGESIMUM

NONVM.

Literæ Bellerophontis.

MAGISTER. DISCIPVLVS.

MAGISTER. Tantùm non alternis diebus nusquam in schola cerneris: cùm deinde causam volo noscere, nunquam te deficit aliqua huius tam frequentis absentiae purgatio: aut enim paternum, aut maternum imperium aliquo te negotio

gotio irretitum tenuit. Miror si ita res habet. D. Non secus profectò: & ut minùs dubites in posterum, ecce schedam patris ipsius manu, eiùsque signo obsignatam, qua mihi cauet. M. Legamus hanc schedam. O rem nec opinatam. Volebam tacitus, quod hìc exaratum reperio, legere, verùm rectiùs fecero, si clarè, toto audiente cœtu legero. Spe ista lapsus es. Infelices, & in caput atq; perniciem tuam scriptas attulisti literas. Attendite, ut si quis huius pueri virtutem factâque imitamini, eiusdem exitum & exitium perhorrescatis.

SIMEON RHODOPHILVS CAS-

SANDRO. LVDIMODERATORI,

S. D.

FILIVM meum non nego aliàs à me, aliàs à coniuge mea negotiis occupari necessariis. quando famulos, & ancillas non semper ad manum habemus. Caterùm ille, quo tempore schola habentur, nimis saepe in edibus visitur: aut, quod narratum est mihi, in platearum angulis cum equalibus certat globulis, ac nucibus. Cum percontor, quare in ludo non sit, respondet, aut non doceri, aut abs te sibi datam domi manendi potestatem. Ego te vel in functione tua adeò segnem, ut iam frequenter non doceas, vel pueri tam securum, ut sine iusta eum ratione abesse sinas, credere nequeo. Itaque tametsi ipse hoc epistolum à me flagitavit, quo se tueretur, tu nihilominus pro officio tuo in eum quàm seuerissimè animaduerte: id erit mihi vehementer gratum. Bene vale.

Hem Carole, quid ais? pallor omnia membra te-

net, obmutuit, contremuit. Teneo cassibus meis implicitam & impeditam vulpeculam. Nuda pellem, ut debitam artibus tuis mercedulam capias. En, ut me ductavit dolis. Qui mendacio confidit, in caducum parietem inclinat.

ANNOTATIONES.

L Iteræ Bellerophontis) Cum quispiam literas affert commendatitias, ut ipse quidem putat, re autem vera accusatorias, aut cum aliquis nuntiat, fecit-ue quo se prodit, sibi que nocet. Quales ad Iobaten Lyciae regem attulit Bellerophon, & in sacra historia etiam Vrias Hettæus ad Ioabum. Vide Homerum Iliad. 6. Lambin. in Oden 6. lib. 3. & adagium. Plaut. Bacchid.

Nullus homo dicit, hæ tabellæ te arguunt,
Quas tu attulisti. hæ te vinciri iubent. aha,
Bellerophontem iam tuus me fecit filius,
Ego met tabellas retuli, ut vincirer.

Historiam periucundam de puero commemorat Iouianus Pontanus, qui artificio quodam conciliato pallore & languore adduxit eò patrem, ut ipsum in ludum ire veta-
ret. De sermone lib. 2. pag. 207. edition. Aldin.

PROGYMNASMA SEXAGESIMUM.

Mine.

PRÆCEPTOR. PVER præfractè
indiligens, & hebetior.

PRÆ-

P R A E C E P T O R. Asinum citius saltationem Pyrrhica docuissem, quàm stipitem istum literas. Age puer, cape quod capiendum est; plus æquo tentasti patientiam meam. Rogavi, iussi, obiurgavi, verberavi: tu manes idem, id est, ignorans, & à literis, ut vidêris, abhorrens. Si perstas in ista mente, patrem monebo, ut te ad molitorem, carbonarium, aut carnificem adducat, vnius horum futurum discipulum. P V. Ut incumbam in eas toto pectore, nihil retineo literarum. P. Ipsa inscitia tua reclamat affirmationi tuæ. Qui enim possit fieri, ut tanta longinquitate temporis, si conatus fuisses, nihil profecisses? P V. Nescio quâ fiat, fieri tamen planum est: nec sufficiens otium domi relinquitur. P. Nunc primùm ista excusatione vteris? appareat conficta. P V. Vt essem pridem, nisi intellexissem, nihil apud te valituram. P. Veritas apud me valuit & valebit semper. Conueniam parentes tuos, cognoscam ipsorum mentem. Si ab illis tibi nihil erit impediementi, tu aut Grammaticam disces, aut opificium sordidum. P V. Non commorabor diutiùs in patria. P. Quando discedes? P V. Secundùm Pascha. P. Tum ego non laborabo ampliùs tua causa: restat enim vnus tantùm mensis ad Pascha. beasti me hoc dicto. Quò discedes? P V. In militiam, ut reor: commendauit enim me pater cuidam vexillifero.

ro. P. Sanè gladius, aut ænea fistula
tuis digitis aptior est, quàm calamus.

ANNOTATIONES.

S Altationem Pyrrhicam) De hac saltatione, similibusque exercitationibus corporum, lege eruditissimos libros Hieronymi Mercurialis de arte Gymnastica. Preterea Leonicum varia hist. lib. 1. c. 87 Germanum huic est illud Plaut. in Persa. Canis si in ludum iret, posset iam fieri, ut probè literas sciret. Ænea Fistula) Quidam sclopos vocant, & milites sclopetarios. Globulos autem qui inde emittuntur, glandes & pilas plumbeas. De inventa bombarda Magius lib. 1. cap. 1. Brodæus lib. 1. c. 26.

PROGYMNASMA

SEXAGESIMVM

PRIMVM.

Recitatio.

MAGISTER. DISCIPVLVS.

MAGISTER. Heus Andrea, comprehendi-
stin' memoriâ, quam hesterno vespere ex-
planaui epistolam? D. Verò, comprehendi. M.
Quod felix sit, claude librum, & recita distinctè, cla-
ra voce. D. Tullius Terentia suæ, & pater Tulliola dua-
bus animis suis: & Cicero matri optime, ac suauissime
sorori S. P. D. Si vos valetis, nos valeamus. Vestrum iam
consilium est, non solum meum, quid sit vobis facien-
dum, M. Altiore voce, ut omnes exaudiant. Date

vaci-

Vacuas aures pueri. D. Si ille Romam modeste venturus est, recte in praesentia domi esse potestis, &c. M. Andrea, Andrea, nam tu male hanc tam bellam epistolam memoria sepsisti, atque custodisti. D. Reuera domi tenebam perfectissime. M. Oh, tibi ego ut credam? Idem idem inspiciebas librum, & verba furabaris. Antiquum obtinebas. D. Bis tantummodo, summum ter. M. Et mentiri non vereris? quoties clamaui, clande, clande? Quam saepe in super ordinem verborum commutabas, priora posterius, posteriora prius pronuntiando? & aliquando tua pro Ciceronis, scortea pro aureis videlicet substituebas. Frequenter praeterea voces iam dictas repetebas, & deinde quasi deglutiebas: ut interim posses, aut ipse librum aperire aliquantum, aut vicinorum aliquis suggerendo haerentem te in salebris expediret: quod & nunc, & alias sollicitè praestitit Bernardulus. Abs te ne mihi hanc afferri fallaciam? Noui ego artes puerorum ad unguem omnes. Senex sum, & seni verba dare, difficile est. D. Fuit nimium longa epistola, nequiui totam ediscere. M. Ecce, iam iam afferabas, domi te perfecte memoriter eam complexum. Itane tandem? tu ex vno ore calidum & frigidum? & aliud stans, aliud sedes? Cur non ingenuè fallus es te nescire? D. Virgae me terruerunt. M. Infelix puer, hoc magis pro commerita noxia te castigabo virgarum verberibus, quia ludificasti me, & ad socordiae vitium vanitatis culpam addidisti. D. Volebam mihi consulere. M. Non consulit, sed nocet sibi, qui sic recitat. D. Ego alio intellectu hoc verbi dixeram: poenam pa-

ratam

ratam effugere studui. M. Ne tuum exemplum, & impunitas corrumpat cæteros, hodie cædaris necesse est, puerorum verberabilissime. D. Eheu, mi Præceptor, modò tantùm parce. M. Idem rogasti antehac, & peperci: nunc luendum est commissum. D. Per tuum te caput, pérque tuam senectutem, pérque vitam tuam, obsecro. M. Si per omnia diuina & humana obtesteris, nihilo plus assequare, quàm si ab asino lanam petas, aut concioneris mortuo.

ANNOTATIONES.

Verberabilissime) *Quis, obsecro, tam incogitans, atque in iudicando præceps ac temerarius erit, qui cum hoc, & alia quedam non dissimilia, ex Plauto, aut alio quopiam bono auctore deprompta in hisce meis Voluminibus legerit, non magis ioci, aut significationis & emphasis causa, quàm serio ita me loqui existimet? Ob quas easdem rationes multa ille idem, quem supra nominavi, Comicus. Hoc te, mi Lector, monitum etiam atque etiam volui, & in præfatione huius Voluminis antè monui.*

PROGYMNASMA

SEXAGESIMUM

SECUNDUM.

Repetitio.

PUBLIVS. GAVDENTIVS.

PUBLI-

PUBLIVS. Conferamus internos audita, Gaudenti, antequam Magister huc aditum ferat. G. Non ausim. P. Quæ huic est offusa religio? quæ de causa non audes, quod ipse Præceptor, si resciscat nos agere, tantum abest, ut vlla castigatione afficiat, laudatione etiam prosequetur? G. Quia fit cum periculo. P. Quo periculo? G. Animaduersores isti me hoc aliàs cum alio facientem in gregem fabulantium per summum nefas aliquoties coniecerunt, ut ægrè postea, multa nimirum, diligentique purgatione vsus, constitutum garrulis supplicium euitauerim. P. Vix adiungere dictis tuis fidem queo. G. Putas me somnia narrare tibi? ecquando me cuiuspiam rei tibi falsiloquum reperisti? P. Nunquam. Sed cur ego non memini istuc accidere? G. Non semper es præsens in ludo: & te absente potest accidere, quod postmodum vel non credas, vel etiam mireris accidisse. P. Onus fortasse declinas, & aliud in pectore, aliud in lingua promptum habes. G. Aliter est, tutiora eligo. P. Quam tu vereris culpam, ego præstabo. Consueſtine solus tecum domi repetere explicationes Magistri? G. Ut si conceptis verbis id me facturum iurassem. P. Non mirabor ampliùs, te nunquam non paratum inueniri, cum iuberis auctorem exponere. G. Parùm conducibile est audisse, Publi, nisi recolas quæ audieris: nec proxima tantùm, verùm longinqua etiam, quæque ante hebdomadem, ante mensem explicata fuerunt, repetendo iteranda sunt, quoniam Themistoclis aut Carneadis memoriâ non antecellimus, facileque auditorum

obli-

obliviscimur. P. Possesne, non quidem in dies singulos (nam id neutri foret commodum) at festis, ac vacationum diebus, cum scilicet otium est à scholis, pauxillum temporis mihi tribuere, meque adiuuare, & cōmunicare mecum hanc meam prouinciam? G. Vt vnà repetamus, & vicissim quæ obscuriora sunt, declaremus? istuc vis? P. Nempe istuc. G. Equidem possum, & tua causa volo. Ventitabis igitur in ædes nostras. P. Habes musæum quietum, atque à strepitu remotum? G. Etiam, vbi nemo nos, ne musca quidem, néue musculus impediat. Sed satis verborum: iaciunt rete piscatores, fileamus.

ANNOTATIONES.

Offusa Religio) De conscientia scrupulis, ut vulgus loquitur, quo pacto per vocem religio variis modis loquendum nobis esset, ostendimus annotatione quadam in Dialog. 1. Volum secund. Conceptis verbis iurassem) Verbis conceptis iuratur, id est, verbis certa comprehensis formula. Nam concipere, comprehendere est. Hoc iusiurandum multò religiosius erat, quàm reliqua. Huius generis erat præiuratio, cum quis antè conceptis verbis iurabat, post quem alter in eadem verba iurans, tantummodò dicebat, idem in me. Plura Tarneb. lib. 3. cap. 10. Themistoclis Memoria) Themistocles quidem cum ei Simonides, aut aliquis alius artem memoriæ polliceretur, obliuionis, inquit, mallet. Nam meminisse etiam, quæ nolo; obliuisci non possum, quæ volo. Cicer. 2. de finib. De eodem Academ. lib. 2. ibidem de memoria Hortensij, & Luculli.

PRO-

PROGYMNASMA

SEXAGESIMVM

TERTIVM.

*Disputatio.**EVCHARIUS. OPTATVS.*

EVCHARIUS. Si cuipiam vestrum tantum
adeſt fidentia, prodeat extemplò in medium, ac
certamine mecum congrediatur, & vel summis me-
cum copiis contendat. O. Quid tu garris audacule?
E. Ad disputandum quemcunque de condiscipulis
præſentibus prouoco, nemine excepto, ne teipſo
quidem, eſſe vidêris eſſe quantiuis pretij. O. Quo
fretus tam insolenter te iactas? E. Diligentia ſolâ:
tenes? O. Nos igitur hætenus dormiuimus, & tu, ſi
cælitibus placet, didiciſti omnia, cæteris nihil reli-
quiſti. E. Qui ſe credit profeciſſe, ſurgat, veniat, di-
gladiemur. O. Quasi tu ſis præcipuus & inuictus di-
ſputator, ita gloriaris, ventoliſſime atque confiden-
tiſſime homuncule. E. Re cupio refelli, non meris
negationibus & maledictionibus. O. Dolebis inti-
mis ſenſibus, cùm tibi victo ruborem excuſſero. E.
Tu opinione tua deiectus, & à me pudore affectus
recedes. O. Quo de viſ diſputemus? Hoc tui eſt
arbitratû. O. Paratus es in omnibus? E. In omnibus.
O. De nominum verborumque inflexionibus aga-
mus. E. Vt voles. O. Capiamus arbitrum: ſeu lega-
mus, qui amborum errores totidem punctis notet.

E. Ad

E. Ad id iam se Albertus comparat, vti vides. O. Euge Alberte, ne somniculosè hoc agas: nihil des gratiæ. E. Dimitte librum. O. Tu quoque abiice tuum. E. Nullum habeo. O. Suggestorem tibi nullum esse volo. E. Multò minùs ego tibi. Egredere de loco tuo, & confide in scamno longo, quod affixum est parieti. O. Tu idem facito, sed è regione. E. Licet. O. Ne obruas me clamoribus, & spatium iustum ad respondendum concedas. E. Geram me, vt par est. O. At, si te vicero, haud eo contentus ero. E. Quid petes? O. Tuum mihi locum cedas oportebit. E. Haud recusem. Tuum, cùm meo inferior sit, non postulo: aliud victoriæ præmium persolues. O. Quale? E. Vel rosariolum tuum. O. Etiàmne oculum adiecisti? E. Vel pulchram imagunculam: vel globulos aliquot de selectioribus. O. Iniqua conditio. E. Quapropter? Locus meus honoratissimus locorum est: ista autem, quæ abs te exacturus sum, honoris & ornamenti quid afferunt? O. Etsi non optima apparet conditio, nihilominùs quia fastum hunc tuum retundere discupio, hui, Martem vtrunque inuadamus. Pone tuas quæstiunculas. Mox vel ad terram ictus corrues: vel præcipitem te fugæ mandabis. E. Res tibi erit in angusto.

ANNOTATIONES.

Hoc dialogo vti poterunt pueri tanquam proœmio quodam concertationum suarum, & his sese verbis ad disputandum provocare. In ipsis autem disputationibus vehementer velim eos quosdam sordidos loquen-

modos vitare : quos cum norint ipsi Praeceptores, non est cur producam. Martem utrinque inuadamus) Militaribus metaphoris saepe cum venustate utimur, saepe etiam poetice dictum aliquid leporem habet. Ac Martem quidem inuadere, nihil est aliud, quam sese mutuo armis inuadere, noto illo tropo, quem Grammatici Metonymiam, Cornificius Nominationem dixit lib. 4.

PROGYMNASMA

SEXAGESIMUM

QUARTUM.

Concertatio scriptoris.

GERARDVS. OCTAVIVS.
LAMBERTVS.

GERARDVS. Magister die abhinc tertia materiam nobis communē ad scribendum dictavit, cras ante meridiem ostendenda est scriptio. Lambertus suam praedicatione effert, meam vilipendit, quam tamen nondū vidit: ego me inferiorem illo in animum inducere non possum, ut existimem. Restat igitur, ut te oremus, Octavi, des iudicium, noster arbiter, noster Palæmon sis, & hanc controuersiam ex æquo & bono disceptes. O. Non audeo me in istam contentionem interponere. Non nostrū inter vos tantas componere lites. L. Ludens potes, si libeat: siquidem utroq; nostrū non paulò es literatior. G.

Q

Da

Da hoc mutuae familiaritati, sine, impetremus. O. Quid vultis faciam? G. Ausculta dum legimus scripta, & quae videbuntur commodè dicta, approba, quae vitiosè, improba. O. Fiat ea lege hoc adeò, si neque laudatus superbia, neque reprehensione perstrictus bile intumescat. L. Spondeo pro me. G. Et ego pro me. O. Recitet ergo Gerardus principem periodum. G. *Ex tuo tam diuturno silentio, mi Petre, non leuè traho molestiam, cogorque suspicari, ne fortè res aliqua te mihi immutauerit, ut iam non sis, qui adhuc fuisti, hoc est, mei cupidissimus.* O. Legat suum initiũ Lambertus. L. *Charissime Ioannes, propter tuum satis longum silentium non parum perturbor, & causam habeo suspicandi, quòd forsitan mutaueris voluntatem erga me pristinam, nec me, sicut antea, diligas.* O. Pressiùs Gerardus, & aliquanto nitidiùs, Ad cetera itote. G. Si erro, tu, quæ proxima inciderit occasio, eam noli prætermittere, quin ad me scribas, & errorem hunc mihi eripias, si id non feceris, ne agrè feras, cum te in posterum in meis inimicis numerauero. L. Si me falsum habet isthac mea suspicio, tu, cum primùm licebit, te mihi per literas aperi, & hanc opinionem ex animo meo euelle. Quod si præstare detrectaueris, ne succenseas, si deinceps inimicorum te loco habuero. Q. Vterq; haud ineptè, & paullò meliùs Lambertus. G. Simus itaque pares hætenus: cæterum æqua manu ex hoc prælio non discedemus. L. Planũ hoc & ad victoriam maximi id interest. O. Ad reliqua procedamus. G. Pro mea parte. L. Barbarum. O. Corrige. L. Quod ad me attinet. O. Rectè. G. Quod ad me attinet, idem sum erga te, quem cognouisti à longo tempore.

pore. L. Barbarum & hoc. G. Quî dicendum erat? L. Iam pridem. G. Qui tam acutum cernis in meis lapsibus: videbo, quos tu Ciceronianismos allaturus sis in medium. O. Turpe est doctori, aiunt, Lamberte: proinde te circumspicias, cautè rem geres. L. Haud reprehendissem, nisi me iisdem locis latinè locutum certo nossem. O. Absolve circuitum, seu comprehensionem istam. *G. Nec me vlla res ab instituta semel, & confirmata inter nos amicitia desciscere coget.* O. Lege quod sequitur in tua, Lamberte. L. *Quantum meam personam attingit.* G. Barbarum. L. Quomodo? an non sic loquimur: hoc negotium me attingit? G. Hoc & similia dicimus quidem, verùm non ideo statim proba est loquendi ratio, qua tu vteris: olet merum rus, & est germanismus. Cur non adhibuisti illud: quod ad me attinet? L. Credebam hoc quoque Romanè dictum. O. Bene monuit Gerardus. L. *Idem permaneo in te, quem expertus es iam pridem: nec me ab amore semel suscepto quidpiam aliquando abstrahabit.* G. Ho, ho, ho, abstrahabit. L. Abstrahet, abstrahet. Phuy, non aduerteram. obstupesco quî obrepserit. O. Etiam non advertere vitia, erratum est quoddam scribentium, quos cōuenit quàm oculatissimos esse, & non solùm scribere, verùm etiam scripturam relegere, bis, ter, quater, emendaréque studiosissimè. L. Non tantum est flagitium istuc, quantum si ex inscitia pecces. O. Esto. G. Legam clausulam epistolij. O. Age. G. *Hac breuiter, multis arduisque districtus negotiis exaravi: cum plus otij nactus fuero, & aliquid abs te literarum accepero, id quod veementer & cupio &*

spero, longiores mittam. Vale. L. Ista conscripsi in magnis laboribus: quando plus mihi vacuitatis contigerit, & tu aliquid responderis, sicut multum desidero & spero, prolixiores à me accipies. Valetudinem tuam cura diligentissimè. O. Seruabis promissa? L. Utique. O. Tu igitur, Gerarde, ne tibi ut victor placeas: tu Lambertus, ne ut victus excandescas. Quàvis semel iterumq; minus latinè quædam inseruerit Gerardus, accuratius tamen epistolam contexit, & loquitur latiniùs quàm Lambertus. Cede tu priores, cede palmam Gerardo, & iactura huius gloriolæ noli ad desperationem abuti, quod esset pusilli & abiecti animi, sed ad laborem ac nauitatem, quò tantò plus aliàs honoris reportes, quando ipsum victorem tuum superaueris. L. Tuis consiliis parère certum est. G. Iô triumphes.

ANNOTATIONES.

Noster arbiter) Capere & sumere arbitrium, dicunt Latini. Est autem iudex petitoris, & eius à quo petitur consensu captus, non à Præatore, aut lege datus, aut à Præatore quidem datus, sed non nisi volentibus. Itaque honorarius appellatur, quia honoris causa totius controuersie arbitrium ei à litigatoribus ultrò mandatur & deferitur. *ἀειτνητὴς & μισθωτὴς à Grecis. Sic Lamb. in Amphit. Noster Palæmon) eclog. 3. à pastoribus certaturis inter se cantibus, siue carminibus, iudex adhibetur & arbiter Palæmon. Fuit item hoc nomine Grammaticus quidam Romæ Tiberio & Claudio Impp. intolerabili arrogantia: quippe qui M. Varro-nem porcum appellaret, secumque & natas, & interitu-*

ras literas gloriaretur. Non nostrum inter vos) Ver-
siculus Virgilij ex eclog. 3. de cuius distinctione , & sensu
consulendus est Servius. Nihil tamen impedit , quin
totum iungatur , & pro recusatione quadam specie pro-
uerbij adhibeatur , quemadmodum ex auctoribus com-
plura , alia , quam ij voluerunt , sententia. Pro mea
parte) Si id hac locutione velis , quod Germani. So
vil mich belangt / barbarè loqueris , Sin autem id , quod
illi , So vil ich fan/vnd mag. Nach meinem Vermö-
gen / tum latine loqueris cum Cicerone. Est enim perin-
de ac si dicas , pro mea virili , pro virili parte mea , pro
viribus meis. Cede Palmam) Ex Aristotele & Plutar-
cho tradit Gellius lib. 3. cap. 6. si plura palmae lignum in-
gentia pondera imponas , itaque urgeas , ut magnitudo
oneris sustineri non queat , non deorsum palmam cede-
re , nec intra flecti : sed aduersus pondus resurgere , sur-
sūmque niti ac recuruari. Propterea in certaminibus
palmam signum esse placuit victoria : quoniam ingenium
eiusmodi ligni est , ut urgentibus opprimentibusque non
cedat. Palmarium facinus apud Terent. Eunuch. est
palma , hoc est , victoria dignum. Cicer. pro Rosc. Amer.
Alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator
habetur. Iō triumphē) Vox militum lauro coronato-
rum , & imperatorem victorem prosequentium in urbem.
Ouid. Trist. 4. eleg. 2.

Tempora Phœbea lauro cingentur , iōque

Miles iō magna voce triumphē canet.

Hanc eandem vocem intellexit. i. Metamorph. illis ver-
bis , de lauro loquens.

*Tu ducibus letis aderis, cum lata triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia Pompas.*

PROGYMNASMA

SEXAGESIMUM.

QVINTVM.

Examen.

ADAVCTVS. OLYMPIVS.

ADAVCTVS. Examen, id quod nosti, propediem instituendum dies noctesque ante oculos mihi obuersatur, penitusque infedit in animo. O. Eadem res versat, & coquit mentem meam. Si huic tam graui periculo ereptus essem. A. Quòd iterum iterumque ac sæpius per annum non idoneas ob causas declinaui ludum, id nunquam æquè sensi, vt nunc sentio, quantum damni fecerim: quocirca non mediocri in dolore sum. O. Me pariter absentia mea, quantumuis non tam frequentis, pudet, poenitet, piget. A. Accedit ad exaggerandam animi ægritudinem, quòd diuinare non possum, quænam interrogaturi sint illi Quæsitores. O. Si scires? A. Addiscerem ea quàm acerrimè. O. Estne aliquis ex omnibus, cui hoc detegere soleant? A. Nullus. O. Moderatè igitur feramus commune malum. A. Timor item solet obstare, ne promam liberè & intrepidè quæ scio: itaque hæret mihi aqua sæpe. Hinc pro inscitia ducitur, quæ non fuit. O. Ego, ne vt errans aliquantum
fini.

sinistrè respondeam, nihil quidquam vereor: sed ne
vt illiteratus planè illiteratissimè respondeam, id ve-
rò non mediocriter pertimesco. A. Quì te ad illud
tremendum, & horribile examen præparas? O.
Quidquid audiui totius anni curriculo, sæpiùs rele-
go, ac repeto expositiones, quantum me adiuuat
memoria: in Cicerone, Grammaticis, Christiana
Catechesi. Vbi quid non intelligo, de condiscipulis
doctiorem aliquem interrogo. Adhæc denuò mando
memoriæ præcepta pro virili. A. Nimiùm operosus
labor est tam multa discere. O. Operosus, at neces-
sarius omnino. A. Certum est tamen non omnia
quæsituros. O. Propterea instructum esse in omnibus
conuenit, quia quod ipsis lubet, interrogant de om-
nibus, prudenter. Si enim ordine interrogare velint
vniuersa, idque de singulis, nimis longū sit, & fastidij
plenum. Qui porro quæstioni cuicunque aptè re-
spondet, is totam videtur scientiam consecutus. A.
Non stultè dictum. O si præteriisset hæc turbulen-
tissima tempestas! O. Subeunda & perferenda est, si
optes ascendere. A. Tamen si hucusq; segregauimur à me-
ignauiam in ista præparatione, tamen cogor nervos
magis contendere, tum ne reiiciar, tum ne de postre-
mis fiam vnus: cui rei, præsertim quando est maior
ascendentium societas, magna est adiuncta turpitu-
do & infamia. At enim nisi examen istuc impendens
me adigeret, nunquam studia forent mihi tanti, vt
eorum gratia caput affligerem. O. Non ob examen
duntaxat, sed ob futuras quoq; prælectiones meliùs
citiùsque capiendas, audita repetenda & recolenda

sunt: ut sic felicius & fructuosius in superiore schola
 versemur. A. In scriptione haud leue momentum
 est: ibi barbarismos & solæcismos timeo, malas be-
 stias. O. Non sine causa, mordent atrociter. A. Ex
 tempore, sine vlllo libro in schola de argumento
 improviso scribendum. O. Omnia denique ad ex-
 ploratam progressum nostrorum cognitionem ca-
 piendam instituuntur: ideo reprehensioni affinia
 nequaquam putanda sunt. Et cum huiusmodi di-
 scrimina in annos recurrant singulos, nec vlla via
 euitabilia sint, reddamur studiosiores: nunquam
 vidi diligentes excludi. A. Opitulemur alter alteri,
 dum comparamur. O. Operam meam tibi promitto.
 A. Ego meam promitto vicissim.

ANNOTATIONES.

SI huic tam graui) Si interdum optantis est apud
 Latinos, quamvis sine particula *o*. Virg. 6. *Aeneid.*
Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus ostendat. Id
est, utinam se ostendat. Pers. satyr. 6. si angulus iste pro-
ximus accedat, qui nunc deformat agellum. Sic Euripid.
Hecub. εἰ μοι γένοιτο Φθόγγος ἐν Βραχίονι. Si mihi
vox esset in brachius. Utinam brachia mea possent vo-
cem mittere. Solæcismum) barbarismum & solæcis-
mum negat inueniri apud Græcos idoneos Gellius, qui
Βάρβαρον & Σολοικόν dixerint. Nostri quoque antiqui,
inquit, solæcum facile, solæcismum haud scio, an unquam
dixerint. Quod si id est, neq. in Græco, neque in Latino
solæcismus probe dicitur. Vide c. 20. l. 5. & l. 13. c. 6. Re-
peritur tamen in 4. Cornificij ad Herennium solæcismus.

PRO-

PROGYMNASMA

SEXAGESIMVM

SEXTVM.

*Auditiones.**ELEVTherivs. MODESTVS.**DAMIANVS.*

ELEVTherivs. Cur vos, Modeste & Damiane, hesternæ luce, & nudius tertius non affuistis in Gymnasio? M. Nihil dissimulabo. Ob cruditatem minùs bellè valui: nunc sum meliusculus. D. Ab amico in hortos suburbanos hoc mense anni amabilissimo, & lætissimo inuitatus, recusare nec potuissem, si voluissem, nec si maximè potuissem, voluissem: est enim ille de amicis meis veterrimus & fidelissimus. Inde autem aliquanto pòst, quàm putabam, in urbem reuerti. E. Vndènam discetis, quæ nos interea Magister docuit? M. Legi iisdem de rebus, quem anno præterito accepi muneri à patruo meo commentarium. D. Ego ex autographo condiscipuli alicuius ea mihi describam. E. Arbitramini igitur vos isto modo eadem assecuturos, & intellecturos perfectè omnia? M. Quidni? Quin iam assecutus sum: nihil requiro. D. Per paulùm, aut nihil interest, vt quidem opinio mea fert, audiuerisne, an postea describeris. Et hoc est commune eorum solatium, qui vel voluntate, vel casu aliquo abfuerunt à ludo, posse aliunde describere. Sunt qui nullum

idcirco angorem capiunt, nec ideo fortunis suis desperant, quanquam menses totos docentem non auscultauerint. E. Magno errore vterque ducimini. M. Si placet, demonstra nobis istum errorem. E. Longè præstat audire quàm legere, etiam si multò diligentissimè legas. D. Quid ita verò? Non egemus libris disertis, elegantibus, eruditis, vnde hauriamus scientiam: & quæ legimus, intelligamus: neque enim adhuc nucibus ludimus, vt proinde iactura audiendi, paucorum præsertim dierum, tam grauitè & iniquè ferenda non sit. E. Legendi semper est occasio, non est semper audiendi. M. Non sit: quid tum? E. Lectio solitaria est veluti quidam somnus: auditio veluti vigilia. Vix vox Præceptoris magis nos afficit, plenius quasi pascit & alit, & altius descendunt in animum, in eoque tenacius inhaerent, quæ pronuntiatio, vultus, habitus, gestus docentis affixerit. Quid, quòd illa moderatio & variatio vocis cuiusdam commentarij efficacitatem obtinet, & quædam eorū, quæ dicuntur, est illustratio? Quid, quòd plura ferè dicuntur de vna eademq; re in schola, quæ non item scribuntur: quia neque possunt commodè scribi, neque vult ea Magister calamo excipi? M. Nihilominus acriora absolutioraque sunt, quæ legimus in auctoribus. E. Vt hoc concesserim, quoniam plus operæ consumunt, qui libros edunt, quàm qui de superiore loco docent, tamen obscuriora & inuolutiora esse, quæ scribuntur, tu mihi vicissim cōcedas oportet. Non enim se liber ipsemet explicat, vt Præceptores facere consueuerunt, qui multis exemplis,
senten-

sententiis, argumentis vtuntur, & nihil quod verentur non intellectum iri, prætermittunt, quin declarant. Quod autem scriptum est semel, hoc per sæcula tale, quale fuit ab initio, siue clarum, siue obscurum, siue facile & expeditum, siue difficile impeditumque manet. Interroga millies quid hoc, quid illud sibi velit, nunquam respondebit liber tuus quem voluis. Conquerenti Alexandro Regi cum Aristotele, quod libros Physicorum edidisset, quos Rex compressos teneri cupiebat: vt quomodo imperij, sic scientiæ gloria præstaret multis mortalibus. rescripsit Philosophus: sciret illos libros esse editos, & non editos: neq; enim posse intelligi, nisi ab iis, qui sibi docenti præsentem dedissent operam. Præterea fieri aliquando potest, vt tam probatus & doctus non sit liber, & ita te parum adiuuet, quinimò multum tibi noceat. Atque vt probatissimus sit, ego certè eximium Præceptorem malo, quem tanquam ex multis libris vnum quendam, viuumque librum contempler: qui scilicet multa, & multos peruolutauerit, & tanquam sedula apis è diuerforum flosculorum succo vnus cuiusdam dulcissimique saporis succum expresserit. D. Tam ingeniosi acutique nos haud eram, vt ista animaduerneremus, quæ tu nos modò nec opinantes docuisti. M. Ad tuam sententiam meum aggrego iudicium. Prouidebo, vt post hunc diem audiam quotidie, nisi morbi alicuius grauitas prohibuerit, aut medicus publico abstinere edixerit. D. Ego in dies festos conuiuia, & hortorum istas inuitationes reiiciam, E. Tantum tribui à vobis ora-

tioni

tioni meæ, & non displicuisse consilium, magnopere, non mea quidem, qui tantum nec agnosco nec postulo, sed vestra causa lætus sum.

ANNOTATIONES.

S Copus & consilium meum hoc dialogo est, persuadere studiosis, ne parui ducant, si vel unam auditionem omiserint. & spem illam non audita per se suoque ingenio assequendi, spem inconsultam, ac temerariam, opinentur. Quod si causa honesta inciderit, quæ à Gymnasio abesse nos unum alterumve diem quodammodo cogat, in festum diem, si potest, res differatur. In urbem reuer-
ti) Reuerti & redire, reuersio & reditus quid differant, Maunt. in l. Philip. Conquerenti Alexandro) Vtrumq; epistolium græcè & latine inuenies apud Gellium lib. 19. c. 14. in utroq; breuitatis elegantissima tenuissimum filum admiratur.

PROGYMNASMA

SEXAGESIMUM

SEPTIMUM.

Industria discendi.

GORDIANVS. ALEXANDER discipuli.
MAGISTER.

GORDIANVS. Ne defugias hoc officium: da mihi tantillum, mi Alexander. A. Mitte orare tandem, en paratum habes, accedamus. G. Age sanè,
A. Sol.

A. Solicitavit me dudum, & instigavit Gordianus, ut quiddam tibi in percunctando ponerem, venerande Præceptor. M. Quid est, quòd Vicarium quærit? ipse per se, si quid est opus, interroget. G. Non videtur referre, vter hoc faciat. M. Ergo ipsemet faciat. A. Impedit hominem adolescentiorem verecundia. M. De rebus à me explicatis, aut disputatis num est aliquid? A. Nihil tale. M. Quid dicam fore? Enuntiate paucis. A. Auemus scire nos duo, quinam discipulorum tuorum tibi in præcipuis sint amoribus: & hoc est, quòd te conuentum volebamus. M. Etsi quæstionem affertis neque necessariam, neque tantoperè vobis vtilem, attamen responsum reddam, & sententiæ iudiciique mei rationes, cum exposuero, efficiam, ut peritiores abeatis, quàm aduenistis. G. Id nobis in optatis est, studemúsque sermone tuo etiam nunc doctiores fieri. M. Principiò apud me quidem certè formosus, an deformis sit aliquis perparui refert: qui non nesciam, nec in omni pulchro capite inesse cerebrum: & vinum Lesbium in viliora, abiectioraque vascula, ut in pateras gemmatas & aureas infundi posse, iuxtà mecum æquè intelligitis. A. Quid verò spectare soles in discipulis, propter quod apud te in numero aliquo, atque honore sint? M. Duo. G. Quænam? M. Ingenium, & industriam: hæ res duæ commendant, & charos mihi reddunt auditores meos. A. Si quis ambabus excelluerit? M. Vnum multorum instar, & ambrosia allendum, à meque amari tanquam oculos meos affirmo. G. Si quis neutra? M. Eum fœnum esse oportere,

tere, & ad sordidum, quæstuosumque opificium aliquod detrudendum. A. Si abs te in hac desperatissima colluie numeramur, restim ememus, qui nos suspendamus. M. Meliora ominamini: tenetis apud me locum non infimum. A. Ingeniosos forsitan præferendos arbitrare diligentibus. M. Qui possum? G. Potiores partes dantur ingenio. M. A quibus? G. Ab vniuersis. M. Qui verò sunt isti vniuersi? eruditione rerumque usu & ingenio præstantes, an illiterati & imprudentes? G. Eruditi, ni fallor. M. Falleris. Ingenium ignauum, segne, pigrum eruditus nemo celebrauit. Diligentiam siue industriam mediocri consociatam ingenio certatim omnes in magna gloria & laude ponunt. Hæc sola est, quæ plausum meretur. De hac poëta quidam verissimè cecinit: Omnia conando docilis solertia vincit. A. Iam perspicimus, industrios te præ ingeniosis admirari, illosque tibi esse in deliciis. M. Fateor ita esse, vt dicis. G. Quamobrem? M. Auscultate, tum scietis. Primum res mihi videtur amore dignissima labor multus & assiduus in honesto & præstabili negotio, animusque insaturabili sapientiæ cupiditate incensus, cuius ille (labor, inquam, indefessus) locupletissimus certissimisque testis est. Nemo quippe in eo elaborare, operamque collocare velit, cuius amore ac desiderio nullo flagrat. A. Percepimus istam causam, & alias, si quæ sunt, requirimus. M. Quid agit bonus Præceptor? G. Docet. M. Studiosè an oscitanter? G. Studiosè. M. Bestias an homines? G. Homines utique. M. Discentes, an animis & cogitatione
alibi

alibi commorantes, solisque corporibus præsentes?
 G. Discentes, & tota mente attentissimos. M. Nunc
 tu mihi responde Alexander. Quorum censes pro-
 prium esse discere, ingeniosorum quàm ingeniosi, an
 potius industriorum, etsi ingeniis minoribus præ-
 ditorum? nam industriam omnis expertem ingenij
 applicare ad literas, esset imbrem in cribro portare.
 A. Plurimi valentes ingenio non discunt, aut disso-
 lutè & languidè discunt: quocirca eorum hanc esse
 naturam, neutiquam sentio: nulli enim ingenioso
 deesset. M. Rem fabulare. Bene docentes igitur quos
 amare potissimum & imprimis debent? A. Bene di-
 scentes, & qui literas vorant, sine vlla controuersia.
 M. Omnem rem tenes. Quid nunc superest, quod
 quæritis? G. Dici nō potest, quàm tua istac tã subtili
 disputatione delectati simus. Tulimus responsum
 sapiens; & quod prætereà requiramus, restat nihil.
 A. Perspicimus probè, quid tu iure à nobis postules,
 enitemurque ut amore tuo, & quidem illo non vul-
 gari, ne simus indigni: quoniam quos vehementiùs
 diligas, manifestò cognouimus. M. Si verba ad rem
 contuleritis (quanquam hætenus non omisistis; &
 ego magis instituti tenendi, quàm hortandi causa
 hoc profero) si hoc, inquam, effectum dederitis, no-
 men vestrum cum æternitate coniungetis.

ANNOTATIONES.

AD hunc dialogum, & ea, quæ de industria laudi-
 bus proferuntur illustranda, pertinere mihi vi-
 detur perlepidâ historia, quam de Furio Cresino Plinius
 libro

libro 18. cap. 6. narrat. C. Furius Cresinus, inquit, è seruitute liberatus, cùm in paruo admodum agello largiores multò fructus perciperet, quàm ex amplissimis vicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis. Quamobrem à Sp. Albino Curuli die dicta, metuens damnationem, cùm in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac vestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, vomeres ponderosos, boues saturos. Postea dixit: Veneficia mea, Quirites, hæc sunt, nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes meas, vigiliàsque & sudores. Omnium sententiis est absolutus. Addit Plinius. Itaque est profectò, opera impensa cultura constat. Ego verò similiter in re dissimili affirmo: non tam ingenio, quàm labore & sudore doctrina inuenitur, De eruditorum tamen assiduis contentionibus atque vigiliis, non saepe cogitamus. In omni pulchro) Vide Æsopi apologum de vulpecula in officinam statuarij ingressa. Dialogum 66. legant, qui crebrò à ludo absunt, & 67. qui ingenio minus valent: ut & illi fiant assidui, & isti animosi. Et charos mihi reddunt) In primis ea habenda cura est, ut is (Præceptor) fiat nobis familiariter amicus, nec officium in docendo spectet, sed affectum. Nec sanè quisquam literis, saltem leuiter, imbutus, eum, in quo studium, ingeniũque perspexerit, non in suam quoque gloriam peculiariter fovebit. Quintilian, lib. 1.

cap. 2.

PRO-

PROGYMNASMA

SEXAGESIMUM

OCTAVVM.

Pensum diurnum.

MAGISTER. DISCIPVLVS.

MAGISTER. Non tu existimas, Antoni, ad progressus in eruditione liberali haud ita longinquo tempore consequendos permagni interesse, certòsne tibi labores, libros, exercitationes proponas, quibus studium dedas in dies singulos: an, ut impetus tulerit, & quamdiu tulerit, ita quidque, & tam diu agas? D. Sanè quidem maximè interest: hæc mea est opinio. M. Nónne præterea intelligis, quanti referat, vtrum confuse ac perturbatè, an distinctè, & ordine discas atque exerceas: quæ discenda & exercenda sunt? D. Ego verò perspicuè intelligo, & re ipsa id experior. M. Num tu igitur consueuisti certa quædam tractare, & vnumquodque præstituta hora per diei spatium? D. Prorsus consueui. M. Commemora mihi quam istuc ratione. D. Posteaquam ad primam auroram somno solutus de lectulo surrexi, corpus amictu contexi, faciem ablui, capillum pexui, quartam horæ partem diuinis precationibus transigo, à cælesti doctore opem auxiliúmque efflagito: me illi cum studiis & actionibus diurnis totum offero & dedico. M. Castissimè: à Deo enim, qui est

totius sapientiæ primus & antiquissimus parens, auspiciari oportet, ab eo agendi sunt capienda initia. D. Tum me ad libros applico. Primò dum omnium, quæ ante meridiem in scholis pronuntianda sunt, ex memoria, edisco. Reliquum tempus in vespertinis diei præcedentis interpretationibus dictatisque confumo: ut si iusseris, possim auctorem explanare. Ære campano interea in ludum arcessimur, ibi tu ipse nosti, quid agam. M. Et quid tu, & quid alij. D. A prandio rursum edisco & repeto, mecúmque retracto ac reuoluo, quæ te explicantem, & alioqui ad nos expoliendos accommodata, & idonea differentem audiui. Si quid superest temporis, quemadmodum manè quoque, Adrianum Cardinalem, aut epistolas Ciceronis lectito. M. Rectissimè, Quando scribis? D. Secundùm scholas pomeridianas usque ad cœnam: id est, intervallum horæ & semis. Nunquam autem scriptioni manus admoueo, nisi priùs Ciceronem versauerim, animúmque meum illius compositissimæ, ac splendidissimæ orationis illecebra delinitum, amore & diligentia similiter scribendi inflammârim. M. Euge, prudentissimum consilium. Quàm vellem te condiscipuli, & quotquot posthac se mihi in disciplinam tradent, imitarentur? Hoc si fiat, publico fiat bono. A cœna quid inceptas? D. Si non desunt sodales, honestis facetisque sermonibus, aliquando symphonia, seu canto musico cum illis diem comburo. Si solus, tum aut testudinem pulso, aut fabellas Æsopi, apophthegmata, historiam planam, & disertè ac tersè conscriptam: quandoque etiam

iam festiua & pudica poëmata lego, quibus lectiunculis oblecto otiolum meum, & tum ex ipsa rerum pulcherrimarum cognitione, tum ex sermonis elegantia, quasi aliud agens, vtilitatis fructum minimè poenitendum excerpo. M. Liberalius, iucundius, conducibilius suadere tibi nihil potuisssem: supra ætatem sapias. Diebus festis quid rerum agis? D. Ad exercendam memoriam de Poëtis veteribus, item ex Cicerone, Livio, Sallustio locos insignes edisco, quia te id laudare solitum, non sum nescius. Præter ista in Græcis non parum temporis colloco. E sacris auctoribus ad animum emendandum etiam sæpe aliquid lego. M. Probo summoperè institutum. Quid? diem vacationis totumne, dum cubitum concedas, in ludo exigis? D. Deus auerruncet: ne tu suspicere, me vnum de inertium istorum esse sodalitio, qui ludum & ferias in primis, studia in postremis numerant. M. Quid ergo facis? D. Vbi horas aliquot corpus animumque iucundè recreauì, & ad omnem me hilaritatem effudi, mihi met receptui cano, ad libellos regredior. Nam me quemcunque diem, quo non didicerim, perdidisse statuo. M. Quàm non inuito ad aures sermo hic tuus accessit? O te solertissimum, ô summè industrium adolescentem! Tu non amandus? tu non gestandus in sinu? Mane in hac ratione semper, teque ex ea lucrum emolumentumque vberimum, & immortalis gloriæ splendorem acquisiturum spera.

ANNOTATIONES.

Castissimè) Cicero ad Terentiam epistola 4. Quando
 neq₃ dij, quos tu castissimè coluisti. neq₃ homines,
 quos ego seruavi semper, nobis gratiam retulerunt. Hic
 quidem quid valeat, castissimè, nemo non videt, idem
 quod integerrimè, sanctissimè, religiosissimè. Lege quæ
 affert Turneb. de verbis castè, castitas, lib. 30. cap. 36.
 Ere campano) Usus campanarum quàm antiquus sit
 & varius, & quomodo sacris & profanis in rebus adhi-
 beatur, deque illarum pulsu ad studiosos in Academiam
 scholàsque conuocandos, lege Iunium lib. 3. cap. 11. & Mi-
 dendorp. lib. 1. cap. 11. Diem comburo) Plaut. Menach.

ME. Hoc mihi abste caueo cautiùs,

Clam uxore ubi sepulchrum habeamus, & hunc
 comburamus diem.

PE. Age sanè igitur, quando equum oras: quàm
 mox incendio rogam?

Dies quidem iam ad umbilicum est dimidiatus
 mortuus.

Cuius loci hæc est, quamvis allegorica, explanatio. Gre-
 ci & Romani mortuos in rogam imponebant, & com-
 burebant. Menachmus optat sepulchrum, id est, lo-
 cum, ubi nesciente uxore diem iam ad occasum præci-
 pitantem, & veluti animam agentem absumere possit,
 hilariter nimirum & iucundè viuendo, epulando, &
 perpotando. Virgil. eclog. 9. dixit: Cantando puerum me-
 mini me condere soles. Horatius Ode 5. lib. 4. condere
 diem. Parasitus autem, quàm mox, inquit, incen-
 do rogam: id est, quàm citò provideo, seu coquo ob-

sonium, ut hunc diem comburamus, ut opiparè epulemur? Nunc enim dies in pomeridianum tempus inclinatus est, & ita quasi dimidiatus mortuus. Comburendus igitur. A cœna quid incoëptas) Aut nullum sit studium nobis post cœnam, aut incundum sit, non spinosum atque serium. Vult etiam Plutarchus lib. de tuenda valetudine animum non vexari à cœna, neque negotiis, neque curis, neque sophisticis contentionibus. Historicarum Poëticarumque quæstiuncularum exercitationes, quas aliqui studiosorum hominum secundas mensas nominauerunt, non prohibet. Deus auerruncet) Rusticum verbum est auerrunco, amputo, succido, refeco, à runca instrumento, quo vitium luxuries coercetur. Inde per metaphoram pro depellere, auertere, remouere, Lini lib. 8. Placuit auerruncanda Deum iræ victimas cadi. Cicer. ad Att. lib. 4. Dij, inquit, auerruncant. Lucilius apud Nonium. Dij amentiam auerruncaßint tuam. Hinc Auerruncus Deus, quo precari solebant, ut pericula auerteret. Varro lib. 6. Receptui cano.) Militaris locutio, crebra Lini. Veget. l. 2. cap. 22. Tubicines ad bellum vocant milites, & rursum receptui canunt. Græci ἀνακαλεῖν. Receptus autem dicitur, quo se exercitus recipit.

PROGYMNASMA

SEXAGESIMVM

NONVM.

Observator.

OBSERVATOR. ATHANASIVS. MAT-
THÆVS. BONIFACIVS.

OBSERVATOR. Vos tres, linguas geritis impensè
 liberas & expeditas: loquacitas vobis domina-
 tur: meam admonitionem contemnitis, ac pro nihi-
 lo putatis. Ecce in fabulatorum indicem vos refero.
 Si Pegaso velociores sitis, nunquam hodie effugietis
 infortunium. **A.** Connuisti aliàs, conuiue nunc
 etiam, & muta istam mentem, rogo: tacebo deinceps
 vt piscis. **M.** Si nomina nostra in catalogum retule-
 ris, erit mihi, quod Præceptori de te narrem. **O.** Quid
 dices? **M.** Cognosces. **O.** Minas iactare cuius obuium
 est. **M.** Experieris. **O.** Nullius in me maleficij crimen
 admisi, cuius me stimulet conscientia. **M.** Senties.
O. Nullum, inquam, crimen incurri, quo tu me ac-
 cersas: & non ignoro technas tuas. **M.** Videbis. **B.** Ne
 scribe nomen meum in tabula, donabo tibi quid-
 piam. **O.** Egone vt patiar me abs te corrumpi mune-
 ribus? **B.** Lepidissimum est. **O.** Non curo. **B.** Simul
 aspexeris, appetes. **O.** Mitte nugari: nihil habes, quod
 dones. **A.** Habet certè. **O.** Quin ostendis? **B.** Ecce
 imago longè venustissima: augustissima Dei mater
 puerum Iesum vlnis sustinens. Videtis vt amabiliter
 arridet nobis diuinissimus atque bellissimus infans?
O. Hanc cine daturus es? **B.** Daturus, si pollicere si-
 lentium. **O.** Polliceor, da. **B.** Quæ res feliciter ambo-
 bus eueniat, accipe. **M.** O factum bene, iam tu incor-
 ruptissime obseruator nec me, nec Athanasium au-
 debis accusare. **O.** Quapropter nō auderem? **A.** Quia
 nos te accusaremus, & tu pēderes pœnas non le-
 ues, quòd Præceptori infidelis, ac perfidus extitisses.
O. Ignosco vobis similiter, vt Bonifacio. **M.** Perpla-
 cet,

cet. Discede iam hinc, observa alios. A. Prô, quantum boni adepti sumus hac luce, qui ab isto quidem observatore quoad voluerimus tuti sumus? B. Quinam? A. Si de fracta lege silentij postulare quenquã è nobis meditabitur, obiiciemus illi, quam abs te accipere non recusavit elegantem picturam, ut sileret: mutire non audebit. Nam tibi qui donasti, mihi & Matthæo testibus oculatis plus utique quàm illi soli vel iurato credet Magister, periurissimum dicet, si de iuramento. M. Via reperta est commodissima ad euadenda verbera, propter istam congressionem nostram, videlicet imminetia. Vah.

ANNOTATIONES.

PEgaso velociores) De equo alato, qui capite Medusa amputato à Perseo, ex eius sanguine natus repente profiluerit, quomodo eo usus sit Bellerophon, Natalis Comes Mytholog. lib. 7. cap. 11. & lib. 9. cap. 4. Fabulantur hunc eundem equum, cum terram ungula percussisset, fontem elicuisse, unde ipsi nomen inditum Pegasus, πῆγν enim fons: qui quoniam Musis consecratus est, dicuntur illæ Pegasides. Idem fons ἱπποκρήνη, & Musa Hippocrenides.

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM.

Formule petendarum facultatum.

LVDIMAGISTER. NICOLAVS.

CRISPINVS discipuli.

LVDIMAGISTER. Quas ob res, Nicolae, consueverunt à Magistris potestatem petere pueri? N. Ob duas potissimum. L. Scilicet. N. Ob exitum è schola, & absentiam à schola ad tempus. L. Quapropter solent exire è ludo? N. Vel vt corpus leuent, vel vt emanet aliquid necessarium. Item ob causam aliquam omnino fortuitam. L. Estne more Cynicorum Stoicorumue simplicibus, propriis, apertissimis vtendum verbis, sine vlla præfatione honoris, cum loquimur de iis naturæ humanæ necessitatibus, quas iam cogitatione præcipis: an potius rectis, ac prætextatis: vt quod re inhonestum non est, modò occultè fiat, id verbo ne turpe obscœnumque sit? N. Ita tu quidem nuper ex Cicerone nos erudiisti. L. Velim petitiones aliquas iis verbis iteres, quibus à me accepistis. Agite pueri, auscultate atque operam date, & quæ dicentur, percipite.

N. Caput, venter, dentes mihi condolent, Præceptor: quocirca precor, fac mihi copiam eundi domum.

Febriculam, tentatiunculam sentio: tua cum venia domum me recipere concupisco.

Neesse habeo exire, Præceptor, ad hoc illud emendum: si permittis exhibo, & post paulo reuertar.

Vocor domum à seruo, ab ancilla: possum abire? L. Quomodo, Crispine, absentiae facultas roganda est?

C. Hoc illud negotium mihi curandum, transactum reddendum, transigendum, perficiendum est, la-

man-

mandum, hospitibus serviendum, agrotanti sorori, fratri ministrandum.

¶ *Parentes mei hanc, illam rem ut peragerem mihi præceperunt: huc, illuc me mittunt: quamobrem hodie, cras, biduo, triduo in ludo adesse non potero. Hac de re certio rem facere te volui, amantissime præceptor, quod id te consilio, ac non repugnante fieret.*

¶ *A scholis abfui heri, nudiustertius, quatuor, quinque dies, &c. ob hanc, ob illam causam, quam excusationem ne repudies, te vehementer oro. L.) Hisce phrasibus edico à me potestatem petant omnes, & usitatam sibi, lutulentamque barbariem valere iubeant. Qui contrà venerit, is quod petet, non impetrabit, & modis accipietur tam miseris, ut posthac omnes barbarissimos odio Vatiniano oderit.*

ANNOTATIONES.

More Cynicorum) Cynici non tantum quod obuios allatrarent, ut canes faciunt, sed etiam ob vitam illiberalem, ab humanitate & munditia remotam, appellationem hanc sunt consecuti in Græcia. Turneb. lib. 7. cap. 9. Testatur & Laërt. ob ignominiam sic nominatos, Odio Vatiniano) Vatinium hominem natum & ad risum, & ad odium, scurram fuisse venustum ac dicacem memoria proditum est. In pedes suos ipse plurima dicebat, & in fauces concisas: sic inimicorum, quos plures habebat quam morbos, & in primis Ciceronis urbanitatem effugit. Seneca lib. Quod in sapientem non cadat iniuria,

cap. 17.

R 5

PRO-

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM

PRIMVM.

Certamen copiae.

PAVLINVS. MAVRITIVS. EVGENIVS.

PAVLINVS. Vter vestrum paratus est mecum conferere manus, conferre pedem, suscipere bellum, certamen inire, praelio contendere, pugnam capeßere, in arenam descendere, Martem laceßere, armis experiri, dimicare, pugnare, certare, decertare, praeliari, configere? M. Ohe, quorsum, tu inconsiderate, tot synonyma, tot loquendi genera idem valentia conglobas? diceres semel vno verbo, quid velles. Ecquid tibi vis tandem? E. Quod istuc praelium nobis, quam dimicationem offers? gloriose miles. P. Demiror equidem non sentire, non videre, non animaduvertere, non intelligere, non percipere vos, quid cupiam, qua de pugna loquar. E. Nempe tibi admodum plaudis de varietate sermonis atque copia, & tanquam Cræsus aliquis in tua affluentia nos, vt Codro pauperiores auersaris, nostram paupertatem despiciatui ducis. M. Legistin' mi Thrafo (mi Pauline, volebam dicere) quid Archidamus Lacedæmoniorum Imperator, cum in Arcadiam irrupisset, cognouissetque hostibus Eleos ferre auxiliũ, quid, inquam, ad eos scripsisset? P. Quid scripsit?

M. Hoc

M. Hoc tantum : quies bona. Ne igitur te commoueas cum tuis copiis, ut ne incidas in permagnos & valentes exercitus, à quibus re ad extremum perducta casum, foedissima strage concisus cum fueris, tum denique discas, quid moneat illud vetus adagium : fatius est recurrere, quàm malè currere : palma in medio est posita. P. Quod tuo capiti sit. Rem istam mecum recta reputavi via, subduxi rationes, delectus egi : absit verbo invidia, est vnde vobis bellum faciam, copias magnas, valentes virum à viro lectum visuri estis. Quare si vos viri estis, non mulieres, si audetis, si nos vlla accendit tantarum gloria rerum, mouete, aciem instruite, & à iugulis vestris vim meam prohibete. M. Ut sæpe summa virtus in occulto latet ? Hic Imperator quantis est ceruicibus ? innumerales & munitissimas videtur vrbes expugnasse. E. In nobis mora non erit vlla, quoniam tibi insanire libet. Pone in quo nos copia tecum decertare desideras. P. Ponam verò. MORI, quot modis aliter efferri potest Mauriti ? M. Multis, quod neminem fugit, nisi qui literas fugit. P. Quot ergo ? M. Tu numerato, ego proferam. P. Numerabo. At caue, quidquam inquinatum ac lutulentum, tanquam bonis mercibus adulterinas, & argenteis nummis plumbeos admisceas. E. Quorumnam formas illas loquendi esse postulas ? P. Ridiculus es. Interrogas qualem cocum, quales epulas stomachus meus appetat ? examissim optimum, & conquissimas : architectorum nimirum, & principum latinis. M. Tullij, Cæsaris, Sallustij, T. Liuij, Plauti, Te-

Terentij, Virgilij, Horatij, &c. nec enim Poëtas ex-
 cluserim: aliorum denique probatissimorum scri-
 ptorum, etiam nostri sæculi, qui imitatione ad sa-
 nitatem, & munditiem antiquorum accedere stu-
 duerunt. M. Facient ad stomachum tuum, vti spero.
 P. Ordire, Eugenius te excipiet, ego postremo loco
 occidam vos: trecentos enim modos ad hanc v-
 nam rem explicandam recensebo. E. Basilicas edi-
 ctiones hic habet. Mira confidentia. P. Mira dili-
 gentia. Iam pro castris militem producito, quem sub
 pellibus tutiùs contineas, vt ego sentio. Fuga salu-
 tem petet, si non oppetet. M. *Mortem cum vita*
commutare. Quidam phrasin non intelligentes in-
 uerso verborum ordine dicunt, vitam cum morte
 commutare; hoc enim est, ex mortuo viuum fieri:
 vitam scil. pro morte recipere. P. Quis ita locutus
 est? M. Seruius Sulpitius disciplina iuris ciuilis
 eruditissimus, & oratione maximè limatus ac per-
 politus, epistola qua Ciceronem de obitu Tullia
 consolatur: *Posteaquam mihi renuntiatum est, &c.*
 lib. 4. epistolarum ad familiares. P. Reperiturne ibi-
 dem alius dicendi modus? M. Ita: *Diem suum obire.*
 P. Sic est, perge. E. Mauritius didicit literas Pauline,
 & personam adhuc bene gerit. P. Nondum me per-
 culit. M. E voce, vita, frequentes nascuntur for-
 mulæ. *Vitam reddere: interdum adiungitur, nature,*
dandi casus videlicet. Vitam deferere, vitam dimitte-
re, amittere, relinquere, edere, vita cedere. E Vita ce-
dere, discedere, decedere, recedere, excedere, à vita de-
sciscere. Vita concedere, est apud Cornelium Tacitum,
E Vita seu de vita exire, migrare, demigrare. Extre-
mum

num vita diem conficere, seu, morte conficere, vita carere. Restant modi quidam conflati ex vocabulis, anima, lux, spiritus, corpus, & aliis, quos relinquam Eugenio repræsentandos. P. Quomodo? tu repræsentata, tu promus esto, si quid habes conditum præterea. M. Satis fore arbitror, si formarum numero ambo te quasi coniunctis castris, duplicatisque viribus superemus. Quòd si tu vni potes resistere, duobus profectò non resistes: nam neque Hercules contra duos. P. Attulisti circiter quatuor & viginti: atqui plures expectabam. M. Mox addetur cumulus, ut sint amplius quadraginta. Sudabis & algebis Pauline, si his nostris omnibus prætermiſſis (quod necessario tibi faciendum est) plus quinquaginta in medium adducere volueris: quot nisi adduxeris, palmam nequaquam obtinebis. Et veremur magnoperè, ne leonem pollicitus cum sis, murem ostendas. P. Ego contrà vereor, ne vos falsa teneat opinio. Mecum erit iste labor. E. *Animam efflare, edere, exhalare, agere, exspirare, amittere. Lucis usuram reddere, amittere, ex hac luce discedere, migrare. Extremum spiritum, seu vitæ spiritum exhalare, spiritum, supremum vitæ spiritum edere, spiritum finire. Ab hominibus, seu ab hominum vitâ demigrare, inter viuos esse desinere. In viuis, inter viuos numerari, vitam & spiritum ducere, vitâ & communi spiritu frui, vitam propagare desit, vitâ defecit, casu ablatiuo. Interclusâ animâ creditus est mortalitatem expleuisse.* Cornel. Tacitus agens de Tiberio, annal, lib. 5. in extremo.

*Poëtarum illa sunt, vitale lumen, lucem relinque-
re, lumina relinquere, occubare umbris, relinquere dulces
animas: quæ duo sunt. Virgil. in 3. Aneid. in quo &
illud ad Aneam Andromache. Viuisæ? aut si lux
alma recessit? Idem in 11. pereleganter, capi leto, cum
de Camilla loquitur. Ibidem de eadem moriente. Vitæ-
que cum gemitu fugit indignata sub umbras. Extremum
efflare halitum, quo usus est in secunda Tuscul. disputa-
tione Sophoclis aliquot versus in latinum conuertens M.
Tull. & in primo, leto potiri. Euthynous potitur fatorum
munere leto. Vocant etiam mortuos carentes luce, cassos
lumine.*

M. Non poenitet virium: utrique nostrum ma-
gnam dedisti decus. Desine plura, non vincet nos
hodie. P. Vincam, ita sim felix: quando totus in hoc
bellum, & animo & mente insistam. Ac primum
simplices voces, quibus uti consueverunt auctores
Latini, cum de morte verba faciunt, producam: quas
tamen veluti calones & lixas, non veros, auctora-
tosque milites æstimari, nec, quod ad victoriam at-
tinet, ullo ipsos numero esse postulo. M. Fiat sanè,
dum fateare, nos quoque fungi potuisse hac opera.
Quin etiam illas elocutiones commemorare licebit,
quibus præter naturam inuecta mors declaratur. P.
Ita facere sedet animo. Demum ad eas aggrediar,
quæ sunt vestræ classis: eæque partim oratoriæ, par-
tim poëticiæ; hoc modo numerus aduersus nume-
rum pugnabit: meus nempe maior contra vestrum
minorem. E. Placet: iam proposita exequere: arre-
ctis altamus auribus. M. Sed expediet fortassis tuos
mili-

milites in procinctu testamentum facere, quoniam satis est credibile, apud inferos hodie cœnatu-
 ros. P. Quod facillimum est facis. M. Quid istuc? P. Homi-
 nes ut irrideas: verum noli, quaeso, istum urbani-
 tatis tuæ salem totum in me irridendo consumere.
 Itaque pro, mori, etiam dicimus interire, perire, occide-
 re, extingui, obire, decedere, excedere, absumi, decide-
 re. *Plautus Trin.* Nemo extat, qui ibi sex menses vixe-
 rit: ita cuncti solstitiali morbo decidunt. *Ibidem:* Quin
 prius ad plures me penetraui? Et in *Casina.* Qui nunc
 abierunt hinc in communem locum. *Terent. Phormione:*
 E medio abiit: *Horatius quoque.*

Nos ubi decidimus,

Quò pius *Aeneas*, quo *Tullus* dives & *Ancus*,

Pulvis & *umbra* sumus.

Vixisse etiam dicuntur, & *fuisse*, quos *mortuos* signi-
 ficare volumus, κατὰ Γουενδοχλῶ. *Tibull. lib. 3.* Sine
 erimus, seu nos fata fuisse velint. *Veteres* quippe *Au-*
spulav in mortis mentione admodum fugiebant.
Quocirca etiam *abiit* dicebant, pro *interiit*, & *abutio-*
nem vocabant *mortem*, ut auctor est *Festus*. *Græci*
οἰχεσθαι, ut *Germani* *verscheiden*. Plura legetis apud
Scaligerum in *Festum* & *Varronem*, si collibitum erit.
Qui seu *volentes*, seu *nolentes* occiduntur, ii dicuntur
vitam ponere, *profundere*. *Virgil. animas* proicere, in
 6. *Vita* privari, *exui*, *eiici*, *spoliari*, *expelli*, *extremum*
spiritum effundere, *mortem* capere, è *viuorum* nume-
 ro *exturbari*, à *vita* *eximi*, *morte* *affici*, *multari*, *mor-*
tem *oppetere*, *morte* seu *mortem* *occumbere*, quod *Vir-*
gilius extulit in *secundo*, cum *dandi casu*. Seu *versare*
 dolos,

dolos, seu certa occumbere morti. Cicer. 1. Tuscul. è Poë-
ta vetusto, Priamo vi vitam evitari, id est, extorqueri:
mitti ad mortem, ubi Socrates de se cicutam bibituro
differit, & 9. Philipp. Occidi, interfici, interimi, necari,
mactari, obtruncari, iugulari. Iis item dicitur via e-
ripi, adimi, extorqueri. Livius lib. 1. dare manibus di-
xit, pro interficere. Et Plaut. Asin. morti dedere. Virgil.
4. Georg. dedere neci. E. Vellem in rem præsentem
venire, si liber Liuij adesset. P. Nihil est opus, memi-
ni verba & locum. De duobus Curiatiis tum à se
peremptis, ac de tertio iam iamque perimendo sic
ait victor Horatius. Duos fratrum manibus dedi:
tertium causam belli huiusce, vt Romanus Albano
imperet, dabo. Malè sustinenti arma, gladium su-
pernè iugulo defigit, iacentem spoliât. Plaut. Me-
nach. Quem ego hominem, si vivo, vita deuoluam sua.
Ibidem. Anima priuabo virum. In Milite dixit, adi-
mere animam. Bacchid. autem facetè.

Nam neque Bellona mihi vnquam, neque Mars cre-
duat,

Ni illum exanimalem faxo, si conuenero,
Niue exheredem fecero vitæ suæ.

Ecquid plura expetitis? M. Non his contenti sumus.
Ad illa delabere, quæ sunt institutæ concertationis
propria: & memento, quanta sit à nobis coaceruata
locutionum multitudo: simul in mentem reuoca
quid promiseris. Et cùm nos in summam expecta-
tionem adduxeris, vide ne falsos turpiter deferas.
P. Non excidère animo promissa. Accipite. & cor-
porum vinculis euolare, ex his tenebris in lucem illam

exce-

excedere, à Deo euocari, ad Deum abire, in cælum migrare, de vitæ statione decedere. Ad illud diuinum animorum concilium cœtūque proficisci, ex hac turba & collusione discedere. Quæ quidem non de quibusuis morientibus vsurpanda esse, ipsimet intelligitis, quando hæc Romuli nepotum disertissimus Cicero de Romanis illis, Paulo Æmilio, Catone, aliisque sapientibus atque optimis viris, qui cum virtute scilicet æuum agitassent, in somno Scipionis, in Catone, & in Tusculanis vsurpauit: quos præterea dicit corpore laxari, & eorum animas in custodia corporis detineri: ut proinde talibus decedentibus dicere integrum sit, ipsos è custodia corporis euolare, elabi, emitti, Item vinculis corporum leuari. Si iam vocer ad exitum vitæ, ait de se epistola quadam ad Torquatum lib. 6. E.. Eleganter animaduertisti hæc elegantias. P. Vitam finire, destituere, vita fungi, defungi. vitæ modum, finem imponere, supremum, ultimum vitæ diem agere, explere, rebus humanis eximi. Nodis corporeis eximi, apud Arnobium lib. 2. In eodem: anima corporibus exuta humanis. Inter homines agere desit, legi apud Tacitum. In Sallust. in Jugurth. Quoniam mihi natura finem vitæ facit. Et Suetonius in Claudio. Ad finem mortalitatis accedere. Non præteribo illud, Si quid ei acciderit, seu humanitus acciderit. Cicer. 1. Philip. & 1. Tuscul. cui simile est, si quid eo factum erit, si quid eo fuerit, pro, si mortuus fuerit: quo abstinebant, ne malè ominari viderentur. Fato cedere, fato fungi, in fata concedere. E. Cuiusnam hoc est? P. Opinor Liuij. Naturæ satisfacere, natura cedere, concedere.

M. Et hoc extremum? **P.** Sallustij in Iugurthino. *Naturam satietate vivendi expleuisse dicuntur a Cicero-
ne, qui decrepita senectute de vita exierunt. Mors
continuo istam occupat. Terentius. Mortem obire, vi-
tam finire, claudere, alicui vitam deficere. Item accu-
sandi causa, Petrum vita defecit. Finem vivendi facere,
invenire. Transeo nunc ad formulas Poëtarum, qua-
rum tu, Eugeni, bonas quidem illas, at paucas protu-
listi. E. Si libuisset, protulissem plures. P. Quin tu
dicis idem, quod in eclogis ille pastor, Nunc oblita
mihi tot carmina? M. Pauline, hîc Rhodus, hîc sal-
ta. P. Audite, Fata subire, finiri leto, morte sopiri, ani-
mas, vitam ponere, deponere, relinquere, consumi morte,
supremam horam alicui venisse. Tibull. At mihi Per-
sephone nigram denuntiat horam. Idem. Quod si fatales
iam nunc explevimus annos. Agere spiritum, tenuem
mutari in umbram, mitti ad campos Elysios, nigram
tranare paludem, mors venit. Propert. Quandocunque
igitur nostros mors claudet ocellos. Martial. Cùm mihi
supremos Lachesis pervenerit annos. Subire mortem,
mortis iter adire. Est etiam in usu apud eos rapi, pro e-
mori. Virg. in epitaph suo: Mantua me genuit Calabrè
rapuere: nam in Calabria decessit. Idem in 6. Aeneid. de
infantibus mortuis.*

Quos dulcis vita exortes, & ab ubere raptos.

Abstulit aera dies, & funere meruit acerbo.

Propertius. Vivam si vivet, si cadat illa, cadam. Ani-
mam ponere primis cunis. Fata repellant vitam, fata
properant quietem, venire ad fata, petere aquas Sty-
gias, intrare domos nigrantes animarum silentium,

immites parcas habuisse, sensisse. Lucretius vitæ pausam vocavit mortem. Frigida quem semel est vitæ pausa secuta. Cuius item illud elegantissimum est, vitæ lampada tradere in 2. Vultis, adducam versus ipsos? E. Volumus, si commeministi. P.

Sic rerum summa novatur.

Semper: & inter se mortales mutua viuunt.

Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur,

Inq̃ breui spatio mutantur sæcla animatũ,

Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

Rursum lib. 3. de Xerxe. Lumine adempto animam moribundo corpore fudit. De Epicuro ibidem. Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ. & in 5. quos à vita natura remouit. In eodem, quem vita reliquit. In 6. autem libro cum pestilentiam describit, quæ urbem Atheniensem ciuibus exhausit, Deus bone, quàm venustis circuitiõibus mortem seu obitum effert? Prorsus vt illud musæum mel, illũque musæum leporem, quem toties nominet, agnoscas.

Octauoque ferè candenti lumine solis,

Aut etiam noua reddebant lampade vitam.

Horatius pro mori dixit, ire Numa quo deuenit & Ancus, epistola ad Numiciũ, lib. 1. Quem penes iam est victoria? equidem opera haud parcus fui. M. Nunquã credidissem, tam pænè infinitis rationibus vnã hãc rem explicari posse: multis posse haud ignorabam, & non paucas ipse annumeravi. Videntur Romani scriptores in effingenda hac tã multiplici varietate mortem honorare voluisse: quã fugimus quidẽ omnes, non etiam effugimus. E Tollamus digitum, Mauriti,

sepulti sumus. Vicisti Pauline, fuisti que ambobus laboriosior in observandis tot loquendi generibus sub vnum velut significationis iugum deuinctis, & memoria es meliore. P. Nullum acroama, nullius vocem libentiùs audiebat Themistocles, quàm eius, à quo sua virtus optimè prædicaretur. M. Hoc Themistocleum habes: illud adsume, vt te Miltiadis trophæa è somno suscitent. P. Teneo.

ANNOTATIONES.

Quod capiti tuo sit) De hac locutione Turneb. lib. 11. cap. 12. Virum à viro lectum) Faciebant Romani aliquando potestatem militibus, vt singuli notos sibi, quorùmque virtuti considerent, legerent, atque id potissimum, cùm periculum aliquod maius instaret: aut aliquis grauior casus urgeret, Reliqua Victorius lib. 18. c. 19. & Turneb. lib. 25. cap. 7. Mortem cum vita commutare) Sic Horatius ode 17. lib. 1. Velox amœnum sepe Lucretilem mutat Lycao Faunus, Id est, ex Lycao, qui mons est Arcadia frequenter in Lucretilem montem in Sabinis commigrat. In Capt. apud Plautum Hegio senex de permutatione Philocratis captiui, quem habebat emptum, & Philopolemi, filij sui, qui seruiebat ipse quoque captiuus in Alide. Hoc illum me mutare confido fore. Hoc (nempe Philocrate) mutabo illum (Philopolemum.) Extingui) Antiqui quod calore foueri ac vegetari omnia, & frigere cadauera cernebant, animum igneae naturae putauerunt esse. Ex qua opinione verbum extinguendi, quod in igne proprium est, in animalibus quoque ceptum est usurpari, & verbum

bum vivere in ignem transferri. Hac & plura Muret. lib. 7. cap. 6. Ad plures me penetraui) Cum Tarentinis editum esset oraculum, res eorum meliores futuras, si unà cum pluribus habitarent, ita sunt illud interpretati: si illos, qui migrassent è vita, intra urbem reciperent (nam ad id usq; tempus mortuos, ut alij quoq; Greci, intra oppidum non condebant) Rempublicam suam bonam fortunatamque fore. Verba oraculi hac erant: αμεινον & λωϊον ἔσεσθαι σοφισὶ ποικιμένοις πλὴν οἴκησιν μετὰ τῶν πλειόνων. Victorius cap. 2. lib. 7. Qui seu volentes, seu nolentes) De generibus mortis eruditè, elegantèrque disputat Manut. in epist. 12. lib. 4. apud Ciceronem. Animam amittere) De hac locutione, & simul de varia notione huius vocis anima, lege cap. 12. lib. 1. Miscell. Hieronymi Magij, qua usi sunt Plaut. in Amphit. Cicero ad Terentiam. Sallustius in Catilin. Probus in Epaminonda. Mortem obire) Festus. Mortem obuisse ea consuetudine dicitur, qua dixerunt antiqui, ob Romanam legiones ductas, & ob Troiam duxit exercitum, pro, ad. Similitèrque vadimonium obuisse, id est, ad vadimonium iisse, & obuiam, ad viam. E corporum vinculis euolare) Animal ut constet, necesse est in corpore anima vinciat. Ideo corpus δέμας, hoc est, vinculum nuncupatur, & σῶμα quasi quoddam σῆμα, id est, animæ sepulchrum. Vnde Cicero pariter utrumque significans, corpus esse vinculum, corpus esse sepulchrum, quod carcer est sepulchrum, ait: Qui è corporum vinculis tanquam è carcere euolarunt. Macrobius in somn. Scip. lib. 1. cap. 11. Non etiam effugimus) Propertius eleg. 17. lib. 3.

Sed tamen huc omnes, huc primus & ultimus ordo:

Est mala, sed cunctis ista terenda via est.

Exoranda canis tria sunt latrantia colla:

Scandenda est torui publica cymba senis.

Ille licet ferro cautus se condat & aere,

Mors tamen inclusum protrahet inde caput.

Nireia non facies, non vis exemit Achillem,

Cræsum aut Pactoli quas parit humor opes.

Martial. lib. 4.

Nulla fata loco possis excludere: cum mors

Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

Eodem.

Lanificas nulli tres exorare puellas

Contigit: observant quem statuere diem.

Lucret. lib. 3.

Vitæque mancipio nulli datur, omnibus usu.

Ibidem.

Certè equidem finis vitæ mortalibus astat:

Nec deuitari letum pote, quin obeamus.

Tollamus digitum) Qui succubuerat in conflictu, hoc

indicio victum se fatebatur. Similia sunt: tollere, dare

manum, dare seu porrigere herbam, fasces summitte-

re. Hoc extremum à Coss. sumptum est, qui in concio-

nem ascensuri, Publicolam imitari, de quo lib. 2. Li-

nus, fasces populo summittebant. Quod mirè gratum

ipsi fuit, cùm ita confessio fieret, populi quàm consulis

maiestatem vîmque maiorem esse. Acroama) Cicero

hæc pro Archia. Est autem acroama, festiva & iucunda

narratio, tralatone à symphonia musica, quæ olim in

theatro histrionum actionem commendabat, & auri-

bus

bus percipiebatur, ut illa oculis. Cicero pro Sextio Clodii acroama appellavit, quod & histrionis & musici partes gereret. Ille ipse maximus Ludius non solum spectator, sed etiam actor & acroama Miltiadis trophæa) Cicero Tuscul. 4. Noctu ambulabat in publico Themistocles: quod somnum capere non posset: querentibusque respondebat, Miltiadis trophæis se e somno suscitari. Plutarch. in Themistocle idem narrans, addit. Reliqui enim cladem barbarorum Marathoniam belli finem esse censebant: at Themistocles eam initium maiorum certaminum putabat, ad quæ se pro tota Græcia assiduò preparabat.

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM.

SECUNDVM.

Cantus musicus.

SABINVS. CRESCENTIVS.

S A B I N V S. Auditione accepi, te in ludum itare musicum, Crescenti. C. Me? audisti vera. S. Quoties per hebdomadem? C. In dies singulos. S. Qua hora? C. Duodecima. S. Ultróne pater voluit, an tu ab eo precibus id extorsisti? C. Exoravi patrem: nec muto factum. S. Cur, quæso? C. Quæ nunc intemperiae tenent? Haben' tu aures, an aurículas tantum? S. Enimverò habeo aures, nisi eas hoc temporis articulo perdiderim. C. Quid

ergo interrogas, cur discam canere? S. Non absurdè id quæro. C. At ego dico, absurdissimè. Quid enim musicâ dulcius? quid illa sonorum temperatione auribus gratius, aut iucundius? S. Scire fidibus (quod ingrauescente iam ætate Socratem Philosophum didicisse fama vulganit) & canere cithara, testudine, barbito, multò esse suavius quovis pignore contendam: quæ de vocibus, libentiùs audierim Sirenas, aut lusciniolam, aut cygnū in morte canentem.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua

Cantator cygnus funeris ipse sui.

C. Ista reprehensio inscitiam tuam coarguit: nam si musicam scires, nunquam facultatem nobilissimam in vituperationem adduceres. S. Non diffitebor me artem hominum feriatorum, languentium, & nihil agentium ignorare. Aures permulcet illa quidem, in animo voluptatis nihil relinquit, ut literæ. C. Necesse non est, si literæ sunt bonum, musicam esse malum: nec si illæ plus profunt, ideo hanc nihil prodesse. S. Acumen dialecticorum. Patet tamen in musica nimium deditos, esse idiotas ferè: tria verba latinè loqui nescire. C. Haud me dedam immoderate: non dico ampliùs. S. Nolim ego tempus disperdere in repetendis, & usque ad vomitum penè audientium recantandis per dies integros hisce 6. syllabis, ut, re, mi, fa, sol, la. Præterea in ligaturis, fugis, cantibus naturalibus, consonantiis perfectis, imperfectis, resolutionibus, diminutionibus, diapente, diatessaron, & similib⁹ tricis. C. Mihi relinque istas tricas, & perpende in quos hoc maledicti conferas. S.

In

In neminem. C. In multos præstantissima dignitate, & in excelso ætatem agentes viros, qui animos pondere curarum lassos cantiunculis remittunt ac releuant. Sanctarum literarum summa est auctoritas, qua commendatur musica. S. Noui tamen clarissimos grauissimosque viros, qui, ne ponantur in suspicione leuitatis, canere cùm sciant, cantu consultò abstinent. C. Faceffe hinc Mome: tempus est in ludum eundi. Vale. S. Ito, ito, & bonas horas malè perde. Canta ab vsque manè ad vesperam: canta in somnis quoque. C. Et tu quoad lubet in cælum iacularè.

ANNOTATIONES.

NEc muto factum) Si pœniteret facti, muto factum, nolo factum: contra, si probarent: factum volo, factum cupio, factum gaudeo, dicebant. Aures an auriculas) A vocibus hauriendis dicta sunt aures. Virg. 4. Aneid. vocemque his auribus hausi. Auricula est cartilago, aurium cavitatem circumdans, cuius ima parte nihil mollius, tenerius, aut flexibilius in toto humano corpore. Hinc prouerb. Auricula infima mollior, in hominem lenem, lentum, minimè asperum, & iracundum. Vtitur eo Cicero ad Q. F. Sirenas, lusciniolam, cygnum) De cantu Sirenum vide Odyssæam. Et paræmiam, Sirenum scopuli. Isocrates ob dicendi suauitatem Attica Siren cognominatus est. Eadem de causa Xenophon Attica Musa, & apud Attica Sophocles. Lusciniæ, de qua multa Plinius lib. 10. cap. 29. inde dicta, quod cantu suo significare solet diei surgentis exortum,

quasi lucinia. Eadem & acredula. Cicero Prognost. Et matutinos exercet acredula cantus. Isidorus lib. 12. Dicitur græcis nominibus philomela & aëdon, propter amorem perpetuum cantandi. Plant. Bacchid. Pot ego quoque metuo, lusciniola ne desuat cantio. Cygnorum cantu apud vulgum & poëtas nihil notius, quos Plato in Phædone non solum cum cantu & voluptate mori, sed in vita reliqua musicos & cantores esse scribit. Lucianus tamen libello de cygnis. Aelianus lib. 1. cap. 14. Plinius cap. 23. lib. 10. negant cygnos canere. Pondere curarum lassos) Quomodo cantus animum abducat à curis, à moribus, quomodo sensum malorum minuat, quantamque delectationem habeat, lege Ovid, eleg. 1. lib. 4. Trist. Facesse hinc Mome) Fingitur quidam Deus hoc nomine, qui cum ipse nullum opus didisset, aliorum deorum opera curiosius contemplaretur, & carperet quam liberrimè, si quid aut omissum, aut perperam factum putaret. In Venere quidem, cum aliud reprehendere nihil posset, reprehendit strepitum, & stridorem eius sandaliy. Hinc licebit sandalium Veneris usurpare, ut parœmiam de re quoquo modo, & iniuste etiam reprehensa.

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM

TERTIVM.

Græcæ literæ.

DORO.

DOROTHEVS. MATTHIAS.

DOROTHEVS. Quid libri manu geris? M. Nicolai Clenardi Institutiones linguæ Græcæ: quæ lamentariæ mihi sunt, neq; eas ferè intueor, quin prope modû illachrymer: certè quidem suspiro. D. Huius egregium virum, & immortalis virtute præditum. Num spicula vibrant, quibus te conuulnerent? M. Telis non aspectabilibus sauciant pectus meum: quin cerebrum mihi excutiunt. D. Quis istuc fieri potest? M. Fieri sentio, & excrucior. D. Quæso, quid tu hominis es? abhorres nimio opere à lingua Græca: hoc illud est, hæc illa sunt suspiria. M. Non Pythium magis verum est responsum, quàm quod dixisti. Etiam, abhorreo. D. Et quidem tandem superatus rationibus? ne occultaueris. M. Ob inexplicabiles, immensas, infinitasque difficultates, quæ me potissimum impediunt, & deterrent ab hoc studio. Myriades contractionum in nominibus & verbis, in totidem partes distrahunt animum meum. Tot sunt declinationes, tot coniugationes, tot anomala, quot Athenis noctuæ. Quis vel abundantissimus opio ista penitus memoriâ comprehenderet? D. Præclare, Terentius opinor. Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet, quam inuitus facias. Contrà Mantuanus, Homerus. Labor improbus, omnia vincit. Et alius: Amanti nihil difficile. Tuum ingenium, quod apparet, non capitur, non oblectatur hac principe, & regina linguarum: ea re inuitus, & quod proximum est, minore cum diligentia, nulla cum nauitate ad hæc præceptiones discendas incumbis. Hæc una res difficultatem exaggerat, ubi est aliqua difficultas:

ubi

ubi autem nulla est, ibi eam progignit: sicuti ex altera parte, amor & desiderium rei alicuius adipiscendæ efficiunt, ut quamvis onerosus magnusque labor, aut perparum, aut minimè sentiatur. M. Tu si hic sis, aliter sentias. Scienti ac perito non videtur laboriosa scientia. Iam tu hæc liguriuisti & concoxisti, in quibus ego tam fudo, quàm si morales effoderem. D. Fatebor candidè, per somnum & iocum hæc disci non posse: veruntamen minui, vel potius minus sentiri aio laborem, si generosa discendi cupiditas affuerit, quæ frigidam suffundat. M. Tam fatuum & delirum non inuenies, qui nolit græcè nosse. D. Cum de voluntate loquor, non illam omnino desidem, & operum solutam intelligi postulo, qua cupiunt quidam pecuniam facere, & amplificari patrimonia, cum vacui negotiis domi sedeant: qua honoribus augeri, cum honore nihil dignum moliantur: qua eruditione præstare, cum se erudiendos nulli magistro dedant. Perquàm insipienter vult, qui sic vult. Atque ut hoc tibi largiar, magnam inesse in præceptionibus difficultatem, tamen istuc ipsum cum multis præcellentibus rebus iis còmune est, de quibus dictitare illud solemus: difficilia quæ pulchra. M. Haud dicam dolo; labore & studio me tantum non eneco, nec tantillo magis inhærescunt in mente mea illi canones. D. Non pauci affirmant se hoc facere, nec faciunt. M. Quomodo? D. Quia cum studium à M. Tullio breui ac circumscripta definitione explicetur his verbis. Est vehemens & assidua ad aliquam rem applicata magna cum voluntate occupatio

patio

patio: ipsi aut non vehementer, aut non assidue, aut si ^{ut. vult. quibz} utrumque, non adeò magna cum voluntate occupationem ad Græcas literas applicant. Tu tacitus te met interroga, te excute, tecum considera, num ita te geras. Si geris: nisi bardus & truncus, stipes, caudex sis, præterque figuram hominis nihil habeas, utique addisces Græcam Grammaticen. M. A tempore subsecare nihil possum, quod dem Græcis quotidie. D. An tu non pòtes minimum semihoram tribuere? M. Latina hoc quidquid est temporis sibi quoque vendicant. D. Attende paulisper animum. M. Do tibi operam, loquere. D. Si nostrorum studiorum præfides ac moderatores vidissent non sufficere nobis ordinarium tempus ad Græca cum latinis coniungenda, nunquam in catalogis librorum explicandorum, qui quotquot annis describuntur formis æneis, & luci committuntur, vllum auctorem libellumve græcum nominassent: nec Magistri homines considerati & prudentes, hoc pensum à nobis exigèrent. M. Sophisma & captio ista tua nihil me conturbat: tu si quid es facturus, firmiora argumenta conquiras, necesse est. Ambo curare non possum. D. Tu verò pòtes, & poteris si voles. Aliorum exempla, quos audisti & vidisti utrumque studium persequi, tibi persuadeant. M. Abundant ingeniiis. D. Do hoc de aliquibus: voluntate quidem pollent ac diligentia, nec adeò sunt imbelles ut tu. M. Postquam equis remisque contendero, non consequar tamen consummatam grammaticæ notitiam. Sic ego operam, parentes sumptum perdiderint. D.
Despe.

Desperatio quoque est mater ignaviae, ac plurimos
pestum dedit. Extermina hanc pestem literariam ex
animo tuo, speraque te adepturum omnia.

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis

Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Ferrum assiduitate usus atteritur: & quid ferro du-
rius? aquæ guttæ cauant marmor: & quid aqua mol-
lius? marmore solidius? quî ergo assiduò impensa
cura, perpetuatúmque studium doctiorem te non
reddat, minùs licet valentem ingenio, quo antest:
compluribus? M. Quæ, per Deum, est tanta & tam
fatalis huius transmarinæ linguæ necessitas? D. Mul-
tiplex, & præcipua. Ea (ne longum faciam) vt sine
eius cognitione manca, & mutila sit omnis doctri-
na: & qui eius expertes sunt, ij, nec latinè quidem
scripta penitus percipiant. M. Paradoxa mihi nar-
ras. Doctissimos viros habeo nominare, & te nouis-
se multos arbitror, qui alphabetum non teneant, &
græcam legere vocem, cùm occurrit aliqua, ne-
sciant funditus. Sunt qui in commentariis à se editis
ita loquantur: græcum est, non legitur. Item: græ-
cum hoc totum omitte. Isti profectò existimationis
suæ non ideo iacturam faciunt, quia *τιμή* & *ἀντίστω-
πος* quid velint, aut qua ratione per casus inflectan-
tur, nesciant: & suarum artium alumnos citra dam-
num istiusmodi otiosorum delectamenta negligere
posse, pro certo credunt. D. Bona verba. Comme-
mini hac ipsa de re audire è Præceptore meo: cæ-
terùm ego tantus adhuc non sum, vt fusiùs hoc de
argumento mihi agendum putem. Cùm legimus,
quæ

quæ ab eruditis de huius linguæ laudibus prodita sunt ad posteritatem, tum rationibus firmissimis, & bene multis demonstrari cernimus, quàm sit ad omnem disciplinam utilis, & necessaria græcarum literarum cognitio: id nos credere oportet tantisper, dum re ipsa experiamur: quemadmodum morbis impediti credunt medicis, ad sanitatem, bonitatemque valetudinis profuturam sibi potionem, & alia quæ ab iisdem dantur pharmaca, atque antidota. M. Sed Clenardus iste perturbatus, atque confusus est, & meo quidem animo docendi viam ac methodum nullam videtur custodivisse. D. Hoc ipsum consensu iudicauerunt quidam docti homines: quocirca, quod in rem communem esset adolescentum, in ordinem certum ac facilem eius præcepta redegerunt. Eum librum in Galliis editum commercare: de tuis condiscipulis sunt, qui parauerunt. M. Ante vesperam adibo ad tabernam librariam, empturus librum, quantovis pretio steterit. Abs te autem maximoperè pro nostra summa conjunctione, tuâque humanitate peto & quæso, si quando te interrogauero, ne deneges mihi operam, & hoc addas ad tua in me officia: statui enim feruidiùs discere. D. De me sic tibi promitto atque confirmo: nihil cùm malim, quàm te græcè vel optimè nosse, non detrectaturum tua causa pusillum hunc laborem. Tu modò fac animo erecto constantique sis, & caue vnquam in consilium desperationem adhibea. M. Ero, ita me amabit fides: & hoc tuo facto ad eam, quam erga te habui voluntas.

luntatem magnus cumulus accedet , contráque omnia me , quæ potero, in te studia & officia collaturum polliceor.

ANNOTATIONES.

Mantuanus Homerus) Aliquot epitheta Virgilij ab optimis auctoribus ipsi tributa afferamus : quo in promptu sint studiosis. Alex. Severus Imper. Platonem poetarum vocabat. Plin. celeberrimum auctorem. Velleius , principem carminum. Marcellinus , eminentissimum vatem. Seneca , vatem maximum. Macrobius , Homericæ perfectionis per omnia imitorem. Idem Mantuanum Homerum. Fabius , auctorem eminentissimum. Augustinus , poetam maximum , omniumque præclarissimum. Quidam Iovem poetarum latinorum. Non videtur laboriosa) Plures sunt verbi huius notiones. Homo laboriosus est, quem Græci dicunt Φιλόπορον , nos industrium. Item is , qui molestia aliqua impeditus est, ex qua sese explicare nequit. Res etiam laboriosa dicitur, in quam multus impendendus est labor. Catullus. Chartas doctas & laboriosas vocavit , magna diligentia studioque elaboratas. Secundam notionem confirmat illud ex Miloniana. Quid enim nobis duobus, Iudices , laboriosius ? quid magis exercitum dici potest ? qui sæpe amplissimorum præmiorum ad Rempublicam adducti , metu crudelissimorum exitiorum carere non possumus. Prima tam est manifesta, ut confirmationis ac testimonij nullius egeat. Est ergo hoc verbum de illorum ordine, quæ agendi patiendique vim habent , seu in utramque partem significatione reciproca & aduersa dicuntur.

dicuntur : ut formidolosus , inuidiosus , suspiciosus , ambitiosus , graciosus , infestus , metus , iniuria , nescius , ignarus , &c. Gellius lib. 9. cap. 12. Huc etiam pertinet nobilis : dicimus quippe nobilis poëta , nobilis latro. Domi sedent) Sedere significat interdum negligenter se gerere , pigrum , otiosum , ignavo animo esse , ut apud Græcos κατὰ δόξαν. Cicer. in Pison. An potest vlla esse excusatio , non dicam malè sentienti : sed sedenti , cunctanti , dormienti , in maximo Reipub. motu Consuli ? Virg. 3. Georg. Et meliora deos sedet omnia poscens. Sic desiderare , pro remisso animo esse. Sueton. in Iulio. Victor. lib. 16. cap. 20. & Torrent. in Sueton. Eandem vim habere apud Tullium verbum , iacere , notavit alicubi , Manut. in eiusdem epist. Quotquot annis) M. Varronem sæpius dicere , quotquot annis , quotquot mensibus , cùm singulis annis , singulis mensibus sine intermissione significare vult , animaduertit , & in eo sinistrorum correctorum errorem correxit. Victor. lib. 9. cap. 22. Ferrum assiduitate) Plutarch. de lib. educand. Multarum rerum contemplatione addiscere possis , quantum efficacitatis habeat industria atque labor. Nam & aqua guttatim lapsa lapidem cauat : & ferrum atque æs manuum contrectatione atteruntur : & rotas currum magno labore curuatas nullo possis conatu in pristinam restituere rectitudinem. Et quæ sequuntur. Seneca item epistola 30. Nihil est quod non expugnat pertinax opera , & intenta ac diligens cura. Robora in rectum quamuis flexa reuocabis , curuatas trabes calor explicat , & aliter nata in id fingantur , quod usus noster exigit. Quanto facilius animus accipit formam , flexibilis , & omni

humore obsequentior ? Quintil. lib. 1 cap. 1. Prestat ingenio alius alium. Concedo : sed ut plus efficiat aut minus. Non tamen reperitur, qui sit studio nihil consecutus. Aquæ guttæ cauant marmor). Lucret. lib. 1. Stillicidij casus lapidem cauat. Idem lib. 4.

Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes

Humoris longo in spatio pertundere saxa?

Rei parvæ & humili magna est in hisce duobus versibus quaesita dignitas. Quos cum illo sanè abiecto & plebeio, qui falso Nasoni tribuitur, comparat Victorinus.

Gutta cauat lapidem, non vi, sed saepe cadendo.

Propert.

Quid magis est durum ferro, quid mollius unda?

Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Idem lib. 2.

Sed tamen obscura teritur rubigine mucro

Ferreus, & paruo saepe liquore silex.

Bona verba) Quem sensum contineant ista, bona verba, & bona dicere, explanat Nannius lib: 1. Miscel.

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM.

QVARTVM.

Bibliotheca.

ANTONIVS. CYRILLVS.

ANTONIVS. Vbi tu aut moratus, aut vagatus es tamdiu? C. Apud patrum erat quod transactum redderem negotium. A. Quid narras? quodnam ne-

gotium? C. Tua nihil refert: quare desine percun-
tari. A. Difficillimum creditu: propter negotium,
vt dictitas, dimidiatum penè diem illic te hæsisse.
C. Propter aliud etiam. A. Parcam exquirere, quid
fuerit illud aliud: si vltro aperueris, non inuitè au-
scultauerim. C. Bibliothecam maxima impensa, li-
bris multis, variis, optimis refertissimam, locuple-
tissimamque confecit. A. Quid hoc autem ad te? C.
Quid ad me? ô Antoni. A. Etiam, quid ad te attinet, si
ille bibliothecam comparauit? an tu idcirco eam es
adepturus? C. Adipiscar, si vixero. A. Iam volo mihi
pandas hoc mysteriũ. C. Audacter proloquar. Cũ
defunctus essem mandato, quod à patre acceperam,
& rem absoluissem, vt optaueram: ades dum Cyrille
mi, inquit meus patruus, paucis te volo: manũque ap-
prehensum in conclaue perducit, bene amplum, lu-
cidum, abundè instructum & ornatum. A. Lubido
est porro audire: iucundum aliquid magnũque
consequetur. C. Magis id dices, si audieris. A. Ergo
narra. C. Visebantur ibi in ordines dispositi libri per
conclauis latera: vnumquodque habebat octupli-
cem seriem: maioribus ascendendo, minores semper
magnitudine ac mole succedebant, cũ ipsa quidẽ
receptacula seu loculamenta essent libris proportio-
ne interuallorum respondentia. A. Quàm multos di-
uinas fuisse? C. Minimum tria millia. A. Non asper-
nandus numerus. C. Plurimi insuper in acervo soluti
& rudes ex officina iacebant. Cæteri diligẽter admo-
dũ compacti: alij tegumentis seu inuolucris erant ex
albo corio, alij nigro, alij rubro: quidam membrana

candida, & arida modò pumice polita tegebantur. Nonnullis, præsertim grandioribus, per quatuor vtriusque frontis angulos ex orichalco bullæ umbilicatæ cernebantur affixæ. Claudebantur hi vncis æneis (clausuras vulgò vocant) illi loris sericis, alij coriaceis. A. Quod genus scriptores? C. Omne genus. Nam etsi patruus Iuris ciuilis scientiam proficitur, attamen non in politiores duntaxat literas præterea, verùm etiam in Philosophiam, Medicinam, & aliquantum in Theologiam studium tradidit. In Rhetoricis & Dialecticis excellit. Græcæ linguæ iam inde à prima adolescentia se perstudiosum extitisse affirmare solitus est: quam interdum seriò quidem & ex animo, sed suauiter cum lepore promittit se mihi sponsam cum lautissima dote relicturum.

Omnes quæ mecum meritis pro talibus annos

Exigat, & pulchra faciat me prole parentem:

hos enim simul de Poëtarum Latinorum Platone versiculos recitat. Non fugit prudentissimum virum, me eandem hanc efflictum deperire. Ergo quia omnem doctrinam liberalem combibit, & opibus præditus est, hinc tanquam cornucopiæ librorum possidet. Nec illi confusè locati: verùm dispertiti in ordines certos visuntur: hîc ad hanc, illic ad aliam disciplinam pertinentes. Ad vnumquemque verò ordinem porrectioribus elementis, seu literis cubitum longis, vt iocatur Plautus, præscripta pendent lemmata: THEOLOGI. PHILOSOPHI. IURISCONSULTI. ORATORES & HISTORICI. PHILOLOGI. POETÆ. GRAMMATICI.

Adhæc

Adhæc quisque nomen suum in tergo gerit : terga enim ostendunt intrantibus & aspicientibus, vt nullo negotio quod quæras, inuenias. Omnia deinde tam nitida & munda, vt obstupescactus, in paradisum (vt nostri loquuntur) te iures introgressum. A. Per quem hæc curat ? nam ipse, credo, hanc molestiam non subierit. C. Puerum mercede conduxit, promptum & impigrum, qui in singulos dies certa ac præstituta hora puluerem de libris deuerrit, cumque opus est, conclaue scopis purgat, & turbata ac disiecta quæ sunt, rursus componit. A. Quid ibi est extra libros? C. Mensa cooperta tapete viridi laneo, pluteus, clepsydra, cæteraque supellex in literas sese abdantium. Adde monumenta nonnulla antiquitatis; vt statuas paruas marmoreas, perquam artificiosas; vt veterum Imperatorum nummos argenteos; vt illustrium pictorum tabellas; vt mathematica instrumenta & musica. A. Quid postquam tibi demonstrauit hæc omnia? C. Iuuat meminisse. Complexus me inquit. Tua hæc erunt vniuersa, Cyrille charissime, si colueris studia literarum, vt instituisti, nauiter: & quam expectationem tui concitasti, eam sustinueris. Nulla mihi vxor est, vt vides, nullus hæres: te harum, quantæcunque sint, copiarum mearum hæredem ex asse testamento scribam nominatim. Noli quærere: ita sum hac tam singulari ac diuina promissione affectus, vt ebrius lætitia nescirem vbi consisterem. A. Tam valde hoc facto delectatum esse te non miror, nihil enim potuit fieri amantius, nihil dulcius. C. Gratias contrà agebam im-

mortales, pollicebar montes aureos. A. Hen, cur ego quoque talem patrum fortitus non sum? ut nimum longè meis tuæ fortunæ præcedunt? C. Non cuius homini contingit adire Corinthum.

ANNOTATIONES.

A Duerfum eos, qui maximis impensis ingentem librorum multitudinem comparant, quibus non tam utantur quàm glorientur; lege, quæ sunt apud Senecam, cap. 9. de tranquill. animi. Quò mihi, inquit, innumerabiles libros, & bibliothecas, quarum dominus vix tota vita sua indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit: multoque satius est, paucis te auctoribus tradere, quàm errare per multos. Quadraginta millia librorum Alexandria arserunt, pulcherrimum regie opulentia monumentum. Alius laudauerit, sicut Linius, qui elegantia regum curæq; egregium id opus ait fuisse. Non fuit elegantia illud, aut cura, sed studiosa luxuria, &c. Receptacula seu loculamenta) Posteriori voce appellat Seneca illos, quasi cancellos, per quos libri in bibliothecis disponuntur. Cicero ad Atticum, lib. 4. epistola 18. pegmata vocat: quanquam & aliud eodem loco significare potest. Vide Manut. epistola verò 4. lib. 4. cum inquit: offendes designationem Tirannionis mirificam meorum librorum, intelligit eorum dispositionem, collocationem, descriptionem, & distributionem suo cuiusque loco. Argumento locus est epistola 8. non longè à principio. Posteaquam verò Tirannio mihi libros disposuit, &c. Lamb. annot. Sittytos in extremo epist. 5. lib. 4. Manut. interpretatur membranulas, qua-

quarum integumento libri à pulueris temporisque iniuria diutius integri conseruantur. In Rhetoricis & Dialecticis) In musicis, in dialecticis, arithmeticis, grammaticis malebant dicere veteres, quàm in musica, seu, in arte musica, in arte dialectica. Cic. 1. de Orat. in musicis numeri, voces, & modi, & lib. 4 ad Att. epist. 16. musicis eruditos. Terent. Eunuch. fac periculum in musicis. Cicero ad Att. lib. 12. hominem remotum à dialecticis, in arithmeticis exercitatum. Et 1. de nat. Deor. Tantos progressus habebat in Stoicis. Obseruauit Manut. Mihi sponsam cum lautissima) Ciceronem quoque delectauit audacior ista metaphora. Nam ad Atticum libro 1. epist. 8. sic ait: Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. Nam ego omnes meas vindemiolas eò reseruo, ut illud subsidium senectuti parem. Et epistola sequenti apertius. Libros vero tuos, caue cuiquam tradas: nobis eos, quemadmodum scribis, conserua. lib. 3. Libros tuos conserua, &c. Illustrium pictorum tabellas) Images doctorum, clarorumque hominum in bibliothecis collocabant. Cicero ad Attic. lib. 4. epist. 9. Maloque in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quàm in istorum sella curuli. Hæredem ex asse) De diuisione assis in 12 partes lege Alex. ab Alex. lib. 1. c. 1. As, interdum significat nummum æreum, qui sit decima pars denarii: denarius autem est octaua pars aurei Rhenensis, seu daleri, significat inquam, nummum minimi pretij. Hinc prouerb. Ne assis quidem. Catull.

Rumorésque senum seueriorum

Omnes unius aestimemus assis.

Id est, penitus contemnamus. Ad assem perdere dixit Horat. Vniuersæ pecuniæ iacturam indicare volens.

PROGYMNASMA

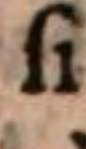
SEPTVAGESIMVM

QVINTVM.

Descriptio Gymnasii.

FABIANVS. SYLVESTER.

FABIANVS. Schola ista nostra, in quam ad ingenij culturam percipiendam in dies cœpimus com-
meare, pulcherrimè commodissimèque ædifica-
ta mihi videtur: idem tibi videri, nunquam in incer-
to habui. S. Benè: & antepono illam multis aliis, quas
vidi, in quibus studiorum gratia versatus sum haec-
nus. F. Primum (vt inde potissimum laudationem
exordiar) excitata est eo ciuitatis loco, qui omni
strepitu, clamore, turbis caret. Non hîc esculenta,
potulenta, non scruta venduntur: nullæ in hac vici-
nia cauponæ, nulli falsamentarij, salgamarij, myro-
polæ nulli. Non fabri assiduè incudem tundentes,
non dolarij, non aurifices, non demum eiusmodi
opifices, qui totum diem pulsibus perstrepunt, nulli
circuli, non colludentes, & concinentes pueri ac
puellæ. Hîc summa quies, hîc alta silentia: prorsus
sicut illa prætoria, seu magistratuum palatia apud
Persas, de quibus Xenophon in vita Cyri. Nec
enim carmina solum, vt inquit vates Sulmonen-
sis, sed vniuersè, generatim studia omnia bona-
rum

rum artium secessum quendam & otium, hoc est, tumultus, negotiationumque vacuitatem requirunt, vel potius flagitant. S. Haud quidquam hac veritate verius. F. Tum salubri quoque sub calo condita est: quod in eadem vrbe non omnibus semper ædificiis contingit: quædam enim crassiore, & corporibus humanis pestilente circumfunduntur aëre. Academiam illam Athenis amœno, & nemoroso, at minimè ad tuendam sanitatem accommodato solo traditum est constructam fuisse. S. Vt memoria mea est, hoc ipsum quod affirmas alicubi scriptum legi. Et æquum est, cum alioqui integra valetudo studiorum diuturnitate ac vehementia corrumpatur, non ibi constitui Gymnasia, vbi proclivius est, eam omnino perdi, quàm recreari & conseruari. F. Nullæ domus ita contiguæ, vt officiant luminibus. Iam verò quàm excelsi parietes? quàm sublime & ad pluviarum defluxus præceps aptatumque tectum? Ipsa forma domûs non proiecta in longum, non extensa nimis in latum, non trilatera, sed τετραγών siue quadrata: ita tamen, vt sit aliquantò longior quàm latior, porta ingens, & aspectu augusta ac venerabilis à sculptore & pictore emblematis insigniter decorata. S. Illi ordines fenestrarum, infrà quidem latis luminibus, suprà angustiorum, omnium autem inter se ad perpendicularium æqualium, ecquid ornamentum addunt? F. Eximium. Vbi ingressus fueris, ad læuam auditoria duo, ad dexteram totidem: ambulatiunculæ ante scholas, & inter scholas. Inde gradibus septende-

cim ex albo expolito lapide, quatuor cubitos longis, vnum penè latis ascenditur. Rursum ibi quatuor Gymnasia, cum suis ambulatiunculis. Non se mutuò possunt impedire discipuli, nec magistri alter alterum clamoribus obtundere. Suggestus ut bellè laborati? suprà velut tecta impendunt, ne dissipetur vox docentium: adhærentia autem ipsis, non ut in sacris ædibus, disiuncta à concionatorum cathedris. A terra quatuor gradibus eleuati, quò videri audiri que ab vniuersis doctor facillimè queat. Non in dextro aut sinistro latere, sed ex aduersum portæ collocati, ut intrantes primo aspectu in Magistrum incidant, & ipse sine circumactu capitis auditores suos, & quemcunque ingredientem possit aspicere. Ut ordinatim disposita sedilia? sic, ut ex omni parte, à fronte, à tergo, à dextris, à sinistris inter ipsa & parietem spatia fieri queant. Ut dolatis è tabulis speciosa laquearia, ut circum fenestras decentissimè depictæ vites, rosæ, flores denique? quàm mundum, candidum ac subtile tectorium? nihil vsquam fractum, nihil ruinofum, aranearum nihil. S. Aulam omittis? F. Nónne hæc scholis incumbens, & in summis ædibus ampla, tabulatísque ornatissima, & picturis egregiis mirabiliter locupletata est? S. Assentior. F. Nónne ad oratorias exercitationes, ad comicas quoque actiones opportunissima? S. Nimirum. F. Nónne templo quàm simillima? S. Etiam. F. Quid igitur salubrius, quid splendidius nostra schola? S. Nihil. F. Quàm adhæc frequentes discipuli? quàm eru-

eruditi Magistri? Breuiter: si Musæ cum Apolline suo Heliconem relinquunt, huc inprimis, & cupidissimè commigrent. S. Me adscribito huic tuæ sententiæ.

ANNOTATIONES.

S Ecessum quendam) *Plutarchus de Curiosit.* Si quidem & Musæa quàm maximè procul ab urbibus collocabant. Causam ne quæramus: patet enim eo vel tacente. Salubri sub cælo) *Cælum sub aëre, dicunt latini. Hinc loci & cæli grauitas, cæli salubritas, cælum graue, salubre, pestilens. Cicer. 1. de Diuinat. Aspiratio cæli grauis & pestilens. Pro quibus barbari, mala aura, malus aër, insalubris aër. Plin. lib. 2. cap. 28. Namque & hoc cælum appellauere maiores, quod alia nomine aëra: omne quod inani simile, vitalem hunc spiritum fundit.*

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMUM

SEXTVM.

Pædagogi.

EVTROPIVS. LEOPOLDVS. TIBERIVS.

EVTROPIVS. Lachrymas effudisti, Leopolde, etiamnum quippe in tumore sunt oculi, & rubent. Hem, quæ causâ ploratus? L. Plorasses tu nihilo minùs pro certo, si Pædagogus tuus similem

lem in modum tibi blanditus esset. T. Eia, blanditus? fortasse in te misello virgæ rursus exultaerunt. Factum est hoc Leopoldo? L. Factum est. E. Quid ais? L. Dubium hac de re nullum est: nimis apertum atq; indubitatum est, pellem mihi usque ad saturitatem consauciatam flagris. E. Prædurum pædagogum prædicas. L. An vos nunquam à vestris flagellamini? T. Perquam rarò, Leopoldo. L. Nimis propitios ac lenes habetis: ac proinde vereor, ut vos sitis boni pueri. E. Quin sæuissimi sunt: quare nos plagas & increpationes illorum, suprà quàm cuiquam credibile est metuentes, officium vltro exequimur. L. Meum ut arbitror, sæuitia non antebunt: qui tyrannidem in me quandam exercet. T. Tyrannidem? L. Inprimis omnia dicta, facta mea curiosissimè obseruat: non potest tamen nosse, quæ mente agito (rumpatur licet) nam cogitata sunt cuique libera. E. Meus æquè, ut scias, non dormit. T. Nec meus profectò. L. Quandocunque non videt assidentem libro, suspicatur, suspicatur autem? immò credit me ludere, vixque ad naturæ requisita concedere patitur. T. Auges res in maius: non equidem puto tam ab omni humanitate derelictum & agrestem. L. Nescio mentiri. E. Quàm sæpe rationem poscit eorum, quæ in schola audieris? L. Fermè in dies singulos. E. Quid facit tibi, si quærenti imperitè respondeas? L. Minatur. E. Si iterum? L. Ferociùs minatur. E. Si tertium? L. Vobis istuc cogitandum relinquo: dolet enim vel dictu, nedum perpesu, quod iste plagosissimus homo mihi tertium peccanti

canti consuevit facere. T. At nostri (quod inter nos liceat dicere) tota hebdomade vix semel nos examinant: quia videlicet ponunt nos esse diligentes, ut reuera sumus. L. Quid igitur istuc est, quod diligentes isti tam crebro in ludo vapulant? E, Nimirum argutaris. Sin'itne diutius te dormire? L. Dormire? propemodum ante galli cantum, multa adhuc nocte è somno me stentorea voce excitat. Diebus festis ad quintam, & hyeme ad sextam ægerimè sinit requiescere. E. Nos, Tiberi, præ Leopoldo beati sumus, quibus conceditur in lucem cubare sæpius. L. Num intelligitis iam verum me dixisse: habere vos pædagogos plus æquo indulgentes? T. Non, non: hanc enim lenitatem & indulgentiam seueritatibus nonnullis affatim compensant. L. Quibus? T. Proferrem, si ex vsu tuo fore iudicarem. L. Cur non erit? nam hinc me solum miserum esse cognoscam. T. Cogunt in sacris precationibus multum absumere temporis: insolenter ac raro permittunt operam dare lusibus: ob leuissimam culpam interdiciunt ientaculo: nonnunquam merendam quoque eripiunt: silentium vt Pythagoreis imperant. L. Clementior meus est aliquanto, confiteor E. At tu paulò antè quasi quendam carnificem ipsum describebas. L. Verum enim uero quod vos de vestris, idem ego nunc de meo: lenitatem vnā tribus seueritatibus compensat. Dies me citiùs relinquat, quàm enumerem, quas mihi leges quàm multas, quàm duras ciuilitatis & modestiæ imposuerit: quoties apud parentes coram & per literas

accusarit. Omnipotens & misericors Deus, da mihi
 alium Pædagogum. E. Timendum, ne malo peior
 succedat, eueniâtque tibi, & nobis, si idem quod tu
 optemus, illa asini calamitas apud Æsopum. L. Quæ
 calamitas? E. Seruiebat olitori, & quoniam ille
 præparcè pabulum dabat, multùmque laborare co-
 gebat, precatus est Iouem asellus, vt alteri domino
 venderetur. Iussit figulo vendi. Hic asinus iniquiore
 animo gestare cœpit onera, nempe testas & lutum.
 Rursus ergo cùm rogasset, vt sibi dominum liceret
 mutare, coriario est venditus. Tum peiorem priori-
 bus herum nactus, vidensque quid ille faceret, cum
 suspirio: Væ misero, præstabat apud priores manere
 dominos. Nam hic, vt vidéo, pellem quoque meam
 conficiet. Consilium meum est, vt cuiuimodi sunt
 Pædagogi nostri, eos toleremus. Et quoniam id
 quod volumus, fieri nunc haud potest, velimus quod
 potest: donec, vbi ex ephebis excesserimus, in tute-
 lam nostram veniamus: tunc potestas dabitur vi-
 uendi liberiùs. L. Nunquam vidi melius dari consi-
 lium. E. Et isti Pædagogi, quod more iam receptum
 est, fient patres familiâs, ducēt vxores, quæ nos mul-
 timodis vlciscentur, & istis maritis suis magnum da-
 bunt malum, postquam illi argento accepto, impe-
 rium dote vendiderint. L. Meus si pro peccatis in
 me commissis centum ducat vxores, parum est.

ANNOTATIONES.

S Tentorea voce) *Homerus Iliad. 5. Stentori attri-*
buit vocem ferream, id est, firmissimam, eumque
affir-

affirmat clamoris magnitudine equare s plis quinquaginta simul. Hinc vox seu clamor Stentoræ, pro maximo. Merendam eripiunt) Festus. Merendam antiqui dicebant pro prandio, quod scilicet medio die caperetur. Nonius. Merenda dicitur cibus, qui post meridiem datur. Isidorus lib. 20. cap. 2. Merenda est cibus, qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda, & proxima cœnæ. Vide Hieronymum Mercurial. variar. lect. lib. 4. cap. 17. & Muret. lib. 4. cap. 12. quoties antiqui cibum in die sumpserint. Ex ephebis excessimus), ὁφελία est finis pueritiæ, principium adolescentiæ, seu extrema pueritiæ, & prima adolescentiæ, seu prima pubertas. Terent. Andr. Nam is postquam excessit ex ephebis, liberiùs viuendi fuit potestas. Eodem modo Plaut. Mercat. Cicer. pro Archia. Nam ut primum ex pueris excessit Archias. In tutelam nostram veniamus) Tutela definitur à Iurecons. vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui se per ætatem defendere non potest, iure civili data ac permessa. Quam vim ac potestatem qui habent, tutores appellantur. In suam tutelam venire aut peruenire, est ad pubertatem peruenire. Cicer. 1. de Orat. Negarétque nisi posthumus & natus, & antequam in suam tutelam peruenisset, mortuus esset, &c.

Item 2. de Inuen. Quidam pupillum heredem fecit, pupillus autem antè mortuus est, quàm in suam tutelam veniret.

PRO:

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM

SEPTIMVM.

Præceptores.

RUFINVS. SERENVS. FLORENTINVS.

RUFINVS. Quotus annus voluitur, Serene, cum limina ludi nobiscum calefacis? S. Iam octauus instat. Vos quamdiu frequentastis Gymnasium? F. Ego annis septem. R. Nec pluribus, nec paucioribus ego. Quis autem qualis fuit, quem primum es adeptus in patria tua didascalum? S. Nomen erat viro: illi nomen erat: iam iam versabatur mihi in labris primoribus: ab aspiratione inchoatur. R. Hieronymus? S. Non est. R. Hieremias? S. Non est. R. Hilarius? S. Non est. R. Henricus? S. Hem, iste est: satis intra labra atque dentes iacuit. Henricus ergo audiebat: cui indigenæ à promissa ad pectus & rufa barba, æ nobarbo postea cognomentum indidère. F. Cuias erat? Germanus, Belga, Italus? S. Germanus: & quod quasi per nebulam recordor, Misnensis: illa enim dialecto loquebatur? mollissima nimirum ac suauissima, qualem testantur harum rerum periti fuisse linguam Ionum quondam inter Græcos. R. Vbi sita est tua patria? S. Continens est cum terra Misnia. Pergam, vt exorsus sum de illo Magistro dicere. F. Si molestum non est.

S. Sta-

M
S. Statura eius iusta longior: vultus placidus & mitis. Deduxit domum non multò post, quàm iniuit docendi prouinciam, prædiuitem viduam: etenim in nostra regione Ludimoderatores sunt feliciores quàm alibi, quando perfacilè bene dotatas vxores inueniunt. Interpretor hoc dari literarum scientiæ à ciuibus nostris, & in parte beatitudinis numerari à foeminis, coniunctam esse eum erudito homine. F. Quemadmodum Henricus ille puerum tractabat? S. Primis mensibus amanter, & perhumaniter, postmodum asperius & austerius, vt mihi tum videbatur. R. Cur ita? S. Audies. Sodales mihi erant pueruli coæui tres, ciuium primariorum filij, cum iis me separatim in humili scamno collocabat: eramus siquidem omnes pusilli ac teneri. Quoties autem ingrediebatur scholam, toties ferè nos ipsum propter adeò prolixam barbam nonnihil timentes (vt illa ætas metum in se concipit facillimè) placidissimis oculis aspectare, & capita nostra manu demulcere sapiculè, insuper singulis aut aridas ficus, aut in cucullis coriandri grana, & amygdala saccharo obducta porrigere, hortarique nos suauiter subridendo, & multa pollicendo, vt disceremus alacriter. R. O dignum statua Præceptorem, & cui victus publicè in Prytaneo præbeatur. S. Dissimulabat præterea, si interdum confabulantes cerneret. Scholis finitis, domum suam, quæ in proximo erat, aliquando secum abductos, priuatim docebat: & nunc vuis passulis, nunc scriblitis donatos dimittebat. E. Aureum Præceptorem

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM

SEPTIMVM.

*Præceptores.**RVFINVS. SERENVS. FLORENTINVS.*

R VFINVS. Quotus annus voluitur, Serene, cum limina ludi nobiscum calefacis? S. Iam octauus instat. Vos quamdiu frequentastis Gymnasium? F. Ego annis septem. R. Nec pluribus, nec paucioribus ego. Quis autem qualis fuit, quem primum es adeptus in patria tua didascalum? S. Nomen erat viro: illi nomen erat: iam iam versabatur mihi in labris primoribus: ab aspiratione inchoatur. R. Hieronymus? S. Non est. R. Hieremias? S. Non est. R. Hilarius? S. Non est. R. Henricus? S. Hem, iste est: satis intra labra atque dentes iacuit. Henricus ergo audiebat: cui indigenæ à promissa ad pectus & rufa barba, æ nobarbo postea cognomentum indidère. F. Cuias erat? Germanus, Belga, Italus? S. Germanus: & quod quasi per nebulam recordor, Misnensis: illa enim dialecto loquebatur? mollissima nimirum ac suauissima, qualem testantur harum rerum periti fuisse linguam Ionum quondam inter Græcos. R. Vbi sita est tua patria? S. Continens est cum terra Misnia. Pergam, vt exorsus sum de illo Magistro dicere. F. Si molestum non est, S. Sta-

S. Statura eius iusta longior: vultus placidus & mitis. Deduxit domum non multò post, quàm iniuit docendi prouinciam, prædiuitem viduam: etenim in nostra regione Ludimoderatores sunt feliciores quàm alibi, quando perfacile bene dotatas vxores inueniunt. Interpretor hoc dari literarum scientiæ à ciuibus nostris, & in parte beatitudinis numerari à foeminis, coniunctam esse eum erudito homine. F. Quemadmodum Henricus ille puerum tractabat? S. Primis mensibus amanter, & perhumaniter, postmodum asperius & austerius, vt mihi tum videbatur. R. Cur ita? S. Audies. Sodales mihi erant pueruli coæui tres, ciuium primariorum filij, cum iis me separatim in humili scamno collocabat: eramus siquidem omnes pusilli ac teneri. Quoties autem ingrediebatur scholam, toties ferè nos ipsum propter adeò prolixam barbam nonnihil timentes (vt illa ætas metum in se concipit facillimè) placidissimis oculis aspectare, & capita nostra manu demulcere sapiculè, insuper singulis aut aridas ficus, aut in cucullis coriandri grana, & amygdala saccharo obducta porrigere, hortarique nos suauiter subridendo, & multa pollicendo, vt disceremus alacriter. R. O dignum statua Præceptorem, & cui victus publicè in Prytaneo præbeatur. S. Dissimulabat præterea, si interdum confabulantes cerneret. Scholis finitis, domum suam, quæ in proximo erat, aliquando secum abductos, priuatim docebat: & nunc vuis passulis, nunc scriblitis donatos dimittebat. E. Aureum Præceptorem

narras. Nunquámne verò te cecidit? S. Vsq̃ue hodie tangit animum memoria illius nefasti diei. Cùm malè legerem libellum Germanicum, hæsitaremq̃ue ad tertium aut quartum quodque verbum, ille me obiurgare, ego hærrere, pallere, tremere. Cùm autem perperam legendi hæsitandique finem non facerem, afferri virgam iussit. F. Oh, tam sæuiter? S. Tum, vt paruulis fieri mos est, supergenua sua ipse sedens me composuit, perinde ac lanius ouiculam iugulaturus, meque graphicè profectò tetigit, multumque eiulantem à se repulit. R. Ha. ha, hæ. Non tu ibi cogitare: Papæ, quid hoc prodigij? quæ ista est mutatio? vbi ficus? vbi saccharum? vbi scriblitæ? vbi tam mellita verba? S. Hæc ipsa voluebam, Ruffine. F. Sed quid ais? Qualis in reliquum tempus in te extitit? etsi suspicione iam præcurro. S. Non ampliùs blandus, sed rigidus: non pater, sed tristis quidam patruus. F. Quoties demulsit caput tuum? quoties munuscula? S. Hæc omnia in flagella, & verbera conuersa sunt. F. Multa ex quo fuerunt commoda, eius æquum est ferre incommoda. S. Rides? Meministine verò tu illius temporis, quo rudimenta literarum posuisti? F. Valdè. S. Similîne modo actum, est tecum? F. Ah, longè dissimili. S. Dic, oro. F. Altero statim die cæsus sum: &, si cutem meam speculari, nihil te vidisse magis lacerum iures. R. Quantum coniecturâ assequor, eras puer nequam, & parum aut nihil discebas: quandoquidem, vt tute commemoras, tam egregiè conscissum est tibi corium.

F. Tu

F. Tu scilicet in rosa educabare. R. Summum-
 ter quaterue triennio toto percussum me recordor:
 nec id tam propter studia, quam puerilem inso-
 lentiam atque licentiam. S. At hoc tempore,
 estisne adepti Magistros pro arbitrio? R. Diligen-
 tissimum scio esse meum: venire in ludum tem-
 pori: exigere rationem à discipulis quotidie: doce-
 re accuratè: emendare scriptiones sollicitè: tradere
 pietatem & virtutem: punire fontes pro delicti gra-
 uitate: amare & laudare industrios; hortari segnes
 & cogere. F. Meus sanè quidem nec omnia hæc,
 nec nihil horum. Fœcundos calices amat, & inue-
 nitur non rarissimè vino madidus: hoc, si rectè ra-
 tiocinor, parum decet. Quòd crebrò facit pueris
 ludendi copiam, non reprehendo; mallem tamen
 aliquando non luderemus. Scitè dictum: ne quid
 nimis. S. Nos quali Magistro utamur in præsens, ex
 discipulorum doctrina moribúsque puto perspicui
 posse. Quod querar, penitus nihil habeo. R. Gra-
 tulator tibi tanto bono.

ANNOTATIONES.

Limina ludi calefacis) *Calent loca, quæ frequen-*
tantur. Sueton. Octa. cap. 71. Lusimus per omnes
dies, forúmque aleatorium calefecimus. Verba sunt
ipsius Augusti ex quadam epistola. Catull. Galliambo.
Mihi ianuaæ frequentes, mihi limina tepida. Henri-
cus audiebat) Græci verbum ἀνίστημι, adhibent inter-
dum pro vocor, dicor, nominor. Sic Latini, ut Horat.
epist. 7. lib. 1. ad Mecenatem, rexque paterque. Audisti

coram, nec verbo parcius absens. Idem epist. 16. Tu rectè
 vivis, si curas esse quod audis: id est: quod Diceris. De-
 duxit domum) Ducere & deducere domum ad ma-
 trimonium & nuptias etiam significandas adhibentur.
 Plaut. Trinum. Nunquid causse est, quin uxorem
 cras domum ducat? Terent. Hecyr. Ut ad pauca re-
 deam, uxorem deduxit domum. Tibull. Ut iuueni pri-
 mùm virgo est deducta marito. Cui victus publicè in
 Prytaneo) Athenis erat domus hoc nomine publica,
 in qua victus præbatur ex arario iis, qui bene meri-
 ti essent de Republica. Cicer. 1. de Orat. Interrogatus So-
 crates, quam quasi æstimationem commervisse se maxi-
 mè fateretur, respondit, sese meminisse, ut amplissimis
 honoribus & præmiis decoraretur, & ut ei victus quo-
 tidianus in Prytaneo præberetur. Tristis quidam pa-
 truus) Patrum in filios impotentem amorem ignorat
 nemo. Patruus verò tametsi fratrum suorum liberos a-
 ment, illo tamen vehementi affectu sunt liberi, nec
 quemadmodum patres ad filiorum, sic illi ad nepotum
 suorum peccata connivent, neque ea dissimulant, sed se-
 uerè & acriter reprehendunt, incorruptèque de actioni-
 bus ipsorum indicant. Vnde factum, ut nomen patruus
 pro obiurgatore, castigatore, reprehensore severo & acri
 poneretur à Latinis. Cicer. pro Calio. Qui in reliqua vita
 mitis esset, fuit in hac caussa pertristis quidam patruus,
 censor, Magister. Horat. Sat. 3. lib. 2. Sive ego prave,
 seu rectè, nesis mihi patruus. Et ode 12. lib. 3.
 patruæ verbera lingue. vide epist. 2. lib. 2.
 ad Att. & in eam Manut. Lambin.
 in Horat,

PRO-

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMUM

OCTAVVM.

Auctores scholastici.

VENANTIVS. FLORIANVS.
EPIPHANIVS.

VENANTIVS. Triennium elapsum est, nisi quid erro, ex quo in ista Principiorum schola sessitas Floriane, prima, inquam, Grammatices, id est, postrema & infima omnium. Ecquid studes? F. Quamobrem non potiùs decennium dicis, maior ut esset annorum numerus, atque ut magis falsum diceres, quoniam tibi voluptati est veri aliena effutire? E. Biennium effluxit, hoc saltem non refutabis. F. Etiam tu delitias facis? proximo Octobri annus vnus cum semestri absoluetur: diutius non fui in eo Gymnasio: & me breui condiscipulum tuum, Venanti, visurus es: sic enim augurat animus. V. Meus certè non eris: nam ego me Epiphaniij futurum diuino. E. Non es futurus profectò: ego enim in scholam Humanitatis euolabo. V. Si modò qui examinabunt, alas tibi non interuellerint: aut si illas calor solis, ut quondam Icari, non liquefecerit. E. Tam dignus illa ego, quàm mea tu. V. Res ipsa documentum dabit. Tu, Floriane, in quibus interrogaberis ab iis, qui eo tempore cognitionem

puerorum explorabunt? F. In iis, puto, quæ doceor. E. Et quæ sunt illa? F. Rudimenta. V. Verrepæi, an Valerij, an Emmanuelis? F. Emmanuelis. Deinde epistolæ selectæ, breuissimæ illæ Ciceronis, disticha Catonis, & Institutiones Christianæ fidei. V. Hi sunt auctores tui? F. Hi sunt. E. Quid Venantius hoc anno audiuit? V. Quæ quot annis ferè traduntur. Grammaticam Emmanuelis, quàm Præceptor commendat mirificè: eiusdem Syntaxeos Epitomen, Selectas Ciceronis. E. Pauca sunt hæc. V. Multa satis mihi quidem. De tuis velim cognoscere, ut libros comparare possim, quomodo arma ante bellum miles. E. Eme Ovidium de Tristibus. V. Mallem de Hilaribus, nam meopte nutu tristis esse soleo. E. At nihil illa Nasoniana tristitia lætius, nihil iucundius, quod experieris. Adde epistolas ad familiares, Catonem siue Lælium, & libellum de octo partibus orationis apud Græcos. V. Heu, statui non discere Græca. E. Debebis volens nolens, non erit hoc arbitrarium. V. Non possum: semper ab ista carnificina longissimè ratio voluntasque mea abhorruit. E. Et ægri ab amaris, at salutaribus potionibus abhorrent. V. Quid præter hæc explanatur? E. Profodia Emmanuelis. V. Optimè: versus factitare cupio, Profodiam non ingratis discam. F. Si frustra emeris hos libros? E. Minimè frustra: utetur quippe anno nonagesimo, si hoc imminente non utatur. V. Ad nihilum cauilli tui recident Florianæ: scio te id nolle: ascendam tamen ego, si me Superi adiuvant. E. Si doctrina tam incensæ cupiditati responderit, non

non negauerim futurum, de quo nec hilum dubitas.
 V. Mitte curas. Num quem alium mihi mercandum
 censes? E. Adrianum Cardinalem, Farragine
 fordidorum verborum, Scopas latinitatis, Aduer-
 biorum connubia, Epitheta Ciceronis. V. Vtiles tibi
 hos sensisti? E. Vt nihil possit suprà. Tu quoque,
 Floriane, cura vt instructus sis à libris. F. Pædago-
 gi hoc munus est, ipse curabit, ego sine cura sum.

ANNOTATIONES.

A Vctores scholastici) Solent quidam eruditi, cum
 de illis quasi præstantissima, ac vetustissima notæ
 scriptoribus loquuntur, eos nominare auctores, & scri-
 ptores classicos. Aptè & eleganter utiq, id quod ex Gel-
 lio licebit, discas, lib. 7. cap. 13. Vt quondam Icari) Fa-
 bula de volatu Dedali & Icari eius filij est in 8. Meta-
 morph. Mare in quod decidit, Icarium nomen obtinuit.
 Ouid. Trist. lib. 1. eleg. 1.

Dum petit infirmis nimum sublimia pennis

Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

*Monendi sunt mihi uno verbo Magistri, uti ne te-
 merè quenquam auctorem suis discipulis interpretan-
 dum suscipiant, & cogitent, vina recentia dulciora, ve-
 rusta autem salubriora esse. Deinde videant etiam, quos
 libros emant pueri, ne dilapident pecuniam. Ipsi se inter-
 rogar super ea re iubeant, & quàm utilissimos emen-
 dos suadeant. Quod quidem difficile non erit
 iis, qui in multis libris diu volutati
 fuerint.*

PROGYMNASMA

SEPTVAGESIMVM

NONVM.

*Formule salutandi, & valedicendi
in congressionibus atque
literis.*

CLAVDIVS. ALBINVS.

CLAVDIVS. Quandoquidem latinitatis peritia multis partibus iam diu factum est, postquam me vincere cœpisti, rogo atque oro, si commodum est, da mihi paulum operæ. A. Vel multum, si id rationibus conducat tuis. Nolo tibi vllum commodum in me claudier. C. Vt si quidquam aliud: ne dubitaueris. Sed hoc die, quoniam te vacuum offendi, vnum quiddam me doceri peropto. A. Quid est illud vnum? C. Tritissimum cùm sit ita salutare factos obuiam, & in congressu: bonus dies, bonus vesper, bonum mane, bonum serum: & respondeatur salutantibus, Deo gratias. Item in digresso sub noctem, cùm his verbis bene precari soleamus: fausta nox, felix nox, reddatúrque idem responsum, more patrio videlicet, guten Morgen / guten Abende / gute Nacht / danck euch GOTT / iis autem formis loqui necessitas nulla cogat, latinisque auribus ingratiſſimum sit: quo pacto
tum

tum salutando, tum valedicendo, siue cùm in alicuius colloquium congressumque veniendum est, siue alicui scribendum, nos geremus? Non enim me latet solere te studium acerrimum ponere in notandis huiusmodi latinismis, cùm inter legendum occurrunt, aut à Magistro inculcantur. A. Haud equidem me tanto dignor honore. Nihilominus, quia tu hoc à me candidè petis, & posse me tibi commodare iudicas, parebo voluntati tuæ, mi Claudii, neque te quidquam celabo eorum, quæ in præsentia, nihil tale prouidenti memoriam subierint. Hoc tenebis primum, non semper opus esse responsione, cùm salutamur: & interdum salutantem non resalutari, verùm responderi aliquid aliud, quod ille libens, ac volens audiat. Est quando salutationi quæstiunculæ quædam adiiciuntur, de valetudine præsertim: nonnunquam resalutantes etiam interrogatiunculam annectunt. Hæc omnia exemplis declarabuntur: tu auritam te facito.

Salve. Respon. Salve.

Salve Ioannes. R. Et tu Paule.

• *Salve. R. Et tu.*

Mysis salve. R. O salve Pamphile.

Salueto.

Salueto: quid agis?

Mater mea, frater mi, salve. R. Salve fili, salve frater.

Antoni salve. R. Salve Paule.

Salve oculissime homo.

Inbeo Chremetem: subaudi, saluere.

V s

O la-

O Iacobe salve. R. Saluus sis Corneli.

O salve bone vir. R. Hem, Simo. O noster Chreme.

Mi patre salve. R. Salve.

Curculio exoptate salve. R. Salve. Saluum te aduenire gaudeo.

O noster Chremes. R. Salve Geta.

Salve Andrea. R. O nutrix, ô mea nutrix.

Salve mi germane. R. O soror mea, quid agitur?

Salve optate gnate mi.

Saluum te aduenisse gaudeo.

Venire te saluum volupe est. R. Credo, quid agitur?

Here salve, saluum te aduenisse gaudeo. R. Oh, bone custos, salve.

Plurima salute Parmenonem suum imperit. Gnato: quid agitur?

O mi exoptate Clinia, salve. R. Ut vales?

Georgius plurimum iubet saluere Stephanum.

Iubeo te saluere.

O pater pater mi, salve. R. Salve multum gnate mi.

Charmidem socerum suum Lysiteles salutat. R. Dij dent tibi Lysiteles, quæ velis.

O Thraso. R. Saluete.

Amphitruo uxorem salutat letus suam. Valuistin' usque? expectatusne aduenio?

Saluus atque fortunatus Euclio semper sis. R. Dij te bene ament, Megadore.

O amice, salve, atque aequalis mihi: ut vales Ambrosi? R. Et tu.

Salve Gregori, valen', valuistin'? R. Valeo, & valui rectius.

Mi

Mi homo, & mea mulier, ego vos saluto. R. Et nos te.

In Andria Crito cū salutaſſet ancillam, & ab ea fuiſſet reſalutatus, ſubiicit ſecunda interrogatione. *Quid vos? quo pacto hīc? ſatisne recte? M. Noſne? ſic, ut quimus, aiunt, quando ut volumus, non licet. Quærebant etiam. Satin' ſalue? Exemplā ſunt apud Liuium. C. Habeo ſalutationum rationes: nunc quibus verbis valedicendum ſit quæro, quocunque diei aut noctis tempore. A. An poteſt vlli quidquam optari melius integra valetudine? qua nihil maioris æſtimandum vita humana complectitur. Itaque has ferè formas inuenio.*

Bene vale. R. Et tu.

Vale. R. Et tu bene vale, Martine.

Vale. R. Et tu frater.

In hoc quadriduum Antioxi vale. R. Mi Georgi, & tu: nunquid vis aliud?

C. In extremis epistoſis quonam modo valedicemus?

A. Vale.

Da operam ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

Tu me diliges & valebis.

Cura ſi me amas ut valeas.

Vale, & matrem meoſque tibi commendatos habe.

Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ & tranquillitati animi ſeruias.

Valebis, meque ut à puero feciſti, amabis.

Ama nos & vale.

Cura ut valeas, & me ut amas, ama.

Bene vale & dilige me.

Fes

Fac valeas, meque ames.

Fac valeas, meque mutuò diligas.

C. Vbi tam multa, tam varia legisti? A. In epistolis M. Tullij: ac miror te interrogare. C. Quid si ad amicos, & consanguineos scribemus, quibus tum vocibus vtendum censes? A. Nullus hac in re præstantior magister eodem Cicerone, ex cuius epistolis quædam exempla tibi recitabo, quorum similia licebit excogites, cùm vsus venerit.

Ad vxorem & liberos,

Valete mea desideria, valete.

Vale mea Terentia.

Mea Terentia fidissima atque optima vxor, & mea charissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicerone, valete.

Vos, mea suauissima & optatissima Terentia, & Tulliola, si vos amatis, curate, vt valeatis.

Etiam atque etiam vale.

Tu velim tuam & Tulliolæ valetudinem cures.

Valetudinem tuam cura diligenter.

Fac vt tuam & Tullie valetudinem cures.

Maximè autem date operam, vt valeatis, si nos vultis valere.

Cura vt valeas, & ita tibi persuadeas, mihi te charius nihil esse, neq; unquam fuisse.

Ad Q. Fratrem.

Reliquum est, vt te orem, vt valetudini tuæ, si me & tuos omnes valere vis, diligentissimè seruias.

Cura mi frater vt valeas.

Fac mi frater, vt valeas.

Vale

Vale mi optime & optatissime frater.

Mi frater vale.

Te oro etiam atque etiam mi frater, ut valeas.

Cura mi suauissime & charissime frater, ut valeas.

Vale mi suauissime & optime frater.

Ad T. Pomponium Atticum.

Cura ut valeas & nos ames, & tibi persuadeas, te à me fraternè amari.

Cura ut valeas.

Etiam atque etiam vale.

Ad Tironem.

Cura ut valeas etiam atque etiam Tiro noster.

Quantum me diligis, tantum fac ut valeas: vel quantum te à me scis diligi.

Amanos & vale.

Cura te etiam atque etiam diligenter.

Cura mi Tiro ut valeas.

C. Expone hoc loco, si placet, qua ratione in extremo literarum, aliorum nomine salutare nos oporteat.

A. Saluebis à Cicerone, salue à Petro, salutat te Cicero meus. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Tullia tibi plurimam salutem adscribit. Terentia te saluere iubet. Cicero te salutat. Terentia tibi salutem. Terentia impertit tibi multam salutem. Domus te nostra tota salutat.

C. Quonam modo, quibus verbis quosdam salutabimus per eum, ad quem damus literas.

A. Tulliola & Ciceroni salutem dicito. Multam salutem Filia. Dionysio plurimam salutem. Attica plurimam

nam salutem velim dicas. Dionysium iube saluere, Dionysium velim saluere iubeas. Iubebis meo nomine saluere Paulum. Ex me salutato Praeceptorem tuum. Saluta meis verbis Ioannem. Salutem Marcello. Salutem dic Petro nomine meo, quem ego in oculis fero. Molinio meo multam salutem. Salutem quibus videbitur. Saluta tu mihi istos quos videbitur, Contarellum praecipue, & Gerardum. Communibus amicis à me multam salutem.

C. Cumulatè omnem desiderij mei expectationem expleuisti. A. Volui id quidem efficere certè, & lætus sum, si, quod volui, assecutus sum. C. Arctiore vinculo tibi me astringisti, utinam hoc meritum in me tuum referenda gratia aliquando consequi possim.

ANNOTATIONES.

QUas tu hîc legis salutandi resalutandique formulas, non collegi nunc primùm omnes, collegi tamen aliquas, sed annum abhinc plus duodecimum alia occasione, & alibi à me comportatas & digestas, hunc in locum hoc tempore transferendas existimaui. Non poterit autem quispiam conqueri de paucitate, nec elegantiam reprehendere: sunt enim Terent. Plaut. Cic. & eloquentissimorum hominum.

PROGYMNASMA OCTOGESIMVM.

Cupiditas proficiendi.

PELA.

PELAGIVS. SISINNIVS.

PELAGIVS. Malè est sodali tuo, Sifinni. S. Malè? quî istuc, mi Pelagi? Deum oro, vt bene sit potiùs. Verùm enuntia, cur secus est, quàm volumus? Quid tibi malæ rei euenit? P. Quoniam quod natura & voluntate facio libentissimè, id facere quantum velim haud permittor. S. Age, proloquere quid illud? P. Discere. S. Quis mortalium præclaros conatus tuos, & incitados ad laudem impetus retardat? P. Familia negotiosa, inquieta, turbulenta. S. Non habet pater tuus aliquod vltimis conclaue in ædibus, quod tibi attribuat? P. Hyeme vix habet: domus enim nostra non est tam multis conclauiibus & hypocaustris: tum ligna stant magno. S. Experimur nos idem incommodum. P. Ergo in eodem hypocaustris diuersantur serui, ancillæ, infantes: quorum inconditis clamoribus perturbatur animus, & ab eruditis cogitationibus aliò auellitur, atque abstrahitur. S. Tuarum fortunarum me miseret. Non te pater aliquò mittere deliberavit extra solum patrium? P. Anno futuro, quod Deus prosperè euenire iubeat, Dilin- gam mittet: ibi in spe sum, me quiete optata potiturum. S. Habésne in manu cætera quæ desideras? P. Nullo modo. S. Cur? P. Quòd multò manè vector surgere: timent enim parentes valetudini meæ. S. quàm manè cuperes? P. Hora quarta æstate, quinta hyeme. S. Ætas imbecilla non ferret. Et cur tam maturè? P. Quòd duas trësue horas ante scholam possem repetere, ediscere, scribere, legere: matutinum quippe tempus percommodum est hisce rebus:

nec

nec mihi non audita est vigilantia Demosthenis, qui dolere se aiebat, si quando opificum antelucana victus esset industria. S. Sufficit horam impendere. P. Tibi quidem adolescenti ingenioso, & fideli memoria: at non ei qui hebetior & obliuiosus sit. S. Quin me anteis utroque. P. Ingenium ac memoriam creare mihi non possum: diligentia velim cedere nemini. S. Tantoperè adamasti studia P. Ut nihil ardentius in vita. In hisce omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem omnem fixi & locavi: sapientia quippe cælestes, immortalésque diuitiæ. S. Quoties non obiisti ludum toto anno? P. Nec vnam hebdomadem, Sisinni: hebdomadem autem? nec vnum diem: quid diem? nec vnicam horam abfuisse me tam certum scio, quàm me tecum modò congregi. S. Rarum decus. Quoties cæsus? P. Cæsus? Nunquam. S. Obiurgatus? P. Nunquam. S. Commendatus? P. Quod apud amicum effari liceat, sæpissimè. Hoc ego stimulo non ad stultam arrogantiam, sed ad maiorem industriam excitor: nec considerare soleo, quàm longè à carceribus processerim; sed quàm procul adhuc à metis absim. S. Laudo: hoc virtutis opus. P. Si pedem alterum in sepulchro haberem, adhuc discerem, ut ille de se prædicabat. S. Frustra te rogem, quo pacto tempus transmittas, cùm tam inflammata doctrinæ cupiditatem in te videam. P. Ut fatear verum, ludis & otio parum apud me loci est. S. Illustrabis familiam tuam. P. Faxit Deus, quem ego præsidem & auspicem mearum literarum in dies singulos piè sanctèque veneror, & cæleste

leste ipsius auxilium certis precationibus flagitare
non defisto. S. Accessi ad ignem tuum, Pelagi, iam
caleo plus satis.

ANNOTATIONES.

QVorum inconditis clamoribus) Seneca episto-
la 62. etiam negotiorum tractatione sua studia co-
gitationesque affirmat minimè impediri : quod paucissi-
mis arbitramur esse concessum. Verba eius subscribam.
Vaco, mi Lucili, vaco: & ubicunque sum, meus sum.
Rebus enim non me trado, sed commodo: nec confector
perdendi temporis causas, & quocunque constiti loco,
ibi cogitationes meas tracto, & aliquid in animo salu-
tare verso. Cum me amicis dedi, non tamen mihi ab-
duco: nec cum illis moror, cum quibus me tempus ali-
quod congregavit, aut causa ex officio nata: sed cum
optimo quoque sum: ad illos in quocunque loco, in quo-
cunque saculo fuerint, animum meum mitto. Audiamus
etiam Quintilianum lib. 10. cap. 3. Silentium & secessus,
& undique liber animus, ut sunt maximè optanda, ita
non semper possunt contingere, ideoque non statim, si quid
obsteter, abiiciendi codices erunt, & deplorandus dies,
verum incommodis repugnandum, & hic faciendus usus,
ut omnia, quæ impediunt, vincat intentio. Quam si to-
ta mente in opus ipsum direxeris, nihil eorum,
quæ oculis vel auribus incurfant, ad ani-
mum perveniet, &c.

PROGYMNASMA

OCTOGESIMVM

PRIMVM.

Munditia librorum.

AMANTIVS. MANSVETVS.

A MANTIVS. Si incumbere in libros, est cubito supra eos deposito niti, haud memini videre, qui magis incumbat te vno, qui Emmanuelem & alios codices tuos propè iam incumbendo contrinisti. M. Assiduitas hoc indetrimentum attulit, non cubitus. A. Quid? Ista assiduitas in meo cur non sic apparet? Præterea, quàm sunt commaculati intus & foris tui? quàm habent oras paginarum infimas, & summas introrsus flexas? quas auriculas asinorum solemus vocare. Itane est, vt loquor? M. Tu aliquod artificium calles vt videtur, mihi adhuc ignotum: quod vbi didicero, habebo libros mundiores, minúsque tritos. A. Nullum teneo artificium, omitte iocationes: munditiam librorum perinde vt corporis totius amo & complector. M. Quid tam te miseret librorum meorum? quid tam mirum in modum sollicitus es? breui novos emam. A. Si sanus es mentis, quare mauis prodigere pecuniam, quàm deponere rusticitatem, & negligentiam? M. Eho, tu vt mihi rusticitatem in probri loco obiectes? A. Non enim est vrbana elegantia: hoc quamuis iniquo iudice probauerim. M. Quid tibi mecum est negotij?

cura

cura tuos. A. Id ego ago: veruntamen odi malè sordides istas in aliis quoque. Phuy, quàm habes item digitos atramento fœdatos, & os similiter denigratum: vt non iniuria suspicetur aliquis, te atramentum bibere solitum. Cur non caues, cur non aqua purgas? M. Indicia, & vestigia sunt hæc diligentiae magnæ, & laboris. A. Pigritiae magnæ, & corporis, oportebat alioqui diligentes fieri immundos atque sordidos. M. Desine mihi exhibere molestiam, si sapias. A. Tracta libros humaniùs, aut dicam tibi diem. Scis Magistrum in huiusmodi peccata æquè, vt in discendi socordiam acrem se præbere vindicem. M. Crimine vacare debet, qui in alterum paratus est dicere. A. Quid istuc? M. Non deerit vnde tibi parem mensuram remetiar. A. Minæ istæ nihil sunt nisi minæ. Vale sordide. M. Vale nitidiuscule.

ANNOTATIONES.

Non placent, qui nimis diu nimis mundos, ac nitentes habent libros suos: id enim argumentum est, parum sæpe ac multum ab eis lectitari libros. Quod si fieret, contererentur etiam, ne dum vt mundiciam suam perderent. Nec tamen si egregiè intus forisque, & spurcissimè contaminati sunt, statim est colligendum, id ex frequenti usu, & evolutione accidisse, & quod est puerorum vitium, id etiam grauibz viris tribuere: nihil posse sine sordibus diu conseruare. Laudandi præterea non sunt quidam, qui quamuis iis non utantur, aut mense toto vix semel, noctes tamen & dies apertos in scamnis, in mensis, in pluteis iacere, & pul-

ueribus inquinari sinunt. Vnusquisq; artifex supellectilis suae curam diligenter gerit, suaeque instrumenta, si possit, recentia semper habere velit: & studiosus literarum tam elegantia & pretiosa instrumenta, unde non ferreum aliquod, lapideum, ligneumue opus, sed eruditio comparatur, nihili pendet?

PROGYMNASMA

OCTOGESIMVM

SECVNDVM.

Academia.

PANCRATIVS. TORQVATVS.

PANCRATIVS. Quod precatus sum à Deo, & à parentibus saepe multumque contendi, ut à triviali Gymnasio remotum me in aliquam Academiam, & in hanc potissimum, tanquam ad mercaturam eruditionum virtutumque clarissimarum amandarent, eius me copotem aliquando factum in sinu gaudeo. Confido inanem me neutiquam rediturum, dedecorantem Praeceptores meos, & moestitudine luctumque complentem parentes, qui suae dignitatis spem in me collocauerunt, statuuntque ipsorum me vrgenti iam senectuti multa solatia daturum esse. T. Quin praestiturus sis, quae indolem tuam egregiam condecant, & quae parentes ambo expectant, non mihi datur vlla dubitatio. Argumentum verò gaudendi idoneum & iustum. Etenim etiamsi quis Cicerone

cerone eloquentior, Aristotele doctior euaserit, idque vel domesticis vsus Præceptoribus, vel in istis scholis (quibus quoniam in triuiis, hoc est, passim aperiuntur, triuijalibus vulgò nomen est) nunquam gloria circumfluet, nisi eum in alicuius Academiæ luce versatum cõstiterit. Opinantur enim homines, ibi pænè solùm (procliuiùs quidem certè) ad solidæ perfectæque sapientiæ diuitias perueniri, vbi Doctores & multi & optimarum artium studiis politissimi ex Regum, & Principum ærario stipendiis liberatissimis aluntur, & exercitationes disputationum, repetitionum, scriptionum, sermonis item Latini & Græci, diuersarum tractatio disciplinarum, æmulatio inter adolescentes, eandem scientiam excellentes (quod ad progressum vehementer conducit) maximè vigent. P. Sic arbitror: cùm hoc ipsum animaduernerent Principes, & præterea secum attentè reputarent, quantum interesset Reipublicæ, vel potius vniuersi orbis terrarum, quàm plurimos viuere abundanti doctrina homines, in suis prouinciis atque regnis Accdemias, tanquam publicas & communes diuinæ humanæque sapientiæ officinas idcirco instituere voluisse. T. Idem ego sentio prorsus, & sentiam. Quis autem est, in quo aliquod probitatis lumen eluceat, qui tantopere à maiorum curriculo deflexum esse dolenter non ferat? & nunc in istis sacrariis atque templis religionum, virtutum, scientiarumque tam multos cerni otiosos, tam multos inertes, poculis, impuræ libidini, cæterisque criminibus, & voluptati immerfos? P. Sæ-

pe interfui querelis grauium virorum, istam rerum conuersionem deplorantium. Quare initio affirmabam, efferri me lætitia, quod huc essem missus: hæc siquidem Academia præclaram sibi famam longè latèque confecit: & à morum pietatìsque disciplina celebratur: ad quam proinde, qui filiis suis bene cupiunt: eosque Christianis institutis formari desiderant, eosdem transmittere solent. T. Si isti commendandi sunt, vti sunt, malè merentur de liberis, qui eos mittunt, vbi Catholicæ veritati nefarium atque impium bellum indicitur: vbi, vt literas percipiant, pietate quidem nulla excoluntur, & quam attulerunt Catholicam religionem, ægrè tuentur, facillimèque prauissimarum ac letalium opinionum commentis ad exitium præcipitantur. P. Ipsi viderint, quid Deo rationem reposcenti respondeant: præsertim quando Orthodoxæ in Germania Academiae non desunt. Porro me frequenter cupido incessit, eiusmodi librum volutandi, in quo de Academicis ageretur: si in talem incideris, mone me, quod eum vel emam, vel ad tempus à te mutuum sumam, & ita diuturnam hanc sitim meam restinguere queam: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. T. Inuenisti quod quæris. P. Euax, inueni? T. Sequere me in bibliothecium meum, ibi monstrabo, & commodabo etiam quod optas. P. O fortunatum hunc diem. Haben' tu illum librum? T. Libros dic: nam duo sunt. P. Cuius auctoris, & quales? T. Iacobi Midendorpij Iureconsulti, non indocti hominis, multæque lectionis. P. Quid alter differt ab altero? T. Pri-

T. Primus continet celebriores Academias orbis terrarum, institutiones, incrementa, interitus, progressus, & plurima demum, quæ in Academiis fieri obseruarique consueuerunt. Alter historiam Academiarum orbis Christiani, & ingenuis liberaliterque educatis adolescentibus dignam sanè eruditionem complectitur. P. Beasti. Eamus ad te. T. Eamus. P. Maiore opera ad eosdem legendos me dedam: sic stat sententia.

ANNOTATIONES.

Optare debent adolescentes in Academias mitti, sed ad discendum, non ad ludendum, nocturne obambulandum: ad disciplinam, non ad licentiam. Non est laudabile in multis, & illustribus Academiis fuisse: sed vel in una bene profecisse, hoc prædicatione dignum est. At nunc inueniuntur, qui nulla re meliores, sed tantummodo seniores ibidem fiunt. Spero deprecationem nostram in dialogo, & querelam de Academiarum corruptelis cordatis viris non improbatum iri. Et quoniam mihi pulchrum est visum, studiosos cognoscere res Academicas, indicaui auctorem qui distinctè, copiosè & eruditè hoc argumentum pertrahauit.

PROGYMNASMA

OCTOGESIMVM

TERTIVM.

X 4

Hono-

*Honores Academici.**MARTYRIVS. SMARAGDVS.*

MARTYRIVS. Quòd aspectauerim te aliquo-
 ties circumferentem libellum sententiarum
 Ciceronis, forma permodica (typographi in de-
 cimo sexto vocant) & typis Plantinianis, quorum
 est in hoc genere præcipua commendatio: eam opi-
 nionem imbibi, eius lectionem pergratam, perque
 iucundam tibi solere contingere. S. Et perutilem,
 Martyri, quod creberrimè experiundo probavi. M.
 Recita dum vnum aliquod axioma, seu pronun-
 tiatum. S. En Tusc. I. *Honos alit artes, omnes-
 que incenduntur ad studia gloriâ, iacéntque ea semper,
 quæ apud quosque improbantur.* M. Vera effatum quis
 neget virum sapientissimum, & Romanæ eloquen-
 tiæ principem? Atque hanc eandem sententiam
 millies cantatam audiui in creationibus Baccalau-
 reorum, Magistrorum, Doctorum, quas Promotio-
 nes nominare mos iam antiquus, & vulgaris est. S.
 Ibi potissimum locus fuit, & est, meo iudicio, ista
 familiâque proferendi. M. Cur tandem? S. Quòd
 eos honores inprimis sibi proponunt plerique,
 qui ad sapientiæ studia ingrediuntur: quorum ade-
 ptione velut gradus parant, viâque sibi muniunt,
 qua ad amplissimos dignitates, tum in Ecclesiastica,
 tum in ciuili Republica prouehantur. M. Res isto
 modo se habet. Nec mirum tamen, artes ingenuas
 sine spe singularium præmiorum non coli à multis,
 cum vix vnum, alterumue inuenire detur, qui vir-
 tutem,

tutem, qua constat nihil esse honestius, nihil amabilius, propter seipsam amplectatur. Et surdis canit Poëta nescio quis: Ipsa quidem virtus sibi met pulcherrima merces. S. Est verò honestissima merces honor, & in eo omnes nationes concordissime conspirant, atque consentiunt: quocirca qui illam affectant, citius in laude ponendi sunt, quàm qui esuriunt pecuniam. Diuinè, vt omnia, M. Tullius in Off. Nihil est tam angusti animi, tamque parui, quàm amare diuitias: nihil honestius magnificentiusque, quàm pecuniam contemnere, si non habeas: si habeas, ad beneficentiam liberalitatèque conferre. M. Ex eodem nobilissimo scriptore, mihi occurrit illud: Insignia virtutis, multi sine virtute assequuntur. Quod pro certo in istis quoque scholasticis ornamentis valere debet: vt existimemus nimirum non omnes Magistros, esse Magistros: siquidem non omnes qui habent citharam, sunt citharædi. S. Hi faciunt, vt inaugurationes istæ vilescant, & per summam inscitiam ac temeritatem suam non mediocria in ciuitates detrimenta important. M. Probas mihi ista quæ dicis. Quot sunt autem ordines siue gradus istarum dignitatum? Præter Baccalau- reos, Licentiatos (quos Promagistros, seu Mellodidascalos mallent quidam nominare) Magistros & Doctores, mihi quidem nulli videntur. S. Quo pacto nulli? Esne tu Studiosus? M. Studiosus, vt si quisquam alius. S. Estne istuc honoris vocabulum an minùs? M. Si negem, tu me iure optimo de mentis potestate exisse dicas. S. Est ergo alius gradus, &

quidem primus omnium, sine quo (in Academiis præcipuè Germanicis) nulli fas est illos, quos suprà recensebas, ascendere. M. Da veniam, non cogitâram. Superest igitur vt Baccalaureatum mediter, quandoquidem beanismo exutus & absolutus, in numerum Studioforum iampridem cooptatus sum. S. Meditare, licet: sed caue, ne tu quoque vnus de illis reperiare, qui hoc insigne virtutis sine virtute assequuntur. M. Cauebitur. Nunc velim, quod sine magno labore tuo fiat, rationem istorum vocabulorum explices, si poteris, & rem breuiter ac perspicuè definias. S. Annitar sanè, vt postulatis tuis faciam satis. Beani nomen vnde procusum, & quare huc translatum sit, nescire me confiteor, nec me huius inscientiæ pudet. Vsurpatur autem de iis, qui quasi profani adhuc, & Musarum sacris initiati nondum sunt, de tyronibus nouitiisque scholasticis. M. Probè intelligo Nunc de Baccalaureis age. S. Pedibus eo in sententiam docti cuiusdam viri, qui hanc vocem à militia deductam credit. Gallorum enim veteri lingua battalum prælium, & battalarios tyrones milites, quique castra sequi, & militiæ exerceri cœpissent, ac semel manum cum hoste conseruissent, nominatos: hinc postea in Academia Parisiensi perantiqua, vbi hæ promotiones videntur natæ, Battalarios appellari solitos, qui in studiis ingenuarum artium quasi tyrocinium posuissent, & publicè disputando specimen eruditionis suæ præbuissem, atque ita tanquam cum hoste iam conflixissent. Quod ergo de bacca & lauro alij philosophantur, friuolum est ac nugatorium, Laurus, id est, coro-

na è lauri foliis contexta, debetur poëtis tantum) de doctis loquor: nam quis ignorat, etiam Imperatorum & militum triumphantium esse lauream?) prætereà nullis: idque ob certas causas, quarum hîc non est necessaria commemoratio. Cæterum consuetudo & ignorantia, vt alias innumeras, sic istam vocem deprauauit, ac pro Battalariis, Baccalarios, deinde Baccalaureos in sermonem Latinum induxit. M. Haud displicet opinio tua. Quis igitur erit Baccalaureus (retineamus vocem vsitam, ne res nouas moliri videamur) quis, inquam, erit inter literarios? S. Qui confecto liberalium scientiarum tyrocinio, publicum progressus sui testimonium, hocque ipsum nomen in confessu, & frequentia Academica est consecutus. M. De Licentiatis sequitur vt differas. S. A licentia deflexum est nomen, quòd illis liceat summam dignitatem petere & consequi, cum voluerint. Aptius Magistri, seu Doctores designati appellarentur, quæ potest eorum haberi definitio, vt agamus pingui Minerua, & paucis. M. Magistri nomen aueo nosse vnde extiterit. Quidam volunt à magis & ter, quòd nempe Magister emineat super alios eruditos ter. S. Apage cum notatione ista tam ridicula. Magistri Iurecos sunt, penes quos præcipua rerum cura est. Hinc dicti magistratus. Festus magistros appellatos docet, quòd cæteris magis possunt: vel quòd magis quàm cæteri diligentiam, & sollicitudinem rebus quibus præsumt debent. Nec solùm in scientiis liberalibus dicuntur aliqui Magistri, id est, Præceptores & Do-

cto.

ctores : sed etiam in aliis rebus permultis : nempe Magistri pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, conuiuiorum, equitum, qui pagis, societatibus, vicis, collegiis, conuiuiis, equitibus præsunt, & præfecturæ illæ, magisteria. Vnde magisteria municipalia apud Suetonium in Augusto. Et in Catone, cum de conuiuiis loquitur Cicero. Me verò magisteria à maioribus instituta delectant. Et magistrare Festo est moderari, regere, temperare. Itaque illud, ter, nihil video aliud habendum, quàm adiectionem syllabicam, vt loquuntur Grammatici: sicut fit in meditullium, quod significat medium : in qua voce, tullium, nihil est : & pari ratione in aliis quibusdam vocibus. Finiemus autem Magistrum : cui decursis Philosophiæ & artium septem spatiis, ritè ac solemni cærimonia hoc nomen est impertitum. De Doctoribus, siue illi Iuris, siue Theologiæ, siue Medicinæ sint, facilè ex his, quid sentiendum sit, colligetur. Sed intra carceres reuocanda est aliquando oratio. Si quid vel nunc desideras, vel aliàs super his rebus desiderabis, à doctioribus & dialecticis petes. M. Impleuisti expectationem meam, eris que in posterum mihi & propter facilitatem tuam charior, & propter doctrinam venerabilior.

ANNOTATIONES.

DE honoribus istis scholasticis, siue vt more iam receptum est loqui, de promotionibus, multa cap. 7. libro *Academiæ Midendor*. Rationem insignium istorum accipiendorum, & honorem denique cum victoribus

ribus apud Olympam coronatis comparat Iunius lib 5. cap. 21. Axioma seu pronuntiatum) Quam Aristoteles ἀπόφασις propositionem , enuntiationem , Cicer. 1. Tuscul. more Stoicorum ἀξιώματα vocat , & interpretatur ibidem pronuntiatum. in 4. Academ. effatum. An tu dialecticis ne imbutus quidem es ? In primis enim hoc traditur. Omne pronuntiatum (sic enim mihi in praesentia occurrit , ut appellarem ἀξιώματα , utar post alio , si inuenero melius) id ergo est pronuntiatum , quod aut verum , aut falsum esse dicitur. Aristoteli in posterioribus analiticis axioma est aliud : nempe communis quadam sententia , quae non tantum vera est , sed etiam vera omnibus videtur. Eadem sunt axiomata , quae & κοινὰ ἔννοια. Ineptè autem faciunt , qui hanc vocem ἀξιωματικά hoc significatu dignitates interpretantur. Lege Muretum cap. 2. lib. 6. Sibimet pulcherrima merces) Seneca de Clement. lib. 1. cap. 1. Rectè factorum verus fructus est fecisse , nec ullum virtutum pretium dignum illis extra ipsas est. De mentis potestate exiisse) M. Tull. insanos , furiosos , iracundos exisse dicit è potestate : hoc loquendi genus ex eo natum suspicor , quod qui furiosi erant , agnatorum & gentilium potestati mittebantur , & domini rerum suarum esse vetabantur. Ita exierant è potestate sua , Rationem enim loquendi , quae postea manavit latius , hanc originem hunc fontem habuisse auguror. Nam & filij , qui parentum potestati subiecti erant , tamen quibus in rebus suae spontis & arbitrij erant , suae potestatis dicebantur esse. Cic. autem eleganter dicit : furiosos exiisse è potestate dici , quia non sunt in potestate mentis ,

cui regnum totius animi à natura tributum est. Turneb. lib. 2. cap. 11. Inscientiæ pudet) Piget damni, pudet turpium, tædet eorum, quorum satietas nos cepit.

PROGYMNASMA

OCTOGESIMVM

QVARTVM.

Depositio.

NARCISSVS. GVILIELMVS.

NARCISSVS. O Kalendæ Kalendæ Apriles, nulla vnquam dies delebit memoriam vestri ex animo meo. Quàm libens huic diei oculos effoderem, tantum gemitus, tantum acerbitatis mihi obtulit. Certum est, notabitur à me atro calculo. G. Cuius vox mihi aures verberat? quem prope me exclamantem audio? Tunc eras Narcisse? N. Quid hic vult? G. Saluto: quid ais? N. Ambulo domum. G. Cōsistamus hîc aliquantisper. Quâ ob causam huic diei tam es iratus, eiusque in sempiternum memorem te futurum asseris? N. Quia perpeffus sum hac luce horribilia. G. Ain' tandem? passus es horribilia? quid fuit? amabò: quanquam præcipere mihi suspicione rem ipsam videor. N. Num te clam est, quisnam libellus in propylæo Academiae fuerit propositus? G. Edictum graue Bedelli significas, quo pro auctoritate Beanis imperabat ille, vti se ad duo.

duodecimam pomeridianam, quo loco mos est, sisterent, audituri passurique quæcunque ius æquumque postulasset. N. Istanc ipsam promulgationem aio mihi dolores, & iniurias multas perisse. G. Enuntiabo liberè quod sentio: nihil præter cæteros tibi singulare, acerbumque contigisse arbitror. N. Prò Deum immortalem, si hoc modo accipiantur omnes, satius est, me iudice, mulionem aut bubulcum, quàm studiosum creari. Quin cum meis commilitonibus humaniùs agebatur. G. Haud credo. N. At ego credo, vt qui oculis aspexerim, & senserim. Me sicut præstantem feram delegerant, quam aliis propè dimissis persequerentur canibus suis venatores. Erant autem canes illi, vt in Captiuis ait Parasitus, molossici, odioficique, & multum incommodistici. G. O infelicitatem. N. Vt primùm ingredior, quidam me Archibeanum salutare, alij sannis excipere, nonnulli medium digitum ostendere, omnes denique me circumuolare, & vellicare, vt aues noctuam. Ibi tum cor meum in pectus emicare præ terrore, & animus impleri curis anxiiis. Cogebam humi intensus immutùsque & supinus iacere, instar mortui. G. Quid te factum ibi? N. Instrumentis fabrilibus, ferra, securi, dolabra, bipenni pulchrè, & ad amussim (nempe ad funem bene crassum) ceu trabs aliqua ædificio constituendo accommodatus sum. Liberalissimè pulsata crura, brachia, latera: quid multis moror? totum corpus. Quamobrem si me graciliorem intueris, quàm

quàm heri & nudius tertius, nihil mirum: multum
materiæ in sarmentis de me resectis perdidi. G. In
eadem officina abhinc triennium miserrima vidi, &
eorum pars magna fui. N. Raserunt boni tonsores
barbam meam, eum imberbis adhuc sim penitus;
lauerunt caput frigidâ, quam ego ipse è culina, in
cuprea & sordida trulla efferre compellebar. E qua
proteruissimus vnus, cùm mihi ad latus iret, semper
faciem meam sua manu aspergebat, & genu impa-
cto me protrudebat. Posthæc pectebat tam subtili
pectine, vt rastrum putarem. Recordabar Polyphe-
mi, quem huiuscemodi pectine vsum scribit Ovi-
dius. De linteo quo sum extersus, quid ego memo-
rem? quandoquidem ex lixiuo, & pectine coniici
potest eius leuor, & mollitudo. G. Quid vis fieri?
patiendum fuit, nam qui ibi se resistendo defendit,
nihilo plus agit, quàm si aquam tundat in mortario.
N. Etiam cubitales pueri me subsannabant, carpe-
bântque manibus mentum meum sine intermissio-
ne: quæ vocantur participia. G. Ante iratum simu-
labas? an rogabas vt miserescerent tui? N. Egone
vt simularem? non simulabam, verùm medullitus
irascebar, & ex animo obsecrabam, ne putarent me
pro cibo habere sic verberari: mitiùs agerent, ho-
minem esse me, non belluam. At illi nequissimi, quò
id magis faciebam, eò me insistebant probris vexare
cupidiùs: dicta in me falsa, & scurrilia ingerebant,
recentioribûsque participiis implebant. Quid cre-
dis? videbar agnus in gregem luporum deuenisse.
G. Quàm vellem affuisse huic comœdiæ. N. Non
erat

erat comœdia, erat eculeus, & taurus Phalaridis. Ah, ut dolent omnia: usque adeò raptatus, protrusus, & contusus sum. Quin etiam (infandùm) pro tantis iniuriis & ignominiiis, tanquam bene meritis, nescio quantum argenti soluere necesse habui, gratias agere, & sacramentum conceptis verbis dicere, non me ultorem aliquando fore. Quod nisi dixissem, tenere me vix possem, quin aliquibus in me exagitando diligentioribus mutuam pro beneficiis gratiam referrem. Nunquam aliquid animo meo neque est neq; fuit ægrius. G. Quidquid perpetratum est, non malevolentia & odio, sed leuitate & risus commouendi causa perpetratum est. Ignosce, & puta alios æqualia vel passos hactenus, vel passuros in posterum. N. Rem perdifficilem suades. Audi insuper fallaciam admirabilem. Apponebant atramentarium torno factum, cum calamis & charta: iubebant aliquid literarum facere. Ego vasculum aperire cum vellem, non poteram: epistomium quippe non erat indutum, quod amoueretur: sed erat totum opus solidum, &, ut dicebam, tornatile. Hic profiliens quidam, digitosque meos bacillo contundens: prò Superi, inquit, beanus iste necdum atramentarium aperire didicit. Omnes cachinnum tollere. Ut libenter homini caput commitigassem fuste aliquo, aut saltem os pugno percurrissem: valde profectò mihi manus pruriebant. G. Modestissimè tractatus hinc fuisti: ha, ha, ha. Non meream mihi vel talentum, ut in te hodie non inciderim. Restatne aliud quidpiam huius notæ? N.

Restat, & superiore vel intolerabilius. G. Expone sis, do tibi operam. N. Furcifer quidam me imprudente iniecit in saccum meum, quem vesti interius assutum, & ad femora dependentem gesto, epistolon velut à matre missum, quod coram omnibus extractum recitavit. Deus bone, quàm effuso, & immodesto cum risu tam suo quàm aliorum quotquot aderant? G. Quid eo continebatur? N. Mater lamentabatur absentiam meam, & muliebriter, id est, ineptissimè blandiebatur, commemorans quantis me cum doloribus peperisset, quàm studiosè mammam dedisset, quàm crebrò osculata esset pulcherrimum infantem, quanta me denique cura eduxisset, & quàm ardentem me ab ineunte pueritia velut corculum suum dilexisset, qui ipsi fuisset ocellus aureus, hœdillus, agnellus, passerculus, & dulci melle dulcior. Tum adiiciebat, se somnum capere non posse, & vim lachrymarum profundere in dies singulos propter cruciamenta, quibus me inaudisset oportere affligi in depositione ista. Hæc omnia irrisores illi excogitauerant, & scripserant. Toto tempore nihil fuit ipsis iucundius. Ut risu pæne corruebant? ut mihi epistolam obtrudebant? ut pugnos impingebant? ut magis, magisque participiis me cumulabant? Quid quæris? propemodum totus effectus sum vnum quoddam participium. Certè, plus satis illusum est mihi. Mori me malim, quàm ut hæc patiar denuo. Larvæ, insanix, & intemperix miseros in me stimulabant. Si scissem hæc futura, abiissem vbi sunt Academiae,

in

in quibus nihil istorum fieri perhibent. G. Do sanè, multis in Academiis non sunt hæc : tamen cur introducta sint, & iam inueterauerint, potest afferri ratio verisimilis. Non inficias ierim porrò, quædam omitti, alia modestiùs committi posse. N. Si aliorum initiationi interfuero, malo meo doctus sum, quo me pacto erga vos vicissim geram. Vale G. Et tu bene vale, Narcisse : atque audin'. N. Quid est? G. Quæ exprompsisti apud me, sile apud alios. N. Memorem mones.

ANNOTATIONES.

AD ingenium cuiusque, naturam, voluntatem explorandam, ad fastum reprimendum, ingenerandamque modestiam hic mos deponendi excogitatus primum videtur, quod etiam eius cerimonie quædam ritusque communes omnium Academiarum (in quibus scilicet tenetur) satis indicant, si eos intelligas. Initium forsitan cœperit ab Atheniensis Gymnasij consuetudine, ubi nouitij captiosis interrogationibus vexari, irrideri, miròque tumultu, ac strepitu in balneum per forum deduci solebant. Qua de re multa D. Gregorius Nazianzenus in laudatione D. Basilij Magni, quem cum Byzantio veniret Athenas, propter opinionem probitatis & doctrine, quam haberet iam tum apud omnes, hac lege solutum fuisse affirmat. Lege cap. 10. lib. 1. Academiarum Midendorpii. In re igitur ludicra mihi ludendum fuit; ex præcepto Isocrati. μηδὲ πρὸς τὰ γελοῖα πρὸς αἰσιν, μηδὲ πρὸς αἰσιν γελοίοις χεῖσιν. Nec in ridiculis serio, neque

in seriis ridiculè agendum. Erat eculeus) Eculeus seu equuleus stipes erat , cui velut equo imponebantur , at variè torquebantur , cruciabantur , & distendebantur : idè Prudentio apparet. Cum enim in D. Romani martyrio scripsisset ,

iusserat

Eviscerandum corpus eculeo minus

Pendere , & uncis vinculisque crescere.

Subiicit : iubet amovere noxialem stipitem. Turneb. lib. 4. cap. 3. ubi & ungula , castata , lamina quid fuerint declarat. Aliud tamen genus tormenti fuisse equuleum tradit Brod. lib. 2. cap. 9. Non meream mihi vel talentum) Nec talentum quidem , ne dum minus aliquod pretium , seu mercedem mihi velim persolui , ut hodie in te non inciderim. Quod tibi occurri hodie , & abs te ista narratione tam recreatus sum , maius est mihi omni pretio. Quàm crebrò osculata) De osculandi generibus vide Donat. in Eunuch. & Terent. in Aug. Sueton. cap. 49. Iam ut illa , amatio , infinitio , tactio , debitio , abitio , & similia ; sic basiatio , osculatio , suaviatio leguntur. Ocellus aureus) Ocellos & oculos vocare consueverunt auctores optimi eas res , quæ tantum eiusdem generis rebus , quantum in corpore humano cæteris partibus oculi antecellunt. Sic Catull. Villulam suam peninsularum ocellum : sic Cicer. ad Attic.

Cur ocellos Italia villulas meas non video ? & in

3. de nat Deor. Corinthum & Carthaginem

oculos ora maritima vocat. Victor.

lib. 9. cap. 9.

PRO-

PROGYMNASMA

OCTOGESIMVM

QVINTVM.

Actio Latinitatis.

LATINITAS accusatrix, *MIXOBARRA-
RVS* reus, *M. T. CICERO* Disceptator
sive Quasiur.

LATINITAS. Etsi res noua, atque ante hoc
tempus ne fando quidem audita videtur, filiam
ad parentis tribunal citato reo actionem intendere:
quia tamen in caussa Romani sermonis tot sæculo-
rum memoria apud vniuersas gentes summam de-
cernendi potestatem tibi concedere, tuum iudici-
um exquirere & amplecti tanquam cælestia respon-
sa omnes consueuerunt, visum est faciendum, cha-
rissime pater, vt ego in hac calamitosa afflictâque
fortuna mea te quoque iudicem mihi deligerem,
cuius integritate, prudentia, æquitate istius contu-
meliis atque iniuriis, quibus me onerare in dies sin-
gulos non desistit, finem impositum, veritatem-
que ab eodem nimium diu debilitatam & exagita-
tam, vindicatum iri magna spes me tenet M. Con-
tra aduersariam gratiosissimam, & facundissimam
litem mihi perorandam scio. Atque vt hoc scio,
sic illud minimè nescio, in hac summa esse, quæ in
me ne mediocria quidem inueniuntur. Verunta-

men te M. Tulli solitudini atque inopiæ meæ auxili-
lium laturum, vti virum iustum condecet, qualis
tu semper habitus es, & haberi voluisti, tuamque
virtutem, & gravitatem solatio mihi futuram con-
fido. T. Quamquam nihil dedit natura dulcius,
quàm suos cuique liberos, mihi que mei tum pro-
pter indulgentiam meam, tum propter excellens
ipsorum ingenium sunt vita mea chariores, ni-
hilominus fidei & iustitiæ, quas sæpe in aliis iudici-
bus laudavi, nihil anteponam. Habebo in consilio
legem, fidem, religionem, æquitatem: libidinem,
invidiam, metum, cupiditates omnes amovebo:
maximi æstimabo conscientiam mentis meæ, quam
à Diis immortalibus accepi, quæ à me diuelli non
potest. Quòd si tua fuerit secundum veritatem, &
æqua defensio, litem secundum te dabo, te ab-
soluam, hæc causa cadet, hanc condemnabo:
sin minus, tu cades, neque sine tuo magno malo.
An aliquid desideras præterea? M. Quî possim?
T. Quid controuersia inter vos extitit? L. Mixo-
barbarus, pater, congressionibus hominum, quæ
iure quæ iniuria me prohibet, & à colloctionibus
excludit ac repellit, tantumque domi in musæo, li-
bris circumfusam, vt aliquam sellulariam mulie-
rem mansitare vult, & tum demum disertam atque
elegantem, & accuratam esse, cum ipse mihi cala-
mum in manum ad epistolam, orationem, seu
quidpiam aliud conscribendum dedit. T. Vt nihil
obscuritatis relinquatur, volo dilucidius, & vberius
rem explanari. L. Licet. Hoc dico, Semidoctus iste
ne-

negat & pernegat, in conuentu, seu in mutuis sermonibus cogitatè, purè ac bene latinè loquendum esse, idque cum gregalibus suis vituperabile ducit: barbarè & inquinatè loquendi licentiam & ipse sibi audacissimè vendicauit, & aliis etiam proiectissimè largitus est. En! quantos sibi spiritus, quantum arrogantiam sumpsit? Quòd si hodie tersius, limatiùs, curaque adhibita apud te differuerit, calliditati eius assignato: nouit enim fraudulentus iste religiosissimas, & maximè teretes ac delicatas aures tuas orationibus sordidis, fluctuantibus, asperis ac salebrosis vehementer inimicas, & infensas. Si quid componat aliquis, non vetat, quin ego consiliaria, magistra & emendatrix accersar, totamque scriptiorem pro arbitrio moderer, & vt Lydius lapis explorem. T. Tetrum facinus de te prædicat puella. Ehodum, bone vir, quid ais? expedi te hoc crimine. M. Negare nolo me istuc facere, quod autumauit. Ast ego huic instituto caput, dux & auctor non sum: in aliorum vestigiis pedem pono. T. Qui sunt illi? M. Docti viri. T. Necessarium fore existimo, vt momenta rationum tuarum antè in medium proferantur, quàm vlteriùs progrediatur Latinitas. Id, si tu ipse per te agere vis, age: sin autem, ipsa proferet, téque refutare insistet. M. Nemo me magis quàm egomet intelligo, & sibi quisque est fidelissimus. Non abutar autem patientia tua, M. Tulli: dicam breuiter. T. Censeo. M. Vnum hoc te rogo, vt me benignè amicèque audias, & efficias, vt neque amor, quo filiam tuam, vtpote sanguinem &

genus tuum, prosequeris, mihi nocuisse, neque eiusdem eloquentia (cuius ut Gracchi Corneliam matrem, sic ipsa te patrem suum actorem, atque magistrum habet) medicentem impediuisse videatur: quorum hoc vereor sanè, illud pertimesco. T. Depone timorem, & loquere quàm liberrimè. Boni iudicis est semper verum in causis sequi: id me, non aliud facturum hodie certus esto. M. Animadverti ab eruditis quibusdam castigari eos, qui, cum libenter latinum sermonem congregientes usurpent, eundem nitidum, politum, floridum ac venustum adhibere pro deliciis habent, quoniam ferè contingit, ut qui accurationem, & diligentiam ad sermonem colloquiùmque conferendam putant, minùs literatè scribant: siquidem necesse est, dum illarum rerum, quæ ad splendide loquendum valent, iucunditate rapiuntur, in altero imperfectiores maneant. Quis enim res duas pari sedulitate, similique studio tractauerit? Proinde & illi affirmant, & ego assentior, neminem adhuc se eruditè scribentem cognovisse, cui promptum fuerit perbene latinè, ornatèque loqui. Haud inficiamur laudi dandum elegantius loqui, & quasi quasdam orationis ostentare diuitias, at dum nos huic rei totos impendimus, præclarissimas artes, quas consecrari oportebat, negligimus. Quòd si ex bene loquendo oriretur bene scribendi facultas, permittenda sermonis diligentia atque sollicitudo videretur: hoc autem non fit: de aliis enim rebus loquimur, de aliis scribimus. Loquimur de familiaribus, do.

domesticis, nouis, quotidie nascentibus: scribimus de locis communibus, de Deo, de homine, de virtute, de vitio, de Republica, de pace, de bello, aliisque huiuscemodi, vbi de nugis antea quantumuis commodè, apparatusque locutum esse, quas tandem opportunitates habebit? Addere possum exempla Manutiorum, Sigoniorum, Budæorum, qui, cum omnis latinitatis essent scientissimi, rarò tamen, & perpau-
cis, & coacti latina lingua locuti perhibentur: malebat enim iste Gallicè, illi Italicè cogitationes suas efferre. Qui de descriptionis laude non cogitant, illis omni ope conatùque enitendum censemus, vt quàm politissimè res omnes eloquantur. Hæc vt breuissimè & apertissimè potui ad institutū meum ab istius calumnia tuendum, ita differui. T. Vnam aurem huic dedi, filia, alteram tibi seruavi. Hic rationem facti sui reddidit pro viribus: tuum est dicta refellere & coarguere meum iustam pronuntiare sententiam. L. Nisi te ipsum ignoras pater, nisi à temetipso longissimè discessisti, non potes huius vllò modo probare ineptias. M. Obuium est maledicere: nisi temperas, reponam tibi par. L. Obmutescas: infans enim es, nisi cum scribis. M. Fuerimne infans in hac defensione mea, parens tuus iudicabit: & vt sim infertus, ira faciet disertissimum. T. Tollantur iurgia, certetur argumentis: dic causam tuam, filia. L. Rur-
dem, omnisque animaduersionis expertem orationem in congressionibus adhibendum statuit Mixo-
barbarus: ego verò exquisitam atque diligentem. Ille idcirco hanc tuetur sententiam, quòd ita me-

liùs, & politiùs scribitur. Ridete quidquid est cachinnorum: rideret si viueret, & falsitatem opinionis huius audiret etiam ille, quem semel tantùm in vita risisse scripsit Lucilius. An illud huic erit impedimento? immò adiumento præcipuo. Quemadmodum enim ad prælium capeffendum paratiores sumus, & arma tractamus longè scientiùs, si in vmbatilibus pugnis nos priùs exercuerimus; sic profus à consuetudine, & exercitatione præclaræ locutionis ad scripturæ concinnitatem, & lautitiam instructiores accedimus. Fuerunt item & sunt etiamnum, qui cùm in vtroque excellant, possintque eùm optimè loqui, tum bellissimè scribere, ex illo ad hoc, & vicissim ex hoc ad illud se profecisse testificantur. Iam verò quid vnus & alter de numero literatorum aliquando egerit, id, quasi ab aliquo Deo factum sit, tantum habere admirationis, tantum valere ad exemplum minimè debet: potiùs quid ab vniuersis Latinæ linguæ candidatis fieri possit, ac deceat, considerandum est. Quòd si meditatus, nec indiligens sermo nihil ad festiuè scribendum prodest, quæro, sitne profuturus inquinatus, omni cura vacuus, insulsus, & incomptus: & an ideo quispiam in scriptione nitefcat, quia sit in quotidiana locutione barbarus, ac lutulentus? multò opinor minùs. Attende paulisper, mi pater, inconsideratissimam vocem cuiusdam de istorum colluie: *Nulla prælectio mihi tanti est*, inquit, *ut cogitationis illi aliquid velim tribuere, id namque me à scopo meo auerteret. Ea solùm profero, quæ primum occurrunt, quæ*

exer-

exercitatio longa mihi comparauit. Nōne hoc est disciplinarum professores iubere illotis manibus suggestum conscendere? Pergit. Et si loquendum esset cum viris summis, etiam in cœtu maximo, ne verbum quidem unum prameditarer: tam libens ineptè, quàm apertè sententiam exprimerem. Satis insipienter hæc: sed extrema parum animo valentem, ac delirum videntur arguere. Quòd si res maiorem curam postularet, talem rem, talem cœtum, veluti pestem fugerem, ac styli amorem coninerem in pectore. Quis se huic erudiendum tradat, nisi qui æquè desipiat? num hîc è squilla rosam, & non potius è malo coruo malum ouum expectabimus? Cæterùm illud nequaquam negabo, prompta & expedita bene loquendi facultate haud multos præstare: neque vlla aut ingenij bonitate, aut memoriæ excellentia, aut studiorum contentione, aut vsu fieri posse, vt tam docta, venusta, limatâq; sit extemporalis oratio, quàm quieta, negotiis carens, multâque cum commendatione scriptura. Pleniora, maturiora, vberiora, elaboratiora sunt, quæ chartis mandamus, quàm quæ profamur. Cogitatio enim quodammodo alit, format, excolit, auget stylum, quem quidem tu, amantissime pater, latinitatis supremus architectus non semel commendasti. Quamobrem si cui vtraque facultas contigit: tamen si non æqualiter, gaudeat in sinu. Et ille sibi nihilominus plaudat, qui cum loqui perbene ac scitè non possit, scribendi commoditate præstat, communèque multorum malum singulari paucorum bono compensat. Quod asserebas

acci-

accidere, ut qui accuratè loquerentur, parum eruditè scriberent, causam ego cur ita sentias nullam video: ut neque eorum quæ deinceps in tua oratione sequuntur. Non enim necesse est, ut si in hoc sis industrius, in altero segnis euadas. Et quisnam, quæso, cum libenter, & cum voluptate loquatur purè ac venustè, scribendo velit amplecti barbariem, scabri-
ciem atque sordes? aut quis ingenium nactus cum sit ad illud, in hoc ingenio deficietur? Neque sunt istæ duæ res diuersæ, latinè loqui ac scribere, sed vna: nisi quòd in scriptione plus operæ curæque consumitur, quæ etiam est sermone perfectior: quam si bene loqui impedit, quod tu inconsultè fabularis, ergo aut malè loqui adiuvabit, quo nihil stultius: aut certè loqui ad scribendum non conducet, quod etiam est ridiculum. Præterea artes laudandæ non negliguntur: quin hoc ipso, dum perfectè loquendi, scribendique affectatur gloria, quæ sine multis rebus & artibus non comparatur, præclarè discuntur: iidemque doctissimi, qui latinissimi semper adhuc inuenti sunt. Quod addebas, non iisdem de rebus nos loqui & scribere: ut ita sit, quanquam ita non est omnino: saltem nullum scriptioni impedimentum sermo obiciet. Deinde interrogabo istos: tu in primis, mi pater, Virgilius, Terentius, Plautus, an iisdem de rebus loquamini, de quibus nos scribimus. Minimè in-
quiunt. Et tamen à vobis disertissimè atq; politissimè nos loqui, ac scribere discimus. Manutium & alios non idcirco tacuisse arbitror, ne fierent in scribendo inopes, aridi, exsanguis: sed quia suis ciuitati-
bus

bus vsum latinè loquendi nullum videbant: & cum meram, ac puram putam latinitatem expromere vellent, timebant, ne apud semilatinos in arrogantia suspicionem caderent: aut fortè vfu latinè loquendi carebant, nec magis inductione animi, quàm necessitate faciebant, quod fecisse prædicantur. Quòd si ad scriptionem quidquam prodest obmutescere, & elinguem fieri: tu pater, Quintilianus, alii- que dicendi doctores hoc in præceptis non omisissetis, nullum autem verbum aliquando inueni. Hæc sunt quæ aduersus hoc impurum & illorum sodalium dicenda habui. Nunc noli, pater, comperendinare: da huic tristem, mihi salutarem literam. T. Inuitus facio, vt quenquam damnem: at veritas me cogit pro Latinitate iudicium dare. Erras Mixobarbare. Quòd si in hoc tam pernicioso errore perseuerare, eum rationibus defendere, sectam tuam inter studiosos literarum propagare perrexeris, & me grauem aduersarium atque inimicum perpetuum es habiturus, & aut vinculis & carceri mandaberis quoad viues: aut ad Scythas exulatum proficiscere. L. Dignum factis exitium: iam satis est mihi, fiat quæso. M. Res mihi egere deliberatione videtur: post triduum renuntiabo quid decreuerim. T. Concedamus illi triduum. L. Concedamus. Quid me aspectas stolide? quid nunc vis tibi?

ANNOTATIONES.

NE fando quidem audita) *In perpeffione posuim.*
gerundium. Plaut. Amphit. Quæ neque fieri possunt,
neque

neque fando unquam accepit quisquam. Cicer. pro
 Quintil. Non denique ulla unquam intercessit postu-
 latio, mitto equa: verum ante hoc tempus ne fando
 quidem audita. Et 1. de nat. Deor. Ne fando quidem
 auditum est, crocodilum, aut ibim, aut felem violatam
 ab Agyptio. Virgil. 2. Aeneid. Fando aliquid si fortè
 tuas pervenit ad aures. Talia sunt apud eandem, can-
 tando, videndo. eclog. 8. Frigidus in pratis cantando rum-
 pitur anguis. Et Georg. 3. Carpit enim vires paulatim,
 vritque videndo Fœmina. Filiam ad parentis tribunal)
 Enumerantur fœminæ tres, quæ causas egerunt, à Vale-
 rio lib. 8. c. 3. In iis Hortensia, Q. Hortensij filia, de qua
 etiam Quintil. lib. 1. cap. 1. eius orationem apud Trium-
 viros habitam legi non tantum in sexus honorem. Quan-
 quam nihil dedit natura) Orat. post red. ad Quirites.
 Ad Att. epist. 2. lib. 7. Filiolâ tuâ te delectari, lator,
 & probari tibi σοφλὴν esse Φοικλὴν τὴν δεῖς τὴν τέχνην. Et
 enim si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem
 naturæ adiunctio: quâ sublatâ, vitæ societas tollitur. Si-
 ne tuo magno malo) Veteres cum minarentur, aut si-
 gnificarent, quod quis diceret, aut faceret impunè non
 habiturum, malo id eius futurum aiebant, & ferè hac
 formula: malo tuo. Vide Iani Guilielmi Quest. in Asin.
 Plaut. Ut Gracchi, Corneliam matrem) Cornelia
 Scipionis Africani maioris filia matrimonium tenuit
 Tib. Sempronij Gracchi, cui genuit liberos duodecim,
 eosque tanti fecit, ut illorum causâ Ptolemæi Regis nu-
 ptias repudiaret. Cicer. in Brut. Fuit Gracchus diligentia
 Corneliæ matris à puero doctus. In eodem libro infra.
 Legimus epistolas Corneliæ matris Gracchorum. Apparet
 filios

filios non tam in gremio educatos, quàm in sermone matris. Quintil. lib. 1. cap. 1 Gracchorum eloquentia multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cuius doctissimus sermo in posteros quoque est epistolis traditus. Et Lelii filia reddidisse in loquendo paternam eloquentiam dicitur. Euridice Illyria ut filios docere posset, prouecta iam aetate disciplinis animum studiũque applicuit. Plutarch. de lib. educand. in extremo. Aristippi quoque Socratici filia. Aristippum filium optimis artibus, ac disciplinis, & Philosophia instituit, ut eum se & auo dignum efficeret. Themist. orat. 1. Vnam aurem huic dedi.) Traditum est memoria, Alexandrum Magnum, cum forte accusatorem audiret, manu admota alteram aurem occlusisse. Interrogatum cur id faceret, respondisse: Quoniam hanc seruare me defensori oportet. Vtraque pars igitur in controuersis & litibus audienda, quantumcunque manifestum & euident appereat, quod altera dicit. Seneca.

Qui statuit aliquid parte inaudita altera,

Aequum licet statuerit, haud æquus fuit.

Comperendinare) Quid sit comperendinatio, & quid ab ampliatione distet. Turneb. l. 1. c. 3.

PROGYMNASMA

OCTOGESIMUM

SEXTUM.

Litera Pythagoræ, seu biuium
Herculis.

SOPHIA. PALATINA. ADOLE.

SCEN S fluctuans.

SOPHIA. Iam dudum te, quisquis es, & vndecunque tandem veneris, chare iuuenis (certè autem ex hominum vulgo, & alicuius baiuli, aut operarij filius non es) in hoc secessu, sub ista quercu ad biuiũ sedentem intuita, vultum mœstitia suffusum, & aliquam animi ægritudinem, ancipitiſue cogitationis distractionem, aut tædium ac satietatem cuiuspiam negotij declarantem obseruavi. Vidi quemadmodum modò vngues roderes, modò caput scaberēs, modò brachia dissipares, modò librum abiceres: quocirca tui conueniendi, consolandi, & instruendi voluntas me subiit. Ibo aduorsum, inquam, & elictabo quidquid est molestiæ. Quod est hoc intestinum malum, quod te cruciat? ne clausum tene in pectore. P. Et ego, lectissime ornatissimèque adolescens, viam ad te flexi, vt allocutione mea prodessem tibi: quare idem te interrogo. At in primis nosse te interest quæ simus. A. Deas quispiam vos ambas suspicari posset: adeò & augustus est vtriusque habitus, & plus quàm humana species ac pulchritudo, vt omnibus vnæ omnes munditias, & elegantias surripuisse videamini: vox verò ipsa diuinum quiddam, ac cæleste sonat. O quænam tandem? vnde? quò gressus dirigitis? S. Tibi generis mei claritatem vno verbo pandam. Pater mihi est Deus, matre careo, quam nunquam habui: Sapientiam Latini, Græci *Σοφίαν* vocitant. A. Papæ, coniecturam ex re ipsa capio. Tu illa es, quam patrimam, & è capite cælicolũ

colūm regis ortam poëtæ canunt. S. Nequaquam: nihil mihi cum commentitiis antiquorum numinibus. Mineruam nescio. Iouem non adoro. Ab vno illo, solóque rerum effectore, ac principe Deo me procreatam, & cum genere humano, quod ipse admodum vehementérque diligit communicatam, omni asseueratione tibi affirmo. Ille est omnis sapientiæ fons & origo. P. Mihi Palatina nomen est: sum præses ac domina eorum, qui vitam colunt aulicam, potētissimisque Imperatoribus ac Monarchis, opulentissimis regibus, nobilissimis dynastis ad nutum inferuiunt. Ecquid te capit species mea? A. Quo magis aspicio, hoc magis vtraque placetis: sed egomet mihi sum opere displiceo, meiq; me valde poenitet. S. Quamobrem? A. Quia confusus, atq; incertus mentis statuere non possum, quid posthac incipiendum sit: procederéne debeam in colendis literarum studiis, an ad aliquod plebeium artificium appellere animum. P. Quid istuc verbi ex ore tuo profluxit? tam eximia facie, tam egregio corpore adolescentem cogitare opificium? Non discedam hinc, nisi te mecum abduxero, feceróque vnum é domesticis potentissimi alicuius Regis, eúmque vel à cubiculis, vel à poculis, vel ab epistolis. S. Vel à stabulis, vel à tergendis calceis, vel à canibus. P. Oh, quid tu? S. Nónne hi quoque sunt aulici? Sed tu mihi istum bolum hodie è faucibus, vt spero, non eripies. Frangam sententiam tuam, frangam impetus. O adolescens optime, tunc fastidio teneris literarum? A. Maximo. P. Nec primum hunc esse scito, nec po-

Z

stre.

stremum fore, nisi spreto ac deserto ignauissimo clientum tuorum otio in gremium se meum recipiat. S. Non me latet, in aulis excellentia euanuisse, & quasi in nihilum occidisse ingenia, quæ à me rebus amplissimis atque honorificentissimis ornari potuissent, quibûsque ciuitatum salus, & incolumitas niti debuisset. Quid verò creauit tibi istuc tam delicatum fastidium? A. Quòd neque vllam necessitatem, neque tam admiranda commoda, neque tam incredibiles suauitates inesse in his occupationibus atque laboribus animaduerto: quin contrà molestias innumerabiles, & incommoda nec pauca, nec mediocria. P. Facetè, lepidè, lautè, nihil suprà. Si quid verum est, hoc est. S. Deprehendo manifestiùs, te non ita longè prouectum à primo littore, nec delatum adhuc felicibus Euris in ipsum eruditionis vastissimum altissimúmque pelagus: nunquam tu has coram me voces emisisses. Sic autem iudico, magis bonam voluntatem ac diligentiam, quàm bonum ingenium hætenus tibi defuisse. A. In tua penetralia nondum me penetrasse confiteor: quòd si tamen aurem patefacere mihi parumper volueris, non planè fatuum cognosces: nec sine iusta causa rem in deliberationem adducere, & curas animum meum haud immeritò diuersè trahere, pergámne hoc vitæ genus agitare: an vel artem aliquam sedentariam addiscam, vel in militiam proficiscar; vel etiam aulicas elegantias amplectar, quo me isthæc aduersaria tua pellicere videtur. P. Pelliciam profectò, téque aduersus istam disse-

differentem enixè adiuuabo. S. Aquila non captat muscas, & testudo non sentit culices. Dicite quæ fert animus. A. Cùm necessarium id definiatur, sine quo res aliqua finem & propositum suum aut nullo modo, aut non satis commodè assequatur, neutrum necessitatis genus in literas cadit. Finis quippe hominis est felicitas, quam si quis in artibus istis, quas honestas, ingenuas, liberales appellitant, quærendam putat, verendum est magnoperè, ne pro thesauro carbones effodiat. De ipsa autem felicitate opiniones trecentæ inter doctos: & adhuc sub iudice lis est. P. Istuc verò bene. S. Multò faciliùs & commodiùs auxilio doctrinæ ad beatitudinem peruenitur. P. Erit ergo quisque hoc sanior, formosior, copiosior, quo doctior: sine istis enim non est consummata felicitas, tametsi eam in virtute potissimum Peripatetici tui constitutam esse philosophantur. S. Non ego philosophicam potiùs, quàm Christianam beatitatem intelligi volo, quam is faciliùs consequitur, qui Deum ardentius amat: amabit ardentius, qui clariùs cognoscet: cognitio siquidem amorem parit: nemo autem cognoscere potest Deum, nisi qui res ab eo conditas intelligentia percepit. Inuisibilia enim Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus & diuinitas. Et quamuis non ita sentirem, tua tamen argumentatio nihil efficeret, non enim quoniam aliquid ad aliud consequendum vim & momentum affert, idcirco illud dat, tantòque amplius dat, quantò plus ad acquirendum prodest. Sine vehiculo potest quis

pedibus suis in locum remotum peruenire : faciliùs autem atque celerius vehiculo : non ideo totum est situm in vehiculo : commoditas tantùm illius est, quæ nulla erit, nisi ascendis, nisi equos adiungis, nisi eos flagello increpas, vt procedant alacriter. A. Veruntamen vt à genere summo descendamus, possum dicere, quare necessaria fuerit calcearia, quare necessaria sutrina, fabrica ferraria, architectonica, textoria, & similes : quid opus sit Grammatica, Musica, Geometria, cæterisque non video. P. Nec ego. S. Nec ego viderem sanè, si vestros haberem oculos : & vos perspicuè videretis, si meos haberetis. P. Cæci ergo tibi videmur ? S. Cæci : vt ille qui Platoni dicebat, videre se cyathum, videre mensam ; at cyathitatem, & menseitatem non videre. P. Nisi tu fortasse dicas, disciplinas istas liberales, vt vocas, animo esse necessarias, quem ornent atque perficiant. S. Dico. P. Hinc est, quod docti isti hominem illiteratum nihil nisi forma à bestiis, & tanquam equum indomitum à domito differre clamant. S. Haud falsò. P. Omnes ergo qui literas nesciunt, bestia: vos soli homines. Estote Dij si vultis. S. Non soli homines, sed excellentiores homines, seu magis homines. Est enim hominum propria veri inquisitio & mentis agitatio, quæ in rudibus permodica est, in doctis multa & assidua. Proinde persapienter Aristippus : satius esse fieri mendicum quàm indoctum : quod ille tantùm eget pecunia, hic humanitate. Cui deest pecunia, est ille quidem homo : at homo non est (hoc est, hominis nomine dignus non est) cui deest eruditio.

ditio. Cur igitur qui pecunia caret, à viatoribus petit: qui eget sapientia, neminem eius adipiscendæ causa sollicitat? P. Qui est animal rationis & consilij compos, is mihi homo perfectus videtur. Omnes tales sunt. S. Stultine etiam perfecti? Si dixeris: tum iudicio tuo inter stultum & sapientem nihil intererit. Hocce erit purpuram, iuxta purpuram diiudicare? Si negaueris, quærâ, cur? an quia rationis compos non est? imò est: an quia ratione parum utitur? ita, dices. Perfectio igitur hominis à perfectiore usu rationis est, qua perfectissimè utuntur, qui sunt literarum doctrinis quàm maximè imbuti. An non perfectissimi homines qui sapientissimi? P. Esto. S. Nonne eruditissimi sunt sapientissimi? P. Priùs vt confitear, me cogis istis punctis interrogationis tuæ, quàm vt assentiar. Accipe reliqua velut vno cumulo. Aut priuatis aut publicis rebus sunt necessariae literæ. Si priuatis: paterfamilias vxorem, liberos, seruos malè gubernabit, nisi linguam Græcam & Latinam noverit: nihil vendi, nihil emi, nihil negotij inter vicinos conferri sine Rhetorica, Dialectica, Astronomia poterit. Quod ad publica attinet, sæpe illud Platonis audiui. Tum demum beatas fore Respublicas, cum aut Philosophi eas regere incipient, aut qui regunt, philosophabuntur. Quare igitur ipse, vt Athenarum gubernacula susciperet, se adduci non est passus? quare scripsit, Philosophos non accessuros ad Rempubl. nisi coactos? Populi mores ferre non possunt, quietem nimis amant. Non ergo commodo est Philosophia ciuitatibus, si Philosophi se à studio.

studiorum contemplatione ad negotiorum tractationem auocari nolunt. Quamdiu literæ à Romanis repudiatae fuerunt, virtus & disciplina militaris apud eos in honore fuit : cùm primum otium vestrum, inertissimum illud clarissimum imperij domicilium, illam arcem omnium gentium occupauit, neque tam boni, neque tam fortes & generosi postea ciues extiterunt. Quæ doctrina fuit Romuli ? quæ Numæ Pompilij ? quæ Tarquinij Prisci ? quæ Seruij Tullij ? quæ multorum Imperatorum, & quibus etiam Iustinianus ἀναλφάβητος, qui tamen sapienter, moderatè & clementer imperauerunt ? Si necessariae sunt artes, omnes ne, an aliquæ ? De Grammatica vanitatis sit affirmare. Mathematicæ otiosam habent delectationem, & obscuritatibus refertæ sunt. Dialecticorum sermones ipsimet Philosophi araneorum telis similes confitentur : utpote subtiles quidem, sed inutiles. Rhetorica non minimam partem incommodorum vrbibus & prouinciis sæpe importauit, estque instrumentum seditionum & tumultuum. Iureconsulti ex æquo & bono iudicant præcipuè : quod facere possemus etiam nos, qui iureconsultorum nomen atque personam non gerimus. Medici non nisi coniecturis ferè nituntur. Philosophia est plena incertis opinionibus. Theologia non ad Rempubl. temperandam, sed ad salutem animarum procurandam est utilis, quam apud Monachos, & Sacerdotes reperias, ab Imperatoribus frustra desideres. Ostendi non esse literas necessarias, putoque simul ostensum, parum esse utiles :

les: tum enim valde commodas iudicare licuisset, si vita humana ijs carere minimè potuisset. Quibus autem angoribus implicitus, quibus molestijs cinctus, quibus malis obrutus fueris tu, bone adolescens, dum incumberes in literas, rectius ipsemet explicabis. A. Quo pacto iucundum esse queat, à quo nihil utilitatis speres? Lætari, & exultare gaudio fortasse potest, qui iam in doctrinarum est possessione collocatus: at cui, quæso, id ante obitum contigit? Cùm sapere incipimus, tum à nobis debitum natura exigit, & colligere vasa, ac de vita recedere, volentes iubet, nolentes compellit. Atque ut delectarent, non est tamen sapientis, sequi potius quod delectat, quàm quod commodat. Ego porrò non alias literarum delectationes cerno, quàm frequentem capitis dolorem, qui existit, cùm intendere cogitationem velut arcum continenter vrgemur, & in altissimo puteo Democriti latentem veritatem perscrutando indagare cogimur: crebram tussim, epiphoras, multas cruditates, insomniam, nauseam phthisim, variòsque morbos. Pro miraculo est, dedatum studijs paulò vehementius, retinere bonam corporis habitudinem. Noctes & dies requirunt libri, societates & colloquia amicorum excludunt, patrimonia exsorbent. Hæcine possunt esse voluptati? hæcine expetenda? P. Ito iam Sophia, prædica te nectar & ambrosiam præbere alumnis tuis. Quin è vestigio mecum vadis? A. Quonam? P. In regiam. S. Per Deum immortalem noli adolescens huic auscultare, quæ te suæ temeritatis implet & insanix:

noli cantionibus huius veneficæ delinitus, animum ad malas partes adducere, nondum audisti responsum meum, quo disturbabo huius machinas. P. Ito mecum: honores, potentiam, diuitias, voluptates tibi polliceor. A. Accendis me pollicitationibus tuis: sed explicatiùs pollicere. P. Túne ignoras inter ministros Principum quanta varietas, quantum nominis, auctoritatis, loci, munerisque discrimen? nónne complures honorum gradus? A. Non ignoro ista. P. Nónne ab vno ad alium, ab inferiore ad superiorem, ab infimo ad summum ascendi solet? A. Etiam, solet. P. Prò quanta aulicorum gloria? Incedunt per urbem, homines passim nudant caput, assurgunt, genua incuruant: Si ad mutuum sermonem veniatur, si salutentur, singularis adhibetur cærimonia, manibus figuntur oscula, delecta verba, pudorisque ac reuerentiæ plena vsurpantur? Nónne ipsorum opem, ac gratiam mortales plurimi exposcunt? nónne ipsos sibi propitios inprimis facere laborant? nónne ipsorum apud se habere imagines, iisque domum illustrare percipiunt? Possunt illi & nocere, & prodesse multis: nec pluris propemodum refert, vtrum apud aulicos domino suo charos, an apud dominum ipsum in offensa sis. Licebit præterea tibi ex ærario Principis magnificentissimas ædes construere: quin vltro, nec rogatus nunc mille, nunc duo aut tria aureorum millia donabit: nunc torquem, nunc pateram, nunc inauratum ensen, nunc aliud quippiam magni pretij. Longa famulorum caterua comitatus, auro & ostro

& ostro conspicuus prodibis. Si vehi cupies, paratus currus te dignus: si equitare, è Turcia, aut Hispania præsto erit elegantia mira caballus. Fruêris insuper quotidianis, iisque suauissimis oculorum, aurium, odoratus, gustatus, tactionisque voluptatibus. Videbis ludos apparatissimos, spectacula sumptuosissima, hominum vtriusque sexus & forma insignium, & vestibus non tantùm mundissimis, verùm etiam rarissimis indutorum coetus: quos choreas identidem ducentes aspicere quàm erit iucundum? Ibi perelegantes picturæ pascunt animum, morabunturque oculos belluata, & auro argentoque intexta vela, quibus parietes conuestiuntur: supellex denique omnis visetur ibi tam lauta, tam copiosa, tam artificiosa, vt quidquam optari melius non possit. Ædificia ipsa è solido marmore, mirabili & exquisito operæ fontes, amœnissimi horti, præstantes feræ, lectissimi canes, catuli etiam Mælitæi, simiæ, psittaci. Infinita memorare possim præterea ibidem oculorum oblectamenta. Quid aures? Illæ verò dulcissimis musicorum cantibus assiduò recreabuntur, miscebis colloquia optatissima cum illustribus viris, & de magnis viris, qui ad gloriam virtutis viâ grassati sunt: nihil acciderit in Germania, nihil in Italia, nihil in Gallia, nihil in Hispania, nihil in Perside, nihil in Turcia, nihil in toto terrarum orbe, quod tibi non etiam narrabitur. Mensa conditissimis, optimisque & diuersissimis dapibus constructa, quantam pariet voluptatem? quod enim Principi apponetur, tibi quoque appositum iri ne dubites. Quid

vina dulcissima, generosissima, è peregrinis terris
allata memorem, quæ poculis gemmatis, & crystal-
linis ministrantur? quæ porro in aulis vnguenta,
qui flores, qui odores desiderantur? omnia perfe-
cta, quibus & corpora & animi reficiuntur: multo-
que plura reperies, quàm à me breui sermone possit
exponi. Quocirca dubitationem, quæ te habet, pror-
sus excute: me hac via, ad quam sedes, ingredientem
hilari passu sequere: nunquam te suscepti consilij
pœnitebit. Plures dixerunt salutem istis ignauissimis
literis, quos ego ex ignotis notos, ex egentibus bea-
tos, ex infimis summos reddidi: tu noli sapere ni-
mùm, & laureolam in mustaceis quærere. A. Acres
mihi stimulos admouisti. parùm omnino abest, quin
te sequar. S. Faciam ego, tu idem aliter prædices. A.
adolescens, vnum rogare te volo. A. Quid vis? roga.
S. Vt auscultes, & discas à me, quos tibi fumos indo-
cta huius garrulitas vendiderit. P. Eia fumos. S. Etiam:
meros fumos, & si quid est fumo inanius. Honores
aulicos iactas? Heu quàm illi sæpe non virtuti, non
meritis tribuuntur. In speciem te multi venerabun-
tur: vbi præterieris, medium extendent digitum,
malè dictitabunt tibi, tua vitia in ore habebunt. Quis
explicabit sollicitudines, quis ratione consequetur
metus, quibus isti aulici noctes & dies suspendun-
tur, cum se negligi, alios efferri, aut sibi præferri
aspiciunt? cum honorem quiddam lubricum esse,
quòd parua offensione interposita amitti, & igno-
minia etiam multa compensari possit, considerant?
Potentiam verò diuturnam obtinere quempiam,
in-

inuidorum, obrectatorumque insidiarum, & multorum odia non finunt. Quisque primus esse nititur: & quò quis Principi gratior fuerit, quò apud illum plus poterit, eò à pluribus oppugnabitur, & tandem ruet: grauissimè autem ruunt, qui ex tam alto dignitatis gradu præcipitantur, & inimicis suis fiunt ludibrium, sibi dolorem, amicis dedecus ferunt. Quàm autem indignum, & risu prosequendum, ut diuitias assequare, libertatem vendere? quò enim pluribus beneficiis cumulauerit Princeps, eò amplius obseruare nutus eius, & ad omnia inferuire te ipse oportebit: militare, nauigare, iusta, iniusta imperia exsequi: ridere si rideat, flere si fleat, laudare si quem laudet, vituperare si vituperet. Noui ego nonnullos, qui cum maiorum virtute essent diuites satis, in aula fortunarum naufragium fecerunt: multique cum tot annos exegissent vitam illam, nec ad vllum honorem, nec ad opes peruenire quantascunque potuerunt. Iam si extremum bonum situm esset in voluptate, rectè eam sibi proponerent, qui aulam cogitant, ut dediti corporis gaudiis, per otium, luxum, somnum & ignauiam æuum suum exigerent. Cæterum alibi vera bona, & homine digna sunt reposita. Quàm multa nihilominus iucunda & admiranda non videre eos necesse est, qui latera Principum stipare coguntur? Nec tantum hauriunt in aula voluptatis oculi, quantum doloris: audiuntur autem plura quæ displiceant, quàm quæ placeant. Obscenas voluptates omitto, quibus fruendis quo quis est beatior, tanto est infel.

infelicior : atque in ea ipsa re quot timores , & incommoda insint , nemo facilè dixerit. Gustus & odoratus voluptates sectari pecudum est , quas natura pabuli tantùm studiosas finxit : ac sæpe muscas potius , quàm istos videbis epulas regales attingere. Quoties , donec plerumque noctis processerit , expectanda coena ? quoties prandendum , cœnandumque simul ? malè cocta , frigida , insulsa , & aliquando ante lucem ortam compellêris esitare , nisi velis niniùm diu esurire. Cùm in meridie prandebis , post horam iubeberis cœnare : nihil enim propemodum certo , ac suo tempore fit in aula : hinc vomitus , calculus , intestinorum dolores , variâque morborum cruciamenta. Vinum bibes sæpe corruptum : nec quantumvis sitiens bibere audebis , nisi maiores cœperint , transibitque poculum per multorum manus , priusquam ad te veniat , & in fundo fex plurima hærebit : carnes edes frigidas , immundas , foetentes , legumina semicocta , pisces paratos ante quatrimum. Tædet plura enumerare incommoda , quæ non perpendunt , qui ad pauca quædam foris magnifica , & in speciem consecranda respiciunt. Agricola , priuatum aliquem ciuem , opificem denique aulico feliciorē arbitror. Nunc mi iuuenis , meliora capeſſe consilia , & deserta Palatina ad meam te voluntatem nutumque conforma , ad meas te rationes adiunge , ac scito , me ea expectare abs te , quæ à summa virtute summoque ingenio expectanda sunt. A. Tua oratio Sophia ad veritatem visa est propensior. Quare tametsi aulam non cogito , tamen

men nisi mihi studia literarum insigniter collaudaueris, & flammam in pectore meo adolescere incipientem confoueris, atque in immensum adauxeris, etiam te non potero sequi. P. O stultum: litto-ri & vndis concionata sum: præ iracundia nequeo animum ad cogitandum instituere. Abi in crucem cum tua muliercula. S. I hinc, quò digna es cum tuis tam lepidis conclusiunculis.

ANNOTATIONES.

L Iteræ Pythagoræ) *Cursum vite humana Samius ille senex litera Y comparauit, cuius basis pueritia, summum autem basis, ubi videlicet duo cornua oriri incipiant, limen seu initium adolescentiæ, quod quisque hominum cum attigerit, hæreat, ut nesciat, in utram se partem det, dexteramne an leuam viæ agende viam teneat. Illam esse virtutis bonarumque artium, asperam quidem, sed exitu iucundam & amœnam: hanc luxuriæ, inertia & ignauiæ, gratam & suauem in speciem, sine ipso plenam miseriæ. Qua de re Lactant. lib. 6. cap. 3. & 4. Fertur etiam carmen inter cetera Virgiliana Appendicis, Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni, &c. Sic Prodicus Sophista Herculi etiamnum puero in solitudine ad biuium sedentis Virtutem & Voluptatem apparuisse, & utramque ad se Herculem perducere conatam finxit. Meminerunt Xenophon lib. 2. Ἰπποκλήμων. Quintil. lib. 9. cap. 2. Cic. 1. Off. Silius Italicus figmentum hoc ad Scipionem sub lauro sedentem, & de bello cogitantem transtulit. Talis deliberatio est Lysitelis adolescentis in Trinum. Plant.*
Huc

Huc referatur somnium Luciani de Statuaria & Pædia. Huc angusta Porta, & lata via, de qua apud Matib. Modò ungues roderes) Sic facere consueverunt, qui aut de mutanda re, cuius poenitere cœptum est, seriò multùmque cogitant: aut in aliqua attentissimâ curâ defixum habent & immersum animum: præcipuè autem, qui maiorem ponunt in scribendo attentionem ac diligentiam. Hinc Persius negligentiam Poëtarum reprehendens: nec demorsos sapit ungues. Et Horat. de Lucilio Sat. 10. lib. 1.

Si foret hoc nostrum fato delatus in eum,
Detereret sibi multa, recideret omne quod ultra
Perfèctum traheretur, & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, viuos & roderet ungues.

Quam patrimam è capite) De ortu Minervæ capite Iovis exstat festinus apud Lucianum Dialogus. Quorum, uterque parens in viuis esset, patrimi matrimi dicebantur. Quibus pater mortuus, matrimi: quibus mater, patrimi. Catull. epigram. 1. Minervam vocavit patrimam virginem (sic enim quidam rectè legunt pro patrona virgo) quòd matre carens, tantùm haberet patrem. Te non ita longè profèctum) Vulgò dicitur. Scientiam neminem habere hostem, nisi ignorantem. Qui enim in adita disciplinarum semel introierunt, ij demum experiuntur, quàm sit verum illud Aristoteleum: radices literarum amaras esse: fructus verò dulces. Ac potest sanè, quod de dialectica scripsit Gellius lib. 16. cap. 8. ad quamlibet doctrinam liberalem, atque ad chorum totum Musarum æquè referri. Huius disciplina studium atque cognitio, inquit,

quit, in principiis quidem ietra & aspernabilis, insua-
 uisque esse, & incivilis videri solet: sed ubi aliquan-
 tum processeris, tum denique & emolumentum in ani-
 mo dilucebit tuo, & sequetur quadam discendi volu-
 ptas insatiabilis. Cui sane si modum non feceris, peri-
 culum non mediocre erit, ne, ut plerique alij, tu quoque in
 illis dialecticæ gyris atque meandris tanquam apud Si-
 renios scopulos conseneskas. Artem Sedentariam) Se-
 dentarij, & sellularij opifices sunt, textores, sutores,
 sartores, & omnes denique, qui sedendo opus faciunt,
 eaq; artes sellulariæ, & sedentariæ dicuntur, suntque
 in contemptu propemodum. Qui Platoni dicebat,)
 Laërt. in Diogene rem his verbis exponit. Platone de
 Ideis differente, & nominante mensalitem, & cya-
 thitatem: equidem, ait Diogenes, ô Plato, mensam, &
 cyathum video, mensalitem verò, & cyathitatem non
 video. Rectè (inquit Plato:) quibus enim cyathus,
 mensaque conspicitur, oculos habes: quo autem mensali-
 tas, & cyathitas intelligitur, animum non habes. Hac
 historia melius se tuebuntur, qui ob rerum obscurita-
 tem voces coguntur inauditas producere, & illo Lu-
 cretij:

Multa novis verbis præsertim cùm sit agendum

Propter egestatem linguæ & rerum novitatem,
 melius, inquam, ita sese defendent, quàm eo, quod Ci-
 cero Lentulus, & Appietas dixerit. Estote dij si vul-
 tis) Messeniorum legati, aut alijs civitatis, legati cer-
 tè, Philippo Regi narrarunt, decreuisse Rempublicam
 propter rerum ab eo gestarum gloriam & magnitudi-
 nem in deos ipsam referre. Tum Rex ista quæsiuit:

Ha.

Habétne vestra Respublica potestatem faciendi deos? Illi, habet, inquiunt. Et Rex: Facite ergo primùm vos ipsos deos. Non ita filius Alexander, qui Dario superato spiritus ingentes, immoderatosque concipiens, Græcis scripsit, ut se deorum numero ducerent. Aliis igitur aliud statuentibus. Lacedæmonij decretum tale fecerunt. Quoniam Alexander deus esse vult; esto deus. Laconicè, & patrio more hominis stuporem, & vecordiam redarguerunt. Elianus lib. 2. cap. 19. Idem agrotus se in Euphratem deiicere cogitavit, ut cum non appareret, ad deos abiisse crederetur. Rhodig. lib. 3. cap. 5. In eodem de iis qui aut seipsos fecerunt deos, aut relati sunt in deos. Est enim hominum propria) Cic. 1. Offic. Inprimisque hominis est propria veri inquisitio atque investigatione. Itaque cum sumus necessariis negotiis curisque vacui, tum auemus aliquid videre, audire, addiscere, cognitionemque rerum aut occultarum aut admirabilium ad bene beatèque viuendum necessariam ducimus. Et infra non longè. Omnes enim trahimur & ducimur ad cogitationes & scientiæ cupiditatem, & quæ sequuntur. Quæ sententia est etiam Aristotelis lib. 1. de Sapientia. Qui eget sapientia, neminem) Laërt. Percontanti Dionysio, quamobrem Philosophi diuitum limina tererent, diuites verò philosophorum non item. Quod illi, inquit Aristippus, sciunt quibus indigeant: at hi nesciunt. Duæ sunt præclaræ sententiæ Isocratis, oratione ad Demonium, quæ quidem referta est præceptionibus saluberrimis: eas attulisse, videtur ex usu futurum, spectant enim ad rem propositam. Audiuisse multa, præstare puta, quàm pecunia multum coëgisse. Nam

Nam hæc facile amittitur, illa perpetuò durant. Solius enim sapientiæ possessio est immortalis. Altera continenter sequens hæc est: Ne te pigeat longam ire viam, ad eos, qui se aliquid utile docturos profitentur. Cum enim mercatores rei familiaris augendæ gratiâ tanta maria transmittant, turpe fuerit adolescentes excolendi ingenij causa nec terrestre iter velle suscipere. Animal rationis, & consilij compos) Cicer. 1. de legib. hominem describit his verbis. Animal hoc providum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & consilij, quem vocamus hominem, præclara quadam conditione generatum esse à supremo Deo. Solum est enim ex tot animantium generibus, atque naturis particeps rationis & cogitationis, cum cætera sint omnia expertia. Idem 4. de finibus. Hoc solum animal natum est pudoris & verecundiæ particeps, appetensque coniunctionem hominum ac societatem, animadvertensque in omnibus rebus, ne quid ab eo fieret, nisi honestè & decorè. Punctis interrogationis tuæ) Fuit hic mos Stoicorum, quorum omnis cura in dialecticis consumebatur, quique disputationum suarum veluti laqueis alios irretiebant. In Tusculan. Stoicorum more agamus, qui breviter astringere solent argumenta. Et præfat. Paradox: Cato autem perfectus (mea sententia) Stoicus, & ea sentit, quæ non planè probantur in vulgus, & in ea est hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis, neque dilatat argumentum: sed minutis interrogatiunculis, & quasi punctis, quod proposuit, efficit. Cum aut philosophi eas regere) Est apud Platonem in V. de repub. loquens

Socrates in hunc modum : εἰ μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλευσύν, &c. id est. Nisi vel Philosophi ciuitatibus imperitent, vel ij, qui nunc reges & dynastæ appellantur, legitime, & quod satis est philosophentur, atque in idem civilis facultas & philosophia concurrant, & contrà, quàm hoc tempore in utroque fit, ingenia multa necessario diuersa in studia distrahantur, nunquam malorum finis reperietur. Cicero. epist. 1. lib. 1. ad Q. F. paucis totius sententiæ summam est complexus. Atque ille quidem princeps ingenij & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas Respubl. putauit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. V. Athenarum gubernacula) In 1. Offic. Itaque eos (philosophos) ne ad Rempubl. quidem accessuros putat, nisi coactos. Equius autem erat id voluntati fieri. Vide locum. Præterea epist. 9. ad Lentulum, cur ipsemet Rempubl. attingere noluerit, causam quandam affert : nempe quòd cùm offendisset populum Atheniensem prope iam desipientem senectute, cùmque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset, cùm persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Elian. lib. 3. cap. 17. plurimos philosophos recenset, qui Respubl. gubernauerint, easque instituerint, & emendauerint. Quamdiu literæ à Romanis) Anno ab V. C. CCCCX. seu ut alij numerant DX. C. Claudio Cæcilio, & M. Tuditano Coss. Liuius Andronicus Romæ primus dedit fabulam, anno uno ante natum Ennium, qui fuit maior natu, quàm Plautus & Neuius. Serio igitur Romani poeticam acceperunt. At con-

tra

erà Oratorem celeriter complexi sunt, nec eum primò eruditum, aptum tamen ad dicendum. Vide initium 1. Tuscul. Quin edicto prohibiti sunt docere, & ut putabant, ignavia corrumpere iuuentutem Rhetores. Id habes apud Gell. lib. 15. cap. 11. Meminit etiam Suetonius libello de claris Rhetor. duòque censoria edicta subiicit. At postea, quam imperio omnium gentium constituto, diuturnitas pacis otium confirmavit, ut est in 1. de Orat. existimauerunt Romani sibi quoque ad literarum, & sapientie laudem enitendum, qua Græcis non multum cederent, qui ipsos eoque vicissent non repugnantes. Non minimam partem incommodorum) Lege procemium 1. de Inuent. & librorum de Orat. Colligere vasa) Locutio militaris. Vasa quippe, hoc est, impedimenta colligunt milites & sarcinas, quoties castra metaturi sunt. Allegoria quadam & cum lepore. Cicer. Verrina 4. cum Diodorum è Sicilia antè discessisse vellet significare, quàm à Verre, cuius rapiendi libidines non solum oculis, sed etiam auribus excitabantur, scyphis & supellectile argentea spoliaretur: conquiri, inquit, Diodorum tota prouincia iubet. Ille ex Sicilia castra iam mouerat, & vasa collegerat. Conuassare, ait Nonius, est furto omnia colligere. Hoc est in sarcinam constringere & componere, quæ tecum asportare, & auferre velis. Terent. Phorm. Aliquid conuassassem, atq; hinc me conicerem protinus in pedes.

PROGYMNASMA

OCTOGESIMVM

SEPTIMVM.

*Pars posterior, seu laudatio
Eruditionis.*

SOPHIA. ADOLESCENS.

SOPHIA. Gratificabor tibi, quod petisti, (quid enim hac petitione tua dici potest æquius?) si paucis adhuc, quæ tam inscitè ab inimica mea, tamque odiosa, & putidè effusa sunt, refutauero. A. Tui audiendi, mira me cupido incessit. S. Credas igitur ipsam partim falsa, partim sibilò digna, partim aliena locutam, literasque non modò laudari, sed nec vituperari sine literis posse, de quibus illa gustasse videtur aliquis, ut canis è Nilo. Vna scientia liberalis alteri necessaria est, ut suo munere pfectè fungatur. Habent quoddam inter se còmune vinculũ: omnes autem humano generi tantum còducunt, quantum nullius, etiã eloquentissimi lingua declarare potest. Imperitus literarum, est ille quidem homo, & absolutus homo, quod ad naturæ humanæ partes attinet: verumtamen socialis, ciuilis, mansuetus, similibusque laudum honestamentis excultus, ac decoratus non est. Deinde si id necessarium interpreta-

vo-

volumus, aut debemus (volumus autem omnes boni, humani, tractabiles ac sapientes esse) ad virtutem sanè, & doctrinarum studia incumbendum est, sine quarum præsidio, adminiculóque in istorum, quæ à me nominata iam sunt, bonorum possessionem nemo pedem est aliquando positurus. Incommoda quæ recensuit, iocos & cauillationes, quibus nugata est, existima ad homines, non ad ipsas artes pertinere. A. Non habeo dubium, nihil illam magnoperè auditione dignum differuisse. Te autem, mater, opere maximo rogo, pro tua facultate & copia præstantiam, fructus, suauitatémque studiorum explanes: abs te enim verissima certissimáque dici putabo, & animam relinquam citiùs, quàm tua castra deseram. S. Nauo tibi hanc operam, fili, téque iam desperatione illa exemptum, qua initio conflictabare, auersúmque ab illa vitæ ratione, quam loquacula mulier insipientissimè suadere nitebatur, mirum in modum vehementérque gaudeo. A. Demonstrasti perspicuè miserias aulicorum hominum, & tanquam in tabella spectandas exhibuisti, grauíque me huius voluntariæ seruitutis odio incendiisti: quamobrem me quidem certè non inescabit hamus ille, nec aureis istis compedibus vnquam astringar. S. In terris nihil sanè est admirabile atq; magnum præter hominem, quem nonnulli terrestrem mortalémque Deum nominare voluerunt. At in ipso homine nihil eximium præter animum: in quo ipso rursum nihil magnum præter virtutem & scientiam. Porro vnus ille mundi rex & constitutor

scientiarum, semina, cupiditatēque cognoscendi mortalibus ingeneravit: quidquid autem ab illo largifluo, perennique bonorum fonte promanet, hoc iustum honestūque confiteri, mos pius ac bonus est. Iam si non frustrā insequitur, adhibenda est cultura, qua adulescant illa semina, fructusque pariant innumerabiles. Ecquid ita est fili? A. Est verò haud aliter ac loqueris, mater. S. Quid verò æquè decens hominem reperitur, quàm indagando, & quotidie aliquid cognoscendo addiscendōque concessum à natura viuendi spatium decurrere? cū enim in eo nihil sit ratione præstabilius atque diuinius, certè nulla erit rationis functione nobilior: illa autem est intelligere, quo vno mens alitur. Propria hæc, inquam, rationis est actio, vt natatus piscium, volatus avium, cursus equorum, sæuitia belluarum. Vnde animorum vestrorum origo in terris nulla apparet, quoniam cælestis est. Istoque modo ad diuinam similitudinem peruenitur: siquidem Deus alio modo ab hominibus non intelligitur, nisi mens soluta quædam ac libera, segregata ab omni concretionē mortali, omnia sentiens, omnia mouens. Hebetes autem, indociles, & intelligentia parum valentes, non magis secundum naturam, quàm prodigiosa corpora & monstra videntur nasci. Apud omnes nationes atque populos eruditis, ac sapientibus viris summus semper tributus est honos, amplissimæque decreta præmia, philosophis, oratoribus, poëtis, medicis, mathematicis, iurisconsultis. A. Et quidem non immeritò. S. Suspi-

ce hunc ducem ac moderatorem temporum solem, assidua vertigine cælum obeuntem, suâque clarissima luce perfundentem, & collustrantem omnia. A. Suspicio. S. Nōne is omnium quicunque oculorum sensu orbatī non sunt, lux est, per quam res singulas intuentur? A. Est sanē. S. Sic prorsus omnibus, quibus cælesti beneficio concessa est ratio, tanquam oculus, lumen, dux & ornamentum est vir sapientiæ compos. Atque illi demum dicendi sunt vivere, & memoriam suā quāmaximē longam efficere, quibus vel in senectute aspirare ad sapientiam licuit: reliquorum vita somno est quāsimillima, in quo vanæ imagines inanēque rerum species deludere animos consueverunt: nec est animal in terris pulchrius homine literis tincto, atque adeo infecto. Eruditorum vitam exemplar quoddam dixerim illius beatissimi status, in quo aurea ætate homines erant victuri: fuisset quippe tum vita non aliud quā iucundissima quædam schola, in qua de rebus diuinis, de natura rerum, de æternitate animorum, de motibus cælestibus, de quibuscunque vitæ officiis, de pulcherrimis demum quæstionibus quā frequentissimē disputaretur. Duæ item res sunt, quibus nihil habet natura humana constantius, nihil melius, nihil clarius, nihil maius, veritas & iustitia: diuitiarum enim formæ, reliquarūque rerum gloria fragilis, caduca, & exigua est. Harum porro inquisitio, explicatioque scholis est commendata. Et quanquam in templis, aulis & foro veritatem atque iustitiam regnare oportet, earum tamen noti-

a 4 tia

tia è scholis petitur. Splendor generis & familiæ, bonum quoddam est à maioribus acceptum. Divitiarum possessio fortunæ, dominationi subiecta est. Honor res instabilis. Forma haud longi temporis. Sanitas quoque facile corrumpitur. Etiam robur senectus, & morbus auferunt. Et elephantis, tauris ac leonibus validiores quàm homini vires concessæ sunt. Bonorum itaque omnium sola doctrina cæleste quiddam & immortale est, nulli periculo, casibus nullis, nulli temporum varietati obnoxium. A. Admirabilia hæc, quæque in pectus meum sensusque intimos quàm suavissimè influunt. S. Quid dicam de fructibus? si in animum idoneum tanquam in pingue, ac sua natura fertile solum disciplinarum isti satus inciderint, non poterunt non fœcundas ac lætas efferre segetes. An non memorabilis sapientiæ fructus hic tibi videtur, quòd Reges & Principes viris doctis amicitia suæ fores cupidissimè patefecerunt semper, & singulari eos liberalitate benevolentiaque prosecuti sunt, seque illis instituendos tradere voluerunt? Pericles, qui annis quadraginta Atheniensium Rempub. administravit, ab Anaxagora Clazomenio fertur institutus. Timotheum Cononis filium Isocrates, Epaminondam Lyfias Pythagoreus, Alexandrum Magnum Aristoteles, Agesilaum Xenophon, Dionem Plato erudierunt. Solonis colloctionibus summoperè tenebatur Cræsus, cum Dionysio Plato & Aristippus familiariter vixerunt, cum Alexandro Callisthenes, alij demùm cum aliis. Inter sapientes autem non postremas poëtæ occupant,

pant; è quibus charum fuisse constat Æschylum & Simonidem Hieroni, Euripidem Archelao, Scipionibus & Catoni maiori Ennium, Lælio sapienti Lucilium, Memmio Lucretium, Mæcenati, & Augusto Imperatori Virgilium, & Horatium: omitto alios, quos memorandi magna mihi esset copia. Ac tamen si opes docti non sitiunt, sit tamen vt eas assequantur. Non vixit pauper ac tenuis Aristoteles, non Demosthenes, non Gorgias, non Isocrates, non Virgilius. A. Ducenta quinquaginta millia coronatorum acquisisse per amicos scribitur hic postremus. S. Et hic idem aliquando panes in mercedis loco accipiebat ab Augusto. A. Legi historiam. S. Censen' quidquam vtilius, quàm rectè viuere? A. Nihil. S. Atqui Philosophia omnem virtutis, officij, benèque & innocenter viuendi disciplinam continet, omnium benefactorum, benèque dictorum mater. Quid queris? Eloquentia hominum fraus ad perniciem, integritas ad salutem vocatur. Iurisprudentia quid æquum, quid iniquum sit decernit. Poëtæ aut prodesse volunt, aut delectare: aut simul & iucunda, & idonea dicere vitæ. Mathematicarum doctrinarum terra marique multis rebus ac temporibus creber est vsus. Eruditio iuuenibus donat sobrietatem, senibus affert solatium, pauperibus conciliat opes, diuitibus eximium decus. Summatim, quidquid cernitur inter mortales humanitatis, moderationis, prudentiæ, virtutis ac sapientiæ, totum è literarum purissimis sanctissimisque fontibus profluxit. A. Sic me ad assentiendum commouet oratio tua, vt hæc-

Stenus æquè nulla. S. De voluptate literarum dicen-
 dum restat. A. Eam partem percupidè exspecto. S.
 Incredibile memoratu est, quanta ea, & quàm mul-
 tiplex sit : quam augent conuentus illi scholastici,
 vbi in omnium artium varietate versati doctores
 consuli, interrogari, audiri que possunt. Natura simi-
 li delectatur : at in Gymnasiis multos quisque sui si-
 miles, hoc est, iisdem artibus initiatos atque conse-
 cratos inuenit. A semetipso in rebus aduersis solatiū
 petere vir doctus potest : obliuiscitur etiam calami-
 tatum suarum, & aberrat à molestiis eruditis cogi-
 tationibus intentus semper animus. M. Tullius filiā
 mortuā per literas doctissimis, suauissimisque allo-
 cutionibus dolorem sibi suum leuauit. Fecit hoc i-
 dem in exilio Ouidius, fecit Boëtius. Quantæ autem
 iucunditatis putas, cum tot excellentissimis ve-
 teris memoriæ hominibus colloqui, & eos quasi
 hospitio excipere? cum Homero, Platone, Cice-
 rone, Plutarcho, Herodoto, Thucydide, Liuiο, Sal-
 lustio, Cæsare, Euclide, Virgilio, Terentio? velut
 in imagine ipsorum fensa, ingenia, sapientiam per-
 spicere : superioribus, & vetustissimis illis sæculis
 videri interfuisse : totum mundum, omnemque an-
 tiquitatem animo circumferre? Si etiam agresti par-
 ua, leuisque notitia delectationem dat : quanto perẽ
 hominem eruditum infinitæ rerum pulcherrimarum
 maximarumque cognitiones delectabunt? Mira vo-
 luptas è fidium, tiliarum atq; vocum cantibus hau-
 ritur : verum tamen illa continuò euanescit : literarum
 est stabilis ac permanens : quæ interdum mentem hu-
 manam

manam ita velut captiuam & oppressam detinet, ut nec oculi nec aures, nec gustatus suum faciant officium: Atque hæ res quas hætenus audisti, in causa fuerunt, ut tam indefessos assiduósque labores in cumulata eruditione sibi pariunda multi susciperent, totque regiones tam distantibus locis, tam diuerso sub cælo positas peragrarent. Plato, & Pythagoras in Ægyptum, ille etiam in Italiam contendit, Anacharsis Scythæ Athenas venit, Apollonius ad Indos est profectus. Carneadi idem philosophandi qui viuendi finis fuit. Demosthenes Thucydidem octies sua manu descripsit: de cuius vigiliis, & studiis multa passim narrantur. Sophocles cum propè centesimum ætatis annum attigisset, sub ipsam mortem fabulam præclarissimam Oedipum Coloneum diuulgauit. Horum, aliorumque exempla studiosè imitaberis, & in eo, quod tam necessarium, tam fructuosum iucundumque intellexisti consecrando nullam neque corporis, neque animi defatigationem contentionemue recusabis. A. Abducas me tecum licebit, tuisque diuinissimis præceptis instituere pergas. Nihil me iam præter vnam te potest recreare: in te mihi sunt omnia; tibi immensas & habeo & ago gratias, cuius prudentissima splendidissimæque disputatione mens mea collustrata liquidissimam veritatem intuetur: tibi omnia mea quàm commendatissima esse cupio: ad tuum arbitratum imperiumque me totum conuerto. S. Saluus es, si istam animi firmitudinem obtines. Serua tibi perpetuam patronam & adiutricem me, atque hanc inuentam inueni.

ANNO.

NEc aureis istis compedibus) Diogenes Aristippum philosophum in aula regia degentem aureis compedibus teneri dicebat , ne exire posset : captum videlicet delicata illa , & splendida vita Principum. Est tamen stultis , ut ait Seneca , suis delectari compedibus , tametsi aureis. Lege prouerb. *Aureæ compedes.* Item de miseris curialium Aeneam Syluum , aliosque complures auctores cum eodem coniunctos , de vita aulica & priuata. Cupiditatēque cognoscendi) Cicer. 5. de finibus. Tanus igitur innatus est in omnibus cogitationis amor & scientia , ut nemo dubitare possit , quin ad eas res hominum natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmusne ut pueri ne verberibus quidem à contemplandis rebus perquirendisque deierreantur ? ut aliis narrare gestiant ? ut pompa , ludis , atque eiusmodi spectaculis teneantur , ob eamque rem vel famem , & sitim perferant ? Vna scientia liberalis alteri) Quid poterunt sine Grammatica reliquæ omnes ? quandoquidem illa velut ianua & clauis est aliarum. Quid sine Dialecticis & Rhetorica & Iuris ciuilibus prudentia , & rursum ceteræ omnes ? siquidem instrumentum sciendi est. Quid sine Mathematicis Philosophia ? quid sine Philosophia vel Medicina , vel Theologia ? Quid sine lenioribus , seu humanioribus literis illæ interiores & reconditæ ? Quid rursum sine illis istæ ? Ac putarunt quidam ob hanc causam dictas esse Musas quasi opus & omnes , quod sunt , seu esse debent simul. Nihil sit ratione præstabilius) Id in quoque optimum est , cui nascitur , quo censetur.

setur. In homine optimum quid est? Ratio: hac antecedit animalia. Deum sequitur. Ratio ergo perfecta proprium hominis bonum est: cetera illi cum animalibus suisque communia sunt. Valet? & leones. Formosus est? & pavones. Velox est? & equi. Non dico, in his omnibus vincitur. Non quaro quid in se maximum habeat, sed quid suum. Corpus habet? & arbores: Habet impetum & motum voluntarium? & bestiae, & vermes: Habet vocem? sed quanto clariorem canes, acutiorem aquila, grauiorem tauri, dulciorem mobiliorémque luscinia? Quid in homine proprium? Ratio. Hac recta, & consummata felicitatem hominis impleuit. Seneca epistola 76. Hunc ducem & moderatorem temporum solem) Adscribamus locum Plinij ex capite 6. lib. 2 quo hunc principem ac moderatorem hominum reliquorum, mentem ac temperationem mundi eximie collaudauit. Eorum (siderum errantium) medius sol fertur, amplissima magnitudine ac potestate: nec temporum modo terrarumque, sed siderum etiam ipsorum, calique rector. Hunc mundi esse totius animum, ac planius mentem: hunc principale naturae regimen, ac numen credere decet opera eius aestimantes. Hic lucem rebus ministrat: aufertque tenebras: hic reliqua sidera occuliat: hic vices temporum annumque semper renascentem ex usu natura temperat: hic celi tristitiam discutit, atque etiam humani nubila animi serenat: hic suum lumen ceteris quoque sideribus foenerat, praecclarus, eximius, omnia inuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuisse in uno eo video. Arnobius lib. 1 Siderum sol princeps, cuius omnia luce vestiuntur atque

animantur, fons rerum, sator seculorum ac temporum.
Vide multa apud Macrobiū cap. 20. lib. 1. in som. Scip.
 Dicendi sunt vivere) Otiosi à dormientibus, atq; adeò
 à mortuis perparum differunt. Qui autem verè, & uti-
 liter sint occupati, atque idcirco etiam verè vigilantes,
 viuentēque, ostendit Seneca de breuit. vite cap. 14. in
 extremo, & sequenti. Homine literis tincto atque
 adeò infecto) Cic. 2. de Orat. Sit enim mihi tinctus
 literis, audierit aliquid, legerit, ista ipsa praecepta acce-
 perit, &c. Vbi Budæus Commentar. linguae Graecae, arbi-
 tratur Tulum exprimere voluisse *Ἀπομιμνήσκων*, quod va-
 let bene tinctus, seu imbutus, ita ut deleri tinctura, aut
 elui non possit. Ac de purpura propriè, de aliis omnibus
 quae colorem habent, metaphora dici affirmat Suidas.
 Victorius lib. 10. cap. 18. aliter sentit, Ciceronem in prom-
 ptu, summāque tantum cute aspersum, ac coloratum si-
 gnificasse: id declarari verbis sequentibus, legerit ali-
 quid, audierit, &c. lege reliqua apud eundem. A se-
 metipso in rebus diuersis) Hoc fecerunt, qui in hoc
 ipso dialogo nominantur Cicero & alij. Et testatur id
 de se pluribus locis Cicero, sibi literas suas esse in rebus
 incommotis leuamento ac solatio. Quod si auaro in ad-
 uersa quapiam fortuna dulcis est pecunia, in arca re-
 condita, ambitioso suas honor, voluptario sua Venus:
 cur sapientem non delectet sua sapientia? Sese per li-
 teras) Epist. 9 lib. 12. ad Atticum, ipse me per literas
 consolatus sum, quem librum ad te mittam. In Bruto,
 hanc scientiam Varro pluribus, & illustrioribus literis
 explicauit. In eodem libro Attici: quem dicit sibi sola-
 tio fuisse, vocat literas. Omnino vox litera, frequenter
 Cic.

Cic. libros, orationes & monumenta significat. Suavis-
simisque allocutionibus) Alloqui quempiam diceba-
tur, qui ad eum mœrentem accedebat, verbisque dolorem
illius minuebat, ut Græcis Ἰσχυροδιδάξαι & παρηγο-
γεῖν. Varro lib. 6. de ling. Lat. Hinc allocutum ire mulie-
res aiunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi caus-
sa. Sic allocutio pro consolatione, ut Ἰσχυροδία, παρη-
γοεῖα. In quam notionem cœpit hoc verbum Sueton. in
Tiberio. cap. 23. Catull.

Quem tu, quod minimum facillimūque est,

Qua solatus es allocutione?

Seneca Troade, Alios parentes alloqui in luctu decet. Ti-
bi gratulandum est. Sic alloquium Ἰσχυροδιδόν. Ho-
rat. Illic omne malum vino cantūque levato. Deformis
agrimonia Dulcibus alloquiis. Victor. lib. 8. cap. 23. Mu-
ret. lib. 2. c. 4. In exilio Ovidius) Sic ipsemet de se ac
studio suo Trist. 4. eleg. 1. Scribit item Plutarchus in
consolat. ad Apollon. de Antimacho poëta. Cui cum
morta esset uxor Lyde, quam eximie diligebat, ele-
giam, qua semet consolaretur, composuit, quam Lyden no-
minavit, enumeratisque heroicis calamitatibus & infor-
tuniis, malis alienis aegritudinem sibi minuit. Ut nec o-
culi, nec aures) Cic. 5. de finibus. Quid vero, qui in-
genuis studis atque artibus delectantur: nōne videmus
eos nec valetudinis, nec rei familiaris habere rationem?
omniāque perpeti, ipsa cognitione & scientia captos? &
cum maximis curis & laboribus compensare eam, quam
ex discendo capiunt, voluptatem? Lege totam paginam:
multis enim ostenditur, quomodo ad sese totos converterat
homines, & mirabiliter pascit scientiarum incunditas.

Pla-

Plato, & Pythagoras in Ægyptum) *De Philosopho-*
rum peregrinationibus Cic. lib. 5. de finibus in hunc mo-
dum. Cur Plato Ægyptum peragravit, ut à Sacerdoti-
bus barbaris numeros & celestia acciperet? Cur post So-
cratem ad Architam? Cur ad ceteros Pythagoreos, E-
checratem, Timæum, Acrionem, Locros, ut cum So-
cratem expressisset, adiungeret Pythagoream discipli-
nam, eaque quæ Socrates repudiabat, addisceret? Cur
ipse Pythagoras & Ægyptum lustravit, & Persarum
magos adiit? Cur tantas regiones barbarorum pedibus
obiit, tot maria transmisit? Cur eadem Democritus, &c.
In eodem. Quid de Pythagora? quid de Platone, aut
Democrito loquar? à quibus propter discendi cupidita-
tem ultimas terras videmus esse peragratas.

PROGYMNASMA

OCTOGESIMVM

OCTAVVM.

Studia politioris Humanitatis.

VERANNIVS. MVSÆVS Magistri.

VERANNIVS. Frequens excussi atque pondera-
 ui acutissimam illam, præclarissimamque, &
 perpaucis notam M. Tullij sententiam de doctori-
 bus, qua nihil verius dici potuisse confirmo: ut quis-
 que ingeniosissimus est, inquit, ita laboriosissimè
 docet: quod enim ipse celeriter didicit, id cum alij
 tardiùs arripiunt, cruciatur. M. Nondum perspicio
 quor.

quorsum collimes. V. Atqui nihil facilius. M. Ast ego Dauus sum, non Oedipus. V. Ingenium ego mihi quidem summum non arrogo, mediocre & infra summum detrahi ferrem paulò ægriùs. M. Esto. V. Sed quanquam ingeniosissimus haud numerer, hoc tamen narro tibi, me docere laboriosius: id est, cum video quæ à me dicuntur, arripi tardiùs à multis, cruciari vehementiùs. M. Et mihi bilem commouent, quos ita de iisdem rebus cogor docere in dies, velut si eandem incudem perpetuò continentérque runderem. Qui, etsi meo iudicio tam sapiens minimè sum, quàm fuit is, qui oraculo Delphico mortaliū sapientissimus est renuntiatus, at stultitiā certè quidem carere me confido: quæ quidem consensu omnium philosophorum maius est malum, quàm si omnia mala & fortunæ & corporis ex altera parte ponantur. Ita Cic. in 3. de nat. deor. scripsit. V. Simili fortuna vtimur: tuorum plerique sunt hebetes, meorum pauci ingeniosi ac dociles. Proinde ex sententia philosophi nescio cuius, non iniustè magnam mercedem exegerimus ab vtrisque: ab ingeniosis quidem, quòd multa discunt: ab obtusis, quòd multum molestiarum exhibent. Verumtamen communis hæc ludimagistrorum calamitas: communia autem toleranter patienda sunt. Ingeniū dare sibi nemo potest: sedulitatem & industriam potest quilibet. Quibus de rebus ante meridiem disputasti in Gymnasio? M. De illustribus. V. Sic reor equidem. De bello Troiano (quæ est materia in ore nostro frequentissima) aut de historia, aut de poësi fortasse. M. De

nullo istorum. V. Quid suspendis me? quin rem dicis? M. Quoniam iuventuti trado literas humaniores, & hac voce nihil contritius, cum tamen eius ratio & subiecta vis nec à doctoribus nonnullis intelligatur, de studiis Humanitatis de industria differui. V. Prudenter fecisti. Non multi abierunt dies, cum idem inter meos argumentum tractavi. M. Munere singulari abs te ornatum me putabo, si disputationis tuæ summam quandam, ipsaq; capita recensueris. V. Faciam id ego, si tu priore loco sententiarum tuarum conscium me feceris. M. Primò triplicem humanitatis significatum statui: post id causas attuli tres, ob quas hæc liberalissima studia isto nomine afficerentur. V. Quid tertio loco ostendisti? quanquam id opinione præcipio. M. Quàm latè paterent, quas artium facultates ambitu suo includerent. Postremò de iucunditate, utilitate, dignitate, eorundem verba feci, & adolescentes ad ea toto pectore complectenda excolendaque inflammaui. V. Debitum tenuisti ordinem, via & ratione processit oratio. Cæterum animi & memoriæ causa rerum propositarum summam mutuo sermone iteremus. Et sicut nautis de re nautica, de ventis ac tempestatibus, agricolis de seminibus & frugibus, militibus de bello & armis audire, & colloqui cum voluptate mos est, ita nos de communi professione nostra, deque suauissimis studiis, in quibus vterque iam pridem versamur, vel sæpius in colloquiū venire delectet. M. Bene iudicas. Humanitas igitur in Latina lingua idem est, quod natura hominis, quodque ad hominem pertinet, eiusque pro-

proprium est: hoc, inquam, totum humanitatis nomine comprehenditur. Siceos omnem humanitatē exuisse dicimus, qui naturæ officia contempserunt, perinde ac si homines se esse quodammodo obliti sint. M. Tullius agens de parricidio, quod à Sexto Roscio filio commissum accusatores mentiebantur. Magna est enim vis humanitatis, inquit, multū valet communio sanguinis, reclamationis huiusmodi suspicionibus ipsa natura. Deinde humanitas est, quæ à Græcis *φιλανθρωπία* dicitur, dexteritas quædam & benevolentia erga omnes nobiscum naturæ societate fœderatos, prorsus erga omnes homines morum facilitas & suauitas, lenitas, placabilitas, mansuetudo. Sic Cicero scripsit difficillimum esse societatem grauitatis cum humanitate. Idem laudat nescio quem, qui summam seueritatem cum summa humanitate coniunxerit. Sequitur tertia notio, qua capitur pro eruditione & institutione in bonas artes: Græci *παιδείαν* vocant. Cicero Homo non hebes, neq; inexercitatus, neque communium literarum, & politioris humanitatis expers. Et alibi: Omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Testis item à Gellio adducitur. M. Varro, qui sic vsus est hoc verbo, libro rerum humanarū primo. Praxiteles qui propter artificium egregium nemini est paulūmodo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita vt vulgò dicitur, facili, & tractabili, & beneuolo, tametsi rudis literarum sit (hoc enim cum sententia nequaquam conueniret) sed

nullo istorum. V. Quid suspendis me? quin rem dicis? M. Quoniam iuventuti trado literas humaniores, & hac voce nihil contritius, cum tamen eius ratio & subiecta vis nec à doctoribus nonnullis intelligatur, de studiis Humanitatis de industria differui. V. Prudenter fecisti. Non multi abierunt dies, cum idem inter meos argumentum tractavi. M. Munere singulari abs te ornatum me putabo, si disputationis tuæ summam quandam, ipsaq; capita recensueris. V. Faciam id ego, si tu priore loco sententiarum tuarum conscium me feceris. M. Primò triplicem humanitatis significatum statui: post id causas attuli tres, ob quas hæc liberalissima studia isto nomine afficerentur. V. Quid tertio loco ostendisti? quanquam id opinione præcipio. M. Quàm latè paterent, quas artium facultates ambitu suo includerent. Postremò de iucunditate, utilitate, dignitate, eorundem verba feci, & adolescentes ad ea toto pectore complectenda excolendaque inflammaui. V. Debitum tenuisti ordinem, via & ratione processit oratio. Cæterum animi & memoriæ causa rerum propositarum summam mutuo sermone iteremus. Et sicut nautis de re nautica, de ventis ac tempestatibus, agricolis de seminibus & frugibus, militibus de bello & armis audire, & colloqui cum voluptate mos est, ita nos de communi professione nostra, deque suauissimis studiis, in quibus vterque iam pridem versamur, vel sæpius in colloquiū venire delectet. M. Bene iudicas. Humanitas igitur in Latina lingua idem est, quod natura hominis, quodque ad hominem pertinet, eiusque pro-

proprium est: hoc, inquam, totum humanitatis nomine comprehenditur. Siceos omnem humanitatē exuisse dicimus, qui naturæ officia contempserunt, perinde ac si homines se esse quodammodo oblitī sint. M. Tullius agens de parricidio, quod à Sexto Roscio filio commissum accusatores mentiebantur. Magna est enim vis humanitatis, inquit, multū valet communio sanguinis, reclamationis huiusmodi suspicionibus ipsa natura. Deinde humanitas est, quæ à Græcis *φιλανθρωπία* dicitur, dexteritas quædam & benevolentia erga omnes nobiscum naturæ societate fœderatos, prorsus erga omnes homines morum facilitas & suauitas, lenitas, placabilitas, mansuetudo. Sic Cicero scripsit difficillimum esse societatem grauitatis cum humanitate. Idem laudat nescio quem, qui summam seueritatem cum summa humanitate coniunxerit. Sequitur tertia notio, qua capitur pro eruditione & institutione in bonas artes: Græci *παιδείαν* vocant. Cicero. Homo non hebes, neq; inexercitatus, neque communium literarum, & politioris humanitatis expers. Et alibi: Omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Testis item à Gellio adducitur. M. Varro, qui sic vsus est hoc verbo, libro rerum humanarū primo. Praxiteles qui propter artificium egregium nemini est paulūmodo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita vt vulgò dicitur, facili, & tractabili, & beneuolo, tametsi rudis literarum sit (hoc enim cum sententia nequaquam conueniret) sed

eruditiori, doctiorique, qui Praxitelem quis fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit. V. Perspicuè disertèque docuisti, quæ huic vocabulo notiones subiicerentur. Mea porrò opinio est, ab illa prima fluxisse alteram, & ab hac tertiam. Quia enim ad humanitatem, id est, ad naturam hominis vehementer pertinent lenitas, mansuetudo, comitas, idcirco ea communiter humanitatis nomen acceperunt. Certè homines iracundos, agrestes, inurbanos, dueros, implacabiles, vix in hominibus, sed in belluis magis numerandos arbitror. Et quoniam, qui istas, de quibus sermo à nobis susceptus est, literas studiosè colunt, comes, faciles, tractabiles, iucundi & suaues euadunt, propterea ipsimet eruditioni, ab effectu scilicet, hoc nomen impositum mihi videtur. M. Extra contro- uersiam est huius elegantissimæ doctrinæ alumnos humanitatis laude excellere. Habet enim eam vim ac potestatem, ut quamuis naturam, quoduis ingenium mitescere, mollescere, ac mansuescere cogat: & ut quisque ab ea felicissimus, ita est facillimus atq; lenissimus. Testimonium petere possumus ab Ouidio, ingenioso ac pererudito poëta duplex. Primū est

Adde quod ingenuas didicisse fideliter artes,

Emollit mores, nec sinit esse feros.

Alterum.

Artibus ingenuis (quarum tibi maxima cura est)

Pectora mollescunt, asperitasque fugit.

Sit ergo hæc prima causa, cur hæc vox ad ingenuas artes significandas sit accommodata. Secundam video à nonnullis afferri, quòd nemo ferè nisi plac-

placa-

placabili & mansueta præditus natura, & ab omni
motive feritatis aliena, possit in hanc partem stu-
diorum placidissimam pulcherrimamque incumbe-
re, & eius cupiditate incendi. V. Nec isti rationi sua
deest probabilitas, humanas siue humaniores ap-
pellari literas, quando eas ferè non nisi humani, id
est, lenibus à natura & mansuetis ingeniis ornati ho-
mines cōfectantur. Vel igitur quia faciunt humanos,
vel quia non patiuntur nisi humanos, ideo humani-
tatis nomen sortiuntur. M. Adiungam his tertiam ex
A. Gellio, apud quem ita scriptum est. Huius enim
scientiæ cura & disciplina ex vniuersis animantibus
vna homini data est, idcirco Humanitas appellata
est. V. Hóccine Gellius? M. Etiam. Sed quod bona
cum venia tanti scriptoris liceat mihi dicere, cū ne-
que istarum, neq; aliarum artium, vt Mathematicæ,
Medicinæ, Iurisprudentiæ, Philosophiæ, Theologiæ
participes sint aliæ animantes præter hominem, si
quid hæc ratio valeret, eadem illæ quoq; quas recen-
sui disciplinas, Humanitatis nomen ferrent. V. Rectè
argumentationem concludis: non placet hæc vlti-
ma causa. Quibus autem finibus, quibus termi-
nis Humanitatem circumdas ac circumscribis? M.
Grammaticis (quo nomine duarum linguarum,
Græcæ videlicet ac Latinæ acerrimum, & admodum
latè patens studium intelligo) poëticis, oratoriis, hi-
storia siue antiquitatis notitia, dialecticis, & mo-
rum philosophia. Non quidem his solis, sed his po-
tissimùm. V. Multa hæc, imò infinita complectuntur.
M. Nec solùm vniuersa, sed singula: quod nōrunt

Optimè, qui longiùs discendo progressi sunt. V. Peruenimus ad disputationis tuæ quartum caput, quo istorum laudes celebrasti. Si otium superest, quæso, strictim quædam repete: non enim te audiendo fatigari possum. Quid enim agam nunc aliud? aut in quo vtiliùs hunc diem possum consumere? M. De laudibus harum literarum puto abs te orationem habitam. Quare tu mihi exponas licet, quibus argumentis earum dignitatem, suauitatem, vtilitatem ostenderis: multò enim eruditiùs elegantiusque id præstitisti, quàm ego possim. V. Falsus animi es: vituperatoribus enim humanitatis respondi tantùm. M. Eam ipsam responfionem fuisse laudationem dico: quippe cùm studia hæc nostra maximè defenduntur, & à contemptu vindicantur, tum maximè commendantur. Incipe Verranni, fac promissa, libera fidem. V. Quoniam premis, & acriùs instas mihi, accipe: alieno vti nihil moror. Criminationem istorum in quatuor diuisam esse partes, & quodammodo quatuor tela in nos iaci animaduerto. Hoc genus studiorum leue, inane, ac nugatoriũ ducunt: quod qui profitentur, nequaquam graues difficilésque labores suscipiant. Ex eo deinde haud ita admirabiles vtilitates ad Rempublicam peruenire censent, cùm eius doctores interiore, & singulari eruditione præditi non videantur. M. Probè rem percepi, & quatuor illa, de quibus dixisti, capita accusationis planè video. Aciem igitur tuam contrà sic instruxisti, vt munus nostrum & grauissimũ, & multis difficultatibus plenũ esse, nòsque & cōmodare plurimũ ciuitatibus,

&

& partes nostras sine variis, multisque literis tueri neutiquam posse demonstrares. V. Hæc ipsa docui Musæe. M. Potuitne ergo magis collaudari Humanitas? V. Potuit ab alio me disertiore & doctiore. Tamē cum hæc studia mihi famam aliquam celebritatēque in hac vrbe peperissent, decere existimaui, vt ipsis vicissim pro virili mea aliquid splendoris conciliarem. M. Iure. V. Valde ad nos deformandos mouet aduersarios, quod non ita præmiis & honoribus mactari conspiciunt in hisce studiis, vt in medicina & iure ciuili sese collocantes: quæ quidem hoc tempore sunt artes duæ quæstuosissimæ. Nullis in negotiis deliberationibusque arduis consilium nostrum postulatur, non componimus ciuium controuersias, non agimus causas, nemini salutem damus. Proinde nos arbitrantur tantum versari in figmentis poëticis, quibus auditorum nostrorum animos hilaremus: & in aliquot faciendæ ornandæque orationis præceptiunculis operam consumere: quærere quæ fuit mater Hecubæ, quid cantent Sirenes, quot niges Vlysses habuerit: Æneas à navi egrediens, vtro pede Italiam tetigerit prius: Anacreon vinosior, an libidiniosior, Homerus an Hesiodus antiquior fuerit. Hanc esse eruditionem nostram: quæ neque si adsit vllum emolumentum, neque si absit, vllum detrimentum communi generet: dialecticē, physicē, philosophiam moralem maximas utilitates parere aiunt, idque ipsum verbis docent. M. Audire gestio confutationem tuam. V. Etiam si assentiremur hoc verbis, inquam, nihil nos nisi poëticas fabulas, &

orationis perpoliendæ præcepta tradere, non licet tamen concludere, hanc nostram doctrinam quiddam inane, & ad puerorum tantummodò aures, animosque demulcendos idoneum esse, nec vllum artibus nostris cum Philosophia commercium intercedere. Non sunt enim otiosorum hominum commenta duntaxat istæ poëtarum fabulæ, vt vos calumniamini: quin tanquam integumenta omnem liberalibus ingeniis decoram cognitionem, sapientiamque omnem complectuntur. Nunquàmne illud Maximi Tyrij legistis? quid aliud est poëtica, inquit, quàm philosophia, tempore quidem vetusta, cōpositione metrica, sententiis mythologica, ac fabularū inuolucro tecta? Plato & Aristoteles quàm studiosè Homerum legerunt? quàm sæpe eius testimoniis ad res suas confirmandas vsi sunt? Ipse Plato poëtas modò sapientiæ patres ac duces, modò Deorum interpretes, modò Deorum filios appellat. Cùm igitur Poëtas interpretamur, sementem quodammodò virtutis, atque doctrinæ facimus. Cùm autem quo pacto aptè, distinctè, ornatè, copiosè, planèque oratoriè loquendum sit præcipimus, ea docemus, quæ semper in omni libera ciuitate, benèque instituta, & optimis temperata legibus Republ. plurimùm valuerunt. Quis ignoret vim eloquentiæ, quantùmque ipsi à sapientibus semper tributum sit? legite quæ à Crasso in 1. & ab Antonio in 2. de oratore grauissimè sapientissimèque dicuntur, & à nobis eius facultatis artificium petendum intelligite. Quòd si hæc duo tantùm tractaremus, & hoc solùm à nobis postula-

flularetur, tamen nec leuibus in rebus industriam nostram exerceri; nec parum nos prodesse hominũ societati iure affirmaremus. Nunc attendite paulisper, quantum opinione vestra aberretis, & quanto-perẽ fallat vos sententia. Nulla est ars ingenuo apta homini, cuius non aliqua cognitione imbutum esse oporteat eum, qui cum laude hoc munus velit administrare. Alij eos voluunt & tractant scriptores, quorum vno aliquo genere disputatio continetur. In libris quippe dialecticorum, physicorum, medicorum, iurisperitorum haud ferẽ inuenias, cuius intelligentiam non ex illis ipsis, de quibus inscripti conscriptique sunt artibus petere queas. Nobis ij sunt explicandi libri, qui cum à viris omni scientia instructissimis confecti sint, ipsi quoque innumera-biles locos ex omni disciplina depromptos habent. Cæteri si vnã illam artem tenent, quam docent, aliarum sint omnino imperiti, atque rudes, existimantur tamen munus suum præstare posse: nec medico vitio datum est nescire leges, aut iurisperito ignorare medicinam, aut astrorum rationem: nos vni sumus, quibus omnis illa artium magnarum liberaliũque varietas non pertractanda quidem ac pernoscenta penitus, sed degustanda certè & delibanda est necessariò. Itote nunc, nullamque eximiam in Humanitatis doctoribus scientiam inesse blaterate. Pergite iam in odium contemptumque nos trahere, vt qui nullo commodo simus Reip. qui nullos labores perferamus, quique nugas tantum venditemus. Fateor me breuem fuisse. Atque hoc

b 5

ideo,

ideo, quòd non defunt, qui de hoc argumento vos plura & meliùs doceant. Hæc, Musæ, capita sunt defensionis meæ. M. Nisi me domum reuocarent negotia, pluribus tecum agerem: nascetur alia occasio. Vale. V. Mi Musæ, tu quoque.

ANNOTATIONES.

Studia politioris humanitatis) Cicer. vocat artes, quæ ad humanitatem pertinent. Præterea artes, quibus puerilis ætas ad humanitatem informari solet. Item politio rem humanitatem, & virum humanitate politum. Docti sæpenumero studia humanitatis, liberalia, optimarum artium studia, liberalem, ingenuam doctrinam, artes ingenuas. Dauus sum, non Oedipus) Ita seruus apud Terent. Andr. cum senex obscurius, quasi enigmata loqui videretur, ut proinde opus esset aliquo Oedipo, Notum est enigma apud Thebas à Sphingi propositum de eo quod mane quatuor pedibus incederet, meridie duobus, vespere tribus, quod quidem Oedipus dissoluit. Plaut. Pænulo.

Nam isti quidem hercle orationi Oedipo

Coniectore opus est qui Sphingi interpretis fuit.

Summam quandam) ἀνακεφαλαιῶν Græcis est breuiter, summam, rem in summa quadam repetere, capitulatum, seu per capita iterare antè dicta. In scientia numerorum est in summam colligere ac redigere, ἀνακεφαλαιῶσις est summaria repetitio. Sic potius dicam, quàm recapitulatio, & sæpe vtar libentius duobus, aut tribus vocibus aut latinis, aut latinioribus, quàm una inquinata, & veteribus inaudita: modò

ob-

obscurus ne fiam. Nam si quid ego iudico, præstat barbare loqui, quam obscure loqui. Obscuritas autem aliquando dicentis, aliquando audientis culpâ contingit. Adde Quod ingenuas) Cicer. ad Q. F. lib. 1. epist. 1. Cuius natura talis, ut etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse: ea autem adhibita doctrina est, quæ vel vitiosissimam naturam excolere possit. Similis sententia extat apud Plat. in extremo tertio de Republ. Quod non desunt) Agminis nostri Duces & Imperatores, Victorij, Mureti, Sigonij, Amasei, quod sciam, de studiis Humanitatis, luculentissimas orationes reliquerunt: quæ calumniatoribus ora obstruere, & ad funem reducendum eos cogere poterunt. Nos è Mureto quadam saltuatim decerpimus.

PROGYMNASMA

OCTOGESIMUM

NONVM.

M. Tullius Cicero.

CHRYSOSTOMVS. GLAPHYRVS.

CHRYSOSTOMVS. Nunquam tam manè, neque tam serò te conuenio, Glaphyre, quin legentem aliquid, affixumque libro offendam: ut tibi illud Plinij penitus in animo insedisse videatur: Omne tempus perire sibi dicebat, quod studiis non impenderet. Cùm autem ex te percunctor,

Etor, quid auctoris euoluas, rarò alium præter M.
 Tullium nominare soles, cuius modò epistolas, mo-
 dò τεχνικά, seu præcepta oratoria, modò orationes,
 modò φιλοσοφούμενα manu tenes. Facere nequeo,
 quin te mirer. G. Cur mirare? C. Nam cùm impen-
 dio non modico bibliothecam tibi construxeris,
 possideásque scriptores & eruditione præcipuos, &
 elegantia non contemnendos, eosque propè innu-
 meros, quid est, quòd vni huic tam fixè pertinaciter-
 que inhæres, vt ab eo diuelli non possis? Crantor
 Philosophus de poëtis exosculabatur Homerum &
 Euripidem: hic tibi vnus præ omnibus in amore ac
 deliciis est. G. Nicostratus pictor Zeuxidis Hele-
 nam cùm admiraretur, eum quidam interrogauit,
 quid ita tam vehementer illam picturam suspiceret?
 Non interrogasses, inquit ille, si meos oculos ha-
 buisses. Nec tu me Ciceroni adeò deditum mirarere,
 si in eo videres, quæ ego videre cœpi, si meos, in-
 quam, oculos haberes, non me etiam ipse interro-
 gares. Me istuc factitare quod obiicis fateor, atque
 etiam profiteor, & præ me fero: & quò magis facio,
 eò minùs fecisse pœnitet: quantòque ampliùs &
 diutiùs hunc suauissimum saluberrimùmque cibum
 comedo, tanto maior me stimulat esuries, illiùsque
 vehementiore desiderio exardesco, sùmque in do-
 lore ob eam rem grauissimo, quòd diuini huius, ac
 cælestis ingenij monumenta, à quò tot magnarum,
 optimarùmque artium probè percepta fuit, & præ-
 clarissimis literis explicata doctrina, nec omnia ad
 nos peruenerunt, & quæ peruenerunt, nec integra
 sunt,

sunt, nec adhuc satis clara & emendata: id quod eius studiosi tantum non quotidie experiuntur. Et quis tandem est ἐν τῶν Φιλολόγων, qui non vnum saltem alterumue locum emaculet, corrigat, fanet, illustret, declaret, castiget, restituat, purget, defendat? his enim verbis, idemque valentibus multis in ista re vtuntur. C. Hæc tria, primum potissimè cum T. Liuius, Varrone, poëtis, plurimisque non spernendis scriptoribus antiquis, tum Latinis, tum Græcis ipsi commune est: quorum labores & vigilias aut edax tempus, inuidiosaque vetustas nobis abstulit: aut barbarorum, Italiam & Græciam depopulantium furor, & immanitas deperdidit. Deum immortalem quas gazas? plus quàm Pactoli opes, plus quàm talenta Pelopis. Ac si tantis copiis fortunisque indignissimè spoliati, nihilominus tam exaggeratas adhuc eruditionum diuitias retinemus, qualis quantaque extitisset nostra felicitas, si tot librorum lectissimorum millia seruata fuissent? Verumtamen tu reliquorum auctorum vicem parum sollicitus, vnus casum iacturamque in primis dolenter pateris & lamentaris, cuius amore percussus es supra omnes. G. Equidem Ciceronis vnus, qui mihi est pro centum millibus, amore percussus sum, vt dicis. Iam si amare, ex quo amicitiae nomen dictum est, nihil est aliud, vt hic idem docuit 2. de Finibus, nisi velle bonis aliquem affici quamplurimis, etiamsi ad se ex iis nihil redeat, nōne mihi optandum medullitus, vt extent de Republ. de consolatione, de temporibus suis, Hortensius, cæterique libri Latinæ linguæ, & eloquen-

loquentiæ Romanæ parentis , omni doctrina elegantiaque refertissimi ? ut quanquam ubique terrarum iam pridem adeptus est amplissimam, tamen longè ampliorem adhuc laudis & gloriæ celebritatem adipiscatur. C. Peruellem ego quoque extarent tam præstantis ingenij, tamque sapientis & clari hominis opuscula aliqua, sed ea aut nostram, aut posteritatis memoriam aliquando visuram, cum hæcenus tanto intervallo temporis prolata non sint, desperandum opinor. Hic ego immortales gratias habendas illi statuo, qui abhinc septennium Consolationem, aureolum profectò libellum è tenebris vetustatis in lucem eduxit, & desiderationem tot amissorum librorum vnus inuentione quoquo modo leniuit. G. Ha ha ha ; simplicitatem spectate huius mei Chrysostomi. C. Ride, & deride vult, me de sententia non detrudes. G. Quid? tu illum commentariolum è Ciceronis officina processisse? quid? tu illius ingenij extra omnem ingenij aleam positi, tu facundiæ literarumque parentis fœtum esse credis? C. Quid ni credam? ita prædicant. G. Ita prædicant? ô inscitiam, ô imprudentiam. Quis inuénit? vbi inuentus est? qua occasione? quo modo? quo anno? cur nullæ lacunæ? cur nihil vsquam imperfectum? cur nullam cariem? cur blattas ac tineas nusquam sensit? vsque adeò oleo cedrino illum perunxerant? omnia plena integra, nihil mutilum, nihil situ exesum, nulla litera fugiens, omnia expeditissima, quasi tum primùm scriptus esset, cum est repertus. C. Mouerunt me
prin-

principiò ista quæ opponis , & mirabar sine vlla præfatione, sine emendatione, sine vlla annotatione tot annorum centuriis sepultum proferri librum. Ast omnem postea scrupulum Caroli Sigonij , hominis in antiquitate perscrutanda diligentissimi & eloquentissimi , orationes duæ mihi exemerunt, quibus eum & à Cicerone confectum , & partum suo parente dignum esse demonstraui. G. Errorem haud leuem in extrema senectute obiectum Sigonio , & Consolationem istam esse supposititiam, ex frustulis per totum Ciceronem è germana illa consolatione dispersis contextam , imò ex i. Tusculana magnam partem descriptam , inflatam nimis & grandiloquam , suauitatis , & diuinæ illius dulcedinis , qua pollet in consolando tenera mollique natura præditus M. Tullius, prorsus expertem , & aliis præterea vitiis laborantem , complures postea eruditi homines minimè dubiis rationibus conuicerunt. Sed me reprimam , nec vagabor in hac opinione refutanda longiùs. Nam vt est apud Arnobium, aiunt sana sentientes , contradicere rebus stultis , stultitiæ esse maioris. C. Quando tu isti libello non temerè, sed ad probandum firmis argumentis, complexionibùsque confisus, quod animaduerto, tamquam e mentito hæredi , & impostori Ciceronianæ dignitatis , nobilitatísque patrimonium negas, cur ego asseram? aut cur eius patrocinium suscipiam, si eum Sigonius, (qui vir?) defendere, siue vt dicam rectiùs , cooptare in familiam Tullianam toto , vt aiunt , corpore neruísque omni.

omnibus connisus non potuit? Tuum porro iudicium in complectendo, & in oculis atque in sinu semper gestando Tullio, nequaquam reprehenderim: velim nihilominus ad meam vtilitatem eiusdem iudicii tui amorisque tam inflammati causam ex te cognoscere. G. Non tu mihi imperterritus, animæque prodigus miles videris. C. Quidum? G. Quia cum vix adhuc signa cecinerint, relicta parmula meorum armorum aspectu tremefactus te fugæ mādasti. C. Ego non contremiscam? ego non fugiam? primo congressu imperatorem meum dedisti ad necem: & paræmiam nosti veterem: cæso duce fugantur milites. Nec verò si quis mihi hanc fugam exprobrauerit, responsurus sum, quod ille è prælio apud Cheronæam fugiens, qui ignominiae causa *ῥιψάσπης* est cognominatus, respondisse fertur: *αὐτὸς ὁ Φόβων ἢ πάλιν μαχήσεῃ*. Qui fugerit, rursus ille præliabitur. Sed ad incepta redeamus. G. Multitudo, Chrysostome, lectitantium Ciceronem, imitarique conantium, ipsa insuper experientia, variisque fructus, quem mihi ex eo tot annis diligenter etiam atque etiam lecto, ac pene contrito collegisse videor, ipsum mihi penitus penitusque commendauerunt, hæretque mihi in venis, in medullis. Quæ enim schola est in tota Europa, immò in Asia, & Africa quoque, in qua quidem latinus sermo doceatur, cuius parietes non quotidie vocibus Ciceronianis personent? quis magistrorum non mille colaphis puniendus censeatur, si Cicerone careat, cum Alcibiades tam ægrè ferendum sibi putarit,

ma-

CWS

CWS

CWS

CWS

CWS

magistrum illum, in cuius ludum intrauerat, carere Homero, vt manū ab eodem verberando abstinere nequiverit? quis autem scholasticorum non vnum saltem atque alterum eius librum tenet in capsa sua, si omnes præ nummorum penuria non possit emere? quis est, qui se studiosum literarum dicere audeat Ciceronis ignarus? quis non sibilis conscindatur, qui se hunc non curare, nolle imitari, non nimis dictionem eius probare præ se ferat? quis tot interpretes, tot scholiastas, tot correctores, tot explicatores & illustratores, tot etiam admiratores, encomiastas & præcones inuenit? in quo toties recudendo typographi, toties vendendo bibliopola, toties colligando bibliopecti occupati & sunt, & fuerunt, & erunt? C. Manifestiora sunt hæc, quàm vt ea neget vel impudentissimus. In quo autē tibi tantum emolumentum pepererit, ac mihi, aliisque sui amantibus parere possit, velim pro nostra inueterata coniunctione ostendas. G. Non dubito, quin multa & sæpe de illius viri laudibus legeris. C. Multa equidem, & frequenter legi. G. Ea ipsa quid in eo quærere, quo pacto eius opulentia rem tuam augere deberes, vtcumque docendi te vim habuerunt. C. Habuissent: verum cum ea legerem, non id cordi erat, vt in alumnis, & clientibus Tullianis numerarer. G. Quid ergo? C. Tantummodo vt liberali doctrina augerer: bonæque latinitatis instrumento domum meam exornarem atque instruerem: qui omnium propè in literis versantium communis est finis. Etsi verò non pauci sunt, qui se

omnibus connisus non potuit ? Tuum porro iudicium in complectendo , & in oculis atque in sinu semper gestando Tullio , nequaquam reprehenderim : velim nihilominus ad meam vtilitatem eiusdem iudicij tui amorisque tam inflammati causam ex te cognoscere. G. Non tu mihi imperterritus, animæque prodigus miles videris. C. Quidum? G. Quia cum vix adhuc signa cecinerint , relicta parmula meorum armorum aspectu tremefactus te fugæ mādasti. C. Ego non contremiscam ? ego non fugiam ? primo congressu imperatorem meum dedisti ad necem : & parœmiam nosti veterem : cæso duce fugantur milites. Nec verò si quis mihi hanc fugam exprobrauerit , responsurus sum, quod ille è prælio apud Cheronæam fugiens, qui ignominia causa *ῥιψάσπης* est cognominatus , respondisse fertur : *αὐτὸς ὁ φεύγων ἢ πάλιν μαχήσει*. Qui fugerit , rursus ille præliabitur. Sed ad incepta redeamus. G. Multitudo, Chrysostome, lectitantium Ciceronem, imitarique conantium, ipsa insuper experientia, variusque fructus , quem mihi ex eo tot annis diligenter etiam atque etiam lecto, ac pene contrito collegisse videor , ipsum mihi penitus penitusque commendauerunt, hæretque mihi in venis, in medullis. Quæ enim schola est in tota Europa, immò in Asia, & Africa quoque, in qua quidem latinus sermo doceatur , cuius parietes non quotidie vocibus Ciceronianis personent ? quis magistrorum non mille colaphis puniendus censeatur, si Cicerone careat, cum Alcibiades tam ægrè ferendum sibi putarit ,

ma-

magistrum illum, in cuius ludum intrauerat, carere Homero, ut manū ab eodem verberando abstinere nequiverit? quis autem scholasticorum non vnum saltem atque alterum eius librum tenet in capsula sua, si omnes præ nummorum penuria non possit emere? quis est, qui se studiosum literarum dicere audeat Ciceronis ignarus? quis non sibilis conscindatur, qui se hunc non curare, nolle imitari, non nimis dictionem eius probare præ se ferat? quis tot interpretes, tot scholiastas, tot correctores, tot explicatores & illustratores, tot etiam admiratores, encomiastas & præcones inuenit? in quo toties recudendo typographi, toties vendendo bibliopola, toties colligando bibliopecti occupati & sunt, & fuerunt, & erunt? C. Manifestiora sunt hæc, quàm ut ea neget vel impudentissimus. In quo autem tibi tantum emolumentum pepererit, ac mihi, aliisque sui amantibus parere possit, velim pro nostra inueterata coniunctione ostendas. G. Non dubito, quin multa & sæpe de illius viri laudibus legeris. C. Multa equidem, & frequenter legi. G. Ea ipsa quid in eo quærere, quo pacto eius opulentia rem tuam augere deberes, utcunque docendi te vim habuerunt. C. Habuissent: verum cum ea legerem, non id cordi erat, ut in alumnis, & clientibus Tullianis numerarer. G. Quid ergo? C. Tantummodo ut liberali doctrina augerer: bonæque latinitatis instrumento domum meam exornarem atque instruerem: qui omnium propè in literis versantium communis est finis. Etsi verò non pauci sunt, qui se

ad exemplum Tullij effingere laborant, non ita multum tamen illius effigiem, virtutemque assequuntur. G. Hoc ideo fit, quia stylum eius probè cognoscere, & de eo scriptore iudicium ferre non est cuiuslibet: deinde rationem certam ac veram eò quò intendunt perueniendi non observant: in qua præscribenda videmus quosdam studium posuisse. C. Memini me in eiusmodi commentariolos incidere, quos duabus de causis volvere supersedeo. Primum quia ferè non persequuntur, nisi exilia quædam & minuta, atque ad solam elocutionem spectantia: perinde quasi eloquentia, cuius perfectus ad vnguem, absolutusque magister & dux Cicero proponitur, non etiam aliis partibus contineretur. Deinde, quia præcipiunt, quæ in ipsorum oratione, cum aliquid scribere aggressi sunt, non elucent: est enim horrida plerumque, ieiuna, dissoluta, incompta, plena rursus. Ciceronis autem plena succi, plena suauitatis, plena cultus, æquabiliter fluens, aptis illigata numeris, multisque distincta luminibus. Quare tacitè illos iubeo in suum ipsorum sinum inspuere, & cum se purpuram vendere profiteantur, à semetipsis quoque sumere, non aliundè quæritare exemplum, quod mihi exhibeant. G. Mittamus horum institutum in præsens. Quid mihi Cicero meus contulerit, malo ab aliis, & aliquando abs te ipso (quando nimirum planius eum exploratiusque noueris) cognosci, quàm à me non sine arrogantiae suspitione enuntiari. Alterum illud, quid nempe tibi cæterisque scripta M. Tullij

vti-

utilitatis afferre possint, spero te ex ore meo hodie intellecturum. C. Aures admoveo percupidas, meque regalibus epulis abs te acceptum iri diuino. G. Verissimè. T. Livijs de Cicerone: in eius viri laudes sequendas ipso laudatore opus fore. Quod non solum de rebus illius præclarissimè pro salute & incolumitate Reipub. gestis, toleratâque morte, verum etiam de eximia, & omnibus sæculis prædicanda eloquentia interpretandum scias: quæ quidem eodem ipso teste, ex plurimarum maximarumque rerum cognitione efflorescit ac redundat, & est copiosè loquens sapientia, & vnum quiddam ex multis artibus, scientiis, studiisque conflatum atque collectum. Quantam istuc admirationem habet: eum qui quinto & vicesimo ætatis anno intra iudicum subsellia versari, ad causas priuatas atque publicas adire cœpit, omne reliquum vitæ suæ tempus honorum, magistratuumque perfuntione, urbanis seu domesticis, prouincialibusque negotiis, longissimis creberrimisque itineribus transmisit, nihilominus ita multos, ita rebus & verbis singulares edere libros potuisse? Quid tibi hæc inter tantos corporis animique contentiones *πολυ-
γερὰ Δία*, quid, inquam, aliud indicare videtur, nisi vehementissimum, incitatissimumque studium, summum, & ab omni laude felicissimum ingenium, scientiarum copiam, exercitationem maximam, memoriam penè diuinam? C. Sæpe illi vigilatas noctes existimo, & sententias aliquot recordor, quibus incensum in literas amorem suum testatus est,

C 2

est,

est: quæ ipsi cùm delectationi in secundis, tum solatio in aduersis, in grauissimis nempe illis Reipublicæ tempestatibus, priuatisque incommodis fuerunt. *Me*, inquit in epistolis, à prima ætate omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectauit. *Pro Archia*. Quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure succenseat, si quantum cæteris ad res suas obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates, & ad ipsam requiem animi & corporis conceditur temporis, quantum alij tribuunt tempestiuus conuiuius, quantum denique aleæ, quantum pile, tantum mihi egomet ad hæc studia recolenda sumpsero? In primo autem de Oratore. *Ac* fuit tempus illud, cùm mihi quoque initium requiescendi, & animum ad utriusque nostrum præclara studia referendi fore, iustum & probè ab omnibus concessum arbitrarer. Sic initio Tusculanarum. Cum defensionum laboribus, senatoriisque muneribus: & quæ sequantur. *Ad Atticum*: Ego, hîc duo magna *Κωτάγματα* absolui: nullo enim alio modo à miseria quasi aberrare possum. *Ad Messinium*, lib. 5. ad familiares: Itaque vtor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo literulis nostris. Et ad *Appium Balbum*, lib. 6. Sed est vnum perfugium doctrina ac literæ, quibus semper vsi sumus: quæ secundis rebus delectationem modò habere videbantur: nunc verò etiam salutem. Et sexcentis præterea locis per illos epistolarum libros. G. Qui ætatem omnem procul à Republica abundantes inge-

genio, doctrina & diligentia homines in literis habuerunt, tam multa certè mandare chartis superuicturis non potuerunt. C. Tibi istuc assentior, est enim apertissimum. G. Leges tu quidem Latinos scriptores omnes, si me audias, & leges quamdiu voles: hunc vnum imitaberis, quem vt transeundi spes non sit, magna tamen est dignitas subsequendi, de quo multò iustiùs, quàm de Epicuro canetur:

*Qui genus humanum ingenio superauit, & omnes
Præstinxit stellas, exortus vt æthereus sol.*

Siquidem alios vniuersos in omni dicendi genere longinquo post se interuallo reliquit.

quid enim contendat hirundo

Cygnis? aut quidnam tremulis facere artibus hædi

Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?

Hinc copiam & vbertatem, hinc breuitatem, hinc grauitatem, hinc suauitatem, acrimoniam, perspicuitatem, subtilitatem, mediocritatem, magnificentiam petas. Ad ingenia illustria limanda, perpolianda, & alenda nemo aptior: nec est quisquam, quem ille non vt rebus doctiorem, sic oratione splendidiorrem ab se dimittat. Hic vnus merito gnomon quidã, & regula in verbis deligendis statuatur, quam esse originem eloquentiæ Cæsar scripsit. Abiecta, obsoleta, dura, aspera, impropria, longiùs ducta, obscura in eo nulla. Contrà autem dilucida, plena, sonantia, illustria, iucunda, magnifica, propria, vñtata, pura, numerosa omnia. Proinde si rectè ratiocinaberis, huic vni præoptabis te similem, quàm aliis superiorem esse. Caue autem idem facias

illis, qui quoties aliquid arrogantius ab eo dictum inueniunt, quoties ille se auidum gloriæ confite-
tur, miserum reprehendunt: cum nos non mores,
sed linguam & doctrinam in ipso quærere potius,
& ista collaudare imitationeque pro viribus expri-
mere, illa dissimulare debeamus. C. Vellem tecum
sensissent, qui oppugnare imitationem Ciceronia-
nam, vt gigantes cælum, non horruerunt. G. Non
curat Hippoclidēs, quid illi mastiges fabulentur,
Zoilósque & Andabatas nec pilifacit. Cicero noster
omnium doctorum suffragiis in omni sermonis vir-
tute primas tulit: quem quidem è Græcia Romam
reuerfus, cum ingentes sibi copias ex facundissimæ,
& eruditissimæ gentis illius copiis collegisset ita ex-
coluit, ornauit, amplificauit, vt iam Græcis ipsis
non adeò multum concedamus: cum quibus ipse
de dicendi gloria tam felici Marte dimicauit, vt de
iis trophæum constituerit. C. Quoniam de co-
piis è Græcia Romam transportatis mentionem in-
iecisti, occurrit animo præclarum illud testimo-
nium, quo Apollonius Molo, quem Romæ bis au-
dierat prius, & cui se Rhodi postea recoquendum
dedit, cum tota Asia peragrata, cum summis se ora-
toribus exercuisset, cohonestasse Ciceronem dici-
tur, cum eum græcè eloquentissimè orantem au-
diuisset. Nam cum cæteri omnes qui tum aderant
obstupuissent, Ciceronemque certatim extolle-
rent: Apollonius neque dum audiret hilaris visus
est, & postquam ille perorauit, diu tristis attoni-
tòque similis cum sedisset, tandem aliquando: te
qui-

quidem Cicero laudo, inquit, & admiror: sed me Græcorum fortunæ miseret, cum videam doctrinam & eloquentiam, quibus bonis iam solis beati eramus, ad Romanos per te translatas esse. G. Fuit sanè præclara vox illa Græci doctoris, eamque postea euentus comprobavit. Quamvis igitur meritò præferendus videatur omnibus, qui domi forisque Rempub. probè administrarunt, quòd illi partes aliquas iuuerunt, hic simul vniuersam conseruauit, possitque tantò iustiùs secundus appellari Romulus, quàm Camillus, qui paruum adhuc, & angustum restituit, cum hic tantoperè auctum amplificatùmque imperium è faucibus fati eripuerit: tamen quod Cæsar de eo scripsisse proditur, ad gloriam illi maius est. C. Quid scripsit? G. Ciceronem omnem triumphorum lauream adeptum maiorem, quanto plus est ingenij Romani terminos tantum promouisse quàm imperij. Nec illa non certissima sunt, quæ vir literis Græcis & Latinis iuxtà atque doctissimè eruditus, atque in Ciceronianis scriptis multum diùque exercitatus de eo magnificè protulit. C. Quænam? G. Strictim, & ex multis paucissima tibi recitabo. C. Animo arrectus sum ad audiendum. G. *Ex hoc tamquam uberrimo omnium doctrinarum, atque artium fonte, siue grammaticum aliquid, siue rhetoricum, siue dialecticum, siue historicum, siue poëticum, siue geographicum, siue œconomicum, siue morale & politicum, siue physicum, siue geometricum, siue musicum, siue astrologicum, quidquid denique ad ullam artem libero homine dignam pertinens requi-*

ras, hinc tibi assiduò haurire licebit. Ab hoc discunt pueri, senes privati, magistratus, rustici, urbani, miseri & calamitosi, beati & fortunati, pauperes & egentes, divites & abundantes, ignobiles & obscuri, nobiles & clari viri: ab hoc militares & sagati, ab hoc pacis alumni & togati, ab hoc infirmi & humiles, ab hoc viri excellentes & principes. Denique nemo est mortalium, cuiuscunque sit vel ætatis, vel loci, vel ordinis, vel fortune, vel studij, vel nationis, quin à Cicerone & melior & doctior fieri possit. C. Agnosco laudationem. Iure sibi illum tantis laudibus ornandum sumpsit, à quo fuit ipse tam eximiè excellentérque ornatus. Et par esse duco, ut omnes animi ingeniique vires, in eo deprædicando profundant, quibus ille tantum, quantum huic profuerit, cuius verba modò recitabas. G. Num Victorij, Sigonij, Mureti, Manutij, Corradi, quos Germanos Tullij discipulos appellare possis, scribendi elegantia atque munditia, & eruditionis varietate magistrum suum non valdè commendant? C. Maximè commendant. Ad ea posthac exemplaria respiciam, versabóque Ciceronem non paulò diligentius, & aliquam eius similitudinem in meam imaginem, ut Zeuxis, transferre annitar. G. Gaudebis fructu huius diligentiaæ tuæ magis, quàm si quis tibi regnum donauisset. Sed cum initio Tullianos libros in quatuor ordines distinxerimus, auésne audire, quo sese pacto in singulis gesserit, qualémue se præstiterit, & quantoperè in hac rerum scriptionúmque diuersitate excelluerit? C. Nihil utique malim: & te rogo, hoc bellum in meam gratiam milites, G. Militabitur.

ANNO.

ANNOTATIONES.

Qui cognoscere cupit, quantus in doctrina & eloquentia vir fuerit *M. Tullius*, & quàm eximiè tanquam à buccinatoribus suarum laudum cantatus sit, legat *Quintill. lib. 10. cap. 1. sub finem Præfat. Lamb. in eius editionem. Plin. lib. 7. cap. 30.* Quid est, quod uni huic tam fixè) Sunt qui libros quamplurimos commercantur, eosque non legunt. Ij tam docti evadent, quàm citharædi, si multas emant citharas, quas domi ad parietem suspendant, & quotidie intueantur. Sunt qui sine delectu ac discrimine per varios scriptores vagantur, & circumcursant, creduntque multa & varia legendo se doctos fore. Isti solliciti sunt, ut multa ingerant, non etiam ut digerant, quæque legunt, in suum succum sanguinemque conuertant. Audiamus quid *Seneca* statuatur de legendis auctoribus. *epist. 2.* Est enim res magni momenti, & scitu necessaria studiosis, ne tempus, quod nunquam redit, malè conterant, & sese frustra macerent. Illud vide, inquit, ne ista lectio multorum auctorum, & omnis generis voluminum habeat aliquid vagum & instabile. Certis ingeniis immorari & innutrirî oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Nusquam est, qui ubique est. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias. Idem accidat necesse est iis, qui nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim & properantes transmittunt. Nihil aequè sanitatem impedit, quàm remediorum crebra mutatio. Non coalescit planta, quæ sæpe transfertur. Nihil

tam utile est, quod in transitu profuit. Distrabit animum librorum multitudo. Itaque cum legere non possis quantum habueris, sat est habere quantum legas. Probatos itaque semper lege: & si quando ad alios diuertere libuerit, ad priores redi. Idem epist. 45. Non refert, quam multos libros, sed quam bonos habeas. Lectio certa prodest, varia delectet. Quas Gazas) Persia vox gaza pecuniam regiam significat. Curt. lib. 3. Gazam Persæ ararium vocant. Viuntur hac voce Cic. Virg. Amore percussus sum) Percussit idem valet, quod permouit & affecit. Cic. ad Att. lib. 4. Percussit animum. Sic Terent. Andr. Percussit illico animum. Horat. Ode 7. lib. 1.

Me nec tam patiens Lacedæmon

Nec tam Larissa percussit campus opima.

Quod autem quidam apud Terent. legunt percussit, errant. Perculit enim à percello, non percussit, latinum est. Atque ut amore percussus, sic percussus dicitur. Consolationem istam esse supposititiam) Muto alios. Iam Gulielmi pereruditum libellum vidimus, quo istam Consolationem nec Tully, nec Tullio satis dignam esse conuicit Carolus Sigonius, quem in infami argumento eloquentiæ suæ diuitias opinatur ostendere voluisse. Concedit tamen esse hominis neque indiligentis, & philosophiæ, ac Ciceronis studiosi: ingenio autem nec ad illam comprehendendam, nec ad hunc exprimendum vel acuto satis, vel accommodato. lege librum. Alterius acuti, & eruditi hominis iudicium hoc est. Scripta frigide, solute, & ut verbo dicam, inepte. Quis ille tam stultus, qui sperauit se posse imponere

nobis falsa hac persona, sub qua latet aliquis, ne superioris quidem, ut suspicor, aui? Bardi typographi, qui tam ambitiosè hac diuulgant. Sed credo in nostrum risum, & suum quæstum. Valde me Ciceronis pœniteat, si ille vel in medio dolore tam elumbis. Nusquam nervi, nusquam sententiarum sanguis, ne color quidem verborum, nisi cum cerussa & fūco. Hactenus ille. Cicero autem eandem consolatur suam etiam inscripserat, de luctu minuendo. ad Atticum lib. 12. epist. 21. Eodem libro epist. 22. de ea sic ipsemet. Neque tamen progrediar longius, quàm mihi doctissimi homines concedunt: quorum scripta omnia, quæcunque sunt in eam sententiam, non legi solùm, quod ipsum erat fortis egroti, accipere medicinam: sed in mea etiam scripta transtuli, quod certè afflicti, & fracti animi non fuit. Ut manum ab eodem verberando) Incussit ei pugnum satis durum, inquit, narrans hoc factum *Ælianus* lib. 13. cap. 38. eum imperitum esse, & similes sibi pueros efficere ostendens. *Plutarchus* quoque in *Apothegm. Regum & Impp.* Non elucet) In arte subtiliores, in oratione iuuniores. Nam saepe fit, ut qui artem sciunt, scribere nesciant, quod de *Varrone*, *Hortensio*, *Galba*, *Horatio*, *Quintiliano*, *Seneca*, *Hermogene* dicitur. Quin fuerunt, qui neminem scriptorem artis ne mediocriter quidem disertum fuisse dicerent. *Cicer.* 1. de Orat. Plena ruris) Plenus ruris dicitur, qui est inurbanus, insulsus, rusticitatis plenus, ut *Græci* dicunt: ἄγχι πλέως, & *Hesychius* explicat ἄγχι πλέως πλῆρης. *Catull.* in annales *Volusij*. At vos interea venite in ignem, Pleni ruris &

& inficetiarum. In Truculen. ancilla seruum, à quo tra-
ctaretur inhumanius, vocat rus merum. Oppugnare
imitationem Ciceronianam) Ausus est Politianus,
cui respondit Paulus Cortesius. Scimus etiam Erasmus
dialogum euomuisse, quem Ciceronianum inscripsit. In
quo ea de imitatoribus Ciceronis per calumniandi libidi-
nem mentitur, quæ illis in mentem nec venient aliquando,
nec venerunt. Auidum gloriæ confitetur) Propter
immoderatum gloriæ studium non mediocriter reprehen-
sus scribitur à Quintiliano lib. 11. c. 1. Est tamen rerum
à se gestarum, quæ sine dubio magnæ fuerunt, quàm elo-
quentia maior in omnibus iactator. Et ingenium suum ra-
rò ac modestè, labores suos, resque gestas sæpius ac libe-
rius commendat. Quod non sine aliqua ratione fecit ple-
rumque. Aut enim tuebatur eos, quibus erat usus adiu-
toribus in opprimenda coniuratione: aut respondebat in-
uidiæ, cui tamen non fuit par, seruata patriæ pœnam,
passus exilium: ut illorum, quæ egerat in consulatu
frequens commemoratio, possit videri non gloriæ magis,
quàm defensionis data. Plura Quintilianus. Ciceronem
omnium triumphorum) Plinius lib. 7. cap. 30. Idem
Cæsar, ut narrat in Bruto Atticus, lib. 1. eorum, quos ad
Ciceronem de ratione latinè loquendi scripsit, ipsum Lati-
na copiam inuentorem ac principem nominauit. Similitu-
dinem ut Zeuxis) Quid hic pictor nobilissimus fece-
rit Crotoniatis Helenam in templo picturus, Cic. præ-
fat. 2. de inuent. Multa de eodem
Corradus in Bru-
tum.

PRO-

PROGYMNASMA
NONAGESIMVM.*Epistola M. Tullij.**IIDEM.*

CHRYSOSTOMVS. Nemo quisquam antiquo-
rum, quod ego sciam, plures composuit episto-
las. G. Nec tam bonas & probatas, Chrysostome,
nedum meliores. C. Tametsi non aliter esse mihi
persuadeo, & omnes ita persuasos non sum nescius:
nihilominus causas huius rei abs te cognoscendi
quodam studio efferor. G. Demetrio Phalereo, qui
à Theophrasto disciplinam accepit, prima laus epi-
stolæ videtur, ut sit imago nostræ mentis, nosque
iplos penitus, velut in tabella depictos ostendat,
plenâque sit humanitatis & blanditiarum. C. Sen-
tentiam & iudicium huius Demetrii planissimè in-
telligo. G. Hæc laus cum in illis quæ familiares di-
cuntur, tum verò in iis, quæ ad T. Pomponium Atti-
cum, & ad Q. Fratrem missæ sunt, satis superque emi-
net. C. Hoc summum est laudare. G. Mane, iam
laudabimus etiam speciatim. Estne illis ad Lentu-
lum quidquam humanius? ad Memmium aliòsque
officiosius? ad plurimos, quibus in aduersis rebus
consilium & solatium impertitur, benevolentius
atque fidelius? ad Terentiam mollius? ad Tironem
dulcius? quàm multa passim ad legendum inuita-
menta?

menta? quanta vbique testificatio amoris? quanta studij? quanta voluntatis? Sanè consolari eos, qui aliquod à fortuna vulnus acceperint, quod non infrequens facit, mitissimum ingenium, & ad commiserationem mirificè inclinatam naturam perspicuè declarat. C. Certum est, lenem, placidam, ac blandam orationem, qualis est illa consolatoria, nisi è facili, mansueto, minimèque duro ac tetrico ingenio existere non posse.

Format enim natura prius nos intus ad omnem

Fortunarum habitum: iuuat aut impellit ad iram,

Aut ad humum mœrore graui deducit & angit.

Post effert animi motus interprete lingua.

Quoties porrò in hoc genus orationis apud Tullium incido, toties in florem nectaris, in medullas mellis, in Attica bellaria me incidisse iudico, adeò excellit.

G. Quid est, obsecro, in quo ille non excellat? Et quis sine ipso vnquã aut excelluit, aut potuit excellere? Cuilibet fas est exclamare de hoc viro, quod de suo Epicuro Lucretius, vnica tantùm mutata vocula.

Te sequor, ô latia gentis decus, inque tuis nunc

Fixa pedum pono pressis vestigia signis.

Sed ne longiùs ab incepto trahamur: quando gratulatur, quàm sincerus? quando petit, quàm verecundus? quando iocatur, quàm vrbanius? quando gratias agit, quàm nullius meriti oblitus? quando commendat quempiam, quàm sollicitus? quando narrat, quàm apertus? quando monet, quàm ferius? quando (vt comprehendam breui) in quouis tandem genere (multa autè sunt genera, quæ ad duos fontes

& ca-

& capita ad morale, & negotiale à quibusdam reuocantur) epistolam contexit, quàm eiusdem exemplar & ideam perfectè consequitur? C. Quid ergo præceptionibus opus est, si in Ciceronis epistolis sunt omnia? G. Ne orationibus quidem eius vlla desit laus oratoria, num idcirco non erit docenda Rhetorica? statuam videmus perfectam, picturam similiter; quis tamen sine magistri ductu, sine præceptis, non dicam bene pingere, bene sculpere ex ipsa modò pictura & statua, quamuis egregiè factis addiscet, sed vel ipsam statuam picturamq; satis intelliget? Ars igitur hanc vim habet, vt opus facere ipsi, & ab aliis factum iudicare possimus. Habes quippiam ad hæc? C. Magnoperè faueo huic assertioni tuæ: iam carpe viam vlteriùs. G. Delectat in eo scita breuitas: quanquam nihilominus ipsa longitudo lectorem retinet ac pascit, vt se ad finem peruenisse non sentiat. Nec potest omittere argutias homo argutissimus, de quibus ita ipsemet epist. 32. lib. 7. scribens ad Volumnium: Pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegans ὑπερβολή, nisi παρρησιασμός bellum, nisi ridiculum ἁπλοῦς πρὸς ἁπλοῦς, nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore, per Iulij personam disputata de ridiculis, ἑντεχνία & arguta apparebunt, vt sacramento contendas, mea non esse. C. A Plutarcho & Macrobio dicta quædam referuntur, quæ cum legerem, valdè sum recreatus. G. Quàm nos caperent illi tres libri, quos Tiro libertus ex eius facetiis confecisse dicitur? C. Longè ampliùs, quàm nonnullos sordidissimi & spurcissimi lepôres Martini

mini cuiusdam, quibus inter epulas utebatur, & qui compluribus libris collecti, ab eius discipulis cum voluptate leguntur. G. Ad epistolas nostras redeundum est. Desideras res obuias, minimè spinosas, è communi hominum vita sumptas? his refertæ sunt Tullianæ epistolæ. Vis rursus haud vulgares & tritas, sed magnas, illustres, è sapientum monumentis decerptas? harum veluti messis hîc non est defutura tibi. Præclare differit de religione erga Deos, de charitate erga patriam, de fidelitate in amicos, de maximis virtutibus, de vitiis. Humilem seu infimum dicendi characterem epistolis valdè proprium, ut plurimum sectatus est: interdum tamen propter rerum subiectarum pondus grauitatèmq; assurgit, ac verbis fulminat, quod Fabius Quintillianus fieri aliquando oportere admonuit. C. Ex tuis verbis efficitur, non solum ad exercitationem scribendi, stylumque expoliendum, sed ad animum quoque insignium, variarumque rerum cognitione locupletandum perutile ac necessarium esse istas lectitare epistolas. G. Reuerà & utilissimum, & vehementer necessarium. Philosophia est illa quidem ars vitæ, medicina & cultura animi, quæ vitia radicitus extrahit, & virtutes inserit: verum hæc ipsa commoda magnam partem ex epistolis huius admirandi scriptoris nostro ingenti bono ad nos deriuare possumus. C. Dandum est igitur summæ laudi maioribus nostris, cum has epistolas, aliorum vel prætermittis, vel è schola exclusis relegatisque, iuuentuti explanandas, ediscendas, imitandasque proposuerunt. G.

Pro-

Prouidè illi. Multis tamen de causis in Gymnasiis Grammaticis etiam dandus est locus dialogis: quas ego, si requisieris, alias opportuniùs explicabo. C. Sanè requiram: quando me eruditas prudentérque excogitatas rationes auditurum esse nihil dubito. G. Tuum fecero iudicium.

ANNOTATIONES.

Homo argutissimus) *Macrob. Saturnal. lib. 2. cap. 1. ipsum & Plautum à iocorum venustate commendat. Idem tamen alibi, & alij eundem ut aliquando nimium in iocando notauerunt. Quos Tiro libertus ex eius) Quintil. lib. 6. cap. 3. Vinam libertus eius Tiro, aut alius, quisquis fuit, qui tres hac de re libros edidit, parciùs dictorum numero indulgissent, & plus iudicij in eligendis, quàm in congerendis studij adhibuissent: minus obiectus calumniantibus foret: qui tamen nunc quoque, ut in omni eius ingenio, faciliùs quid reici, quàm quid adiici possit, inueniunt. De Tirone Gellius lib. 7. cap. 3.*

PROGYMNASMA
NONAGESIMVM
PRIMVM.

Rhetorica M. Tullij.
IIDEM.

CHRYSOSTOMVS, Inter volumina de ratione
d . . . dicen.

dicendi, quorum complura foras dedit M. Tullius, primum semper locum obtinet, primum in oculos lectorum incurrit, quod ad C. Herennium inscribitur. Tunc verum sincerumque, an adulterinum, subditivumque partum hunc esse arbitrare? G. Arbitror verò adulterinum esse, Ciceronis gravitate indignum. C. Docti sunt illi quatuor libri. G. Quis negat? C. Non pessimè loquuntur latinè. G. Quis contradicit? addo etiam, quartus tam ad rem apposita, tam elegantia figurarum exempla subiicit, ut admirationi potius, quàm reprehensionem locum reliquerit: digni tamen qui in Tullii hæredes adsciscantur, quique ipsius tam gloriosum nomen in fronte præferant, non sunt: quidquid homines nonnulli tenui literatura garriant: quorum aliqui nullas, aliqui parum probabiles huius opinionis suæ rationes producunt. C. Cuinam ergo venditori redhibendos statuemus? G. Ei videlicet, quem iam pridem consensu homines elegantiore doctrina perpoliti, legitimum operis illius parentem statuerunt, Q. Cornificio. C. Quandoquidem commentarium hunc à Cicerone abiudicas, nolo ex te sciscitari qualem existimes, tametsi iam audiui, non vituperas certè. De Inventionem quid me sentire postulas? G. Idem quod eius libri conditor Cicero. C. Quid ille? G. Præfatione trium de oratore ad Q. F. Vis enim, inquit, ut mihi sæpe dixisti, quoniam quædam pueris, aut adolescentulis nobis ex commentariolis nostris inchoata atque rudia exciderunt, vix hac ætate digna, & hoc usu, quem ex causis, quas diximus, tot, tantis-

tantisque consecuti sumus, aliquid iisdem de rebus
politiùs à nobis, perfectiùsque proferri. C. Ergone
duo illi de Inventionem ibi significantur? G. Illi ipsi.
C. Sunt ergo imperfecti? G. Imperfecti: non ita ta-
men, quin probata præcepta, eaque multa cõtineant,
atque ad emendandam, excolendâque linguam
futuri sint frugiferi, valdeque commodi. Reliqui v-
niuersam facultatem oratoriam copiosè, distinctè,
prudenter & absolutè pertractant. Quòd si omnia
tum à Græcis, tum à Latinis euulgata eloquentiæ
præcepta in vnum conferantur, non poterunt cum
illo solo, qui de Oratore nomen accepit, nedum cum
omnibus simul contendere. C. Quid ego abs te au-
dio? G. Quod verum est. C. At ipsius Ciceronis te-
stimonio (quo quid potest esse grauius? quid credi-
bilius?) Aristotele nemo doctior, nemo acutior, ne-
mo in rebus vel inueniendis, vel iudicandis acrior.
Huius Græci doctoris de dicendo libri feruntur, in
quos eruditissimè artem ipsam inclusit, ingeniosissi-
mè cuncta disposuit, politissimè explicauit, à quo
ipsemet Tullius vel sumpsit multa, si fatetur: vel si
negat, surripuit: vtar enim iisdem verbis, quibus ipse
in Bruto vsus est, cum de Ennio & Næuio poëtis ve-
tustissimis loqueretur. Hunc tu saltem excipias,
quæso, quod ille solet facere Platoni, cum de phi-
losophis est sermo. G. Non excipiam. C. Quid
vetat? G. Audies, Aristoteles à forensi strepitu re-
motus, nullis in causis vnquam iactatus, domi in
otio literato, tamquam in vmbra, non in sole ac pul-
uere viuens, iis oculis, eaque mentis acie, qua res cæ-

teras à natura rectas & inuolutas, hanc etiam oratoriam rationem perspexit, eamque diligentissime scribendo est persecutus. Atqui vehementer æquum est, nos illis doctoribus semper potiores deferre, qui, quod docent, ipso quoque usu, à quo multa emendantur, multa adduntur, & eo quidem diuturno experti comprobauerunt. Ac si in cæteris artium honestarum disciplinis illis magistris, qui usum non mediocrem scientiæ suæ addiderunt, maiorem consueuimus honorem habere, quàm iis, qui modicum aut nullum: cur hoc in dicendi ratione non similiter nobis obseruandum putemus? C. Verbum hac de re tecum non commutabo. Quoniam autem ad hosce dialogos delapsi sumus, quid est, quod tanto-perè tibi cōmendandi videantur? G. Complura sunt, quæ mihi charos & suscipiendos efficiunt. C. Quæ tandem? G. Persona ipsa scribentis: composuit enim hos libros grandis natu, iudicio longa dicendi exercitatione perfecto & confirmato. Deinde res quæ tractantur, quarum dignitate nihil grauius, subtilitate nihil elegantius, varietate nihil iucundius, vbertate & copia nihil fructuosius. Quàm multa ex Platone, ex Philosophis, ex Oratoribus hausta? quos nō ille riuos ex illorum fluminibus in suum agrum deduxit? delectat cognoscere quid valeat vis oratoris, quid oratoria natura, quid studium, quid exercitatio, quid historia, poësis, philosophia, ius ciuile adiuuet: quibus, id est, quàm amplis regionibus septa & circumscripta teneatur Rhetoricæ materia, quæ docendi ratio, quæ mouendi: quomodo fieri

fieri possit sermo facetus, ac nulla in re rudis appareat, qui sint affectus in vestibulo orationis tentandi, qui perorata causa concitandi, ex quibus locis ad gignendam fidem argumenta sumenda, quibus quasi luminibus tota oratio illustretur. In iis porro quibus disputandi partes dantur, quibusque sermo affingitur, quanta moderatio? quanta prudentia? in probando refellendoque admirabilis solertia, in tota disputatione summa grauitas, & cum eximia venustate coniunctus lepos: genus orationis quam ornatissimum, & copiosissimum. Ipsemet non vulgari laude eosdem extulit, magnique fecit. Ad Lentulum: Scripsi, inquit, Aristoteleo more, quemadmodum quidem volui, tres libros de Oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim à communibus præceptis, & omnem antiquorum Aristoteleam & Isocrateam rationem oratoriam complectuntur. Item ad Atticum: De libris oratoriis factum est à me diligenter: diu multumque in manibus fuerunt, describas licet. Et rursus ad eundem. Sunt etiam de oratore nostri tres, mihi vehementer probati. C. Præcipua semper voluptate his dialogis lectitandis affectus sum, tantoque libentiùs tibi, tam pleno ore eos collaudanti fidem adiungo, quòd pro ingenij mei tenuitate hæc ipsa quoquo modo me in iis obseruasse recorder. G. De tribus oratoriis ad necessitudinem rei dictum est satis: sequitur vt de Bruto dicamus, siue de illo, quem de claris Oratoribus inscripsit. C. Quare hunc edidit? G. Cum tribus illis libris oratorem præceptis

instituisset, ut eum quasi populo exhiberet, exemplis exprimere voluit: quocirca oratorum penè singulorum cum Græcorum tum Latinorum initia, ætates, progressus, vitia, virtutésque expressit, eo consilio, ut has imitari, illa vitare possemus. Qui autem paulò attentius hunc librum legerit, omnem penè Romanam historiam cognoscet, in quo quantum ipse de rebus oratoriis iudicium habuerit, præclare ante oculos ponit. C. Qua occasione Oratorem perfectum scripsit? G. Rogatu Bruti, qui, quænam esset porissima dicendi species, præstantissimumque genus orationis, ex ipso discere cupiebat. C. Illos de oratore ipsemet commendavit: vtrum hoc idem in isto fecerit, non memini. G. Fecit? C. Vbi? G. Epist. ad Leptam. l. 6. his verbis: Oratorem meum à te tantopere probari, vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persuadeo, me quidquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contulisse: qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin quantum de illo libro, tantumdem de iudicij mei fama detrahatur. Meminit eiusdem lib. 12. epist. 17. ad Cornif. Sed proximè scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpe suspicatus sum, te à iudicio nostro, sic scilicet, ut doctum hominem à non indocto paululum diffidere. Huic tu libro maximè velim ex animo, si minus, gratiæ causa suffragare, & quæ sequuntur. Iterum epist. 22. lib. 14. Oratorem meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendavi, &c. C. Bruto tamen non usque adeò satisfecit, id quod Cic. ipsemet cum Attico conquestus est,

est, ni fallor, epist. 20. lib. 4. G. Bruti iudicium nihil moramur, dummodò nobis satisfaciat. C. Quid erat igitur, in quo discreparent amborum iudicia? G. Elocutioni Cicero tribuebat plurimum, Brutus autem rebus haud paulò plus quàm verbis. Inest in hoc syntagmate variarum doctrinarum recondita eruditio: insunt graues magnique ponderis sententiæ: inest mira orationis festiuitas, quæ legentium mentes alliciat, & sine vlla satietate, fastidiòque permulceat. Quod si M. Tullius ipsemet talis Orator non fuit, qualis illic exprimitur, nullus fuit, nullus erit. C. Non adeò putarim dissimilem huic libello illum Demetrij Phalerei de elocutione. G. Sic est: nam de variis orationis generibus venustè disputat, quamuis quæ sit optima dicendi forma, non quærat. Dionysius Halicarnasseus in Commentario de componendis nominibus non paucas quæstiones à Cicerone hoc volumine explicatas attingit. Dionysius Longinus librum reliquit $\omega\epsilon\iota\ \upsilon\psi\chi$, in quo de principatu inter oratores differuit, quibùsque gradibus ad altissimum illud absolutæ eloquentiæ fastigium ascenderetur, ostendit. Scripsit & Hermogenes de formis dicendi, quas Ideas nominauit. C. Topica sequuntur. G. Hæc Velia in Græciam nauigans, cùm libros non haberet secum, repetita solùm harum rerū memoria confecit. Mira breuitate arctauit, quæ apud Aristotelem diffusa leguntur. Quod verò ipsa præcepta exemplis è iuris disciplina illustrauit, Trebatio iureconsulto gratificatus est: prodest tamen ea scire etiam oratoribus. C. Habet profectò libellus

ille multas obscuritatis latebras, & non paucis impeditam difficultatibus doctrinam. G. Responsum tibi puta, quod Trebatio scripsit ipse: Sin tibi quædam videbuntur obscuriora, inquit, cogitare debes, nullam artem literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse: quanquam tu si attentè leges, si sæpiùs, per te omnia consequere. C. Ordo nos ad Partitiones deduxit. G. Affirmat ipse has è media Academia effloruisse: neque sine ea intelligi aut tractari posse. Mole quidem & paginarum numero vides, quàm exiguus parvùsque sit liber: verùm utilitate haud scio an par, aut maior vnoquoque aliorum Rhetorum, etsi fuerint longiores multis Iliadibus. Pauxillum auri mallet, quàm acervos arenarios: & smaragdum pusillum anteponerem minantibus in cælum scopulis. Breuiter, aperte, miro ordine quidquid ad artem eloquentiæ pertinet, exponit. Servauit Præceptum Horatianum.

Quidquid præcipies, esto brevis, ut cuiò dicta

Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Omnes superuacuum pleno de pectore manat.

Concludam rem verbis Quintilliani. Præcipuum lumen sicut eloquentiæ, ita præceptis quoque eius dedit vnicum apud nos specimen orandi docendique artes oratorias M. Tullius: post quem tacere modestissimum foret, nisi & Rhetoricos suos ipse adolescenti sibi elapsos diceret: & in oratoriis hæc minora, quæ plerique desiderant, omisisset. C. Quin addis vnum verbum de illo, cui de optimo genere oratorum nomen esse voluit? G. Cùm tanquam

quam Asiaticus notaretur ab iis, qui Atticorum eloquentiam siccitate ac ieiunitate sua definiebant, quo illorum errorem principum oratorum auctoritate conuelleret, Æschinis, & Demosthenis nobilissimas, & inter se contrarias orationes latinitate donauit: quarum exemplo discerent, Attici esse, orationem ad id quodcunque decet accommodare, & humilia subtiliter, magna grauitate, mediocria temperatè dicere: alioquin sornatè, grauitate & copiosè dicere non esset Atticorum, ne Æschines quidem, & Demosthenes Attici fuerunt, quos grauitate ornatèque dixisse notissimum est. Priusquam verò orationum argumenta exponeret, breuiter de optimo genere oratorum, & consummata eloquentiæ forma differuit, quo perfecti oratoris imago quædam ab iis cerneretur, qui Attici, hoc est, excellentes atque optimi oratores vsurpari volebant: quam quidem pluribus in Oratore ad Brutum expressit. C. Nec plura desidero de hac quidem parte librorum, quæ τεχνην est, nec si desiderem, velim te urgere: animus enim meus ad eum locum festinat, qui cæteris & ad differendum magnificentior, & ad cognoscendum iucundior est, nempe de orationibus: & mihi quantus fuerit orator M. Tullius, declarari peropto: quanquam primorum principem esse credibile mihi faciunt ceterarum ita sentientium atque credentium. G. Fiet hoc quantum nostra imbecillitas permiserit: volo meam ad tuam voluntatem aggregare. Verum enim verò hic maior rerum mihi nascitur ordo. Maius opus moueo, ut canit Latinus vates.

ANNOTATIONES.

QUod ad C. Herennium) *Antiquitas putavit Ciceronem auctorem, sed antiquitas rudis, & elegantiorum literarum ignara, atq; in Cicerone nimis parum exercitata. Digladiantur adhuc hodie quidam super hoc negotio. Verumtamen standum est à pluribus. Scripsit quiddam de hoc Aldus Manutius, Pauli pater. Maioragius lib. reprehensionum in Nizolium, & alij Ipsemet Tullius vel sumpsit multa) Ex his qui supersunt libris Aristoteleis, Cicero multa in suos transtulit: præsertim in tertium de Oratore. Nec pauca utiq; ex illo, quo ipsum dicendi artes omnium superiorum exposuisse confirmat 2. de Oratore. Quin etiam in 2. de Inventione confiteri non dubitat, se omnium quicumq; fuerant ab ultimo principio Rhetoricæ præceptionis usq; ad id tempus expositionis copius, quodcumq; placeret elegisse, ad illos scilicet de Inventione libros locupletandos. Fatetur etiam epist. ad Lentulum 9. se omnium Aristoteleam, & Isocrateam dicendi rationem oratoriam tribus illis ad Q. F. esse complexum. Vide Manut. explanat.*

PROGYMNASMA
NONAGESIMVM
SECUNDVM.

Orationes M. Tullij.

IIDEM.

I I D E M.

GLAPHYRVS. Vnde conuenientiùs exordiar
disputationem hanc, quàm ab ipsius confes-
sione Tullij, non video. Nulla est, inquit, vllò in ge-
nere laus oratoria, cuius in nostris orationibus non
sit aliqua, si non perfectio, at conatus tamen atque
adumbratio. Iudicauit hoc Poëta, qui fuit illius
æqualis, cùm disertissimum Romuli nepotum, quot
sunt, quot fuerunt, quòtque pòst aliis erunt in annis,
epigrammate nobili appellauit. Iudicauit etiam
Quintilianus, qui eum cuique Græcorum fortiter
posse opponi: & cùm se totum ad Græcorum imita-
tionem contulisset, effinxisse vim Demosthenis, co-
piam Platonis, iucunditatem Isocratis affirmat. C.
Præclarissima laus, similem trium illorum euasisse,
quos vniuersa Græcia suspexit, & omnes gentes
omnibus sæculis admiratæ sunt. De Octauio Augu-
sto Plutarchus lib. de Fortuna Romanorum: Cùm
quartum & quinquagesimum annum ætatis ageret,
eum tria à Diis precatum: Scipionis fortitudinem,
beneuolentiam Pompeij, fortunam Cæsaris. Ego
si quid magnum à Deo precari velim, illa tria ve-
lim, imò verò vnicum tantum: nimirum similem
esse Ciceronis vnus, qui omnes omnium orato-
rum laudes vnus est complexus. G. Votum maxi-
mum. Sed si lubet, audiamus quid adiungat Fabius,
& quemadmodum plenis buccis virum celebret.
C. Lubet. G. *Nec verò quod in quoque optimum fuit,
studio consecutus est tantum, sed plurimas, vel potius
omnes ex se ipse virtutes extulit immortalis ingenij
bea.*

*beatissima ubertas. Non enim pluuias (ut ait Pindarus)
 aquas collegit , sed vno gurgite exundat , dono quodam
 prouidentia genitus , in quo totas vires suas eloquentia
 experiretur. Nam quis docere diligentius , mouere ve-
 hementius potest ? Cui tanta unquam iucunditas af-
 fuit ? ut illa ipsa quæ extorquet , impetrare eum credas :
 ut cum transuersum vi sua iudicem ferat , tamen ille
 non rapi videatur , sed sequi. Iam in omnibus quæ dicit ,
 tanta auctoritas inest , ut dissentire pudeat : nec aduo-
 cati studium , sed testis , aut iudicis afferat fidem : cum
 interim hæc omnia , quæ vix singula quisque intentissi-
 ma cura consequi potest , fluunt illaborata : & illa , quæ
 nihil pulchrius auditu est , oratio , præ se fert tamen fe-
 licissimam facilitatem. Quare non immerito ab homi-
 nibus ætatis suæ regnare in iudiciis dictus est : apud po-
 steros verò id consecutus , ut Cicero iam non hominis ,
 sed eloquentiæ nomen habeatur. Hunc igitur specte-
 mus : hoc propositum nobis sit exemplum. Ille se profe-
 cisse sciat , cui Cicero valdè placebit. C. Quoniam cum
 Demosthene frequenter componi solet Cicero ,
 velim mihi vna opera comparationes illas , si plures
 sint , repræsentare. G. Difficile est ex tempore : cona-
 bor tamen , ne aut noluisse me , aut nescisse , aut la-
 borem vitauisse suspicâre. Duos hosce oratores
 Deus ab initio veluti nummos duos eadem mate-
 ria , eodem signo percussit , cum naturam similem
 ipsis indidit. Vterque honoris & gloriæ cupientissi-
 mus , libertatis Reip. amantissimus , in periculis &
 armis timidus , fortunæ dominationi multum subie-
 ctus. Vix enim duos reperias Oratores , qui , ut hi , ex
 ob-*

obscuris & mediocribus potētes & magni euaserint, qui regibus & tyrannis se obiecerint, filias vterque vnam habuerint, & ante obitum suum amiserint, in patriam post exilium publica omnium lætitia & gratulatione reuerterint, iterum profugere coacti sint, & in manus hostium inciderint, à quibus comuni luce priuati, vnà cum vita patriæ libertatem posuerint, eadem propemodum ætate. Nam Demosthenes quidem secundum & sexagesimum: Cicero tertium supra sexagesimum vidit. Virtutes in ambobus pleræque similes: consilium item, ordo diuidenti, præparandi, probandi ratio, omnia demum, quæ inuentioni subiiciuntur. In elocutione diuersitas est aliqua. Ille densior, hic copiosior: ille concludit astrictius, hic latius pugnat: ille acumine semper, hic frequenter pondere: illi nihil detrahi potest, huic nihil addi: curæ plus in illo, in hoc naturæ. Salibus & commiseratione (qui duo affectus plurimum valent) vincimus: cedendum verò in hoc quidem, quod ille & prior fuit, & ex magna parte Ciceronem, quantus est, fecit. C. Periucunda mihi fuit hæc collatio. Quod nisi labor memoria, in parallelis Plutarchi, & nescio quo loco apud Fabium vel eadem, vel horum similia diu est cum legi, quæ tu compendio quodam retulisti, & ex vtriusque sententiis vnum quoddam paruūque corpus effecisti. G. Num aut acutiores, aut doctiores sumus duobus illis, vt aut videre nos, quod ipsi non viderint, aut intelligere, quod ipsi non intellexerint, putare debeamus? C. Μη γένοιτο. G. Cur itaque illorum

lorum iudicio verbisque non utamur, praesertim cum nos per eos profecisse haud negemus? C. Si quis in eodem Cicerone simul omnia fluxisse assereret, quae in cæteris seorsum emicuerunt, fortasse nihil erraret: id quod antè dixi. C. Nihil prorsus. Est in eo Lysiae subtilitas, acumen Hyperidis, Aeschinis sonus, lenitas Laelii, grauitas Africani. C. Quid Periclis habet? G. Hunc à cælesti quadam eloquentia Olympium cognominatum aiunt: quem Aristophanes fulgurare, tonare, permiscere Græciam dixit: in eiusdem labris Suadam festi- tasse, illumque sic auditores permulcere solitum, ut aculeum in ipsorum animis relinqueret, scripsit Eupolis Comicus. Hæc omnia iure de Cicerone affirmaueris. C. Audio etiam T. Liuium illustre testimonium ei dedisse. G. Fragmentum quoddam Liuianum ex amissis libris ad nostram ætatem permanfit. Illic narrans caput eius præcisum atque in rostris inter duas manus positum, addit. Vbi ille consul, vbi sæpè consularis, vbi eo ipso anno aduersus Antonium quanta nulla vnquam vox humana, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat. Quoties ei acclamatum est à populo Quiritum: Bene, rectè M. Tulli, præclarè, non potuit melius? Simul atque pro Sex. Roscio dixit, quæ oratio publica prima fuit, quam iuuenis habuit, annum ingressus sextum & vicesimum, adeò suspici eius eloquentia cœpta est, ut iam tum nulla maior causa non digna eius patrociniò videretur. Pericles quia Anaxagoram physicum audierat, ideo

ideo ab ipso Tullio in percellendis animis tantum valuisse existimatur. Cur ego ipsemet, qui ad Diodorum, Philonem, Antiochum, Posidonium, viros doctissimos, clarissimosque philosophos audiendos sese applicauerat, non fuerit parem in dicendo facultatem consecutus? *Duo sunt*, ait in Orat. *que bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiam faciunt, quorum alterum est, quod Græci ἡθικὴν vocant, ad naturas, ad mores, & ad omnem vitæ consuetudinem accommodatum: alterum quod παθητικὴν nominant, quo periurban- tur animi, & concitantur.* In superiore illo quantum præstiterit, qui nondum cognouit, exordia orationum eius percurrat, quibus nihil iucundius, moderatius, mitius, ad suauiter mouendum aptius: nihilominus in mediis quoque orationibus mirabiliter sæpe audientium mentes sibi conciliat, & ad se amandum allecat. In posteriore, quod totum est incitatum, & torrentis instar rapidissimè fertur, nec illum quisquam vnquam superauit, nec par ei vnquam fuit. Cùm Verrem propter vexatam & expilatam Siciliam accusaret, non ausus est respondere Hortensius patronus disertissimus, cuique summam copiam facultatēque dicendi natura tribuerat. Ab eodem in senatu homo audacissimus Catilina accusatus obmutuit. In priuata causa, quam pro Ticinia dixit, cùm cœpisset Curio pater respondere, subito assedit, ac repentè totam causam oblitus, beneficiis Ticiniae sibi memoriam ereptam

voci.

vociferatus est. Quod ad miserationem attinet, quī affectus ad victoriam, atque ad iudicem planè expugnandum ac subuertendū valet imprimis, in eo commouendo omnibus antecelluit: quamobrem cū plures eandem causam augerent, perorationem ipse semper relinquebant. C. Legi illam pro Quintio, & illam pro Milone: vix lachrymas cohibui. Autumno tum in affectibus grauioribus, tum in miseratione concitanda multū profecisse ex Euripide, cuius singulos versus singula testimonia putat. G. Non in hoc tantū affectu concitando, in quo tragicus ille facilè præcipuus, verū etiam in tota ratione oratoria: quandoquidem eruditus & ingeniosus magister eloquentiæ Fabius, eundem indicendo & respondendo cuilibet eorum, qui fuerunt in foro disertī, comparandum pronuntiat. C. Memini item cuiusdam loci, vbi de semetipso his verbis prædicat: Qua nos (miseratione, videlicet) ita dolenter vti solemus, vt puerum infantem in manibus perorantes tenuerimus: vt alia in causa, excitato reo nobili, sublato etiam filio paruo, plangore & lamentatione compleremus forum. G. Officium boni Oratoris est docere, delectare, & permouere: quò tria genera dicendi pertinent: subtile ad docendum, temperatum ad delectandum, graue ad impellendum. Si quis in vno horum excelluerit, in magnis: si in omnibus, & in maximis oratoribus numerari poterit, & potuit semper. Vt de Græcis taceam, quis ex Latinis præter vnum Ciceronem nominari potest, in quo ista perfectio fuerit? Hoc nemo
in

in parvis subtilior, in modicis temperatior, in magnis grauior: non alius iudicem docuit acutiùs, delectauit iucundiùs, incitauit ardentius. C. Arbitror præter alias laudes orationum eius innumeras, ne hanc quidem ei deesse, locos, inquam, philosophicos. G. Et hos quidem grauissimè, ornatissimèque tractatos, quod ipse in 1. de natura Deorum testatur, vbi eas Philosophorum sententiis refertas affirmat. Quàm porrò eleganter, quàm venustè, quàm veluti ad perpendicularum orationem construit? quàm studiosus, & obseruans est numerorum? vt quod Antonius in secundo de Oratore, cùm eloquentiam laudaret, inter cætera dixit, hoc potissimum de Tulliana oratione dictum accipi posse videatur. Quis enim cantus, inquit, moderatæ orationis pronuntiatione dulcior inueniri potest? quod carmen artificiosa verborum conclusione aptius? Addam quæ sequuntur, nihilominus in Ciceronem, si in alium quempiam, conuenientissima: Quid autem subtilius, quàm acutæ crebræque sententiæ, quid admirabilius, quàm res splendore illustratæ verborum? quid plenius, quàm omni rerum genere cumulata oratio? Quæ schemata sententiarum? quæ figuræ verborum? quæ suauitas? quæ vehementia? Hac, arma de sceleratissimorum manibus excussa persæpe ceciderunt: hæc Catilinam pestem patriæ molientem oppres- sit: hæc Vatinius & Pisonem sempiternis maculis inustos, & ad omnem posteritatis memoriam ignominia notatos reliquit: hæc P. Clodium amen.

tia, & furore exultantem domuit, & Antonij crudelissimis consiliis incitatos impetus retardauit: hæc populum Romanum victorem gentium non semel vicit. Neque potuisset illa lux orbis terrarum Roma extinguī: illud pulcherrimum, & post homines natos amplissimum imperium funditus deleri, nisi prius illud diuinum os Tullij conticuisset, caputque à ceruicibus auulsum fuisset, per quod tot ciuium capita seruata erant. Quid de copia memorem? quæ cū in toto Cicerone, tum in orationibus est admirabilis. Quanta varietas? quis Oceanus? quàm dissimiliter omnia similia? & rursus quàm similiter omnia dissimilia? Reliqui scriptores quantūvis copiosi, cum hoc vno si comparentur, verborum inopes existimari profectò possint: non fontes, non riuos: sed flumina fundit, & flumina aurea. Vt absoluiam: si quis ex me quærat, quæ sit optima Ciceronis oratio, respondebo quod ipse de Demosthenis: quæ longissima. C. Ego idem respondero: quamuis vt tu, in Cicerone nondum habitauerim: sæpius tamen ad eum diuerſi, & hospitio acceptus sum perhumaniter, dimissusque peramanter. G. Posthac igitur me duce tabernaculum tibi in eo collocaſ. C. Faciam quæ suades, & faciam quàm primum, nisi meis consiliis mors importuna intercurrit. Vnum nomen restat, hoc etiam rogo, vt dissoluas, deque libris Philosophicis aliquid in medium afferas. G. Respondebo.

ANNO.

Quot sunt, quot fuerunt) Epigramma Catulli
in Ciceronem, nescio ob quod beneficium, quod vi-
detur ab eo accepisse, agit enim gratias: hoc est:

Disertissime Romuli nepotum,
Quot sunt, quòtque fuère Marce Tulli,
Quòtque post alios erunt in annos:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit pessimus omnium poëta
Tanto pessimus omnium poëta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

Utitur autem idem poëta sæpius isto amplificandi
modo iisdem verbis, aut panè iisdem. Cicer. etiam Orat.
post reditum ad Quir. Cn. Pompeius vir omnium
qui sunt, fuerunt, erunt, virtute, sapientia, & glo-
ria princeps. Et epist. 21. lib. 11. Dij isti Segulio malefa-
ciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fue-
runt, qui futuri sunt. Plaut. Persa. Qui sunt, qui
fuerunt, quique futuri sunt posthac, ego solus omnibus
antideo facile, miserrimus hominum ut viuam.
Quam Aristophanes fulgurare) Versiculum Ari-
stophanis Græcum, itémque alios Eupolidis de eodem
Pericle inuenies apud Plinium epist. 20 lib. 1. Caput
eius præcisum) Quanta constantia mortem excepe-
rit Tullius, in illo fragmento Livi, cuius supra
facta est mentio, luculentissime exponitur. Nimi-
rum vivere diutius potuisset, si patriam tantoperè
non dilexisset. Nunc illi mors non ignominie, sed ho-
nori sempiterno est. Occurrit illud ex Arnobij lib. 1,

Nemo unquam innocens malè interemptus infamis est : nec tarpitudinis alicuius commaculatus nota , qui non suo merito pœnas graues , sed cruciatoris perpetitur scuitatem. Caput abscissum Antonius ad se afferri, & in mensa apponi iussit , tandiùque per diem asperxit , donec animum expleuisset. Fulvia porrò Antonij uxor, cùm caput illud in manus sumpsisset, primò maledictis & diris execrationibus est profecuta : deinde consputans atque in gremio reponens, toruissimèque inspetans linguam eius extraxit, & in eam sepius aciculam infixit, ut ad crudelitatem nihil faceret reliquum. Suidas. Crinit. lib. 1. cap. 8. Xiphilin. in August. Eandem immanitatem in caput D. Ioannis Baptiste adultera mulier Herodias exercuit, Testis Hieronymus, apud quem ita est in apologia aduersus Rufinum. Ne magnoperè glorieris, si feceris quod faciunt scorpiones atque cantharides fecerint. Hac & Fulvia in Ciceronem, & Herodias in Ioannem : quia veritatem non poterant audire, linguam veriloquam discriminale acu confoderunt. Cædem Tullianam multi luculentis versibus deplorauerunt. E quibus carmen suum quidam ἐμφαιτικὸς hoc disticho conclusit.

Vulnere nempe uno Ciceronem conficis, at te

Tullius æternis vulneribus lacerat.

Vide append. Virgilianam. Sublato etiam filio paruo) Suos paruos liberos, consanguineos, & amicos Græci in iudicium adducebant secum, misericordiæ commouendæ causa, quam consuetudinem tetigit in apologia Socratis Plato. Fuit & Romanis hic mos, ut intelligitur cùm ex hoc loco, tum ex illo in Bruto de Gal.

Galba, cum suos pueros, tum C. Galli etiam filium, flens commendabat: cuius orbitas & fletus mirè miserabilis fuit, propter recentem memoriam charissimi patris: isque se tum eripuit flamma, propter pueros misericordia populi commota. Forsitan & Hebræi idem solebant. Susanna quidem venit cum parentibus, & filiis, & vniuersis cognatis suis, Dan. 13. Quæ longissima) Ita sentit de epist. Attici Tullius. Nam lib. 6. ad eundem, epist. 11. Quod vereris, ne ἀδόλεξας; mihi tu? quis minus? cui ut Aristophani, Archilochi iambus, sic epistola tua longissima, quæq; optima videtur. De Cicerone autem ita Plinius. epist. 20. lib. 1. cuius oratio optima fertur esse quæ maxima, Addit: & hercule, ut aliæ bonæ res, ita bonus liber melior est quisque quo maior. Respondeo) Ut appellari dicitur debitor à creditore, cum flagitatur ut soluat, ita cum soluit, aut soluere se dicit, respondere dicitur. Obseruauit Manut. Cic. ad Att. lib. 16. Fit sæpe, ut ij, qui debent, non respondeant ad tempus.

PROGYMNASMA

NONAGESIMVM

TERTIVM.

Philosophica M. Tullij.

IIIDEM.

GLAPHYRVS. Testatus est ipse in 1. Tusculan. hanc se perfectam philosophiam semper iudicaf.

casſe, quæ de maximis quæſtionibus copioſè poſſet ornatèque dicere: & in .i. de Offic. ait: Quis enim qui nullis officiij præceptis tradendis philoſophum ſe audeat dicere? Neutra laus in eius libris deſideratur. Nam cùm ad variorum philoſophorum decreta, ad locos tenebricoſos atque difficiles, ad res abſtruſas & magnas explicandas lucem orationis, & diſſerendi elegantiam ſibi adhibendam putaue- rit, tum Præceptor morum atque virtutis tantus eſt, quantus poteſt aut Seneca, aut Plutarchus, aut Ari- ſtoteles, aut Plato iudicari. C. Cur Orator ipſe de Philoſophia ſcribere voluit? Cur non, quod Ariſto- xeno Muſico præcepit, cùm in enumerandis de na- tura animi philoſophorum ſententiis eius harmoni- am reprehendit, ipſemet fecit? Hæc philoſophis, inquit, relinquat: canere ipſe doceat: Benè enim illo Græcorum prouerbio præcipitur: Quam quiſ- que nôrit artem, in ea ſe exerceat. G. Voluit ſuis ciuibus hac quoque in parte prodeſſe, eòſque be- neficio nouo cumulare; quoniam turpe ducebat gentem illam, quæ per totum orbem victricia arma circumtuliffet, populum, inquam, latè regem, vitam ac mores ſuos ſine Græcis magiſtris excolere, ac re- gere non poſſe, & ſeruire quodammodo illis, qui- bus iura legèsque daret. Philoſophia, inquit, iacuit, vſque ad hanc ætatem, nec vllum habuit lumen literarum Latinarum: quæ illuſtranda & excitanda nobis eſt, vt ſi occupati profuimus aliquid ciuibus noſtris, proſimus etiam, ſi poſſumus, otioſi. C. Stoicam philoſophiam non parum videtur admi-
ratus,

ratus, propter grauitatem ac feueritatem doctrinæ fortassis. Principio quidem Offic. se ex illorum fontibus haurire solitum ipsemet confirmat, verbisque eam quàm honorificentissimis passim prosequitur. G. Prorsus, vt dicis. Delectatus est tamen singulariter ratione scribendi Platonica, dialogo videlicet, & eius philosophi placita quàm maximè complexus est, quem Deum suum alicubi vocauit. C. Recordor illa: Quem ego auctorem vehementer sequor. Errare me hercule malo cum Platone, quàm cum cæteris vera sentire. Vt rationem nullam afferret (vide quid homini tribuam) ipsa auctoritate me frangeret. Quem tu admiraris, quem omnibus anteponis, quem maximè diligis. Diuinus ille vir, quem quadam admiratione commotus, sæpius fortasse laudo, quàm necesse est. Et locis aliis præterea sexcentis. G. Quin si vera fateri volumus, eius scripta totam fermè & veterum Academicorum, & nouorum, & Peripateticorum, & Stoicorum, & Epicureorum aliorumque sententiam continent. C. A quibus magistris hæc didicit? G. A Diodoto, & Posidonio Stoicam, à Phædro, & Zenone Epicuream, à Philone, & Antiocho Academicam, à Cratippo, Stasea, & Pisonem Peripateticam. Omnes penè qui tum erant in Philosophia clari ac nobiles, audiuit: philosophorum libros innumerabiles legit, ex iisque multa latinis vocibus, liberè tamen, & suo more expressit. C. De Deo quid sensit? G. Tot locis tam piè de Deo, tamque sacris Christianorum consen-

tanea locutus est, ut admirabile videatur tam liquidas eum tantæ maiestatis, ab humanis sensibus remotissimæ intelligentias habuisse. Eum vnum huius mundi effectorem statuit, mentem solutam, & ab omni concretionem mortali segregatam, omnia sentientem & mouentem, in omnes beneficum & liberalem, omnibus animantibus commoda quibus vtuntur, lucem qua fruuntur, spiritum quem ducunt dantem, atque impertientem, bonis præmia persoluentem, improbos pœnis afficientem sempiternis. Dici non potest, quanta in libris istis veterum ac recentium historiarum cognitio, quanta optimorum exemplorum copia, quàm denique multa lectio, quàm ingens sanctissimorum præceptorum multitudo. Quem iracundia obfirmatum Ciceronis oratio non flecteret? quem durum non leniret? quem adeò mœstum non consolaretur? Libros de officiis Plinius non modò de manibus nunquam deponendos, sed addiscendos etiam censet. Alexander Seuerus Imp. eosdem, & de Repub. libros præcipuè legebat, & ex iis tantum admirabatur Tullium, ut eius imaginem in larario, siue sacello domestico cum præstantissimorum virorum statuis & imaginibus collocaret. De quibus libris, ut item de Tusculanis, & de Finibus, verissimè quispiam Horatianas illas voces vsurpauerit:

Feruet auaritia, miseròque cupidine pectus?

Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem

Possis, & magnam morbi deponere partem.

Lau.

*Laudis amore iumes ? sunt certa piacula, quate
Ter purè lecto poterunt recreare libello.*

Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator?

Nemo adeò ferus est, ut non mitescere possit,

Si modò cultura patientem commodet aurem.

Quotusquisque versat hæc scripta, quin contrahi appetitus, & sedari turbidas animi sui commotiones, séque in dies probiorem fieri experiatur? Queritur D. Augustinus, omnes mirari linguam Cicero- nis; pectus non item. Se autem fatetur etiamnum Manichæum incidisse in eius Hortensium, in quo ille laudavit & defendit philosophiam, quam accu- sârat & vituperârat Hortensius, hic planè affectum Augustini mutavit. *Et ad teipsum Domine, inquit, mutavit preces meas, & vota ac desideria mea fecit alia. Viluit mihi repente omnis vana spes; & immortalitatem sapientiæ concupiscebam æstu cordis incredibili, & surgere iam cœperam, ut ad te redirem. Non ad acuendam linguam referebam illum librum: neque mihi locutionem: sed quod loquebatur persuaferat.* C. At enim de natura, in qua evoluenda versatur pars phi- losophiæ altera, nihil ab ipso habemus. G. Secus est ac dicis. Habemus multa passim, & totos libros de natura Deorum, quæ est res occulta admodum, ex- plicatúq; difficilis: Platonis item librum *τῆς φύσεως* latinè conuertit. Quòd si ipsi diutiùs per Antonij scelus, crudelitatemque ætatem propagare licuisset, plura scripturus erat. Nec idcirco tamen existiman- dum est, illum ea nesciuisse, quia non scripsit. Quid, quæso, scriptum reliquit Socrates? hic tamen prin-

ceps philosophorum, & parens philosophiæ ab omnibus & dicitur & habetur. Quid alij complures? quorum tamen non est inauditum nomen inter philosophos. C. Temperare mihi non possum, quin exclamem: O ineptos, & ab omni iudicio derelictos mortales! ô bardos, qui nihil nisi verborum lenocinia, nihil nisi res leues merasque nugas in Cicerone reperiri improbissimè mentiuntur. Inanis rerum est, qui Augustinū, (prò quale ingenium!) humi repentem, & obscœnas avidissimè consecretantem voluptates, ad vitæ integritatem, cælestemque sapientiam excitare potuit? Solane verba habet, quem Plinius lucem doctrinarum, Lactantius Firmianus modò perfectum & summum Philosophum, modò Romanæ philosophiæ principem appellat? G. Quidam doctus vir, cùm fuisset aliquando satis alienus à Cicerone, tandem senex in gratiam cum eo rediens, inter alia quæ gloriôsè de eo scribit: Quid aliis accidat, inquit, nescio: me legentem sic afficere solet M. Tullius, præsertim vbi de bene viuendo differit, vt non dubitem, quin illud pectus, vnde ista prodierunt, aliqua diuinitas occuparit. C. At illius pectus, vnde non pauca ad lacerandam fidem orthodoxam prodierunt, contemptio, & arrogantia occuparunt. G. Non potest sciungi à sapientia eloquentia. Proinde si eloquentissimum fatemur Ciceronem, sapientissimum quoque statuamus necesse est: sin aliter sapimus, nihil sapimus, & elleboro indigemus. C. Nunquam ex vllius sermone tantum percepi fructum, quantum hodie ex tuo. Quasi de cælo isthæ huius
dispu-

disputationis occasio decidit. Summo me gaudio delibutum reddidisti.

ANNOTATIONES.

A Diodoto) De hoc ita in Lucullo. Diodoto quid faciam Stoico, quem à puero audiui: qui mecum vivit tot annos? qui habitat apud me? quem & admiror, & diligo? Vt eius imaginem in Larario) Sic appellat Lampridius sacrarium illud Imp. domesticum. Sed is cum in interiore, seu maiore larario etiam Christi Servatoris nostri statuam inter principes divos & animas sanctiores haberet, in eodem habebat Apollonium Thianeum, Abrahamum, & Orpheum, in minore Achillem, aliosque duces clarissimos, & cum Ciceronis simulacro etiam Virgilij. Crinitus lib. 10. cap. 5. Feruet avaritia miseròque) Hunc locum Horatij confert cum versibus Euripideis ex Hippolyto Muret. lib. 1. cap. 4. Quæ proximè antegressis dialogis V. differuimus, ea nos bonam partem ex initio editionis Lambiniana, & aliunde ex Philotullis mutuatos, arbitrio nostro disposuisse haud inficiamur.

PROGYMNASMA
NONAGESIMUM
QUARTUM.

Tres linguae principes.

ÆLIVS. MAXIMINVS.

ÆLIVS.

AELIVS. Eheu. M. Qua gratia tu sic ingemiscis?
 Æ. Quòd misero mihi, vnum tantummodò est
 cor. M. Cachinno dignares. Esne apud te? cui nam
 vel homini, vel mutæ animanti duo corda vnquam
 fuerunt? Æ. Nuper legi olim Calabro cuidam tria
 corda fuisse, nedum duo. M. Portentum narras. Æ.
 Immò veritatem profectò. M. Quis hic mortalis?
 Æ. Ennius, poëtarum Romanorum pater, qui primus
 amœno. Detulit ex Helicone perenni fronde coro-
 nam. Amicus ille P. Scipionis, qui primus Africani
 cognomentum obtinuit. M. Quomodo is tria cor-
 da gessit? aut quæ tandem sunt ista corda? aut quis
 hoc de ipso miraculum vel memoravit, vel chartis
 illeuit aliquando? Æ. Ipsemet ita gloriatus perhi-
 buit. M. Quare? Æ. Quod latinè, græcè, oscè loqueretur:
 à mente enim (quam cor etiam nominamus) omnis
 fingitur oratio. M. Papæ. Cædò quot corda ha-
 buisse rex ille credendus est, quem duabus & viginti
 linguis locutum accepimus? Æ. Totidem Maximine:
 cur dubitas? M. Fuit igitur quàm cordiosissimus,
 vt nullus alius: si quidem tot linguas tenere aut te-
 nuisse puto neminem. Sed quid hoc, quod tu tria
 potiùs tibi optas, quàm aut decem, aut quindecim,
 aut viginti? Æ. Quia si hebraicè, græcè, & latinè do-
 ctus essem (quanquam hasce linguas degustavi sin-
 gulas) nō inuitus ignorarem reliquas, Germanicam,
 Italicam, Hispanicam, Gallicam, Anglicam, Boëmi-
 cam, Indicam, & quotquot tandem barbaræ nume-
 rantur. M. Quid? tūne præter illas tres audebis omnes
 appellare barbaras? Æ. De Græcis exemplum

capió, qui præter suam alias ad vnam omnes ita vocauerunt. M. Etiámne Romanam? Æ. Etiam. M. Facile tibi istuc de aliquibus concesserim: nec recusarim quin agrestes, incultæ ac barbaræ nominentur: de Gallica, Hispanica, Italica vereor vt possim concedere: quæ discuntur, & in congressionibus ac deliberationibus exercentur ab honoratissimis, nobilissimisque hominibus: confirmantque illarum periti (in quo ipsis ego libens suffragor, pro mediocris cognitione mea) iis eas laudibus abundare, quæ quidem linguarum sunt propriæ. Æ. Haud possunt sanè hæ tres cum illis tribus in contentionem venire. Primum, non est istarum tam veneranda canities, tam longæua vetustas: existere siquidem cœperunt annos abhinc mille centum octoginta, aut circiter, quibus nimirum temporibus Gothi, Vandali, Alani, Hunni, Gepidæ, alique populi truces è Septentrione egressi, & in florentissimas, nobilissimisque terrarum prouincias Italiam, Hispaniam, Galliam infusi, eas ab imperio Romano vi & armis distraxerunt. Quin si quis eas corruptam latinitatem, nec toto genere à Romana seiunctas ac differentes appellare voluerit, non errauerit. Nequibant enim illæ indolatæ linguæ, illa immanium belluarum ora distortissima ad voces tam compositas, ad sonos tam suaues & rotundos sese aptare: itaque omnia penè conciderunt, immutarunt, peruerterunt, fœdauerunt. M. De originis excellentiâ & antiquitate non est fas ipsis tollere supercilium, vt illis tuis: quorum cum antiquissima sit Hebræa, secundas tenet Græca, Latina

Latina tertias. Æ. Prorsus ita. Nam genus humanum
mox ut est à Deo fabricatum, sermonis facultatem
habuit, & quidem non aliud quàm Hebræi. Ad hæc
quà de scriptione, veterrima est eadem: siquidem
Moyſes multis antè tempeſtatibus ſacram conte-
xuit hiftoriam, quàm Græci obſidione cingere
Troiam & oppugnare cœperunt: id quod regnante
apud Iudæos Dauide contigiffe chronographi ob-
ſeruarunt: poſt quod bellum annis C L X. floruit
Homerus, fermè primus ſcriptorum Græciæ. M.
Hoc propter Heſiodum dicis, quem quidam anti-
quiores faciunt Æ. Non: propter Sibyllam & Or-
pheum in primis dico, quos illo priores viſſe, &
nonnulla literis mandaſſe indubitatum eſt. M. Varia
ſunt, quæ de horum duorum ſæculis ſcribuntur. Æ.
Et eiufmodi, ut diſputationes tam curioſas legiſſe,
ſit tempus minimo cum fructu contriuiſſe. Haſce
tres linguas in crucem actus Dei Filius Seruator no-
ſter dedicauit: nempe, ut ſanctiſſimus, ſapientiſſi-
mus, potentiſſimus, Hebræam ſanctiſſimam, Græ-
cam ſapientiſſimam, Romanam potentiſſimam.
Quid enim Romanis potentius? an non illi rerum
domini? quid Græcis ſapientius? an non illi & in-
uentores, & perfectores artium fermè omnium? quid
Hebræis ſanctius, Deoque ſub ſole iſto charius? Au-
di quid Iſaias dicat in perſona Dei *Et tu Iſraël, ſerue
meus Iacob, quem elegi, ſemen Abraham amici mei, in
quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis
eius vocavi te, & dixi tibi: Seruus meus es tu, elegi te,
& non abieci te.* & quæ deinceps leguntur in eodem
cap.

cap. 41. præclara sanè. M. Iudicaui semper, & eruditissita placuisse intelligo, titulum IESVS NAZARENVS, &c. non sine mysterio tribus illis linguis conscriptum, & supra crucem positum, atque hoc ipsum ad earundem decus pertinere: quemadmodum & hoc pertinet, omnia illis tradita & explicata esse, quæ cum ad res sacrosanctas, diuinas, cælestes, ad salutem animarum nostrarum sempiternam, tum ad res humanas, ad ciuilia negotia, atque ad omnem denique scientiam spectant, easque vagari quàm latissimè, & omnes propemodum orbis angulos vltimòsque fines occupasse, cum cæteræ suis sese tantùm, iisque non ita amplis regionibus contineant: aut si exierint, non sint æquè cōmunes, neque in scholis doceantur, neque ad libros tam multos, vel potiùs innumerabiles conscribendos adhibeantur. Æ. Huc accedit, quòd gentes aliqui vehementer dissidentes ac discrepantes inter se, harum beneficio coniunguntur, & consociantur, quæ hominem ingenuum præcipuè ornant & cohonestant.

ANNOTATIONES.

QUod Latinè, Græcè, Oscè) *Gell. lib. 17. cap. 17.*
 Duabus & viginti) *Mithridates Ponti atque*
Bithyniæ Rex inclutus, quia à Cn. Pompeio bello superatus
est, duarum & viginti gentium, quas sub ditione ha-
buit, linguas percalluit: earumque omnium gentium viris
haud unquam per interpretem locutus est: sed ut quem-
que ab eo appellari usus fuit, perinde lingua & oratione
ipsius

ipsius non minus scitè, quàm si gentilis eius esset, locutus est, Gell. ibidem. Quam cor etiam nomenclamus) Cor pro animo saepe dixerunt veteres: quod videlicet animi sedem in corde quidam Philosophi constituerunt, aut animum cor esse docerent. Cic. 1. Tuscul. Aliis cor ipsum animus videtur: ex quo excordes, vecordes, concordésque dicuntur: & Nasica ille prudens bis consul Corculum, Plant. Mostell.

Recordatus multum & diu cogitavi,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego, atq; in meo corde (si est quod mihi cor)
Eam rem volutavi & diu disputavi.

Idem Milite. Cuique sapiat pectus, nam cor non potest, quod nulla habet. Quasi mulieres omnes sint excordes & amentes: nam de muliere ibi sermo est. Cic. 2. de finibus. Hoc est non modò cor non habere, sed ne palatum quidem. Ausonius reprehendens Grammaticum quendam de barbarismo.

Qui reminisco putat se dicere posse latinè,
Hic ubi cor scriptum, faceret cor, si cor haberet.

PROGYMNASMA

NONAGESIMVM

QVINTVM.

Hebræa lingua.

IIIDEM.

AELIVS. Hebræam dici potest Deus ipse inuenisse

nisse per se, cùm reliquæ ab hominibus inuentæ, & expolitæ sint. Eadem ipse cum genere nostro, & nos cum illo: & angeli nobiscum, & nos cum angelis sæpenuerò collocuti fuimus. Eadem vnigena DEI IESVS CHRISTVS, cùm in terris corpoream indutus naturam degeret, conciones habuit, & directum ad cælos iter monstrauit. De Plauto nouum est illud Epij Stolonis, à Quintiliano repetitum: Musas, si latinè loquantur, Plautino sermone vsuras. Quia nimirum verborum Latinorum auctor est elegantissimus, seu princeps in Latina eloquentia, vt Gellius censet. Nõne magis optabimus nos ea lingua vti posse, qua Deum esse vsum cognouimus? Singulæ item literæ admirandam multis in locis vim & emphasin habent, reconditosque sensus, & diuinos significatus efficiunt. M. Frequens Iudæos colloquentes audiui: horrida omnino, ac difficilis pronuntiatio mihi præ cæteris visa est hæc lingua. Æ. Non tamen horridior, neque asperior quàm vel Turcica, vel Persica, vel Æthiopica: quas nihilominus percipi, & commodè pronuntiari à nostrarum regionum hominibus, cùm in illis oris aliquamdiu versati fuerint, ne tu quidem nescis. Nec ego satis dispicio, quam obrem adeò inconcinna, & dura videri debeat oratio, quæ sua sponte, scriptore id non laborante, ad aptos numeros venit. M. Ad quos numeros? quis hoc affirmat? Æ. D. Hieronymus hebraicè doctissimus. Is Isaiaë orationem phaleratam, & apud Prophetas creberrima carmina hexametra, iambica, sapphica reperiri: imò quosdam penè totos

f ver-

versibus confectos testatur. M. Testis omni exceptione maior Hieronymus. Æ. Est insuper pudica admodum & verecunda hæc lingua, & sine honestarum aurium offensione plerumque effert, quæ turpicula, parùmque casta sunt: quam illi laudem Græca & Latina meritò inuiderint, in quibus ad res obscœnas explicandas (in Græca præsertim) nimis copiosam vocabulorum syluam, & loquendi nimis multa genera inuenias.

ANNOTATIONES.

M Vfas Plautino sermone) *Idem Quintil. de Xenophonte lib. 10. cap. 1. Adde quod M. Tullius ne Thucydidem quidem aut Xenophontem utiles oratori putat, quanquam illum bellicum canere, huius ore Musas esse locutas existimet. In eodem cap longè admodum infra. Quid ego commemorem Xenophontis iucunditatem illam in affectatam, sed quam nulla possit affectatio consequi? ut ipsæ finxisse sermonem Gratiæ videantur. Celebre est etiam Cic. illud de Platone in orat. perf. Iouem, si, ut aiunt Philosophi, græcè loqui velit, Platonis sermone usurum. Non potuit certè maior hisce scriptoribus ornatissimæ dictionis, & omni numero consummata elegantia laus impertiri.*

PROGYMNASMA NONAGESIMVM SEXTVM.

Græ-

*Græca lingua.**I I D E M.*

MAXIMINVS. Cum Græca tamen neutram harum, nec ullam aliam arbitror copia & varietate posse comparari. Æ. Hoc verissimum, falsoque ac malignè Cicero, nimius nonnunquam suorum laudator, aliorum contemptor, exclamat: O verborum inops interdum Græcia, quibus te semper abundare putas. Etiam illud minus verè: Latinam esse locupletiore quàm Græcam. Satis copiosè, & doctè iam illi responsum est à nonnullis, quorum libri in promptu sunt. Tunc Ciceroni, quem tanto perè suspicis, quem ubicunque potes dilaudare consueuisti, dicam impingis? Æ. Amicus Plato, sed amicior veritas. M. Appositè. Æ. Ea insuper inest in Græca verborum proprietas, ut cum rebus ipsis nata videantur: ea vis, ut sub aspectum quasi rem subiiciant. M. Non possum hoc loco idem obiicere Græcis, quod supra Hebræis: esse asperos in pronuntiando, & insuaues: nam quantum ego Græca legi, omnia videntur æquabiliter, placidèque ac leniter decurrere, & mira cum iucunditate ad aures affluere: rectèque Horatium dixisse puto: Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo Musa loqui. Æ. Potuisti & hoc animadvertere, eandem Latinæ linguæ matrem, & quandam velut procreatricem ac nutricem esse. Et quomodo Romana alias linguas ornat, illustrat ac perficit, ita vicissim ipsa à Græca ornatur, illustratur atque perficitur: à qua si omnem

sapientiam, doctrinam, fructum separemus, ac veluti detracta veste nudam intueamur, eximia certè pulchritudo, & elegantia ipsius nostros in se animos conuertet. Cæterùm cum illis literarum principibus, Homero, Platone, Aristotele, Demosthene, Herodoto, Xenophonte, Isocrate sine interprete confabulari quanti est? Nam latinè quàm horridè, impurè, inquinatè ac sordidè iidem, & alij plerique loquantur non te fugit. M. Minimè fugit: & soleo stomachari in tam illotos ac lutulentos interpretes, conditionemque sapientissimorum doctissimorumque hominum vehementer misereri, qui cum in sua lingua fundant aurea orationis flumina, in nostra balbutiunt, indisertique sunt. Nec illud nobis non molestissimum accidit, quòd vnius eiusdemque scriptoris tantum non in singulos annos nouam conuersionem accipimus: vt in tanta copia quem interpretem præ aliis eligas, explicare sententiam non possis. Verùm quid tu illis responderes, qui hanc linguam minùs necessariam esse affirmare non erubescunt? quid etiàm adolescentibus nonnullis, quibus laboriosa videtur atque difficilis? Æ. Sic occurrerem istis posterioribus: Itane verò? Sit difficilis, vt vultis: an vos tantùm facilibus studebitis? Et quæ, obsecro, sunt ista tam facilia? quæ ars? quæ disciplina? segnibus & ignauis nihil non difficile; industriis atque impigris nihil non facile futurum asseuero. τῆς ἀπιδουρίας πάντα δουλα γίνεται. Assidua vincit cuncta diligentia. M. Latina, inquiunt, multis partibus est faciliior. Æ. Si hoc latinè indocti affertis, oratio vestra

stra nullam meretur fidem: si docti: quæro, num hoc anno latinam didiceritis? M. Nequaquam, dicent, sed à paruis in hunc vsque diem latinis dediti fuimus. Æ. Iam constrictos & impeditos teneo. Potestne, rogo vos, id facile nominari, quod annis 15. aut 16. quotidiano labore vix aliquatenus consequare? quòd si vos ab incunabulis Græcam discere coepissetis, affirmare non timeo, tam laboriosa Latina vobis nunc appareret, quàm Græca apparet. M. Dimittamus pueros cum querela sua puerili: viros refuta: & eos quidem suo iudicio non indoctos. Æ. Vulpes cum amisisset caudam, nitebatur cæteris persuadere, vt tanquam rem superuacuam, & onus minimè necessarium eam resecarent. Nesciunt isti docti Græcas literas, proinde socios quærunt, ne soli sine caudis turpitèrque deformati, & ignorantes incedant. Utilem & necessariam non esse fateor ad quæstum, ad otium, ad voluptates, ad opes: sed ad liberales artes percipiendas eius cognitionem requiri dico: idque in Theologia, Philosophia, Mathematicis, Rhetoricis, Dialecticis, Medicina, Iurisprudencia, Grammaticis possem quamuis copiosè ostendere, si cum illis agerem coràm. Sed quod omnes ad Latinam mittunt, & à Græca reuocant, quis hoc ferat? Quid tandem esse existimant latinè scire? num Calepinum euoluisse? num vocabularios aliquos memoriâ comprehendisse? num epistolarum phrasas, num copiar & inopiar certas formulas: & locutiones latinogermanicas didicisse? Illud est latinè nosse: primùm optimum quemque scriptorem

diurna & nocturna manu versauisse, legendo contriuisse penitus & in cute nosse: omnem loquendi rationem à præstantissimis latinitatis auctoribus usurpatam, non ab epitomis & compendiis nescio quibus traditam tenere: verborum, loquendique generum fontes & origines cernere: purè, ornatè, politè ex multa exercitatione tum loqui, tum scribere: quæ quidem Græcis incognitis fieri nullo modo possunt. M. Mihi & antè persuaferam, & nunc etiam magis persuasi, delirare, qui huic linguæ obtreçant, eamque vel difficilem, vel vt non adeò necessariam atque vtilem calumniantur. Quapropter istis accusatoribus salute dicta, de Latina commentemur.

ANNOTATIONES.

ET mira cum iucunditate) *Tanto est sermo græcus latino iucundior, vt nostri poëta, quoties dulce carmen esse voluerunt, illorum id nominibus exornent. Quintil. lib. 12. cap. 10. Si ex instituto velim hanc linguam laudare, facilius mihi erit orationis principium quàm exitum inuenire: tanta suppediat à me olim ex doctissimorum hominum scriptis collecta argumentorum vis. Sed hoc tempore satis esse duxi pauca de multis promere, & adolescentibus ac magistris plura requirendi dicendique occasionem dare, & quasi quoddam calcar ad-mouere ad hoc ipsum. Poteram & de aliis duabus dis-serere copiosius, ni melius fore iudicassem, non omnia simul & vno loco dicere.*

PRO-

PROGYMNASMA

NONAGESIMVM

SEPTIMVM.

Latina lingua.

IIIDEM.

ALIVS. In huius laudatione caput est: quod vniuersas propemodum linguarum omnium laudes in se cohibet. Dulcis est Gallica? dulcior Latina. Virilis est Hispanica? virilior Latina. Tenera quodammodo Italica, tenerior Latina. Grauiissima putatur Germanica: numerosa Hebræa: hæc quoque in Latina cumulatè reperiuntur. Et quia Græcæ partus ac filia est, quis negabit eam maternis dotatam laudibus? quis hæreditatem pulcherrimam atque amplissimam ipsi relictam ibit inficias? M. Populum Romanum cæteras gentes non modò imperii magnitudine, verùm etiam linguæ suæ propagatione vicisse certum est. Persæ, Medi, Assyrij, Græci latè quidem suos fines protulerunt, attamen cum imperio linguam proferre non potuerunt vt Romani, qui non corporis, sed animi suauissimum quendam conditissimùmque cibum cum innumerabilibus nationibus sibi communem fecerunt. Nec summos, & amplissimis in Republica perfunctos honoribus viros adduxit huic linguæ commentariis explicandæ & illustrandæ operam tempusq; tribuere. Num fuit

f 4 quif-

quisquam M. Tullio honoratior? Num C. Cæsare potentior? Num Varrone variarum artium scientiæ eruditior? Num quouis istorum publicis negotiis domi, foris tractandis occupatior? Nihilominus in mediis belli tumultibus, inter armorum fremitus de analogia Cæsar, de lingua Latina Varro, vterque ad Ciceronem scripsit. Cicero autem Grammaticum studium in libris suis sæpe indicauit, & Grammatici officio sæpe functus est. Æ. Hæc ad veram sapientiam nos instituit: hæc sanctissime religionis mysteria custodiuntur: hæc per omnia templa Deo Opt. Max. & beatis cælitibus diu nocturneque sacra carmina concinuntur: cumque reliquæ duæ scholarum parietibus includantur, hæc etiam ad cœtus, consultationes, conuiuia, familiarésque congressus admittitur. Quò magis dignum est miseratione, adeò superiore sæculo neglectam contemptamque iacuisse. Nemo ferme quid esset latinè loqui sciebat, quilibet verborum monstra & prodigia inuehebat: quod ita fieri necesse erat. cum bonos libros ne de nomine quidem quisquam nosset. M. O sæculum insipiens, & inficetum. Æ. Insigne etiam vulnus Latinæ linguæ inflixit quorundam temeritas, qui tam multa ex ea in alias linguas conuerterunt, vt paucissimi deinde ad eam discendam mentes appellere voluerint. Quare quod principiò in sacris Bibliorum voluminibus euenit, vnde huius mali factum est initium, vt quisq; putaret se arcana illa capere, atque inde noua & horribilia opinionum inter se pugnantium commenta nascerentur: hoc idem in disciplinis literariis vsuueniet ali-

aliquando, cùm textor aliquis, aut lanius, cetarius Aristotelem & Platonem pro sua inscitia interpreta-
bitur. M. In Aristotelem tamen, & Platonem pec-
caretur tolerabiliùs. Æ. Sed absurdè utrobique:
Gratia verò habenda Victoriis, Manutiis, Sigoniis,
Lambinis, Muretis, qui tanquam luciferi quidam
nostra memoria exorti, quantum in ipsis fuit, sua
luce barbarici, caliginem ab oculis nostris discusse-
runt, scribendique perfectione ad antiquorum præ-
stantiam proximè accesserunt: quorum libri ab o-
mnibus & Humanitatis, & latinitatis studiosis
quàm accuratissimè legendi sunt. M. Quà de me
Lydum prouocas in planiciem.

ANNOTATIONES.

Quanti suam linguam fecerint Romani, multis
indiciis potest cognosci. Tiberium narrat Suetonius,
cap. 71. quanquam alioqui græco sermone prom-
ptum & facilem, non usquequaque usum, abstinuissèque
maximè in senatu, adeò quidem, ut monopolium no-
minaturus veniam postularit, quod sibi verbo peregri-
no utendum esset. Et in quodam decreto Patrum cum
ἐπεὶ γὰρ ἡμεῖς recitaretur, commutandam vocem censuit,
& pro peregrina nostratē requirendam, aut si non
reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum
rem cūnctiandam. Militem quoque græcè testimo-
nium interrogatum, nisi latinè respondere vetuit. Ea-
dem Xiphilinus in Tiberio. Vide quid idem Suetonius de
Claudio memoret cap. 16. & Cicer. de Lucullo ad Atti-
cum lib. 1. ep. 16. Valerius lib. 2. cap. 2. Magistratus verò

prisca quantoperè suam populique Romani maiestatem retinentes se gesserint: hinc cognosci potest: quòd inter cætera obtinenda gravitatis indicia, illud quoque magna cum perseverantia custodiebant, ne Grecis unquam nisi latinè responsa darent. Et quæ sequuntur, nolo enim esse longior.

PROGYMNASMA

NONAGESIMVM

OCTAVVM.

*Solutæ, pedestrisque scriptonis
varietas.*

CONSTANS. APOLLINARIS.

CONSTANS. Dies non ita multi effluxerunt, cum te in quodam conuentu literato mira, nec pauca sanè de exercitatione iactantem, eiúsque laudes plena manu in astra tollentem lætus ac lubens audiui: quorum summa quædam est hæc: Ab ea naturæ vitia emendari, longèque plus diligentia, assiduitate, labore, consuetudine cum mediocri ingenio, quàm sine his etiam cum summo effici: corrumpi enim ingeniorum bonitatem ignavia atque socordia, & cum negligens etiam facilia non consequatur, studioso ac diligenti nihil esse difficile. Adducebas quoque Periandri verbum ἡ μελέτη πάντα διεύχεται, quo significatur, nihil esse tam arduum

duum, laboriosum atque magnum, quod cura, industria, contentione, sedulitate non superetur. Hac Aristotelem tantum philosophum, Ciceronem & Demosthenem tantos oratores, Archimedem & Euclidem tantos mathematicos, Virgilium & Horatium tantos poëtas, Apellem & Parrhasium tantos pictores, Phidiam & Polycletum tam excellentes statuarios euasisse. Commendabas autem nobis scriptionis vsum & exercitationem præsertim, quandoquidem hoc sæculo, & istis hominibus, neque in scholis aliud maius quæritur: neque extra scholam maiori gloriæ ducitur, quàm Latina lingua. Hanc nos puram, elegantem, propriam & copiosam assecuturos, si quamplurimum scribere in animum induceremus: stylum enim optimum esse, & præstantissimum huius rei effectorem atque magistrum. Et cum Cicero ipse, fons Latinitatis vberissimus, vnusque omnium post hominum memoriam disertissimus & eloquentissimus, libro 9. ad Pætum scribens, de se dicat: Ipsa illa, si qua fuit in me facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset: quid de nobis miseris cogitandum est, aiebas, qui tantos orationis thesauros etiam creberrimis exercitationibus vix aliqua ex parte corrademus? Ego tum illa disputatione tua ita animatus discessi, vt statuerem, simul ac in te rursus incidissem, quærere, quænam quasi genera putares esse scriptionis, non solutæ tantum, verum etiam ligatæ, in quibus nos adolescentiores versaremur, qui in vtraque orationis facultate præstare cuperemus.

Ita-

Itaque te valde pro amicitia nostra rogo, uti me
tanquam discipulum instituas, quæque scribenda
sint, monere ne detrectes. A. Quid tibi, quæso,
opera mea in istoc negotio opus est? lege Aphtho-
nium, lege alios recentiores, qui istud argumentum
doctè, integrisque voluminibus persecuti sunt. C.
Tua volo, tuis ego contentus: ne fuge tantillum
laborem causa mea. A. Haud expeditum est ex tem-
pore satisfacere votis tuis. Sed quoniam finem o-
randi, vrgendique non videris esse facturum, expo-
nam tibi quæ requiris vel ex tempore, & breuiter.
C. Nullum est periculum, ne quid tibi excidat, quod
mihi non profuit audiuisse. A. Principiò id do con-
siliū, ut scriptites epistolas, frequenter quidem ex
præceptis, quæ à Rocho Perusino accuratissimè tra-
duntur; aliquando tamen liberas omnino, nul-
lis quasi vinculis præceptionum alligatas. Nec mi-
hi non placent, qui sine argumento scribunt,
& hanc solam habent epistolæ sententiam, non ha-
beo quod scribam: quales ad se mitti epistolas ab
Attico etiam M. Tullius voluit & est hoc genus in-
ter doctos frequentatum. Solent præterea magistri
diligentes argumentum, siue rem totam epistolæ
cuiuspiam docti viri sumere, Corradi, verbi gratia,
Sadoleti, Manutij, Longolij, eamque dictare disci-
pulis, postea illorum epistolas cum his conferentes
docent eos quid agere & quonam modo scribere
debuissent, ut essent viris illis non dissimiles: lau-
dant si quid bene, si alicubi persimiles, si opera &
labore haud parci fuerunt. C. Iucunda exercita-
tionis

tionis ratio. Est enim suaue per se epistolas facere, quamuis eas nusquam sis missurus, & posterior modus Præceptorum in argumentis inueniendis non mediocriter adiuuat. Dic iam de alio genere, A. Ex Æsopo, aut ex poëtis lepidam fabellam depromas licet, eamque nunc breuissimè ac simplicissimè, nunc copiosè, cum auctoris commendatione, cum affabulatione, cum interpositis aliorum nominibus & colloquiis tracta. Item narratiunculas è Theatro vitæ humanæ, è Valerio Maximo & exemplorum libris nouas, antiquas, veras, commentitias, (nihil enim interest) nonnunquam petes, quas similiter aut paucis verbis, sinèque ornamentis, aut pluribus & ornatioribus, affectibus quoque admittis exponas. C. Quàm vellem hîc mihi tuum exemplum proponeres aliquod: adolescentes enim milites cùm ducum & imperatorum suorum strenuè facta coràm intuentur, longè perfectiùs bellicam artem, quàm solis præceptis audiendis discunt. Sed video id fieri iam minimè posse. A. Cùm poterit, & hoc, & in aliis quæ recensebo, aut conscribam ipse exempla tibi aut conscripta iam pridem ostendam. C. Docebis me igitur, quia ipse experiundo cognouisti: non vt quidam, qui cæcis volunt præire, cùm ipsi propemodum talpæ sint. A. Exercitationem amaui, & complexus sum à pusillo puero, cui maximè debeo, si quid sum. Non paruum insuper copiam ad scribendum suppeditabunt apophthegmata, quæ ubi breuiter comprehensa fuerint, argumentis excogitatis aut confirmari, aut refutari, aut laudari, aut

aut vituperari poterunt. Commendentur item, aut reprehendantur auctores, eorundem similia & dissimilia adducantur, quibus illa magis illustrentur. Idem statuendum de prouerbiis & sententiis, siue sacris, siue profanis, quæ etiam *ἡ δὲ φησὶν* dilatabuntur, & tanquam communes loci tractabuntur. C. Tam multi extant sententiarum libelli in utroque genere, auctorum, inquam, sacrorum, non sacrorum, poetarum quoque, ut si quando est animus aliquem eorum legere, nesciam quem præ aliis legam. A. Utilem præstitit studiosis operam Andreas Eborensis Lusitanus, hunc eme. Præterea Stobæum, sententias Ciceronis, gemmas Platonis, flores poetarum tibi commendo: nec sperno quæ seorsum ex Seneca Neronis magistro, & Plutarcho collectæ sunt. C. Meminero horum. A. Non ad stylum modò exercendum, verum etiam ad inuentiorem, iudiciūque, ad decori quoque discendam rationem (quod tamen est iudicij) proderit dialogos breues, & varios conficere, materia sæpe ex quauis occasione sumpta, nec non ex poetis, historicis, oratoribus, quos vel legimus ipsi, vel explicari audimus. In hac ipsa exercitatione non modica inest delectatio, quam tum rerum, tum personarum vicissitudo conciliat. C. Modò ne iubeas me dialecticum, & rhetoricum in iis artificium obseruare, ac nescio quæ alia, quæ nuper ex commentario quodam in dialogis obseruanda esse cognoui. A. Ille commentarius de dialogis maioribus, grauioribus & grandioribus loquitur, quos componere
de-

debent, quā ad magistrum itare, manūque ferulae subiicere iam desierunt. C. Amabò, quid sentis de conuersionibus? éstne vtendum ea exercitatione adolescentibus? A. Non aliter, quàm vt solent in scholis, cūm Præceptor argumentum vel à se conscriptum, vel ex aliquo Latino Germanicum factum discipulis conuertendum proponit. Verūm in emendatione accuratum esse conueniet, vt linguæ vtriūque idiotismi, elegantiaque ostendantur, & moneantur pueri, quid sequi, quid vitare, quid meliùs facere debuerint. Qui robustiores sunt in literis, interdum ad conuersionem aliquot paginarum aggrediantur. Laudat hoc genus Cic. 1. de Orat. & habet cūm magnas, tum non paucas utilitates. Ad dam hoc appendicis loco. Componenda exempla illustrium figurarum, vt distributionis, subiectionis, frequentationis, similitudinum, comparationum. Aliquid breuiter laudandum, aut reprehendendum; eadem sententia variatis verbis ac figuris efferenda sæpiùs; eadem græcè ac latinè, metro & soluta oratione varianda. Nunc de ligata disseram, si attendas. C. Attendo.

ANNOTATIONES.

Solutæ pedestrisque) Tribus potissimū modis appellatur oratorum oratio Soluta, non quòd pedibus & numeris careat, sed quòd is tam astricta non sit, vt carmen, Prosa, seu prorsā, quasi profusa. Pedestris, græcè πεζὸς λόγος, quòd quasi pedibus incedat, cūm

car-

carmen quodammodo equo ferri videatur. Itaq; Horatius historias soluta oratione compositas pedestres vocavit Ode 12. lib. 2. Post hominum memoriam) Sic saepe Cicero Nec raro, post homines natos, quæ formulæ ad amplificandum valent. Demosthenes de eumentia legat, dixit: αὐτὸς γηγόναι ἀνθρώποι, ex quo homines esse cœperunt. Lege Victor. c. 12. l. 17. Quod quidam sic loquuntur, ab orbe, à mundo condito, non est vituperandum. Pro illis autem, nostro tempore, patrum nostrorum tempore, melius dicemus, nostra, patrum, maiorum memoria. Quod Caesar habet lib. 3. de bell. Gall. Nec adhuc hominum memoria repertus est, &c. videtur id velle, quod Germani: bey Manns gedencen.

PROGYMNASMA

NONAGESIMVM

NONVM.

Pœtice scriptoris varietas.

IIDEM.

APOLLINARIS. Rem quampiam eodem genere carminis bis, ter, quater, diuersis nimirum verbis locutionibúsque & figuris explicabis. Cernis in Catalectis Virgilianis tam iucunda mirabilique varietate, tot modis auroram, quatuor anni tempora, amnem glacie concretum, & alia expressa elegiacis, vt nihil suprâ possit esse. Quòd si etiam eandem materiam tribus, quatuor carminum formis mandes,

mandes, vel hexametro, elegiaco, iambico? Virgil. in 8. Æneid. Ouid. 9. Metamorph. Ausonius, labores Herculis hexametro complexi sunt: Ouidius rursus in epistola Deianiræ elegiaco, Seneca in Hercule furente iambicis eos includit. C. Contuli aliquando istos diuersorum poëtarum versiculos, & poëticae orationis diuitias sum contemplatus. Occurrit tum illud de Archia poëta, quem defendit Cicero. Fertur is cum Roscio principe ætatis suæ histrionum certare solitus, vtrum ille eandem rem sæpiùs variato gestu exprimeret, an hic mutatis verbis per carmen effe-
ret. A. Magna eloquentiæ, & incredibilis fæcunditas, oratoribûsque cum poëtis communis est. C. Quæ adhuc exercitationum metricarum genera laudas? A. Hoc: solutam orationem, siue dictum elegans & graue, siue historiam, siue fabulam ad carmē redigere, poëticaque libertate vti, & flores, fucos, vbertatem quandam verborum atq; rerum adhibere. C. Arbitror contrà etiam fieri posse, vt soluatur carmen, fiatque libera pedibus oratio. A. Potest maximè. Deinde vnum genus carminis apud auctorem aliquem inuentū, nos mutatis numeris in aliud transferemus, hexametrum in elegiacum, & hoc in phaleucium, & istud in sapphicum: ne ignoremus tamen vniuscuiusque generis suam ac propriam ideam esse. Curabimus prætereà, vt nobis versus alieni proponantur, aut ipsimet eos deligemus, quibuscum nostra Musa decertet, vt suprà in epistolis faciendum dicebamus. C. Vellem hac tempestate in scholis vigerent certamina poëtica, vt adolescentes

se mutuò non tantùm numero versuum (nam id parui duco, breui tempore sexcentos versus euomere: & tamen id in vfu est pænè solùm) sed acumine, lepôre, elegantia, artificio superare contenderent. A. Ego & istuc, & alia complura optauerim: sed pergam vlteriùs. Centonum & parodiarum scriptio inprimis iucunda & frugifera est, nòsque apiculas imitari cogit quæ ex diuersis flosculis succum ad mel gignendum colligunt. Quomodo centones & parodiæ fiant, cum multis exemplis quidam Gallus docuit. C. Noui librum, & legi. A. Satis erit nos septem, aut octo communiora genera vsurpare, & in illis excellere: illa alia non æquè vulgata, nimium otiosis & ostentatoribus relinquantur. C. Quanquam mirificè capior poëtis & legendis & audiendis, cupiòque ardentissimè capiti meo quoque ex Helicone coronam petere, tamen nunquam cogitationem suscepi, quo pacto centum genera versuum possem condere, aut versibus etiam extemporaneis loqui, quod quidam se posse gloriati sunt, & quidem de rebus Philosophicis, Theologicis, Mathematicis, idque quocunque tandem genere quis postulauisset. Res inaudita. Quàm rotundos & venustos putabimus illos versus esse potuisse? Nec idem lyricus, elegiacus, comicus, heroicus vnà simul esse desidero: sat erit, si fecero non malos heroicos, ad quod genus me natura blandissimè inuitat. A. Optimum est naturam sequi in hoc studio, quod natura propè sola constat.

ANNO-

ANNOTATIONES.

CVM ROSCIO PRINCIPE) *Tanta fuit huius actoris excellentia, ut qui in aliqua arte praearet, is in suo genere Roscius diceretur. Cicer. 1. de Orat. Eundem laudat Orat. pro Quint. Festus. Roscij appellabantur in omnibus perfecti artibus, quod Roscius quidam perfectus unus in arte sua, id est, comedia indicatus sit. Horat. epist. 1. lib. 2. Quae grauis Aesopus, quae doctus Roscius egit. Vide & Macrobi. lib. 3. cap. 14. Disputauimus de variis exercitationum scripturarum generibus in duobus antegressis progymnasmatibus, & quae adolescentum viribus aequa videbantur, attulimus. Nunc robustioribus alium magistrum doctiorem, Plinium scilicet Secundum dabimus, qui eos varietatem exercitationis tam oratoriae, quam poëticae admodum eruditè ac disertè doceat epistol. 9. lib. 7. quam subscribemus per capita distinctam, quo omnia dilucidiora fiant.*

C. PLINIVS FVSCO S.

Quæris quemadmodum in secessu, quo iamdiu frueris, putem te studere oportere.

EXERCITATIONES
ORATORIÆ.

I. GENVS.

VTILE imprimis, & multi præcipiunt, vel ex Græco in Latinum, vel ex Latino vetere in Græ-

cum: quo genere exercitationis proprietas, splendorque verborum, copia figurarum, vis explicandi: præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur: simul quæ legentem fefellissent, transferentem fugere non possunt: intelligentia ex hoc, & iudicium acquiritur.

II. GENVS.

Nihil obfuerit, quæ legeris hætenus, ut rem argumentumque teneas, quasi æmulum scribere, lectisque conferre, ac sedulo pensitare, quid tu, quid ille commodius, Magna gratulatio si nonnulla: tum magnus pudor, si cuncta ille melius.

III. GENVS.

Licebit interdum & notissima legere, & certare cum electis. Audax hæc, non tamen improba, quia secreta contentio. Quanquam multos videmus huiusmodi certamina sibi multa cum laude sumpsisse, quosque subsequi satis habebant; dum non desperant, antecessisse.

IV. GENVS.

Poteris & quæ dixeris, post oblivionem retractare, multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud, & tædio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum, recalescere ex integro, & resumere impetam fractum omissumque. Postremo noua velut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare.

V. GENVS.

Scio

Scio nunc tibi esse præcipuum studium orandi. Sed non ideo semper pugnacem hunc, & quasi bellatorium stylum suaserim. Ut enim terræ variis mutatisque seminibus, ita ingenia nostra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur. Volo interdum aliquem ex historia locum apprehendas.

VI. GENVS.

Volo epistolam diligentius scribas. Nam sæpe in oratione quoque non historię modo, sed propè poëtica descriptionis necessitas incidit, & pressus sermo purusque in epistolis petitur.

EXERCITATIO POETICA,
QVI DICVNTVR LVSVS.

F*As est & carmine remitti: non dico continuo & longo (id enim perfici in otio non potest) sed hoc arguto & breui, quod apte quanta sibi occupaciones curasque distinguit. Lusus vocantur, sed hi lusus non minorem interdum gloriam, quàm seria consequuntur: atq; adeò (cur enim te ad versus versibus non exhorter ?)*

Vt laus est cere, mollis cedensque sequatur

Si doctos digitos, iussaque fingat opus,

Et nunc informet Martem, castamue Minervam,

Nunc Venerem affingat, nunc Veneris puerum:

Utq; sacri fontes non sola incendia sistunt:

Sæpe etiam flores, vernaque prata iuvant:

Sic hominum flecti ingenium, ducique per artes

Non rigidas docta mobilitate decet.

Itaque summi Oratores, summi etiam viri sic se aut

exercebant, aut delectabant, immò delectabant. exercebantque. Nam mirum est, ut his opusculis animus intendatur, remittatur. Recipiunt enim amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem: omnia denique, quæ in vita, atq; etiam in foro causisq; versantur. Inest his quoq; eadem, quæ aliis carminibus utilitas, quòd metris necessitate devincti soluta oratione letamur: & quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus.

EPILOGVS, ET PAUCA DE LECTIONE.

HABES plura etiam fortasse, quàm requirebas, Vnum tamen omisi: non enim dixi, quæ legenda arbitrarer: quanquam dixi, cùm dicerem quæ scribenda. Tu memineris sui cuiusque generis auctores diligenter eligere. Aiunt enim multum legendum esse, non multa. Qui sint hi, adeò notum promulgatũque est, ut demonstratione non egeat: & alioqui tam immodicè epistolam extendi, & dum tibi, quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. Quin ergo pugillares resumis, & aliquid ex his, vel istud ipsum quod coeperas, scribis?

Vale.

PRO.

PROGYMNASMA

CENTESIMVM.

Actio scenica.

CONRADVS. HELISÆVS.

CONRADVS. Accenditur mihi animus haud mediocriter, Helisæe, ad personam in theatro agendam, siue id in comœdia, siue in tragoedia, siue in dialogo (nam hoc tertium quoddam dramaticis genus nostri faciunt) non, inquam, parua cupido huius rei mihi crescit in pectore, cum obseruo spectatores vultus atque ora in ludionibus defigere, non modò primarum, secundarum, ac tertiarum partium, sed in suo genere optimum quemque actorem intueri continenter, admirari, que maximè, & alios collatis capitibus percunctari, quinam sit ille, aut ille adolescens, cuius filius, quod ei nomen. H. At mihi cum hac, tum aliis de causis semper iucundum fuit obligari sacramento huius militiæ. C. Recense causas illas, nisi onerosum est, & adde currenti calcar. H. Plerique de studiosis literarum aliena misericordia, liberalitate, que indigent; qui quidem cum suas partes egerint egregiè, & ita se populo probauerint, à diuitibus ac nobilibus viris sumptum in singulos annos, quo victum tollerent, facilè hac ratione,

etiam non rogantes, consequuntur. Exempla complura cōmemorauerim, & ex illis ego ipse vnus sum, qui quoniam in comœdia, quæ inscribitur Salomon coronatus, puerum Salomonem non malè videbar egisse, illustri & opulento viro annuos aureos quinquaginta in acceptis refero. C. Pro tantilla opera tanta merces? H. Non illi operam & laborem, sed ingenium, quod sese in huiusmodi comicis actionibus mirabiliter ostendit ac prodit, spectare solent. Videmus præterea parentes admodum desiderare, ut filij doceantur bene gestum agere, moderari manus, vultum, corpus totum, ac vocem etiam inflectere, atque variare, & in his omnibus posthabito pudore subrustico liberi esse, nihil metuere. Hoc nusquam commodiùs maioréque cum eorum, & aliorum voluptate fit, quàm in theatro. C. Quàm vera sunt hæc? nam quod mihi mei, hoc aliis perinde suos parentes credo facere. Quærunt sæpe: dabitúrne comœdia? quæ partes mandatæ sunt tibi? Putant, credo, etiã ad suam ipsorū gloriam pertinere, si filij placuerint. H. Et ad Gymnasij quoq; decus atq; gloriam vehementer scito interesse: laudatur enim locus, & magister, vbi, & à quo tam præclara indole, tam apti ad res pulcherrimas adolescentes instituantur. Quin nosmet ipsos, condiscipulos, populum, magistratus, totas ciuitates liberalissima & honestissima voluptate cumulamur, si nos ex poëtæ sententia gerimus. C. Ac me quoque doctiorem factum sentio, tam multis egregiis sapientérque scriptis versibus ediscendis: & memoriam non parum exercui: siquidem tre-

cen-

centos, quingentos aliquando, ut digitos meos, ut nomen meum recitare potui. H. Si fabula quæ datur, latinè ornatèque composita fuerit, necesse est omninò actores, cum eam ediscunt, omnes omnium personas propemodum memoria tenere (quippe quos toties cum exercentur audiunt) in latinitate, & orationis virtutibus non nihil proficere: atq; ad scribendum, loquendumque aliquam sibi suppellectilem comparare. Augetur adhæc prudentia, & cognitione τοῦ πρέποντος, cum animaduertimus scilicet, in œconomia adhibitum iudicium, & cum personæ cuiusque eum sermonem audimus, qui ad naturam, ingenium, mores illius κατ' ἑλξ est appositus. In quo quidem officium poëtæ in primis consumitur, qui vniuersa in singulis imitari, atque exprimere debet.

C. Cur igitur apud veteres probro dabatur histrioniam facere? H. Si cogitemus qualia priscarum comœdiarum argumenta fuerint, non mirabimur: leuia, litigiosa, nugatoria, impura: quales item versus, spurcidici, ut inquit Plautus, & immemorabiles. Ibi lenones, meretrices, parasiti, serui callidi, adulescentes asoti. Huiusmodi personas agere honestum hominem iure pudeat: scurram autem, circulatorem, malè feriatum ac triobolarem non pudeat. Dramatum nostrorum longè diuersa est ratio, quæ fermè illustres, graues, notas historias, & frequenter è sacris literis petitas continent, quò populo & notiores sint, & placeant magis. Quàm autem tales historias, tot annis præsertim, tamque distantibus locis gestas rectè deligamus, & quàm easdem materias præceptis

& exemplis antiquorum seu comicorum, seu tragicorum conuenienter tractemus, non est meum disputare, doctioribus relinquo. Cum igitur res sine honestæ & sacræ, personæ etiam ciuilibus honoratiores, aut saltem, non viles atque abiectæ, tantum apud nos abest vt sit ignominia histrionem profiteri, vt sit commendationi ac laudi potius. C. Illud superest, vt Roscios atque Æsopos habeamus, qui nos in hoc artificio ipsi artifices celebratissimi instituunt. H. Benè optas. Nulla ars sine magistro discitur: quanquam noster doctor non est postremus in hac palæstra.

ANNOTATIONES.

SI FABULA QVÆ DATVR) Dare fabulam vsitatum est Terentio. Sic autem dicitur, data est fabula, vt data est cœna, datum est prandium: Et dari dicitur fabula, cum agitur; stare, cum placet. Hæc Donat. in prolog. Hecyr. Cicer. Tusculan. i. Annis enim ferè CCCCX. post Romam conditam, Lilius fabulam dedit. Et in Bruto. Minor fuit aliquanto is, qui primus fabulam dedit. Vtimur etiam verbo docere, vt eodem libro Annis XXX. post, quam eum fabulam docuisset, & Atticus scribit. In eodem libro. Ennius cum Thyesten fabulam docuisset, mortem obiit. Sic Horat. ad Pisom. Vel qui prætextas, vel qui docuere rogatas. APVD VETERES PROBRO DABATUR) Apud Romanos, at non apud Græcos. Itaque Æmilius Probus præfat. docens, non

non eadem omnibus esse honesta atque turpia , sed omnia maiorum institutis indicari commemoratis aliis : in scenam verò prodire , inquit , & populo esse spectaculo , memini in iisdem gentibus fuit turpitudini : quæ omnia apud nos partim infamia , partim humilia , atque ab honestate remota ponuntur : contra ea pleraque nostris moribus sunt decora , quæ apud illos turpia putantur , &c. Lege Lambin. in eundem locum. Rem ergo histrionicam apud Romanos non alij fermè , quàm servi & venalij tractabant , erantque non ita magno in pretio & honore. Hinc Cicer. pro Quintio de Q. Roscio : Etenim , cùm artifex eiusmodi sit , ut solus dignus videatur esse , qui in scena spectetur ; tum vir eiusmodi est , ut solus dignus videatur , qui eò non accedat. **IBI LENONES , MERETRICES**) Quales comædiarum veterum personæ ut plurimum essent , indicavit Terent. quoque in prolog. Heaut.

*Ne semper servus currens , iratus senex,
Edax parasitus , sycophanta autem impudens ,
Avarus leno , assidue agendi sint mihi.*

Certè cùm Plautus Captivos laudet etiam ob hoc , quòd ibi non sit meretrix mala , intelligimus nullam panem sine infamibus illis personis dari solitam. Unde totam gravitatem , & sanctimoniam dramatum illorum aestimare licet. Addam istuc corollarij loco. Intermedia quæ hodie vocantur in comædiis , & tragediis , diuerbia scilicet , quibus spectatorum animi actoribus è theatro , post actum finitum digressis recreantur , à veteribus dicta exodia , & actores ipsos exodiarios ,
qua

qua de re legendus Turneb. lib. 3. cap. 17. & lib. 10. cap. 27. Addam alia. Primarum partium actores seu personas in dramatis eas dici posse, quæ plurimum versantur in dramate seu quarum maior habetur ratio, quas potissimum respicit fabula, & à quibus plerumque nomen fabula imponitur, ut Hecuba, Orestes, Hippolytus, Andromacha Euripidis, Andria Terentij, Amphitruo Plauti. Ex hoc intelligitur quæ sint secundarum, aut tertiarum partium. Designator is dicitur, quia loca spectatoribus designat in theatro.

EX HIEROCLE,
ET PHILAGRIO GRAM-
MATICO, SCHOLASTICORVM,
SIVE LITERIS STUDENTIVM,
ET ALIORVM RIDICVLE
dicta & facta.

SCHOLASTICVS, siue litteratus argen-
tario lucernam faciendam locauit. Eo
quærente, quantam vellet, respondit,
quasi pro octo hominibus. *Si de pane
interrogatus sic respondisset pistori, rectè
respondisset.*

Scholasticus dum natare tentat, pænè summer-
sus est. Iurauit igitur, non ingressurum de cætero
aquas, nî priùs bene natare didicisset.

Scholasticus quidam medicum conueniens, dixit:
Medice, quoties de somno surgo, per dimidium ho-
ræ adhuc mihi tenebræ sunt, atque ita demum resti-
tuor. Tum medicus, seriùs igitur dimidio horæ ex-
pergiscere.

Cùm Scholasticus equum venderet, interroga-
uit quispiam, num *πρωτοβόλος* esset (*hoc est, num pri-
mos dentes emitteret, βόλος enim Aristoteli est den-
titio*) & illo respondente, *ὁ πρωτοβόλος* esse, quæsiuit
ille

ille rursus, quonam modo? Quia, inquit, semel me, semel patrem meum deiecit. *Locus est in ambiguo* Βόλον, à βάλλω, quod cum πρώτον, & ἄλλοτερον iunctum, aliud atque aliud sensum efficit, Respondens quasi à βάλλω, pro iacio, interrogans à βάλλω, pro emito, πρώτοβόλον accepit.

Quidam Scholastico obuius factus dixit: domine Scholastice, per somnium te vidi, & compellaui. Tum Scholasticus, per deos, inquit, occupatus non attendi. *Aliter hunc iocum in suo codice legit Anonymus, & ordine inuerso, ut ex eius interpretatione apparet, quam subucio. Scholasticus amico obuiam factus, inquit, in somno te visum allocutus sum. Cui ille, da mihi veniam, quod non auscultauerim.*

Scholasticus conspiciatus medicum pro consuetudine venientem, cooperuit se, ne videretur. Interrogatus à quodam sodali suo, cur id faceret; respondit: diu est quod non ægrotaui, & me coram illo pudet.

Scholastico, cui secta erat vena, præceperat, medicus ne loqueretur, qui famulo mandauit, ut suo loco salutantibus responderet. Deinde ipse cui-libet dicebat: ne pro iniuria reputes, si pro me feruus meus te resalutat, medicus enim vetuit me loqui.

Scholasticus volens murem libros eius assiduè arrodentem comprehendere, carnes mandens in tenebris sedebat.

Scholasticus volens asinum suum docere, ne
multum

multum comederet, illi pabulum non apponebat. Moriente autem asello præ fame, aiebat, magnam feci iacturam: quando enim didicit non multum comedere, tunc extinctus est.

Scholasticus equum vendens, interrogabatur num esset timidus: non, per salutem patris mei, inquit, nam in stabulo solus stetit.

Scholasticus volens videre, an decorè dormiret, clausis oculis speculum intuebatur.

Scholastico peregrè proficiscenti amicus dixit, quæso mercare mihi duos pueros, siue seruos, vtrumque annorum quindecim. Sed si non inuenero, inquit ille, duos; mercabor tibi vnum, annos natum triginta.

Scholastici duo parricidæ indignabantur inter se, quod patres illorum adhuc viuerent. Altero itaque dicente, visne igitur ut vterque suum præfocet? absit, inquit alter, ne parricidæ audiamus. Sed, si placet, tu meum, ego tuum occidam.

Scholasticus, cum putaret se in somnis clauum calcasse, pedem circumligauit. Sodalis autem eius causa quæsitæ & cognita, iure inquit, fatui vocamur, cur enim non dormimus calceati?

Scholasticus multis diebus libro requisito, nec inuento, cum fortè lactucam comederet, conuersus in angulum, vidit ibidem iacere librum. Postea amico occurrens lamentanti, ut qui vestimentorum ornatum amisisset, ne do-
leas,

leas, inquit, sed lactucas eme, & eas comedens in angulum conuersus attende oculos, & vestes inuenies.

Scholastico amicus peregrè absens scripsit, vt sibi libros coëmeret. Is re neglecta, reuerso inquit, misisti epistolam de libris emendis, quam non accepi.

Scholasticus visis super arbore multis passeribus, sensim subiens, vestis sinum expandit, & arborem concussit, quasi decedentes excepturus.

Quidam in Scholasticum incidens, seruus, inquit, quem vendidisti mihi, mortuus est. Tum Scholasticus, per deos, quando mecum erat, tale nihil fecit.

Scholastici duo à coena se inuicem domum comitantes, honoris causa illa nocte non dormierunt.

Scholasticus cùm haberet villam multis milliariis distantem, vt eam propinquiorem faceret, septem millia nummum decreuit.

Scholasticus somnum capere cupiens, cùm puluinum non haberet, seruo mandauit, vt amphoram supponeret. Quo dicente, nimis duram esse, iussit eam plumis impleri.

Scholasticus occurrens amico, dixit: audiui, te esse mortuum. Respondit amicus: atqui vides me viuere. Et Scholasticus, at qui mihi hoc narrauit, fide est te longè dignior.

Scholasticus, vt primùm apertum est balneum, ingressus, cùm neminem intus inuenisset, ad pedisequum

sequum conuersus inquit, nemo hîc lauat, vt video.

Scholasticus cum patre suo litigans, dixit ei: male serue, an non vides, quantum mihi nocueris? Si enim tu natus non esses, ego aui mei hæres essem.

Scholastico canis digitum momordit, tum ille, si vestem, inquit, corripuisset, laeeralset.

Scholasticus atroci tempestate nauigans, ministris flentibus, nolite flere, inquit, nam ego vos omnes in testamento liberos scripsi.

Scholasticus inquirens, vbinam sibi monumentum, siue sepulchrum conderet, affirmantibus quibusdam hîc fore commodum; sed iste locus, inquit, est contagiosus.

Scholasticus ægrotans pactus est mercedem medico, si conualesceret. Cum itaq; in feбри vinum bibentem vxor obiurgaret, an tu, inquit, sanum me ad dandam medico mercedem cogi vis?

Ex gemellis fratribus altero defuncto Scholasticus viuo occurrens, sic eum appellat, tunc, an frater tuus obiit?

Scholasticus fluuium traicere volens, nauim equo insidens conscendit. Percunctante autem quopiam cur id faceret: festino, inquit.

Scholasticus naufragio periturus tabellas postulabat, vt testamentum conderet.

Scholasticus ad cœnam vocatus, non edebat. Interrogatus à conuiuiis, cur non comederet, ne comedendi causa, inquit, adesse existimer.

Scholasticus ad patrem Athenis scribens, & de
h pro.

leas, inquit, sed lactucas eme, & eas comedens in angulum conuersus attende oculos, & vestes inuenies.

Scholastico amicus peregrè absens scripsit, vt sibi libros coëmeret. Is re neglecta, reuerso inquit, misisti epistolam de libris emendis, quam non accepi.

Scholasticus visis super arbore multis passeribus, sensim subiens, vestis sinum expandit, & arborem concussit, quasi decedentes excepturus.

Quidam in Scholasticum incidens, seruus, inquit, quem vendidisti mihi, mortuus est. Tum Scholasticus, per deos, quando mecum erat, tale nihil fecit.

Scholastici duo à coëna se inuicem domum comitantes, honoris causa illa nocte non dormierunt.

Scholasticus cùm haberet villam multis milliariis distantem, vt eam propinquiorem faceret, septem millia nummum decreuit.

Scholasticus somnum capere cupiens, cùm puluinum non haberet, seruo mandauit, vt amphoram supponeret. Quo dicente, nimis duram esse, iussit eam plumis impleri.

Scholasticus occurrens amico, dixit: audiui, te esse mortuum. Respondit amicus: atqui vides me viuere. Et Scholasticus, at qui mihi hoc narrauit, fide est te longè dignior.

Scholasticus, vt primùm apertum est balneum, ingressus, cùm neminem intus inuenisset, ad pedisequum

sequum conuersus inquit, nemo hîc lauat, vt video.

Scholasticus cum patre suo litigans, dixit ei: male serue, an non vides, quantum mihi nocueris? Si enim tu natus non esses, ego aui mei hæres essem.

Scholastico canis digitum momordit, tum ille, si vestem, inquit, corripuisset, lacerasset.

Scholasticus atroci tempestate nauigans, ministris flentibus, nolite flere, inquit, nam ego vos omnes in testamento liberos scripsi.

Scholasticus inquirens, vbinam sibi monumentum, siue sepulchrum conderet, affirmantibus quibusdam hîc fore commodum; sed iste locus, inquit, est contagiosus.

Scholasticus ægrotans pactus est mercedem medico, si conualesceret. Cum itaq; in feбри vinum bibentem vxor obiurgaret, an tu, inquit, sanum me ad dandam medico mercedem cogi vis?

Ex gemellis fratribus altero defuncto Scholasticus viuo occurrens, sic eum appellat, tûne, an frater tuus obiit?

Scholasticus fluuium traicere volens, nauim equo insidens conscendit. Percunctante autem quopiam cur id faceret: festino, inquit.

Scholasticus naufragio periturus tabellas postulabat, vt testamentum conderet.

Scholasticus ad cœnam vocatus, non edebat. Interrogatus à conuiuiis, cur non comederet, ne comedendi causa, inquit, adesse existimer.

Scholasticus ad patrem Athenis scribens, & de

h

pro.

progressu in studiis glorians, adiecit, opto autem & te inuenire cum lite, seu caussa capitali, vt me tibi oratorem ostendam.

Scholastici filius pila ludebat. Lapso igitur in puteum pila despiciens, & suum ipsius simulacrum videns, pilam ab eo repetebat. Deinde id apud patrem accusabat, quod sibi pilam non redderet. Ille in puteum similiter despiciens, & suam quoq; imaginem ibidem intuens, pilam repetebat: paterfamilias, inquit, redde puero suam pilam.

Scholasticus amicum in morbo visens, de morbo ex eo quærebat. Quo tacente, iratus, spero, inquit, me quoque ægrotaturum, nec tibi respondebo.

Scholasticus cum illi quidam narrasset, se heri gallinam saginatam coenasse, ad saginatore accedens, pridianam sibi gallinam occidi petiuit.

Scholasticus occurrentium vestimenta honorabat: Id cum ex quopiam pater eius audiuisset, eumque obiurgaret: respondit, à calumniatore persuasus es, & fortassis nec ab homine. Patre excipiente, ille mihi dixit. Et tu (inquit filius) ei aures das, qui nec quinquaginta drachmarum vestem habet?

Scholasticus equum vendebat. Accedente autem quodam, & quantum dentes prodiissent considerante, quid, inquit, dentes eius consideras: utinam quemadmodum bene comedit, ita etiam bene ambularet.

Scholastici duo ambulabant. Conspicatus alter

ter horum gallinam nigram, frater, inquit, fortassis huius gallus est mortuus.

Scholasticus declamator, rogatus vt in mortuos funebres orationes haberet, cuidam adhuc viuo funebrem composuit. Qui cum eum idcirco in ius vocasset; respondit demeris, ne mihi prædixeritis, quando morimini. Ergo ex tempore dico. Vultis, vt me indecorè geram?

Scholasticus paruo amisso filio, cum cerneret multos ad exequias eius concurrere, dixit, erubesco pusillum puerum in tantam turbam efferre.

Scholasticus domum proscribens, lapidem ex ea pro exemplo circumferebat.

Scholasticus audito à quibusdam barbaniam sibi venire, abiens ad portam vrbis, expectabat ipsam. Causam dum alius quærit, & cognoscit, meritò, inquit, stultus æstimaris. Vnde enim scias, annon per illam portam veniat?

Scholasticus cum patre dormiens, noctu super lectum surgens, vuas desuper suspensas deuorabat. Cum autem illo surgente, pater sub olla lumen absconditum repentè protulisset, ille erectus stans, & rhonchostrahens, dormire se simulabat.

Scholastico negotiator renuntiauit, agrum eius à flumine inundatum. Exclamans ille, vim, inquit, & iniuriam flumen nobis facit.

Scholasticus in agrum profectus, pecudes in pascua exire vidit. Quas cum, vt consueuerant, auidè pabula carpentes aspiceret, causam quæsiuit. Hic œconomo per iocum respondente, saluant te

salutem meam: mea causa, inquit, vacationem ipsis da, & triduo ad pascua ne educito.

Scholasticus conspecta luna percunctatus est patrem suum, an & aliis vrbibus tales lunæ essent?

Scholasticus fœnerator cum nauclero deberet, iussit eum sortem recipere, & duas ancillulas, quas octennibus filiis suis daret vxores, vt iustæ mensuræ auctarium videlicet.

Scholasticus in agro suo profundum cernens puteum, quærebat, num bona esset aqua: agricolis autem respondentibus, bonam esse, nam & parentes eius inde bibisse: & quàm longa, inquit, habebant colla, si è tam profundo bibere potuerunt?

Scholasticus in scrobem lapsus, frequenter clamabat, & sibi auxiliarios inuocabat. Vt autem nemo vociferantem audiuit, dixit ad semetipsum: fatuus sum, nisi ascendens omnes flagello, vt me audiant, & scalas apportent.

Scholasticus cum patre coenans, apposita lactuca magna, & habente thyrsos foliosos, age pater, inquit, comede tu filios, nos matrem comedemus.

Scholasticus facetus, sumptibus egens, libros suos vendebat, scribensque ad patrem, dicebat: gratulare nobis, iam enim libri nos alunt.

Scholasticus, & caluus, & tonsor vnà iter facientes, & in solitudine quadam manentes, pepigerunt, vt quatuor horas vicissim vigilarent, & vasa vnusquisque custodiret. Cùm autem tonsor forte ductus vigilare primus deberet, volens laudari, scholasticum dormientem rasit, Et horis trans-

ctis

etis expergefecit. Tum Scholafticus caput fricans, vt à fomno fieri folet, & illud nudum inueniens, malam peftem tonfori inquit, errans enim pro me caluum excitauit.

Scholafticus in flumine Cymbam frumento onuftam, & grauata videns, fi paulum flumen increuerit, inquit, Cymba submergetur.

Scholafticus ex peregrinatione reuerfus, focero occurrens, rogatusque ab eo, vt condiscipulus eius valeret: admodum bene nunc, inquit, & lato animo eft: focerum quippe fuum fepeliuit.

Scholafticus mortuo condiscipulo inuifit parentes eius. Lamentante autem patre, dicenteque fuper exanimem, ad inopiam redegifti me, matre autem, excoecafte me, ad vtrosque Scholafticus, fi hæc fecit, inquit, etiam viuum deflere oportebat.

Scholafticus ægrotans, cum efuriret, quoniam quartam horam horologium non edebat, non credens, illud ad fe apportari iuffit.

Scholafticus cum filium funere extuliffet, & poftea magistro eius occurreret, ignofce, inquit, quod filius in ludum non venit, eft enim mortuus.

Scholaftico nauigante, nauis ex tempeftate in discrimen veniebat. Cum autem vectores de oneribus ad leuandam nauem eiicerent, hortabantur eum, vt idem præftaret. Ille verò chirographum habens centum quinquaginta myriadum, quinquaginta deleuit, dixitque, en! quantis nauim leuaui.

Scholafticus vectoribus tempeftate iactatis, & plorantibus, quid, inquit, pusillanimes eftis? E-

go qui dedi decem drachmas Atticas amplius periculo gubernatoris nauigo.

Scholasticus nauigans percunctabatur gubernatorem: Quota hora esset? Eo respondente, se nescire. Quæsiuit, quamdiu esset, quòd nauim gubernaret? Triennium, inquit: Quomodo igitur ego (subiicit Scholasticus) qui ante semestre domum emi, cum in atrium sol descendit, horam coniicio: Tu vero tanto tempore nauim regens, ex ea quota sit hora, coniicere non potes?

Scholasticus militibus, cras, inquit, longam iniire viam opus erit? Hodie igitur crebrius sedere.

Scholasticus ex peregrinatione reuertens, & clium ascendens, mirabatur, dicebátque, cum prius hac iter facerem, descensus erat, & quomodo tam citò in ascensum mutatus est?

Scholasticus condiscipulos ad cœnam vocauit. Qui cum caput porci laudassent, petisséntque, vt apud eum etiam postridie cœnarent, adiens ille cocum, appone nobis, inquit, de eodem porco, caput alterum, nam hesternum perquàm sapuit.

Scholasticus percunctabatur patrem suum, lecythus πεντακγνύλον, (quinquaginta heminarum) quantum caperet.

Scholasticus audiens de scalis quibusdam, eas habere in ascensu gradus vicenos, quæsiuit, num etiam in descensu totidem haberent.

Scholasticorum meticuloforum vnus quidem in puteo se abscondit: iter in arundineto. Submittentibus igitur galeam militibus, ad aquam hauriendam

endam, ratus militem descendere, supplicans comprehensus est. Ut autem dixerunt milites, si tacuisset, præterituros ipsos fuisse; qui latebat in arundinetis. Me igitur, præterite, inquit, taceo enim.

Scholastico dicebat quidam; De mea, tertius est dies, cum te in somnis vidi. Tum ille, mentiris, ait, in agro enim eram.

EX SCHEDA INTERPRETIS ANONYMI
PAUCARVM EX HIS FACETIARVM
XXIX. videlicet, descripta paucula,
quibus codex Augustanus
carebat.

- I. *Scholasticus cum audiisset coruum ultra ducentos annos vivere, ut periculum faceret, coruum emit, & aluit.*
- II. *Scholasticus tempestate oborta nauigans, cum ceteri vectores obuia quaque arma, quibus enatarent, arriperent, ille unam ex anchoris arripuit.*
- III. *Scholasticus vas vinarium, quod habebat, obsignauerat. Quod cum famulus subitus perforaret, vinumque demeret, mirabatur ille, salvis signis vinum imminui. Cui alter quidam, vide, inquit, ne subitus sit ablatum. Tum ille, stultissime, inquit, non infra, sed supra deficit.*
- IV. *Scholasticus emptam domo de fenestra despiciens, prætereuntes interrogabat, an se illa deceret?*

E P H I L O G E L O , A V T

Philagrio fortasse.

Auarus testamentum condens, seipsum hæredem scripsit.

Pauper de magnis diuitiis gloriatur, cum planè esset inops, forte ægrotabat. Ad eum visendum amicus improuisò ingressus, super stoream iacentem offendit. Ille pudore suffusus, accusare medicos, ac dicere: Isti boni & probati huius ciuitatis medici, me in storea iacere iusserunt.

Abdera vrbs in duas partes erat diuisa; Quidam enim versus orientem, quidam versus occidentem habitabant. Hostibus igitur improuisò urbem adortis, orientales inter se sic loquebantur. Quid turbamur, cum hostes per occidentales partes irruant.

Abderis asinus latenter Gymnasium ingressus, oleum (*quo Palestrita, & luctatores corpora perungebant*) effudit. Ciues coeuntes, accersitis omnibus quotquot in vrbe erant asinis, & vnum in locum coactis, ad sibi in posterum cauendum, & ad exemplum statuendum, coram ipsis asinum illum reum difflagellarunt.

Abderites cum se vellet suspendere, fracto fune decidens, capite grauitè offendit. Emplastro igitur sibi à chirurgo imposito, abiit, & denuò se suspendit.

Abderites eunuchum cum muliere familiaritè colloquentem cernens, ab alio quæsiuit, num vxor eius esset. Eo respondente eunuchum vxorem habere non posse. Non igitur, inquit, *eius* est.

est. *Locus est in pronomine masculino, & simul in ambiguo. Nam eunuchus non tam est αὐρῶς, quàm αὐτῆς, quia, ut quidam dixit, eunuchi sunt inter mulieres viri, inter viros mulieres. Terentius loquens de eunuchō in comœdia eiusdem nominis, illum mulierem senem, &c. Et cū videatur iocosus hic confirmare, quod alter dixit, eunuchum non esse aptum ad rem uxoriam, falsè eius, eorūque naturam effeminatam tangit.*

Abderites quendam cursorem suspensum videns, per Deos, inquit, hic non iam currit, sed volat.

Abderites peluim aures (ansas) non habentem vendens, causam dixit esse, ne si se vendi audiret, aufugeret.

Abderites in somnis porculum vendebat, postulabatque pro eo denarios centum. Cū emptor numerasset quinquaginta, ille nolens accipere, euigilavit, captusque pœnitudine, & compressis rursus oculis, in speciem dormientis, ac iterum protensa manu dixit: Des igitur saltem quinquaginta.

Abderitæ mortuus est passer. Aliquanto igitur post conspecto struthiocamelo, dixit: Si vixisset passer meus, iam tantus esset. *Struthiocamelus avis genus, à passere & camelo appellatum, quasi passer magnitudine camelum æquans, de quo Plinius lib. 10. cap. 1. aliàs struthio.*

Abderites Rhodum profectus, ipso nomine deceptus (à rosis factum putans) muros olfaciebat.

Sidonius mercator vnà cum alio iter faciens, cū alius vrgeret, paululū hæsit, & retrò reman-

h

s

sit.

fit. Interea comes ipso relicto processit, & in cippo, quo milliaria definiuntur, inscripsit, festina, praeueni me. Ille, ut legit, subscripsit & ipse, maneamus.

Sidonio cuidam cocus ait: Mutuare mihi gladium usque Smyrnam. Respondit Sidonius: Non habeo gladium, qui Smyrnam usque pertingat.

Sidonius medicus à patiente suo (ut vocant) legatum post eius mortem mille drachmarum consecutus, cum in funus prodiret, de exiguitate legati conquererebatur. Postquam igitur à filio demortui quoque in morbum lapso ad curationem adhibendam, ac morbum depellendum vocatus est, respondit: si mihi quinquaginta drachmarum millia reliqueris, ego te, ut patrem, curabo.

Homo lepidus videns Grammaticum imperitum docere, accedens sciscitabatur, cur non doceret citharam pulsare? Illo respondente, quia nescio. Quomodo, igitur inquit, literas doces, cum nescias?

Homo festivus animaduertens citharædum cantu fidium, & voce absurdum, salutans eum, inquit, salve galle. Quærente illo causam, cur se sic appellaret? quia, inquit, quando tu coccyzas, omnes excitantur.

Cumanus amicum quæritans, ante ædes ipsum nominatim euocabat. Alio autem dicente, ὑψηλότερον (hoc est, altius) clama, ut exaudiat, relicto eius nomine, quod norat, clamauit, ὑψηλότερε. Nam ὑψηλότερον accepit, ut nomen proprium, accusandi casu: quasi moneretur, ut ὑψηλότερον nominaret, quem vocabat, & quidem vero ac proprio nomine.

Cuma.

Cumanus fœneratoris domui insidians, volensque ei maiores vsuras furari, chartulas grauiores deligebat.

Cumanis urbem cingentibus, vnus ciuium, Lollianus nomine, duo propugnacula suis sumptibus ædificauit. Hostibus postea urbem adortis, irati Cumanis conspirarunt, vt Lollianos muros nemo, præter illum solum defenderet.

Cumanus dum natatu ludit, pluuia decidente, ne complueretur, in aqua ima se abscondit.

Cumanus fenestras emens, interrogauit, vtrum ad meridiem possent respicere?

Cumanus asino insidens, iuxta hortum vehebatur. Conspiciens igitur ramum ficulneum maturis ficibus grauidum, asino subtercurrente, hæsit. Hortulano autem quærente, quid fecisset, cur penderet? ex asino, inquit, decidi.

Cumanus cernens ouem pedibus colligari, atque ita tonderi, ago, inquit, gratias domino meo, quod nunquam me ligauit, ac toto tondit.

Cumanus interrogatus, vbi maneret Dracontides Rhetor? solus sum, inquit. Sin autem vis, custodi interim officinam; & ego abiens ostendam, vbi habiteat.

Cumanus conspecto gladiatore, multis faucio vulneribus, quærebat, vnde haberet? Responsum est à Myrmece. Quare, inquit, humi dormit? *μύρμηξ etiam formica est, locus in ambiguo insecti, & gladiatoris.*

Cumanus mel vendebat. Cùm quidam adueniens

ueniens id gustasset, dixissetque, admodum bonum esse; ille, si enim mus, inquit, in id cecidisset, non venderem.

Cumanum ægrotantem visebat medicus. Quî cum conualuisset, declinabat occurrentem medicum. Quæsitus causam, respondit: cum tu dixeris me moriturum, erubesco me adhuc viuere.

DE MOROSIS.

Ad morosum medicum quidam adiens, dixit: Vir erudite, non possum recumbere, nec stare, nec sedere. Tum medicus, Solùm tibi reliquum est, suspendi. *Gracè meliùs: ἀνακείσθαι & δυνάμει, ἔτε ἐστίναι, αἰὲν ὁδὲ καθεύδαι, ἢ ὁ ἰατρὸς, ἔδεν σοι λοιπὸν, ἢ κρεμασθῆναι.*

Morosus medicus, & vniculus ægrotum interrogabat, vt haberet. Ille, vt vides. Et medicus, si habes, vt ego video, dimidium tui mortuum est.

Morosum quendam medicus vbi accessit, tacta eius vena, malè febricitas, ait. Et ægrotus, si tu potes meliùs febricitare, en lectulus, recuba, & febricita.

Cum morosus quidam mellis amphoram emisset, & à nescio quo interrogaretur, quanti emisset, eversa amphora, dixit, ita sanguis meus effundatur, si tibi dixerò.

Ad ægrotum morosum veniens medicus, iussit frustula, seu offulas cum passere comedere. Tum morosus, quo pacto caueam possum ingredi, vt cum passerulo offulas comedam?

Morosum quærebat quispiam, qui ait: non sum hîc. Ridente altero ac subiiciente, mentiris: an ego non

non audeo vocem tuam; respondit, heus, nequam: si seruus meus dixisset, crederes illi: & ego illo fide dignior tibi non videor?

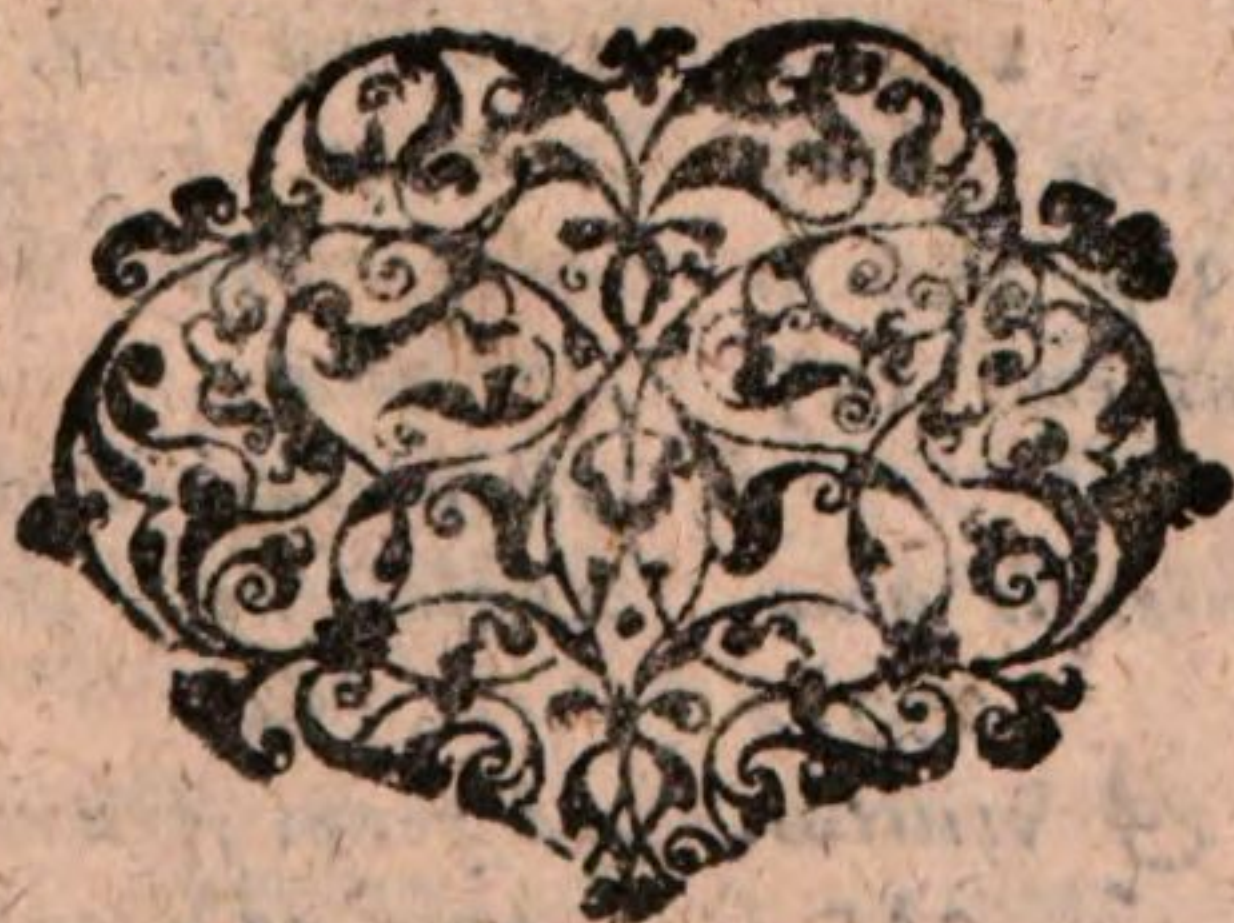
DE INEPTIS.

Ineptus Grammaticus interrogatus, quî vocaretur mater Priami, hæsitans, ait: nos eam honoris causâ, dominam appellamus.

Imperitus tonsor, quibus stigmata fecisset, iis emplastra imponebat. Reprehensus deinde ab vno: ingratus, inquit, frustra indignaris. Pro vno enim denario tonsus, quatuor denariorum emplastra abicies?

Timidus venator, quem singulis noctibus vrsus in somnis insequeretur, conductos canes iuxta se dormire fecit.

Timidus pugil prædium emens, indigenas interrogabat: num formicas haberet?

FINIS.

I N D E X

R E R V M E T V E R B O R V M L O C V P L E T I S S I M V S.

p. principium, m. medium, f. finem pa-
ginae significat.

A.

A , <i>Aduerbiij vsus.</i> 157. m	<i>ius qua caussa.</i> 32. p
<i>A Cubiculis, Pedibus,</i>	<i>Accipere aliquem.</i> 35. p
<i>Commentariis, &c.</i> 195. m.	<i>Accipere maneri aliquid.</i>
353. m	249. m
<i>A manu seruus.</i> 136. m	<i>Actio latinitatis,</i> 341. m
<i>A primordio aetatis, &c.</i> 5. m	<i>Actio scenica, eiusque vtili-</i>
<i>A prandio, à cena, &c.</i> 258. f	<i>tas.</i> 471. p. 473. m
<i>A tempore subsecare.</i> 258. p	<i>Actum reddere.</i> 152. m
<i>Ab asino lanam petere. pro.</i>	<i>Accusationes.</i> 67. p
236. m	<i>Acroama quid.</i> 278. m
<i>Aberrare.</i> 24. m. 387. p	<i>Acumen Chrysippeum.</i> 110. m
<i>Absentia.</i> 63. p. 246. m	<i>Adeo, elegans vsus.</i> 80. p
<i>Abscondere in ventrem.</i> 195.	<i>Adesdum.</i> 35. p
f	<i>Ad incitas redigere.</i> 175. p
<i>Academia Atheniensis qua-</i>	<i>Adolescentia prima, adul-</i>
<i>lis.</i> 297. p	<i>ta, &c.</i> 162. f
<i>Academia vsus & vtilitas.</i>	<i>Ad pedes seruus, ad cyathos</i>
325. f	<i>puer, ad baculum, &c.</i> 195. f
<i>Academici honores.</i> 329. p	<i>Ad quem diem, pro, quo die.</i>
<i>Accidere ad pedes, ritus hu-</i>	51. f
	<i>Ad</i>

INDEX RERV M

- Ad solis radios desiccare. 154. m
- Adsum coram, praesens. 32. f
- Aduentus serus in ludū. 53. m
- Ad verbum. 123. f
- Ad vnguē imitari. 32. f
- Ad vnum omnes. 39. f
- Aeneas Anchisen patrem ex incendio liberauit. 144. m
- Aera quid distent lupinis, prouer. 212. m
- Aere alieno exire, aut as conflare. 119. p
- Aenea fistula, alij sclopum dicunt. 233. f
- Aestatis laudatio & descriptio. 195. m
- Aetas hominum comparatur quatuor partib⁹ anni. 162. p
- Aetas puerilis Variè efferi potest latine. 5. m
- Aetate ineunte, exeunte, &c. 162. f
- Aetatem decrepitam attigerunt viri aliqui literati. 114. m
- Aetatis humana gradus, ibi. & 162.
- Aetatis humana vires. 162. f
- Affectus quomodo Cicero mouerit & quales. 456. p
- Afferre se aliquo. 15. p
- Affinis culpa, reprehensionis. 248.
- Age, si quid agis. 67. p
- Aggregare iudicium suum ad alterius sententiam. 251. f
- Agitare animum, animos. 98. m
- Agitare diem. 52. m
- Agitare annum. 8. m
- Agitur res, caput, salus, &c. 66. p
- Agnus. 123. f
- Aine tu pridem? & aine tandem. 23. p
- Alacritatem iniicere alicui. 207. p
- Albo, atro calculo notare. 213. m
- Albus ales, pro cygno. 142. m
- Alcedonia, pro vacationibus. 164. m
- Alexander Magnus de Aristotelis libris editis conquestus. 252. m
- Alexandri Magni dictum. 351. m
- Alexandri Regis liberalitas. 25. m. 29. p
- Alexander Seuerus Ciceronis Officia legit impensè, & lib. de rep. 440. m
- Alcibiades magistro iratus, colaphum infringit, & cur? 400. f
- Alligare se crimine. 140. m
- Alcibiades magistro iratus colaphū infringit, & cur? 40. f
- Alloquium, consolatio. 383. p
- aliud

INDEX RERVM

<i>Aliud stans, aliud sedens.</i>		<i>Animus rediit.</i>	27. p
235. f		<i>Animus intentus.</i>	173. m
<i>Alternare requies.</i>	75. m	<i>Animam amittere.</i>	277. m
<i>Amabo.</i>	22. f	<i>Animus, quis usus Verbi.</i>	270. m
<i>Ama me.</i>	54. m		
<i>Ambitiosi Sisypho comparantur.</i>	157. m	<i>Angorem capere ob rem aliquam.</i>	250. f
<i>Ambulatio ante cibum, cœnam.</i>	198. p	<i>Annosa Vulpes haud capitur laqueo.</i>	83. m
<i>Amicus Veterrimus. In amicitiam intrare alicuius.</i>	62. p	<i>Anteuertere aliquem.</i>	69. m
<i>Amissus & promissus liber.</i>	185. f	<i>Ante alios insignis specie, pulchritudine.</i>	82. m
<i>Amœna, angusta Viarum, & alie huiusmodi formule loquendi.</i>	82. f. 141. m	<i>Ante diem 3. Non. & similes modi loquendi.</i>	166. f
<i>Amor & amores pro delicia.</i>	217. m	<i>Antiquum obtines, morem, ingenium.</i>	87. m
<i>Amor patrius impotens in liberis.</i>	226. f	<i>Antiquus homo, pro bono, candido.</i>	213. m
<i>Amore percussus.</i>	410. m	<i>Antiqui mores, pro, sinceris, candidis.</i>	250. m
<i>Amplius horam.</i>	84. f	<i>Apage.</i>	58. m
<i>Anni diuisio.</i>	162. m. 163. m	<i>Aperire se alicui.</i>	242. f
<i>Anni Venientes, recedentes.</i>	9. m	<i>Apologus de hœdo & lupo.</i>	83. p. Vide fabellam.
<i>Annus post Christum natum, quomodo latine efferatur.</i>	181. m	<i>Apollonius Molo Præceptor Ciceronis.</i>	406. m
<i>Animaduvertere.</i>	223. m. 237. p	<i>Approbare.</i>	146. f
<i>Animum effundere ad hilaritatem.</i>	259. f	<i>Aqua heret.</i>	290. p
<i>Animum advertere pro attendere.</i>	4. m	<i>Aquam tundere in mortario.</i>	336. m
<i>Animus reliquit me.</i>	181. f	<i>Arbitrium capere.</i>	239. f
		<i>Arbiter quis.</i>	244. m
		<i>Archetypon scitum, Prototypon exemplar.</i>	41. p
		<i>Archidami dictum.</i>	266. f
		<i>Argumenta in opera Rhetorica</i>	

ET VERBORVM.

<i>rica.</i>	317. f. &c.	<i>Atramenti Epitheta.</i>	38. m
<i>Argutus.</i>	417. m	<i>Atramenti genera.</i>	103. f
<i>Arimaspi qui & quales.</i>	148. p	<i>Attica bellaria.</i>	414. m
<i>Aristoteles comparatur cum Xenocrate.</i>	107. p	<i>Attingere rem primoribus labris.</i>	154. m
<i>Aristotelis physica spinosa.</i>	251. m	<i>Auctor tibi sum.</i>	18. f
<i>Aristotelis laus.</i>	419. m	<i>Auctor in aliqua arte clarus.</i>	63. m
<i>Arma scholastica.</i>	99. p	<i>Auctores scholastici.</i>	311. m
<i>Ars sedentaria, sellularia,</i>	367. p	<i>Auctores quomodo legendi.</i>	407. f
<i>Artificio sordido & illiberabili se alligare.</i>	129. p	<i>Aucupium.</i>	58. f
<i>Articulus temporis, hora.</i>	279. f. 201. m	<i>Audacia pro Virtute.</i>	207. f
<i>Artes inter se commune vinculum habent.</i>	387. f	<i>Audire quam legere praestat.</i>	250. m
<i>Artis praecepta necessaria.</i>	415. m	<i>Audire, pro Vocari, nominari.</i>	307. f
<i>Armorum nomine quid intelligatur.</i>	102. p	<i>Auditiones.</i>	249. m
<i>Ascensus.</i>	139. m	<i>Auditor.</i>	ibid.
<i>Asellos iungere equis, celerioribus.</i>	137. m	<i>Auerruncare.</i>	259. p
<i>Asinorum votum.</i>	112. p	<i>Auerruncus Deus.</i>	261. p
<i>Asinus.</i>	153. f.	<i>Auersionibus stomachi laborare.</i>	105. p.
<i>Aspergere aliquid molestiarum.</i>	105. p	<i>Auferre quidp am ab aliquo pro impetrare.</i>	78. p
<i>Aspergere aquam, pro consolari.</i>	26. f	<i>D. Augustinus de Cic.</i>	441. f
<i>Assidere alicui.</i>	58. p	<i>Aulae Gymnasij seu Academiae descriptio.</i>	298. f
<i>Assiduitatis laus.</i>	289. m	<i>Aulica Vita.</i>	395. f
<i>Assignare culpam alicui.</i>	154. f	<i>Aurea compedes.</i>	380. p
<i>Astutia puerilis.</i>	203. m	<i>Aures unde dicta.</i>	281. m
<i>Asymbolos.</i>	84. f	<i>Aures tundere.</i>	113. m
		<i>Auricula infima mollior.</i>	281. m
		<i>Auritum facere se, pro attendere.</i>	313. m
		<i>An.</i>	

INDEX RERVVM

Austrum percellere. 33.
Auxilium & consilium. 187.
Axioma quid. 333.p

B.

Baccalaureus Unde. 330.
Baro. 193.f
Basilica edictiones qua. 268.
Beatus qui. 330.m
Beare aliquem dicto. 230.
Beatorum fortunata insula. 95.m
Beatitas quomodo acquiritur. 355.p
Bellerophontis litera. 232.
Bellè Valere. 249.
Benè, manè. 192.p
Benè narras, & bi quid prospere accidit. 89.
Benè precandi formula Veterum. 7.m
Beneficium debere. 22.
Beneficentia in alios offici-

um. 196.m
Bibliopegus. 191.p
Bibliotheca descriptio. 290.f
& 291.m
Bilem ciere. 108.f
Bile intumescere, irasci. 242.
Binium Herculis. 352.
Blandiri oculis aliquid dicitur. 145.m
Bombarda 234.m
Bombardarum globuli, glandes, pila plumbea. ibid.p
Bonum factum. 52.f
Brachio leus aliquid agere. 61.f
Brauium. 207.p
Breuitas laudatur. 424.m

C.

Caballus. 396.
Cadere. 34.m
Cadere sermones. 297.f. 208.
Calites, caelestium nomina. 193.m
Calum albescit, lucefcit. 9.
Nitet diffuso lumine. 159.m

ET VERBORVM.

<i>Calum pro aëre.</i>	299. m	<i>re.</i>	87. f
<i>Cana terrestris.</i>	92. p	<i>Caries.</i>	398. f
<i>Canare.</i>	107. m	<i>Carmina sunt letum opus.</i>	102. f
<i>Casaris testimonium de Cice- rone.</i>	407. m	<i>Carminum quanta vis.</i>	171. m
<i>C. Furij Cresins industria.</i>	255. f	<i>Catechesis Christiana.</i>	247. p
<i>Calami preparatio.</i>	37. f	<i>Catones qui dicantur.</i>	114. p
<i>Calefacere limina ludi.</i>	207. m	<i>Catonis Strusque grauitas.</i>	ibid.
<i>Calepino, Nizolio, Dictiona- riis, Thesauris, Phrasium libris quomodo utendum.</i>	189. p	<i>Catulli Epigramma in Ci- cer.</i>	435. p
<i>Calliditas.</i>	83. m	<i>Cedere palmam.</i>	245. m
<i>Canere receptui.</i>	261. f	<i>Certamen certare.</i>	36. f
<i>Canes custodes dominorum & gregis.</i>	124. p	<i>Certiolem facere, pro redde- re.</i>	116. f
<i>Canes nobiles qui.</i>	225. p	<i>Certum est, pro constat.</i>	22. m
<i>Canicula.</i>	158. p	<i>Certum pro deliberatum.</i>	160. p
<i>Canis sauit in lapidem, pro- uer.</i>	81. f	<i>Cessare.</i>	9. f
<i>Canto opus est.</i>	27. p	<i>Cessatio.</i>	ibid.
<i>Cantus musicus.</i>	279. m	<i>Charta, eiusdemque epitheta.</i>	37. f
<i>Capeffere spem, opem, consi- lium.</i>	154. f	<i>Charta in membranam con- futa.</i>	190. p
<i>Capita conferre.</i>	24. f	<i>Chartarum genera.</i>	100. f
<i>Capiti tuo sit.</i>	276. m	<i>Chirurgus.</i>	146. f
<i>Captus somno, mente, &c.</i>	23. f	<i>Chorda oberrare eadem.</i>	94. m
<i>Caput quassare.</i>	36. f		
<i>Caput pro homine.</i>	36. m		
<i>Caput à cernicibus amputa.</i>			

INDEX RERVM

<i>Chrysippus acutissimus Dia-</i>	<i>Clauam Herculi extorquere.</i>
<i>lecticus.</i> 110. m	224. m
<i>Keimilia qua dicuntur.</i> 208. f	<i>Cleanthis de cibo dictum.</i> 107. m
<i>Cibus eorum qui cupidi litte-</i>	
<i>rarum.</i> 107. m	<i>Cleantes irrisus ab ingenio-</i>
<i>Cibum è flāma petere.</i> 123 m	<i>sis.</i> 137. m
<i>Cicada.</i> 153. f	<i>Clementia quid sit.</i> 184. f
<i>Cicero versandus & imitan-</i>	<i>Colligere Vasa quid.</i> 371. m
<i>dus.</i> 401. p	<i>Colloquium in schola.</i> 97. m
<i>Ciceronis alumnus & cliens.</i>	<i>Colluues.</i> 222. p.
402. m	<i>Comburare diem.</i> 260. m
<i>Cicer. eloquentia commenda-</i>	<i>Cōmendandi formula.</i> 456. p
<i>tur.</i> 404. m	<i>Commercari libros.</i> 409. p
<i>Cicer. amor in literas.</i> ibid.	<i>Commodare alicui, Variata</i>
<i>Cic. imitandus in quo.</i> 407. m	<i>locutio.</i> 313. p
<i>Cicero ex Græcis eruditionem</i>	<i>Commodare pro mutuum da-</i>
<i>collegit.</i> ibid.	<i>re.</i> 373. p
<i>Ciceronis praeceptor Apollo-</i>	<i>Compacto ad aliquem Venire.</i>
<i>nus Molo.</i> 408. m	87. p
<i>Cicer. multa ex Aristotele.</i>	<i>Comparatio nominum, Verbo-</i>
426. m	<i>rūmque coniugatio.</i> 177. f
<i>Ciceronis mors.</i> 435. f	<i>Compatior.</i> 204. f
<i>Cic. comparatur cum Demo-</i>	<i>Comperendinare quid.</i> 251. m
<i>sthene, & aliis.</i> 428. m	<i>Componere se ad aliorum ex-</i>
<i>Ciceronis philosophia lauda-</i>	<i>emplar.</i> 119. m
<i>tur.</i> 437. f	<i>Conceptu Verbis iurare.</i> 238. m
<i>Cicer. de Deo quid senserit.</i>	<i>Concertatio scriptionis.</i> 241. m
439. f	<i>Concertationum scholastica-</i>
<i>Cicero vindicatur ab imperi-</i>	<i>rum formula.</i> 239 p
<i>tis.</i> 442. m	<i>Conclauē.</i> 113. p. 319. m
<i>Ciuium nomina functio-</i>	<i>Conditionem latam renun-</i>
<i>num.</i> 193. f	<i>tiare.</i> 209. p.
<i>Cynici Vnde dicti.</i> 265. m	<i>Condolet caput.</i> 32. p
<i>Cygni in morte canunt.</i> 281. f	<i>Condonare erratum.</i> 34. f
<i>Chilonis de conuiuiis dictum.</i>	<i>Congiarium quid.</i> 71. m
105. f	<i>Congressio.</i> 363. m
	Con-

ET VERBORVM.

<i>Coniectare, OEdipo opus est.</i>	<i>Cum hasta, cum scuto, pro-</i>
394. m	uer. 34. m
<i>Consciscere flagitium.</i>	<i>Cupiditas discendi.</i>
68. f	114. m
<i>Conscribere corium alicui.</i>	<i>proficiendi.</i>
37. p	319. p
<i>Consolatio Ciceronis.</i>	<i>Curatio vulneris.</i>
410 m	145. m
<i>Conterere diem.</i>	<i>Cursuram incipere.</i>
168. f	210. f
<i>Continens biduum, &c.</i>	<i>Custodire rem charam.</i>
112.	146. m

D.

<i>Contradicere.</i>	399. f	<i>Dare iudicium.</i>	241. m
<i>Contumelias intorquere.</i>	68. m	<i>Dare aliquid gratia, fami-</i>	
<i>Conualescere, confirmare se.</i>	63. p	<i>liaritati.</i>	240. p. 222. f
<i>Constitutum iacere in aliquem.</i>	58. p	<i>Dare mutuum.</i>	172. m
<i>Constitio aliquem consuetari.</i>	63. p	<i>Dare penas.</i>	35. f
<i>Constituta.</i>	105. f	<i>Dare vacuas aures alicui.</i>	234. f
<i>Copia ludendi.</i>	82. f	<i>Dare verba seni difficile.</i>	234. m
<i>Cor pro animo.</i>	448. p	<i>Dare utendum aliquid, pro</i>	
<i>Cornelij Cethegi eloquentia.</i>	110. m	<i>commodare.</i>	172. m
<i>Corpus, cor, δέμας & σῶμα.</i>	277. f	<i>Dat bis, qui cito dat.</i>	174. m
<i>Coricai unde dicti.</i>	222. f	<i>Dauus.</i>	394. m
<i>Creator.</i>	193. f	<i>De suo se alere.</i>	152. m
<i>Crena calami qua.</i>	40. p	<i>Deductio pueri ad magi-</i>	
<i>Cribrum carnisficinum, homo</i>		<i>strum.</i>	1. m
<i>flagris laceratus</i>	31. m	<i>Dadala tellus.</i>	159. f
<i>Crimen fabricari.</i>	24. m	<i>Deformis.</i>	253. m
<i>Critici qui vocati.</i>	156. f	<i>Deglutire voces.</i>	235. m
<i>Crusta, crustula, crustularius,</i>		<i>Dei Mater, Deipara.</i>	193. p
<i>crustarius.</i>	16. m	<i>Delicia, pro re iucunda.</i>	217. m
<i>Cubitu surgere.</i>	33. f	<i>Delphicum templum celebra-</i>	
<i>Culpam contrahere.</i>	97. f	<i>tissimum.</i>	138. m
		<i>De meliore nota commenda-</i>	
		<i>re.</i>	200. m. 207. m

INDEX RERVM

<i>Demetrius Phalereus.</i>	413. f	<i>Diogenis apophthegma.</i>	369. f
<i>Demosthenis Vigilia.</i>	136. p	<i>Diogenis dictum de formosis mulieribus, sed vulgatis.</i>	84. m
<i>Demosthenes se subterraneis locis condebat.</i>	160. m	<i>Thesaurus quis propriè dica- tur.</i>	207. f
<i>Demosthenes cum Cic. compa- ratur.</i>	229. m	<i>Discendi cupid.</i>	3. m
<i>Depositio, Deponere.</i>	334. f	<i>Discendum diutissime.</i>	6. m
<i>Depositionis mos Unde proflu- xit.</i>	337. m	<i>Disceptare.</i>	207. p
<i>Desperatio.</i>	244. f	<i>Disputatur, Disputatio.</i>	241. p
<i>Despondere.</i>	295. m	<i>Dij.</i>	125. m
<i>Deus tardus ad pœnas.</i>	29. m	<i>Dines promissis.</i>	111. m
<i>Deus laneis pedibus incedit.</i>	ibid.	<i>Divina Virgula.</i>	40. p
<i>Deus auerrantes.</i>	261. m	<i>Diuis bene iuuantibus, & id genus locutiones.</i>	10. p
<i>Deus scientiarum fons.</i>	375.	<i>Diuitia.</i>	408. m
<i>Diana montibus inerrat.</i>	167. m	<i>Diuus Cassianus à pueris ene- catur.</i>	82. m
<i>Dicere salutem ultimam.</i>	209. p	<i>Diuus Augustinus.</i>	227. m
<i>Dicta alterna.</i>	182. f	<i>Docti noti regibus & principi- bus.</i>	378. f
<i>Dicta que proprio nomine ap- pellentur.</i>	183. p	<i>Doctor literarum, pro Magi- stro Grammat.</i>	4. f
<i>Dier ortus.</i>	10. p. 195. m	<i>Doctore turpe est, cum culpa redarguit ipsum.</i>	243. m
<i>Dies.</i>	114. m. 136. m	<i>Doctrina finis, fructus.</i>	388. p. 377. f
<i>Dies remissionis.</i>	114. m	<i>Doctrina ornat animum.</i>	359. m
<i>Difficultas nulla est à me.</i>	115. m	<i>Doctrina medium ad felicitate- tem.</i>	358. f
<i>Digitum tollere, quid apud Ge- teres.</i>	278. m	<i>Doctrina constantia.</i>	377. m
<i>Digitorum nomina.</i>	40. f	<i>Doleo.</i>	205. m
<i>Dignitatis civilis, Ecclesiasti- ca nomina.</i>	193. p	<i>Dolor.</i>	
<i>Diligentia laus.</i>	291. m		
<i>Dimissio improuisa.</i>	50. m		

ET VERBORVM.

<i>Dolor occupat sinciput.</i>	32. m	<i>Et conficiendorum ratio.</i>	41. p
<i>Dormitantium habitus.</i>	53. m	<i>Elinguare aliquem munuscu-</i>	32. m
<i>Dormitator.</i>	205. m	<i>lis.</i>	
<i>Dormire Variè effertur.</i>	300. m	<i>Eloquentia Cicer.</i>	402. Vide
<i>Drama.</i>	471. p	<i>Et.</i>	
<i>Dramata nostra Et à Veteri-</i>		<i>E malo cornu, malum ouum.</i>	
<i>bus distinguantur.</i>	473. m	<i>proverb.</i>	350. p
<i>Ducere classẽ.</i>	220. p	<i>Emblemata Et parerga fron-</i>	
<i>familiam.</i>	17. f	<i>tium, libri.</i>	146. m
<i>Ductare aliquem dolis, decia-</i>		<i>Emendatio scriptiois.</i>	115. f
<i>pere.</i>	231. m		122. p
E.		<i>Emittere in lucem libros.</i>	170. m
<i>Ebriorum facies ebriosa.</i>	182. m	<i>En Vnquam.</i>	154. f
<i>E conspectu aliquem fugare.</i>	152. f	<i>Endymionis somnus.</i>	56. p.
<i>Ecclesiastes pro concionato-</i>		<i>Ennii somnium.</i>	14 m
<i>re.</i>	193. m	<i>Ennius poetarum Roman.</i>	
<i>Ecphrasis pura ac dilucida</i>		<i>princeps.</i>	443.
<i>narratio.</i>	130 p	<i>Ennius tria corda gessit, hoc</i>	
<i>Eculeus quid.</i>	343. p	<i>est, tribus linguis locutus</i>	
<i>Educatio puerilis.</i>	7. m. 14. m	<i>est.</i>	ibid.
<i>Educationis exempla.</i>	353. f	<i>Eodem redire.</i>	184. f
<i>Effingere aliquem moribus,</i>		<i>Ephorus Isocratis discipulus</i>	
<i>Verbis.</i>	134 f	<i>calcaribus indigebat.</i>	136. m
<i>Efflictim amare, Vehemen-</i>		<i>Epaminondas institutus à Ly-</i>	
<i>ter.</i>	162. m	<i>sida.</i>	379. m
<i>Efflictim deperire aliquem,</i>		<i>Epigramma Catulli in Ci-</i>	
	294 m	<i>cer.</i>	432. p
<i>Efflorescit Stilitas.</i>	199. p	<i>Epistola M. Tullij.</i>	413. p
<i>Effundere animum, se ad hi-</i>		<i>Epistola laus, Et epistolarum</i>	
<i>laritatem.</i>	259. f	<i>genera.</i>	413. 414. m
<i>Elementorum conformatio,</i>		<i>Epistolarum Stilitas.</i>	415. m

INDEX RERVM

<i>Epistola ad duo genera reuocatur.</i>	451. m	<i>Ex armare aliquem.</i>	174. f
<i>Epularis accubatio sermone commendatur Velut condimento.</i>	105. p	<i>Ex asse heredem scribere.</i>	297. f
<i>Errorem eripere alicui.</i>	242. f	<i>Ex bono & a quo disceptare controuersiam.</i>	240. f
<i>Eruditionis & utilitas.</i>	379. m	<i>Excandescere.</i>	60. f
<i>Eruditionis Voluptas.</i>	ibid.	<i>Excellere ingenio.</i>	405. f
<i>Eruditio liberat à molestiis.</i>	379. m	<i>Excusatio absentia.</i>	32. p
<i>Esse & nà, pro simul edere.</i>	187. f	<i>Excusatio.</i>	233. m. 235. f
<i>Esse in numero aliquo, id est, honore.</i>	253. f	<i>Excutere Veternum, ruborem excutere aliquem.</i>	
<i>Est quando id facis.</i>	87. p	<i>Excutere aliam quercum, pro. uerb.</i>	174. f
<i>Est annus, cum hoc feci.</i>	89. m	<i>Exemplum & nius, corrumpit multos.</i>	235. f
<i>Est mihi bene, male.</i>	140. m	<i>Exemplum in aliquem facere, edere.</i>	65. m. 69. f
<i>Esto.</i>	160. m	<i>Exemplum in aliquo proedere, statuere.</i>	65. f
<i>Esquillam rosam prouerb.</i>	160. m	<i>Exemplum ratio est & indictæ.</i>	ibid.
<i>Euangelia, pramia lata nunciantis.</i>	143. m	<i>Ex ephæbis excedere.</i>	302. & 303. f
<i>Euellere opinionem alicui.</i>	242. f	<i>Exercitationes oratoria.</i>	464. f
<i>Euntes in ludum.</i>	18. m	<i>Exercitationes literaria.</i>	190. m. 257. f. 161. m.
<i>Euolare de corporum Vinculis.</i>	272. f	<i>Exhibere alicui molestiam, epistolam.</i>	194. f
<i>Euomere in aliquem, quicquid agrè fuit alicui.</i>	180. m	<i>Exigere reddenda.</i>	179. m
<i>Eurydices studium in discendo.</i>	353. f	<i>Extimere se periculo alicuius rei.</i>	64. p
<i>Examen.</i>	246. f	<i>Exire de potestate mentis.</i>	334. f
<i>Exarare corium.</i>	201. m	<i>Exire are alieno,</i>	149. m
<i>Exardere iracundia.</i>	69. f	<i>Exire seruitio.</i>	150. m
		<i>Ex</i>	

ET VERBORVM.

<i>Ex musca elephantum.</i>	72. p	<i>Fabulam dare spectatoribus.</i>	474. m
<i>Exonerare se metum.</i>	21. m	<i>Facere aliquam rem.</i>	97. p
<i>Expediendi Verbi & sus.</i>	19. m	<i>Facere Deo vota.</i>	87. m
<i>Expedire Virgas in alicuius pellem.</i>	110. m	<i>Facere copiam alicuius rei.</i>	97. f
<i>fustes, flagella in asinos pigros.</i>	225. m	<i>Faciamus esse, fac potuisse & similia.</i>	206. f
<i>Expedire impedita.</i>	189. f	<i>Facinus magnum, non sit sine periculo.</i>	93. m
<i>Explicando quis ordo seruandus.</i>	181. m	<i>Factum muto, nolo, cupio, volo, quid.</i>	283. m
<i>Exprobrare alicui maleficiū.</i>	24. m	<i>Facultatum petendarum formula.</i>	265. p
<i>Expuere miseriam ex animo.</i>	167. m	<i>Facultas ludendi.</i>	78. m
<i>Expurgatio.</i>	63. m	<i>Fallit me animi.</i>	146. f
<i>Ex quo.</i>	72. m	<i>Fallaciam intendere.</i>	464. p
<i>Extendere tempus.</i>	215. m	<i>Falsiloquus.</i>	137. f
<i>Extingui quis Verbi & sus.</i>	276. f	<i>Familiam ducere.</i>	16. m
<i>Extorquere aliquid alicui de manibus.</i>	224. m	<i>Familiaritas mutua.</i>	167. m
<i>Extra noxiam esse.</i>	187. p	<i>Fenestram aperire ad socordiam.</i>	155. p
<i>Extra eos, pro præter.</i>	31. m	<i>Feras transuerberare Venabulo.</i>	167. f
<i>Exuere pudorem subrusticum.</i>	134. f	<i>Fera induunt se in plagas.</i>	16. m
<i>Exuere metum.</i>	207. f	<i>Feria literaria.</i>	34. p
		<i>Ferulam Vola impingere.</i>	109. m

F.

<i>Fabella de lupo & asino.</i>	84. f	<i>Festina lentè.</i>	74. m
<i>de oue & cane.</i>	124. f	<i>Ficus & ficulus fructus.</i>	16. m
<i>de formicis & cicadis.</i>	154. m	<i>Fidem interponere suam.</i>	174. m
<i>de asino & olitore.</i>	302. m	<i>Figura Verborum & sententiarum apud Cic.</i>	434. m
<i>Faber ararius.</i>	184. f	<i>Filius alba gallina, charuo.</i>	24. f
<i>Fabula de Vulpe.</i>	453. m		

INDEX RERVM

<i>Filiorum erga parentes amor.</i>	247. m.	<i>Foruli qui.</i>	102. m.
<i>Fluorum bona in doles & mores qui sint.</i>	218. f.	<i>Famini non licuit Romam vinum bibere.</i>	183. m.
<i>Filum orationis.</i>	128. m.	<i>Fatet hesterno mero.</i>	ibid.
<i>Fingere alia omnia quid.</i>	95. m.	<i>Frater geminus.</i>	16. m.
<i>Flagitium consciscere.</i>	69. m.	<i>Fraudem dare.</i>	59. m.
<i>Flagitium admittere.</i>	229. m.	<i>Fraudi mihi res est, pro damno.</i>	ibid.
<i>Flere quid proprie.</i>	28. m.	<i>Frequentare scholas.</i>	152. f.
<i>Flos dicitur in re aliqua prestantissimum.</i>	194. m.	<i>Frequentare idem, quod iterare.</i>	100. f.
<i>Flos equitum, nobilitatis, puerorum.</i>	ibid.	<i>Frons pro impudentia.</i>	34. m.
<i>Flos nectaris, orationis quodam Tullyi genus.</i>	415. f.	<i>Frugi, frugalis.</i>	182. f.
<i>Fontes.</i>	160. m.	<i>Frustrum discipuli.</i>	55. f.
<i>Fons bonorum Deus.</i>	375. f.	<i>Frustra esse, falli, errare, decipi.</i>	139. p.
<i>Formica sua bilis inest, pro uerb.</i>	24. m.	<i>Frustra operam conterere.</i>	153. m.
<i>Fermicarum prudentia.</i>	154. f.	<i>Frustratio petiti atramenti.</i>	174. f.
<i>Forma elegantis descriptio.</i>	355. f.	<i>Fucum alicui facere.</i>	212. f.
<i>Formule petendarum facultatum.</i>	264. m.	<i>Fugit meratio, cum aliud diximus, aliud volumus.</i>	143. p.
<i>Salutandi & Valedicendi in congressibus & literis.</i>	314. m.	<i>Fumos venditare.</i>	364. f.
<i>Foras promittere.</i>	105. f.		
<i>Fortunarum naufragium facere.</i>	365. m.	G.	
<i>à fortuna vulnus accipere.</i>	415. p.	<i>Gallorum periphrasis, Vigilantia.</i>	56. m.
<i>Fortunis suis desperare.</i>	250. p.	<i>Garrulus, garrire.</i>	237. f.
		<i>Gaza.</i>	397. m.
		<i>Geminum pro simile.</i>	6. f.
		<i>Gestare aliquem in sinu.</i>	259. p.
		<i>Gestire quid sit.</i>	141. m.
		<i>Glandes, globuli, qui è bombardis</i>	

ET VERBORVM.

[illegible]

INDEX RERVM.

<i>Hora producta.</i>	214. m	<i>Illudere in aliquem.</i>	104. m
<i>Hominis propria.</i>	370. m	<i>Imbrem in cribro portare,</i>	
<i>Hominis stupidi epith.</i>	281. m	<i>proverb.</i>	255. f
<i>Hominis descriptio.</i>	371. p	<i>Imitari.</i>	413. p
<i>Homulus, homuncio.</i>	211. p	<i>Imitationem Cicer. cur pauci</i>	
<i>Humanarum literarum du-</i>		<i>assequantur.</i>	443. p
<i>ces.</i>	396. m	<i>Inuitatio magistri.</i>	105. m
<i>Humanitatis officium.</i>	187. m	<i>Imitandum in Cicer. quid sit.</i>	403. m
<i>Humanitatis studia.</i>	395. m	<i>Impendio magno rem con-</i>	
<i>Humanitatis significatio tri-</i>		<i>struere.</i>	396. f
<i>plex.</i>	387. m	<i>Imperij amplificandi cupidi-</i>	
<i>Honorarium.</i>	215. f	<i>tas in Alexand.</i>	97. m
<i>Honores Academici.</i>	331. p	<i>Imperium dote vendere.</i>	305. f
<i>Honos alit artes.</i>	ibid.	<i>Implicari, impediri cassibus.</i>	231. f
<i>Honores aulici.</i>	362. f	<i>Imponere alicui.</i>	32. f
<i>Honoratus locus.</i>	240. m	<i>Imponere alicui munus, ne-</i>	
<i>Honor merces Virtutis,</i>	332. f	<i>cessitatem, provinciam.</i>	117. m
<i>Horatij oblectationes.</i>	170. m	<i>Imponere plagas.</i>	223. m
<i>Hyems senescens, producta.</i>	163. m	<i>Importunus flagitator.</i>	70. m
		<i>In album referre.</i>	2. m
I.		<i>In cinere scribere, proverb.</i>	70. f
<i>Iam inde ab adolescentulo.</i>	129. p	<i>In angusto mihi res est.</i>	240. f
<i>Icarus & Dadali fabula.</i>	311. m	<i>Inaudire quid.</i>	31. f
<i>Ictus piscator sapit. proverb.</i>	26. m	<i>In caput & perniciem tuam</i>	
<i>Idola rerum, pro imagine seu</i>		<i>sit.</i>	230. f
<i>specie rerum.</i>	160. m	<i>Incita pro egestate.</i>	175. m
<i>Ientare.</i>	192. m	<i>Incitamentum.</i>	154. m
<i>Ignis non extingui igni, pro-</i>		<i>Inclinat annus ad finem.</i>	199. m
<i>uerb.</i>	80. m	<i>In conuentu hominum, quo-</i>	
<i>Iliade longiores, proverb.</i>	199. p	<i>modo loquendum.</i>	346. m
			m-

ET VERBORVM.

<i>Incumbere toto pectore in ali-</i>		<i>merare.</i>	259. m
<i>quid.</i>	233. m	<i>In prasens, prasenti, prasen-</i>	
<i>Incutere alicui pugnam.</i>	410.	<i>tia.</i>	202. m.
	m	<i>In rem prasentem Venire.</i>	
<i>In Dialecticis, in Rhetoricis,</i>			273. f
<i>sic Veteres loquebantur.</i>		<i>Insanus.</i>	336. f
	297. m	<i>Inscitia.</i>	233. m
<i>Indoctus.</i>	374. m	<i>Insculpere in mente.</i>	79. f
<i>Indulgentia Vacationum.</i>	112	<i>Insiidiis aliquem excipere.</i>	
	m		124. f
<i>Indulgentia.</i>	210. f	<i>In sinu, complexu aliquem</i>	
<i>Industria discendi.</i>	253. m	<i>habere. In amoribus esse.</i>	
<i>Inedia prasens medicamen-</i>			216. m
<i>tum.</i>	62. f	<i>In sinu gestare.</i>	219. m
<i>Inescare.</i>	375. m	<i>Instaurare vires.</i>	112. m
<i>Inest formica sua bilis, pro-</i>		<i>Institutum suum seruare.</i>	
<i>uerb.</i>	24. f		228. f
<i>Inflammare.</i>	207. m	<i>Instructus à libris, pecunia.</i>	
<i>Infiniti modi vsus cum accu-</i>			313. m
<i>satiuo.</i>	36. p	<i>Instrumentum musicum.</i>	196.
<i>Ingenium segnitia tepescit.</i>			f
	183. m.	<i>In sua causa nemo est incor-</i>	
<i>Ingeniosi laboriosè docent.</i>	386	<i>ruptus arbiter</i>	109. m
	m	<i>Insuere charitas in membra-</i>	
<i>Ingenio potiores partes dan-</i>		<i>nam.</i>	190. m
<i>tur.</i>	254. f	<i>Insuendi libros, qua ratio &</i>	
<i>Ingerere verbera.</i>	110. m	<i>modus.</i>	190. m
<i>In illis sum, pro inter illos.</i>		<i>Insula beatorum qua.</i>	96. f
	119. m	<i>Intempesta nox.</i>	212. p
<i>In medullis esse.</i>	220. m	<i>Intendere fallaciam.</i>	64. p
<i>In mente insculpere, in ta-</i>		<i>Intumescere bile.</i>	242. p
<i>bulis mentis inscribere.</i>		<i>Interponere se in aliquam co-</i>	
	79. f	<i>tentionem.</i>	241. f
<i>In pistrino molere.</i>	155. m	<i>Interrogationes varia.</i>	183. f
<i>Inportunauigare.</i>	182. f	<i>Interuallum est hora & se-</i>	
<i>In primis, in postremis nu-</i>		<i>mis.</i>	258. m
			m.

ET VERBORVM.

<i>Latina lingua & usus laudatur.</i>	349. m	<i>Libri impij pestes animorum</i>	136. f
<i>Latine loqui.</i>	346. p. 243 m	<i>Libri frontes, Volumen, cornua, Umbilicus.</i>	148. m
<i>Latinitatis auctores optimi.</i>	116. f.	<i>Libri frons pumicata.</i>	149. f
<i>Laudare coram in os.</i>	186. f	<i>Libri de Orat. Cicer. quando scripti.</i>	420. f
<i>Laudare plenis buccis, pleno ore.</i>	427. f. 421. f	<i>Libri Ciceronis de Inuent.</i>	419. m
<i>Laudatio eruditionis.</i>	373. f	<i>Librorum locumenta, receptacula.</i>	293. m
<i>Laudatione aliquem prosequi.</i>	236. f	<i>Librorum mundities.</i>	325. m
<i>Laudationis formula.</i>	427. p	<i>Libros corrigere, Varie effertur.</i>	397. p
<i>Laureolam in mustaceis quarrere, prouerb.</i>	264. f	<i>Licentiam dare, pro moderata & honesta potestate.</i>	77. f
<i>Laurus quibus debeatur.</i>	334. m	<i>Licentiatus Unde dicatur.</i>	334. m
<i>Lectio puerorum qualis esse debeat.</i>	16. m	<i>Lingua mentem anteuertit.</i>	31. m
<i>Lectio solitaria Velut somnus quidam.</i>	250. m	<i>Linguarum trium principum antiquitas.</i>	444. m
<i>Leuitas sedat iracundiam.</i>	84. m	<i>Earum encomium.</i>	ibid.
<i>Leui brachio, molli brachio rem agere. prouerb.</i>	59. f	<i>Literarum Stilitas.</i>	15. f
<i>Leonem promittis, murem ostendis. prouerb.</i>	270. f	<i>Litterarum candidati amant recessus.</i>	169. f
<i>Lesbium Senum.</i>	253. f	<i>Litterarum formatio.</i>	173. p
<i>Liberi pro vnico filio aut filia.</i>	220. m	<i>Littera Bellerophontis.</i>	232. m
<i>Liberos suscipere.</i>	129. p	<i>Littera Pythagora.</i>	365. m
<i>Libidinosi omnium turpissimi.</i>	89. m	<i>Litteras quando Romani amplexi.</i>	372. f
<i>Libri pulchri descriptio.</i>	146. p	<i>Litterarum fastidium explicatur.</i>	356. f. 357. m
<i>Libri partium nomina.</i>	100. p	<i>Litterarum incommoda.</i>	361. m
		<i>Lit</i>	

INDEX RERVM

<i>Littera in rebus aduersis le-</i> <i>uamentum.</i>	383.p	<i>tiem, prouerb.</i>	457.m
<i>Litteris tinctus, infectus.</i>	383.	M.	
	m		
<i>Litteri concionari, prouerb.</i>	367.m	<i>Maete, Unde hac vox emanat.</i>	119.f
<i>Litigium.</i>	209.m	<i>Macenas.</i>	152.f
<i>Loca deserta amarunt Philo-</i> <i>sophi.</i>	169.f	<i>Madidusne an siccus.</i>	143.m
<i>Longinqua res.</i>	237.m	<i>Magistri Grammat. Doctores</i> <i>appellantur.</i>	4.f
<i>Loquendum meditare.</i>	349.p	<i>Magister in puerisendo qualis</i> <i>debeat esse.</i>	223.f
<i>Loris cooperire aliquem.</i>	78.f	<i>Magister Unde dicatur.</i>	334.
<i>Lubentibus omnibus.</i>	73.m		f
<i>Lucellum.</i>	24.f	<i>Magistrorum sceptrum.</i>	229.f
<i>Lucianus statuarius.</i>	130.f	<i>Magnifice se circumspicere.</i>	25.f
<i>Lucilius semel in vita risit.</i>	358.f	<i>Maledictio.</i>	239.f
<i>Lucerna Aristophanis.</i>	92.f	<i>Maleficium in se admittere.</i>	262.m
<i>Lucernam olet.</i>	ibid.	<i>Malo tuo, Getus locutio.</i>	353.
<i>Lucifer agmina stellarum co-</i> <i>git.</i>	194.m		m
<i>Ludere nucibus, id est, pueri-</i> <i>liter agere.</i>	250.f	<i>Manus cur ita dicta.</i>	42.f
<i>Ludendi potestas recusata.</i>	194.m	<i>Manus pro figura literarum.</i>	ibid.
	21.p	<i>Mathematica.</i>	379.p
<i>Ludi.</i>	21.p	<i>Matrimi.</i>	368.f
<i>Ludimagister qualis cum di-</i> <i>scipulis esse debeat, defen-</i> <i>sus.</i>	225.m	<i>Maturrimè.</i>	195.m
<i>Ludos aliquem facere.</i>	80.m	<i>Medicus.</i>	252.p
<i>Ludus Grammaticus.</i>	149.f	<i>Medicina.</i>	200.m
<i>Ludus ex pacto concessus.</i>	83.	<i>Meditari.</i>	179.f
	m	<i>Medium digitum ostendere.</i>	338.f
<i>Luere commissum.</i>	235.f	<i>Medulla.</i>	110.f
<i>Lydius lapis, prouerb.</i>	346.m	<i>Medulla mellis.</i>	415.f
<i>Lydum prouocare in plani-</i>		<i>Memoria me fugit.</i>	62.p
		<i>Memoria.</i>	220.p. 134.m
			Me-

ET VERBORVM.

<i>Memoria Themistoclis.</i>	236.	<i>Modus infiniti & usus cum Ac-</i>	
	f	<i>cusatio.</i>	36. m
<i>Mendacio qui confidit, in</i>		<i>Molarum apud Veteres & usus</i>	
<i>caducum parietem incli-</i>		<i>non erat.</i>	155. m
<i>nat.</i>	231. f	<i>Molestiam alicui aspergere.</i>	104. f
<i>Mens pro voluntate & ratio-</i>		<i>Momus Deus.</i>	282. m
<i>ne.</i>	173. m	<i>Montes Phæbo & Musis dedi-</i>	
<i>Mensa sine arte beatum fa-</i>		<i>cati.</i>	168. m
<i>cit.</i>	108. p	<i>Mors variè effertur.</i>	278. m
<i>Mensium ratio apud Veteres.</i>		<i>Mori ante ipsam mortem.</i>	92. p
	164. f	<i>M. T. Cicero.</i>	396. f
<i>Mentiri periphrasis.</i>	311. f	<i>Mortem obire & de deducta</i>	
<i>Merenda & de dicta.</i>	303. p	<i>locutio.</i>	276. m. 277. m
<i>Meretrices à Diogene mulso</i>		<i>Mortuo concionari.</i>	236. p
<i>lethalibus succis tempera-</i>		<i>Mos cuiq; suus est.</i>	184. m
<i>to comparantur.</i>	85. m	<i>Mulier meritoria, est inferis</i>	
<i>Mero fætet hesterno.</i>	183.	<i>proxima.</i>	86. m
<i>Metempsychosis Pythagora.</i>		<i>Muliebris lamentatio.</i>	341. f
	141. f	<i>Mulsa loqui.</i>	52. f
<i>Metus.</i>	22. m. 90. f	<i>Munditia librorum.</i>	325. f
<i>Militis fuga.</i>	402. m	<i>Muscas prateruolantes hor-</i>	
<i>Miltiadis trophæa.</i>	279. p	<i>res.</i>	88. f
<i>Minerva Magistrorum mer-</i>		<i>Musa mansuetiores.</i>	136. p
<i>ces.</i>	11. m	<i>Musa & de dicta.</i>	382. p
<i>Mina.</i>	232. f	<i>Musa Plantina.</i>	450. m
<i>Minerva non minus quam</i>		<i>Musica comparatur cum lite-</i>	
<i>Diana montibus inerrat.</i>		<i>ris.</i>	280.
	168. m	<i>Musica laudatio.</i>	282. p
<i>Minerva ortus.</i>	ibid.	<i>Musice canere.</i>	154. m
<i>Ministrare accumbentibus.</i>		<i>Musici instrumenti nomina.</i>	196. m
	212. m	<i>Mussare quid sit.</i>	82. m
<i>Mithridates. 22. linguas per-</i>		<i>Mutare factum, panitere.</i>	282. m
<i>calluit.</i>	447. f		
<i>Mittere sanguinem.</i>	51. m		
<i>Moderatio Vita philosopho-</i>			
<i>rum.</i>	107. m		

INDEX RERVM

<i>Mutuari.</i>	126.p	<i>Nomenclator.</i>	149.f
<i>Mutuatio calami.</i>	172.f	<i>Nomenclatura.</i>	149.f. 196.p
N.		<i>Nomen tuum cum aternitate coniunges.</i>	255.f
		<i>Nomina mensium.</i>	164.m
<i>Nare sine cortice.</i>	126.m	<i>Nomina dissoluere.</i>	116.p
<i>Narras bene, malè, &bi quid triste, &el prosperè accidit.</i>	89.m	<i>Nominis proprii indicandi ratio.</i>	7.f
<i>Narras somnia.</i>	223.m	<i>Nomine negligentis, pro causa.</i>	119.m
<i>Natale solum,</i>	161.m	<i>Non aquum dicis.</i>	32.m
<i>Natalis dies.</i>	52.f	<i>Non, eleganter geminatur.</i>	ibid.p
<i>Natalitia dare.</i>	46.f	<i>Non nostrum inter vos tantas componere lites.</i>	245.p
<i>Natalitia Domini.</i>	64.f	<i>Non in omni pulchro capite inest cerebrum, prouerbi-um.</i>	259.f
<i>Nati pro vno tantum &surpantur.</i>	221.m	<i>Nosce teipsum.</i>	139.f
<i>Natura sibi quisque est amicus.</i>	98.f	<i>Nostrates Scriptores, Homi-nes.</i>	119.m
<i>Natura repugnare, est cum Diis bellum gerere.</i>	89.p	<i>Notare punctis.</i>	239.p
<i>Naufragij periphrasis.</i>	125.p	<i>Nouissimus.</i>	47.f. 203.m
<i>Nec latum pedem discedere.</i>	104.m	<i>Nouum cum Vocibus inauditum, inusitatum, admirabile coniungitur.</i>	90.f
<i>Necessitudo, necessitas.</i>	21.m	<i>Nox transacta.</i>	87.m
<i>Nefastus dies.</i>	307.f	<i>Nox mater est consilij.</i>	65.m
<i>Negotium dedere alicui.</i>	55.m	<i>Noxa quis Vocis &fus.</i>	187.m
<i>Nihil attraxit funis tuus, prouerb.</i>	206.f	<i>Numerare aliquid in bonis.</i>	140.f
<i>Nimum quantum, pro &ehementer.</i>	5.f	<i>Numerare aliquem in amicum.</i>	222.p. 241.m
<i>Nimia omnia nimum negotium hominibus exhibent.</i>	112.f	<i>Numerosa Oratio Ciceronis.</i>	434.m
<i>Nimum miris modis mira prodigia.</i>	153.f	<i>Nutricij officia erga infantes.</i>	226.m.
<i>Nec contra torrentem, frustra.</i>	152.m		O Ober.

ET VERBORVM.

O.

Oberrare chorda eadem. 94.
m

Obire scholam. 31. m

Obligari sacramento militia,
471. f

Obrepsit mihi hoc impruden
ti. 174. m

Obsecrandi & obtestandi for-
mula. 15. p. 32. m. 235. f
125. m

Obsequi. 64. m

Observator. 262. p

Obserere pugnis aliquem. 71.
m

Obsidet corpus pallor, & ma-
cies. 112. m

Obsonare famem. 197. f

Obstringere aliquem benefi-
cio. 181. m

Obtemperare Variè effertur.
396. f

Obtrectatores laniis compa-
rantur. 188. m

Obuium est mihi hoc facere.
262. m

Occasionem opprimere. 79. m

Occisissimus sum. 154. f

Oculi dolere quibus dicantur.
29. p

Oculissimus homo, pro, Valde
charo. Plaut. 217. p

Occultare se ab hominum
conspetu. 169. m

Oculum adiicere. 239. m

Oculus, ocellus. 340. f

Odium Vatiniianum. 266. m

Odorari Vafriciem alicuius.
213. m

Odoratus oblectamenta. 364.
m

Oedipus. 295. m

Offendere Valetudinem. 136.
m

Officina disciplinarum. 151. m

Olet lucernam, hircum. 90.
m

Olet rosas. 222. f

Olet rus. 243. m

Oleum perdere. 42. m

Olei plusquam Vini consume-
re. 90. m

Oleum flamma esse. 212. m

Oleum cedrinum. 398. f

Olim pro futuro. 112. m

Olympionica. 80. p

Omnia quibus tribuantur. 7.
m

Ominari meliora. 254. m

Omnes sibi melius esse malant
quàm alteri. 95. f

Omne punctum ferre. 70. m

Onerare aliquem pugnis, ma-
ledictis, latitiis, mendaciis.
71. p

Opere maximo rogare. 374. f

Dare operam. 60. m

Opificium sordidum. 233. m

Opinione sua deiici, seu deis-
cere aliquem. 239. f

Opinione precipere. 387. f

Ora.

INDEX RERVVM.

P.

- Oracula canere.* 269. p
Orapagina. 325.
Oratio, horridula, ieiuna, plena ruris. 403. p
Orationis copia, suauitas, &c. 405. m
Oratio lenis ac placida. 413. m
Orationes Cicer. laudantur à Quintiliano. 426. f
Oratio pro Sextio laudatur. 429. f
Oratio optima Cicer. quæ longissima. 433. p
Oratio triplex, soluta, prosa, pedestris. 461. f
Orpheus cantu flumina, & ventos moratus. 171. p
Orthographia. 47. p
Ortus dies. 10. p
Os obstruere alicui. 228. f
Os pro impudentia. 35. m
Otiosi mortuis similes. 383. m
Otium continuatis occupationibus interponendum. 80. m
Otium non debet esse otiosum. 165. m
Otium oblectare suum re aliqua. 259. m
Ouidius in exilio seipsum consolatus. 384. f
Ouum an extiterit ante gallinam. 214. m
Padagogi. 304. f
Palamon arbiter certaturis constitutus. 244. f
Palamon Grammaticus quis fuerit. ibid.
Palimpsestus. 178. f
Palma cur in certaminibus signum victoria. 245. m
Palma natura. ibid.
Palpum alicui obtrudere. 212. f
Paraphrasis quid. 130. m
Parca. 280. p
Parentum in libros amor nimius. 223. & 226. f
Parentes filios castigare debent. 227. m
quo modo. 228. m
Paria reponere. 97. m
Paruissimus. 39. f
Patria amor, encomium. 166. f
Patria nos omnium maximè delectat. 166. m
Peccata discipulorum in Gymnasio qua. 57. f
Peccatum pugnare. 62. m
Pugnam pugnare, &c. ibid.
Pecunia scholasticis necessaria. 101. f
Pegasus qualis equus. 263. m
Pegasides Musa. ibid.
Penelopes tela. 75. m
Penitissimè excutere, introspecte.

ET VERBORVM.

<i>spicere.</i>	210. f	<i>bricosius.</i>	155. p
<i>Penna quæ aptissima ad scri-</i>		<i>Platonicis numeris nihil ob-</i>	
<i>bendum.</i>	38. m	<i>scurius.</i>	156. f
<i>Penna preparatio.</i>	ibid.	<i>Plinij epistola quales.</i>	167. m
<i>Pensum diurnum.</i>	257. f	<i>Plus aquo.</i>	232. f
<i>Percutere tergum fustibus.</i>		<i>Plus nimio.</i>	225. m
	154. p	<i>Pluteorum genera quæ.</i>	100. m
<i>Peregrinationes ob eruditio-</i>		<i>Poëta.</i>	113. m. 132. f. 143. m
<i>nem suscepta.</i>	380. m	<i>Poëta in syluas secedunt.</i>	168. f
<i>Pericles ab Anaxag. institu-</i>		<i>Poëtica facultas.</i>	378. f
<i>tus.</i>	378. m	<i>Poëtica scriptionis Varietas.</i>	463. m
<i>Personam tetricam induere,</i>		<i>Ponamus ita esse, dicimus in</i>	
<i>deponere.</i>	108. f	<i>rebus controuersis.</i>	206. m
<i>Per transfennam agere, inspi-</i>		<i>Porcum sacrificare.</i>	177. m
<i>cere.</i>	59. m	<i>Portenta Unde dicta.</i>	27. m
<i>Petitio lusus.</i>	74. m	<i>Post hominum genus natum.</i>	202. m
<i>Philosophia.</i>	378. f	<i>Post hominum memoriam.</i>	465. f
<i>Philosophia descriptio.</i>	416. f	<i>Praxiteles.</i>	389. m
<i>Philosophia quæ sit perfecta.</i>	437. m	<i>Præceptor honesta imperat.</i>	221. f
<i>Phæbus cum Musis.</i>	168. f	<i>Præceptores.</i>	306. p
<i>Phryges serò sapiunt.</i>	162. f	<i>Præcepta artis sunt necessa-</i>	415. m
<i>Phrontisteria quæ, & Unde</i>		<i>ria.</i>	
<i>dicta.</i>	19. m	<i>Predictiones malorum.</i>	153. p
<i>Piaculum perpetrare.</i>	87. p	<i>Pramia.</i>	144. p
<i>Piger.</i>	113. m	<i>Præsidarius.</i>	25. f
<i>Piscis taciturnus.</i>	262. m	<i>Præstare culpam, fidem.</i>	96. p
<i>Pistrinum. pro loco bonorum</i>		<i>Præstigia.</i>	212. m
<i>pleno.</i>	156. p	<i>Præceptoris laus.</i>	251. f
<i>Platonis in Victu temperan-</i>		<i>Pueros castigare debet.</i>	227. f
<i>tia.</i>	107. m		Quo
<i>Plato Xenocratem cum Ari-</i>			
<i>stotele confert.</i>	138. f		
<i>Plato de Ideis.</i>	369. m		
<i>Eiusdem peregrinatio.</i>	385. f		
<i>Platonis Timæo nihil tene.</i>			

INDEX RERVM

<i>Quo modo.</i>	228. m	<i>dum inuitandi.</i>	17. m
<i>Precari numen caeleste.</i>	219. f	<i>Puerilis natura adumbrata.</i>	88. m
<i>Premittit aduersarius.</i>	69. m	<i>Pueri Unde dicantur.</i>	162. f
<i>Princeps proprius.</i>	27. m	<i>Roma iis Vinum interdictum.</i>	183. f
<i>Principia sunt perumpenda.</i>	199. m	<i>Multandi Verberibus.</i>	223. m
<i>Principum corruptores.</i>	84. m	<i>Cur cadantur.</i>	229. m
<i>Principum gratia Una.</i>	365. m	<i>Pueritia nimis ad delicta propensa & lubrica.</i>	225. m
<i>Principum Vita.</i>	381. m	<i>Pueri ad disciplinas quomodo adducendi.</i>	226. m
<i>Proferri nomen suum.</i>	109.	<i>Pugnare Variè effertur.</i>	270. p
<i>Progymnasmata Unde dicantur.</i>	4. m	<i>Pugnis onerare, contundere, pectere.</i>	70. m
<i>Pro mea parte, pro Virili pro Viribus.</i>	245. m	<i>Pulsare campanam, nolam.</i>	203. m
<i>Promissis manere, stare, satisfacere.</i>	200. m	<i>Punctis omnium.</i>	69. p
<i>Promissa seruare, soluere.</i>	ibid.	<i>Pulueres scripturarum.</i>	184. m
<i>Promouere ad discendum iectibus.</i>	218. f	<i>Punitendorum peccatorum ratio.</i>	66. m
<i>Promus.</i>	269. f	<i>Putamina ouorum.</i>	184. m
<i>Pro more habeo aliquid facere.</i>	192. m	<i>Pythagora metempsychosis.</i>	142. m
<i>Pronuntiatum.</i>	336. p	<i>Pythagora litera.</i>	378. p
<i>Prorogare, producere tempus.</i>	214. f	<i>Pythagora peregrinatio.</i>	385. f
<i>Prosequi aliquem, pro comitari.</i>	79. p		
<i>Provinciam alicui imponere.</i>	221. m		
<i>Prytaneum locus Athenis.</i>	308. m		
<i>Puer, pueri pro quibus sumantur.</i>	75. p		
<i>Pueri muneribus ad discendum inuitandi.</i>			
		<i>Quaqua, qualis qualis.</i>	97. m
		<i>Quadrismus.</i>	202. m
		<i>Quersimonia.</i>	214. f
		<i>Quasitores.</i>	246. f
		<i>Questionem inter maleficos exercere.</i>	

ET VERBORVM.

[illegible]

INDEX RERVM

<i>Relinquere aliquem post se</i>		<i>Sacchari species.</i>	360. m
<i>longo intervallo.</i>	405. f	<i>Sacramentum conceptus Ver-</i>	
<i>Rem acut tangere.</i>	140. p	<i>bis dicere.</i>	238. m
<i>Remissiones crebras edisse.</i>		<i>Sacramento contendere.</i>	415. f
	112. m	<i>Sacrificandus porcus tibi.</i>	177. m
<i>Renuntiare conditionem</i>	209.	<i>Saltatio Pyrrhica qualis sit.</i>	234. p
<i>Repulsam passi.</i>	148. m	<i>Saltem, Barbari, ad minus.</i>	37. p
<i>Repetitiones lectionum.</i>	236. f	<i>Salutandi formula in con-</i>	
<i>Res mihi in angusto est.</i>	240. f	<i>gressionibus & literis.</i>	12. & seq.
<i>Res est in Vado, in portu na-</i>		<i>Salutem dicere.</i>	158. p
<i>uigat.</i>	138. m	<i>Sanctitudo.</i>	21. m
<i>Res cadit, & Volumus.</i>	145. p	<i>Sapientia non est inclusa te-</i>	
<i>Res est in acie nouacula.</i>	185. m	<i>nenda.</i>	133. f
<i>Rescere quid propriè signifi-</i>		<i>Sapientia à Numine efflagi-</i>	
<i>cet.</i>	136. m	<i>tanda.</i>	ibid.
<i>Respondere.</i>	437. m	<i>Sapientia possessio immorta-</i>	
<i>Responsio perfacilis, perexpe-</i>		<i>lis.</i>	169. p
<i>dita.</i>	182. m	<i>Sapientum septem nomina.</i>	115. m
<i>Respondere votis alicuius cu-</i>		<i>Sapientia fructus.</i>	377. m
<i>mulatissimè.</i>	219. f	<i>Saxum volvere.</i>	157. m
<i>Respub. premio & pœna con-</i>		<i>Scholæ etymon, & nomina.</i>	19. f
<i>tinetur.</i>	158. m	<i>Scholastica arma.</i>	102. p
<i>Ridere.</i>	346. p	<i>Sceptrum Præceptoris, Virga.</i>	229. m
<i>Riphat montes.</i>	147. m	<i>Scelus quodnam propriè dica-</i>	
<i>Rimarum plenus.</i>	169. p	<i>tur.</i>	ibid.
<i>Roscius in sua arte.</i>	467. p	<i>Scientia vna liberalis, alteri</i>	
<i>Ruborem incutere alicui</i>		<i>commodat.</i>	380. m
	239. f	<i>Scriptio.</i>	348. m
<i>Rus olet.</i>	243. m	<i>Scri.</i>	
<i>Rustici hominis epitheta.</i>	411. f		

S.

ET VERBORVM.

<i>Scriptio</i> nis concertatio. 241.	<i>tur.</i> 399. p
<i>Secundo</i> patre, populo, eiusque	<i>Silentium & attentio.</i> 57. m
<i>Vocis & sus.</i> 36. p	<i>Silentio</i> ediscere. 67. f
<i>Secundum</i> natalem Domini,	<i>Similitudo</i> tadium generat. 118. p
<i>id est, post.</i> 63. f	<i>Simplicitas & lenitudo</i> Magi-
<i>Seipso</i> eruditionem fieri. 152.	<i>stri.</i> 211. m
<i>Seneca</i> studia. 321. p. 411. f	<i>Sirenium</i> Scopuli. 281. f
<i>Senectus</i> placida ac lenis. 114.	<i>Sisyphi</i> saxum. 157. m
<i>Senes</i> Unde dicti. 162. m	<i>Sisypho</i> ambitiosi comparan-
<i>Seni</i> Verba dare difficile. 235.	<i>tur.</i> 157. f
<i>Senum</i> duo vitia, tenacitas &	<i>Socrates</i> oraculo Delphico sa-
<i>avaritia.</i> 21. p	<i>pientissimus</i> mortalium. 385. m
<i>Sensuum</i> quinque oblectamen-	<i>Socratis</i> Apoph. 307. m
<i>ta.</i> 363. f. & 364. p	<i>Sol</i> dux & moderator tempo-
<i>Sermo</i> castus, incorruptus,	<i>rum.</i> 381. m
<i>natiuus, minimè</i> infusca-	<i>Solemne</i> suum tenere. 8. p
<i>tus.</i> 177. p	<i>Solis</i> conuersio. 375. m
<i>Sermo</i> festiuus in conuiuiis.	<i>Solitudo</i> studiorum. 167. m
105. p	<i>Soluta</i> pedestrisque scriptio
<i>Sermo</i> in congressibus. 344. p	<i>Varietas.</i> 463. f
<i>Sermo</i> mitis lenit iram. 414.	<i>Somni</i> mancipium. 53. m
<i>Sermonem</i> miscere. 68. p	<i>Somnus</i> in Gymnasio. 205. p
<i>Sermones</i> ferere. 58. m	<i>Somnum</i> excutere. 55. m
<i>Sermones</i> cadere. 198. p	<i>Somnia</i> fallunt ac terrent. 87. m
<i>Seruator</i> pro saluatore. 118.	<i>Somnum</i> inire. 88. f
<i>Sextilis</i> mensis. 163. m	<i>Sono</i> tenuissimo loqui. 58. m
<i>Sexcenta</i> utilitates, pro nu-	<i>Sophocles</i> apud Attica. 281. f
<i>mero ingenti.</i> 164. f	<i>Sophoclis</i> Oedipus. 379. m
<i>Siccus, id est, sobrius.</i> 143. m	<i>Sospitator</i> Christus. 181. m
<i>Sigonij</i> Consolatio confuta-	<i>Spes & metus</i> ob certamen
	<i>scholasticum.</i> 207. p
	<i>Sponsione</i> facere. 56. p
	<i>Studia</i> politioris Human-
	<i>tatis</i>

INDEX RERV

tatis. 374. p
 Studium in sylvis ac nemori-
 bus. 167. p
 Suggestio. 61. p

T.

Tabula. 130. f
 Tabulata. 144. f
 Talentum non meream. 340. m
 Tangere aliquem, Verbo, Vir-
 gis. 14. m
 Tardè ludum petentes. 21. f
 Telam retexere. 76. p
 Temeraria suspicio. 201. p
 Tempore nihil pretiosius. 135. m
 Tempori. Unde deducatur. 179. p
 Tempus anni quibus literis
 scribatur. 119. m
 Tempus antecapere. 51. m
 Tempus otio transmittere. 154. m
 Teneo te manifestum menda-
 cū. 34. m
 Tene errare? Et huiusmodi
 formula loquendi elegan-
 tes. 36. m
 Tentare alicuius progressus,
 Vel periclitari. 140. p
 Testudineus gradus. 210. f
 Testudo à loue propter tardi-
 tatem punita. 211. p
 Testudo non sentit culices. 355. p

Themistoclis memora. 238. f
 Eiusdem Apophthegma. ibid.
 Theodosij Iunioris studium. 91. m
 Theopompus Isocratis discipu-
 lus. 136. m
 Theorius Balbus quo cibo ve-
 tebatur, & exercitio. 198. p
 Thracum consuetudo. 213. m
 Thucydides Vigilie. 379. m
 Timotheus Cononis filius cur
 dormiens pictus. 113. m
 Timotheus ab Isocrate insti-
 tutus. 376. f
 Tisiphone. 36. m
 Titus Imper. expressit num-
 mis dictum, Festina lentè. 47. m
 Tomentum. 174. f
 Topica Ciceronis. 423. f
 Trabalibus clavis aliquid fi-
 gere. 75. m
 Tragædia in nugis. 146. m
 Trahere molestiam ex aliqua
 re. 242. p
 Transenna qua dicantur. 59. p
 Transire vitam silentio. 226. p
 Tres lingue principes. 443. f
 Tristitia signa. 352. p
 Triumvirum munus. 156. m
 Tunica intima. 55. f
 Tutela. 303. m
 Typographion. 50. f

V. Va.

ET VERBORVM.

V.

<i>Vacationum feria.</i>	159. m	<i>Victoria amat curam.</i>	141. p
<i>Vacillare dicuntur Versus, li- tera, memoria.</i>	20. m	<i>Victus Xenocratis, & Plato- nis moderatus.</i>	107. m
<i>Vadium pro securitate.</i>	138. m	<i>Victum è terra petere.</i>	123. m
<i>Valedicendi formula.</i>	315. & seq.	<i>Videre somnum.</i>	34. p
<i>Vale quomodo Varietur.</i>	119. m	<i>Vigilia Demosthenis, & alio- rum.</i>	91. p. 320. p
<i>Vatinius quis fuerit.</i>	265. m	<i>Vini cados in cella quibus notis Veteres notabant.</i>	200. m
<i>Vatinij odium.</i>	ibid.	<i>Vino olim mulieres carebant.</i>	186. m
<i>Venationis instrumenta.</i>	167. m	<i>Vinosi.</i>	86. m
<i>Venationes instituere.</i>	79. m	<i>Vinum Lesbium.</i>	253. m
<i>Veneris sandalia.</i>	282. f	<i>Vinum moderatum acuit in- genium.</i>	103. m
<i>Veniam dare delicti, ignosce- re.</i>	76. m	<i>Virgatum. Virgatores.</i>	95. m
<i>Venti nuncij crediti fuerunt ad Deos.</i>	81. p	<i>Virga.</i>	94. m
<i>Venti mea Verba discerpunt.</i>	125. m	<i>Virgis cadere Variè effertur.</i>	300. p
<i>Ventis Verba tradere.</i>	81. p	<i>Virgil. 168. f. 155. m.</i>	378. m
<i>Venustus idem est quod felix.</i>	147. p	<i>Virtus in teneris.</i>	218. m
<i>Ver nouum, adultum, & hu- iusmodi formula.</i>	163. p	<i>Virtus qualis sit.</i>	45. m
<i>Verbis tuis, meis dicere.</i>	79. f	<i>Virtute qui perit, non interit.</i>	92. p
<i>Verbum Verbo exponere.</i>	180. m	<i>Virum à viro legi.</i>	267. m
<i>Versare saltatorium orbem.</i>	213. p	<i>Visceribus aeneis qui sint.</i>	30. p
<i>Vesper quid Vehat serus, ne- scit.</i>	45. m	<i>Vitæ aulica descriptio.</i>	360. p
<i>Vicissitudo in rebus est neces- saria.</i>	74. f	<i>Vita breuitas ex Virg. & Sen.</i>	85. m
		<i>Vndeviginti, Vndetriginta. &c.</i>	54. m
		<i>Vndis concionari, prouerbi- um.</i>	364. p
		<i>Vngues rodere, quorum.</i>	366. p
		<i>Vocare apud Veteres absolutè pro,</i>	

INDEX RER. ET VERB.

pro inuiare. 106. m
Voluptas qualis. 46. p
*Voluptatem perpetuus dolor
sequitur.* 84. f
*Volutari in libris. Volupta-
tib.* 112. f
Vox viua maximè afficit. 250. m
Vox Stentorea. 302. f
Vsus Venit. 108. p
Vsus est mihi sic. 205. m
Vt qui maximè. 105. m
Vtendum dare aliquid. 173. f

X.

*Xenocrates Aristotele tardi-
or.* 137. m
Xenocratis frugalitas. 107. m
Xenocratis caseolus. ibid.
Xenophon Attica Musa. 281. f

Z.

*Zonula bullis nitens argen-
teis.* 216. m
Zenxis pictor. 412. f

FINIS.

Q

Pontanus, Jacobus,

Progymnasmatum latinitatis sive dialogorum volumen ...

Bd.: 1. (1656)

Dilinga 1656

L.lat. 644-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10586294-7

VD17 12:190472W